

විමුක්ති මාර්ග දීපනී නම් වූ
මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍ර
වර්ණනාව

අතිගරු
ලබ්‍රෙගම ශ්‍රී ලංකානන්ද
මහානායක සංවිරසන් වහන්සේ

**මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍ර
වර්ණනාව**

හැඳින්වීම

‘ධම්මානුසංකල්පනා’ යන අදහසින් සකස් කළ පොතකි. මෙය වර්තමාන වූ කුල ජනපදය ධර්මානුකූලය, පිළිබඳ ආලෝකයෙන් උදව් වූ ප්‍රදේශයක් වශයෙන් ඉතා ප්‍රවේශය. මේ කුලදත්තයෙහි ‘කම්මාස දම්ම’ නම් නියම ගම් දී බුදු රජතුමා සනිපට්ඨාන සූත්‍රය වදාළහ.

සනි නම් සිහි යැ, පට්ඨාන නම් පිහිටුවීමයි. සිහිය පිහිටුවීම සිහිය මනා අරමුණෙහි තැන්පත් කිරීම පිළිබඳ ධර්ම මාර්ගය මේ සූත්‍රයෙහි විස්තර වෙයි.

‘ඒකායනෝ අයං භික්ඛවෝ මග්ගෝ, සත්තානං විසුද්ධියා සෝකපරිද්දවානං සමතික්කමාය දුක්ඛදෝමනස්සානං අත්ථංගමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය යදිදං චත්තාරෝ සනිපට්ඨානා.’

යනුයෙන් මේ සිහිය පිහිටුවීමේ අගය මේ සූත්‍රයේ මැ බුදු රජාණන් වහන්සේ වදාළ සේක. සතුන් ගේ විසුදු බව සඳහා ද සෝ වැලැපුම් සන්තිදීම සඳහා ද දුක් දොමනස් පහ වීම සඳහා ද නුවණ වැඩීම සඳහා ද නිවන පසක් කිරීම හෙවත් අත්දැකීම සඳහා ද මේ සිහිය පිහිටුවීම උපස්තම මග වන බව යැ මෙයින් බුදුන් විසින් පැවසුණේ.

එහෙයින් සනිපට්ඨානය සෑම බෞද්ධයෙකු විසින් ම මනා වැ වටහාගත යුතු, මනා වැ සිත් සතන්හි කටයුතු; එසේ මැ මනා වැ පුරුදු කළ යුතු උතුම් ධර්ම මාර්ගයක් සකසා විස්තර වන සූත්‍රයෙකි.

කායානුපස්සනාව යැ වේදනානුපස්සනාව යැ චිත්තානුපස්සනාව යැ ධම්මානුපස්සනාව යැ යනුයෙන් මේ සනිපට්ඨානය ප්‍රධාන කොටස් හතරකට බෙදෙයි.

එයින් තමා ගේ හෝ අනුන් ගේ හෝ කය අනු වැ බලමින් සිහිය පිහිටුවීම කායානුපස්සනාවයි. වේදනාව හෙවත් ඇඟීම දැනීම අනුවැ හිත යොමු කරමින් සිහිය පිහිටුවීම වේදනානුපස්සනාව නම්. හිත අනුවැ මැ සිහිය යොමු කැරුම යැ චිත්තානුපස්සනාව නම්, දහම

අනුවැ සිහිය යොමු කැරැ පිහිටුවීම තමා ධම්මානුපස්සනා නමින් ගැනෙනුයේ,

මෙසේ කෙටියෙන් සතර පිළිවෙළක් වූ නමුත් විස්තර විසින් මේ එක් එක් පිළිවෙළක් තව තව කොටස්වලට බෙදෙයි.

- හුස්ම ගැනීම හෙළීම අනුවැ සිහිය යොමු කිරීම යැ
- ඉඳීම සිටීම ඇ ඉරියවු අනුවැ සිහිය යොමු කිරීම යැ
- ආපෝ, කේසෝ, වායෝ, පඨවි යන ධාතුන් අනු වැ සිහිය යොමු කිරීම ය
- උද්ධුම්මාතක යැ විනිලක යැ විපුබ්බක යැ යන ඇ විසින් අසුබයන් අනුවා සිහිය අරමුණු ගැන්වීම යැ

යන ආදී වශයෙන් කායානුපස්සනාව ප්‍රභේද කිහිපයකට බෙදෙයි.

මෙසේ අනෙක් වේදනානුපස්සනාව ආදියද ප්‍රභේද වශයෙන් වෙනස් වෙනස් ලෙස කොටස් කැරැ, මනා උද්ගරණ උපමා සහිත වැ මේ සූත්‍රයෙහි විස්තර කරනු ලැබ පවතී.

බුදු දහම පොතට පමණක් සීමා වුවක් නොවැ; කර්ම වශයෙන් යෝග වශයෙන් භාවනා වශයෙන් මනසිකාර වශයෙන් පුරුදු කිරීමෙන් වැඩීමෙන් මැළඳ සාක්ෂාත් කැරැගත යුතු ධර්ම මාර්ගයෙකි. එබඳු අතිඋත්තම ධර්ම මාර්ගයක් ලබා ඇති මේ ලංකා වාසීහු පවා අද බොහෝ කොටැ නොයෙක් සැටියේ අපරාධ ක්‍රියාවලට පෙළැඹෙති යනු නොසැබැවෙක් නොවේ. මේ දරුණු අපරාධ මේ ධර්ම ද්විපයේ ඇති වන්නට හේතුව තමන් ළඟ ඇති මහා නිධානයෙන් ප්‍රයෝජන නොගැනීමයි.

දරුණු රෝගයකින් පෙළෙන්නකු හට දක්ෂ වූ වෛද්‍යවරයකු ඉදිරිපත් කළ බෙහෙත් වට්ටෝරුව හොඳ වූ පලියට ඒ ලෙඩා ගේ ලෙඩය තුරන් වේද? ඒ රෝගියා ඒ උසස් බෙහෙත් වට්ටෝරුව තමා ගේ කොට්ටේ යට සහවාගෙනැ ඉඳීමෙන් ද රෝගය සන්හිඳෙන්නේ; නො එසේ නම් ඒ ඖෂධ නිසි සේ සොයා බෙහෙත සද පිළියෙළ කැරගෙනැ වෙදණන් පැවසූ සැටියෙන් වැළැඳීමෙන් ද?

අද ලංකා ජනතාවට සිදු වී ඇත්තේ මෙන්ම මෙබඳු අභාග්‍ය තත්ත්වයෙකි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ උතුම් නෛය්‍යාණික ධර්මය ලංකාවේ ඉතා පිරිසිදු වැ පවතියි. එසේ මැ ලංකා වාසීහු ඒ ධර්මය මනා කොටැ උගනිති. එහෙත් ඒ ධර්මය අභ්‍යාස කිරීමක් ඔවුන් අතර දක්නට නැත. මේ රටේ ජනතාව ගේ අභ්‍යන්තර ගුණ නුවණ වගාව සියුම් ලෙස - පිරිසිදු ලෙස - නොවන හෙයින් මැ යැ මේ අපරාධ බහුල තත්ත්වය මේ රටේ පවත්නේ.

ඒ නිසා මේ අවාසනාවත් තත්ත්වයෙන් ඇත් වී උතුම් මානසික අභිවෘද්ධියක් ලබන්නටත්, ධර්මය ක්‍රියා මාර්ගයක් බවට පමුණුවන්නටත් සතිපට්ඨාන සූත්‍රය නිසි සේ හැදෑරීම ද ඒ සූත්‍රය අනුවැ භාවනා යෝග වැඩීම ද සෑම බෞද්ධයකු විසින් මැ දිනපතා මැ, දිනපතා මැ කළ යුතු වැ පවතී. එසේ වනහොත් බුද්ධ දර්ශනය නැමති මහා අනර්ඝතම නිධානයෙන් නියම පල ප්‍රයෝජන මේ ලෝ වසයෙනුත් පර ලෝ වසයෙනුත් ලැබීම ඒකාන්ත සත්‍යයෙකි.

අන්න ඒ සත්‍යය ඔබට ඉදිරිපත් කරැ. ඔබ හැබැ බෞද්ධයකු කිරීම සඳහා අරමුණු කරන ලද සමයක් චේතනාවෙන් යුක්ත වැ මේ සතිපට්ඨාන සූත්‍රය අර්ථ විචරණ ටීකා සහිත වැ මෙසේ සකස් කරන ලද බව සිතුව මැනවි.

මෙයට

සංස්කාරක

සත්තය.

තමෝතස්ස ගඟටතෝ අරහතෝ සමමා සම්බුද්ධස්ස

1. ඵ්වං මේ සුතං, ඵ්කං සමයං ගඟවාකුරුසු
විහරති කම්මාස්සදම්මං නාම කුරුතං නිගමෝ.
තත්‍ර ඛෝ ගඟවා හිකඛු ආමන්තේසි, "හිකඛවෝති
හදන්තේ" ති තේ හිකඛු ගඟටතෝ පට්ටස්සෝසුං.
ගඟවා ඵ්තදවෝච:

1. ඵ්වං මේ සුතං, = මා විසින් අසන ලදී, නොහොත් මගේ ඇසීම
මෙසේ යි, ඵ්කං සමයං = එක් කලෙක; ගඟවා = භාග්‍යවත් තිලෝගුරු
බුදු රජාණන් වහන්සේ; කුරුසු = කුරුපන පදයෙහි; කම්මාස්සදම්මං
නාම = කල්මාෂදම්මා නම් වූ; කුරුතං නිගමෝ = කුරු රට වාසීන් ගේ
යම් නියම් ගමෙක් වේ ද; විහරති = (එය ඇසුරු කොට) වාසය කරන
සේක. තත්‍ර ඛෝ = එකල්හි වනාහි; ගඟවා = භාග්‍යවතුන් වහන්සේ;
හිකඛවෝති = මහණෙනි! යි හිකඛු ආමන්තේසි = හිකුන් ඇමැතු සේක.
තේ හිකඛු = ඒ හිකුන්; හදන්තෙති පින්වතුන් වහන්ස! යයි; ගඟටතෝ
පට්ටස්සෝසුං = භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ආමන්ත්‍රණයට පිළිවදන්
ඇසූවූ හ, හෙවත් ආමන්ත්‍රණය පිළිගත්හ. ගඟවා = භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ; ඵ්තදවෝච = මේ මහා සති පට්ඨාන සූත්‍රාන්ත දේශනාව වදළ
සේක.

2. ඒකායනෝ අයං භික්ඛවේ මග්ගෝ සත්තානං විසුද්ධියා සෝකපරිද්දවානං සමතිකකාමාය දුක්ඛ දෝමනස්සානං අත්ථගමායඤ්ඤාය අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය යදිදං චත්තාරෝ සති පට්ඨානා.

3. කතමේ චත්තාරෝ? ඉධ භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති අනා පි සම්පජානෝ සතිමා විනෙය්‍ය ලෝකේ අභිජ්ඣාදෝමනස්සං, වේදනාසු වේදනානුපස්සි විහරති ආනාපි සම්පජානෝ සතිමා විනෙය්‍ය ලෝකේ අභිජ්ඣා දෝමනස්සං, චිත්තේ චිත්තානුපස්සි විහරති

2. භික්ඛවේ - මහණෙනි! යදිදං චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා - යම් මේ සතරසතිපට්ඨාන කෙනෙක් වෙන් ද; අයං මග්ගෝ - මේ මාගීය තෙම; සත්තානං විසුද්ධියා - (රාගමලාදියෙන් කිලිටි වූ) සත්ත්වයන් ගේ පිරිසුදු වීම පිණිස, සෝකපරිද්දවානං සමතිකකාමාය - ශෝකයා ගේ පරිදේවයා ගේ ඉක්මැවීම පිණිස; දුක්ඛ දෝමනස්සානං අත්ථගමාය - කායික දුක්ඛ හා චෛතසික දෙමිත්‍ය ද අතුරු දහන් කිරීම පිණිස; ඤ්ඤාය අධිගමාය - ආයාසී අභ්‍යාසිත මාගීයාගේ අවබෝධය පිණිස; නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය - නිව්වාණය ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස; ඒකායනෝ ඒක මාගීය වේ.

3. කතමේ චත්තාරෝ - කවර සතිපට්ඨානයෝ සතර දෙනෙක් ද යත්? භික්ඛවේ - මහණෙනි! ඉධ - මේ ශාසනයෙහි; භික්ඛු - ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය කරන්නාවූ භික්ෂු තෙම; කායේ - රූප සමූහයයි කියන ලද කයෙහි; ආනාපි - කෙලෙසින් තවන වීර්යය ඇති ව සම්පජානෝ - සම්ප්‍රජන්‍ය සධ්‍යාත නුවණින් යුක්ත වූයේ; සතිමා - කය සිහි කරන සිහියෙන් යුක්ත වූයේ; ලෝකේ - නැසෙන වැනසෙන හෙයින් 'ලෝක' නම් වූ රූප සමූහයෙහි;- ලුජ්ඣති පලුජ්ඣති - අභිජ්ඣාදෝමනස්සං - දැඩි ලොභය හා තොසතුට ද විනෙය්‍ය - දුරුකොට; කාය නුපපස්සි - (අනිත්‍යාදි වශයෙන්) කය අනුව බලමින්; විහරති - වාසය කරයි. වේදනාසු - සුවදුක් ආදි වේදනාවන්හි; ආනාපි - කෙලෙස් තවන වීර්ය ඇති ව; සම්පජානෝ - සමයක් ප්‍රඥා ඇති ව; සතිමා - සිහි ඇති ව; ලෝකේ - වේදනා ලෝකයෙහි; අභිජ්ඣාදෝම නස්සං - ලෝභය හා දෙමිත්‍ය ද; විනෙය්‍ය - (තදධිගාදි වශයෙන්)

ආනාපි සම්පජානෝ සතිමා විනයො ලෝකේ
අභිජ්ඣා දෝමනස්සං, ධම්මේසු ධම්මානුපස්සි
විහරති ආනාපි සම්පජානෝ සතිමා විනයො ලෝකේ
අභිජ්ඣා දෝමනස්සං.

4. කථංඤ්ව භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සි
විහරති? ඉධ භික්ඛවේ භික්ඛු අරඤ්ඤාගතෝ වා
රුක්ඛමූලගතෝ වා සුඤ්ඤාගාරගතෝ වා නිසිද්ති
පලලංකං ආභුජ්ඣා උජ්ජං කායං පණ්ඩාය පරිමුඛං
සතිං උපට්ඨපෙතවා, සෝ සතෝ, ච අස්සසති
සතෝ පස්සසති, දිසං වා

දුරුකොට, වේදනානුපස්සි වේදනාවන් නැවත නැවත බලමින්;
විහරති - වාසය කරයි. විත්තේ - (සරාගාදී) විත්තයෙහි; ආනාපි -
කෙලෙස් තවන වියහී ඇති ව සම්පජානෝ - නුවණින් යුක්ත ව සතිමා
- සිහි ඇති ව ලෝකේ - නැසෙන වැනසෙන හෙයින් 'ලෝක' නම්
වූ සිතෙහි; අභිජ්ඣාදෝමනස්සං - ලෝභය හා දොමනස: විනයො -
දුරලා; විනානුපස්සි - සිත නැවත නැවත බලමින්, විහරති - වෙසෙයි.
ධම්මේසු - නිවරණාදී ධර්මයන්හි, ආනාපි - වියහීය ඇත්තේ; -
සම්පජානෝ නුවණින් යුක්ත වූයේ; සතිමා - සිහි ඇත්තේ; ලෝකේ -
'ලෝක' නම් වූ නිවරණාදී ධර්ම සමූහයෙහි; අභිජ්ඣා දෝමනස්සං
විනයො - ලෝභය හා දොමනස දුරලා; ධම්මානුපස්සි - නිවරණාදී
ධර්මයන් (ලක්ෂණාදී වශයෙන්) නැවත නැවත බලමින්; විහරති -
වෙසේ.

4. භික්ඛවේ - මහණෙනි! භික්ඛු - යෝගාවචර මහණු තෙම; කායේ - කාය නම් වූ රූප සමූහයෙහි; කායානුපස්සි - කය නැවත
නැවත බලමින් කථංඤ්ව විහරති - කෙසේ වාසය කෙරේ ද? භික්ඛවේ - මහණෙනි! ඉධ - මේ සාසනයෙහි; භික්ඛු - මහණු
තෙම; අරඤ්ඤාගතෝ වා - වන සෙනසුනට ගියේ හෝ; රුක්ඛ මූල
ගතෝ වා - රුක් මුල් සෙනසුනට ගියේ හෝ; සුඤ්ඤාගාර ගතෝ වා -
(ජනයාගෙන් වෙන්වූ) ශුන්‍යාගාරස්ථානයට ගියේ හෝ; පලලංකං ආභුජ්ඣා - පලක් බැඳ; උජ්ජං කායං පණ්ඩාය - සෘජු කොට
කය පිහිටුවා; පරිමුඛං සතිං උපට්ඨ - පෙතවා - සිහිය;
නිවනට හෝ කම්ප්ථානයට හෝ අරමුණු කොට; පිහිටුවා
නිසිද්ති -; හිදිසි. සෝ - හෙතෙම සතෝ ච විහරති - සිහි ඇතිව ම

අස්සසනොත් දිසං අස්සසාමිති පජානාති, දිසං
 වා පස්සසනොත් දිසං පස්සසාමිති පජානාති,
 රස්සං වා අස්සසනොත් රස්සං අස්සසාමිති පජානාති,
 රස්සං වා, පස්සසනොත් රස්සං පස්සසාමිති
 පජානාති, සබ්බකාය පටිසංවේදී අස්ස සිස්සාමිති
 සිකඛති, සබ්බකායපටිසංවේදී පස්සසිස්සාමිති
 සිකඛති, පස්සමිහයං කායසඤ්චාරං පස්ස සිස්සාමිති
 සිකඛති, සෙය්‍යථාපි භිකඛවේ දකෙඛෝ භමකාරො
 වා භමකාරත්තේවාසී වා

ආශ්වාස කෙරෙයි: සතෝ පස්සසති - සිහි ඇතිව ම; ප්‍රාශ්වාස
 කෙරෙයි. දිසං වා අස්සසනොත් - දීර්ඝකොට හෝ ආශ්වාසකරන් තේ;
 දිසං අස්සසාමිති - දීර්ඝ කොට ආශ්වාස කෙරෙමි යි; පජා - නාති -
 දැනගනී. දිසං වා පස්ස සනොත් - දික්කොට ප්‍රශ්වාස කරන්නේ හෝ
 දිසං පස්සසාමිති - දීඝිකොට ප්‍රාශ්වාස කෙරෙමි යි; පජානාති - දැනගනී;
 රස්සං වා අස්සසනොත් - හුඬ කොට හෝ ආශ්වාස කරන්නේ රස්සං
 අස්සසාමිති - හුඬ කොට ආශ්වාස කෙරෙමි යි; පජානාති - දැනගනී.
 රස්සං වා පස්ස සනොත් - හුඬව කොට හෝ ප්‍රාශ්වාස කරන්නේ; රස්සං
 පස්සසාමිති - හුඬ කොට ප්‍රාශ්වාස කෙරෙමි යි; පජානාති දැනගනී.
 සබ්බකාය පටිසංවේදී සියලු ආශ්වාස කය ප්‍රකට කරමින්; අස්සසිස්සාමිති
 - ආශ්වාස කරන්නෙමි යි; සිකඛති - වැයමි කෙරෙයි. සබ්බකාය
 පටිසංවේදී - සියලු ප්‍රශ්වාස කය ප්‍රකට කරමින්; පස්සසිස්සාමිති
 ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි යි; සිකඛති - වැයමි කෙරෙයි. කායසඤ්චාරං -
 මෘදුරික වූ කාය සංස්කාරය: (හෙවත් බලවත් වූ ආශ්වාස ක්‍රියාව;)
 පස්සමහයං - සන්තිද්‍රවමින් අස්සසිස්සාමිති සිකඛති - ආශ්වාස
 කරන්නෙමි යි වැයමි කෙරෙයි ; කායසඤ්චාරං - බලවත් වූ කාය
 සංස්කාරය (හෙවත් ප්‍රාශ්වාස ක්‍රියාව;) පස්සමිහයං - සන්තිද්‍රවමින්
 ; පස්සසිස්සාමිති සිකඛති - ප්‍රාශ්වාස කරන්නෙමි යි වැයමි කෙරෙයි.

භිකඛවේ - මහණෙනි! සෙය්‍යථාපි - යම් සේ; දක්ඛෝ
 භමක රෝ වා - දක්ඛ වූ ලියන වඩුවක් හෝ භමකාරත්තේවාසී වා -
 ලියනවඩුවකු ගේ අකැවැසියෙක් හෝ; දිසං වා අඤ්ඤත්තෝ -
 (මහමණ්ඩයන් ලියන කල්හි අත්පා විහිදුවා) දික්කොට අදතේ

දීඝංවා අඤ්ඤානෝ දීඝං අඤ්ඤාමිති පජානාති,
 රස්සං වා අඤ්ඤානෝ රස්සං අඤ්ඤාමිති පජානාති,
 ඵ්වමේව ඛෝ භික්ඛවේ, භික්ඛු දීඝං වා අස්සසන්තෝ
 දීඝං අස්සසාමිති පජානාති දීඝං වා පස්සසන්තෝ
 දීඝං පස්සසාමිති පජානාති, රස්සං වා අස්සසන්තෝ
 රස්සං අස්සසාමිති පජානාති, රස්සං වා පස්සසන්තෝ
 රස්සං පස්සසාමිති පජානාති, සබ්බකාය පට්ඨංවේදී
 අස්සසිස්සාමිති සිකඛති, සබ්බකාය පට්ඨංවේදී
 පස්සසිස්සාමිති සිකඛති පස්සමහයං කායසංඛාරං
 අස්ස සිස්සාමිති සිකඛති, පස්සමහයං කායසංඛාරං
 පස්සසිස්සාමිති සිකඛති.

හෝ දීඝං අඤ්ඤාමිති පජානාති - දික් කොට අදිමියි දැනගනී ද?
 රස්සං වා අඤ්ඤානෝ - (කුඩා භාණ්ඩයක් ලියන කල්හි මද මදව)
 ලඝු කොට අදනේ හෝ ; රස්සං අඤ්ඤාමිති පජානාති - ලඝු කොට -
 අදිමියි දැනගනී ද? භික්ඛවේ - මහණෙනි ඵ්වමේව ඛෝ - එපරිද්දෙන්
 ම; භික්ඛු - යෝගාවචර මහණ තෙම දීඝං වා අස්සසන්තෝ - දීඝී කොට
 හෝ ආශ්වාස කරන්නේ ; දීඝං අස්සසාමිති පජානාති - දීර්ඝ කොට
 ආශ්වාස කෙරෙමියි දැනගනී; දීඝං වා පස්සසන්තෝ - දීර්ඝ කොට හෝ
 ප්‍රාශ්වාස කරන්නේ; දීඝං පස්සසාමිති පජානාති - දීර්ඝ කොට ප්‍රාශ්වාස
 කෙරෙමියි දැනගනී. රස්සං වා අස්සසන්තෝ - හුඬු කොට ආශ්වාස
 කරන්නේ හෝ; රස්සං අස්සසාමිති පජානාති - හුඬු කොට ආශ්වාස
 කෙරෙමියි දැනගනී. රස්සං වා පස්ස සන්තෝ - හුඬු කොට හෝ
 ප්‍රශ්වාස කරන්නේ; රස්සං පස්සසාමිති පජානාති - හුඬු කොට ප්‍රශ්වාස
 කෙරෙමියි දැනගනී. සබ්බකාය පට්ඨංවේදී අස්සසිස්සාමිති - සියලු
 ආශ්වාස කය ප්‍රකට කෙරෙමින් ආශ්වාස කරන්නෙමියි; සිකඛති -
 වැයමි කෙරෙයි; සබ්බකාය පට්ඨංවේදී - සියලු ප්‍රාශ්වාස කය ප්‍රකට
 කෙරෙමින්; පස්සසිස්සාමිති සිකඛති - ප්‍රාශ්වාස කරන්නෙමියි වැයමි
 කෙරෙයි. කායසංඛාරං - කායසංඝකාරය; පස්සමහයං - සන්තිද්‍රවමින්;
 අස්සසිස්සාමිති සිකඛති - ආශ්වාස කරන්නෙමියි වැයමි කෙරෙයි;
 කායසංඛාරං - කාය සංඝකාරය; පස්සමහයං - සන්තිද්‍රවමින්;
 පස්සසිස්සාමිති - ප්‍රාශ්වාස කරන්නෙමියි; සිකඛති - වැයමි කෙරේ.

5. ඉති අජ්ඣන්තං වා කායේ කායානුපස්සී විහරති, ඛෙට්ඨා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති, අජ්ඣන්තඛෙට්ඨා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති, සමුදයධම්මානු පසසී වා කායස්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, සමුදය-වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, අත්ථි කායෝති වා පනස්ස සතිපවුපට්ඨිතා හෝති යාවදේව ඤ්ණමත්තාය පතිස්සමත්තා ය අතිස්සිතෝ ච විහරති. තච කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති, ඒ චමපි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සී විහරති.

5. ඉති - මෙසේ; අජ්ඣන්තං වා කායේ - නමාගේ හෝ ආශ්වාස ප්‍රාශ්වාස කායයෙහි; කායානුපස්සී - කය නැවත නැවත බලමින්; (හෙවත් කායානුපස්සනා භාවනාව සිත්හි කරමින්;) විහරති - වාසය කෙරෙයි; ඛෙට්ඨා වා කායේ - අනෙකකුගේ හෝ ආශ්වාස ප්‍රාශ්වාස කායයෙහි; කායානුපස්සී විහරති - කය නැවත නැවත බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣන්තඛෙට්ඨා වා කායේ - කලෙක නමා ගේ හෝ කලෙක මෙරමාගේ හෝ ආශ්වාස ප්‍රාශ්වාස කායයෙහි කායානුපස්සී විහරති - කය නැවත නැවත බලමින් වෙසෙයි; කායස්මිං - ආශ්වාස ප්‍රාශ්වාස කායයෙහි; සමුදයධම්මානුපස්සී වා - කායාදී සමුදය ධර්මයන් නැවත නැවත බලමින් හෝ විහරති - වෙසෙයි; කායස්මිං - ආශ්වාස ප්‍රාශ්වාස කායයෙහි; වයධම්මානුපස්සී වා (කායාදීන්ගේ නැසීමෙන් ආශ්වාස ප්‍රාශ්වාසයන් ගේ) වයධර්මයන් නැවත නැවත බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායස්මිං ආශ්වාස ප්‍රාශ්වාස කායයෙහි; සමුදය වයධම්මානුපස්සී වා විහරති - කලෙක සමුදය ධර්මයන් ද කලෙක වය ධර්මයන් ද නැවත නැවත බලමින් වෙසෙයි. යාවදේව යම්කාක්: ඤ්ණමත්තාය - මතුමත්තෙහි හුදක් ඥාන ප්‍රමාණය පිණිස හෙවත් ඥානයාගේ වැඩිම පිණිසද; පතිස්සමත්තාය - ස්මෘති ප්‍රමාණය පිණිස හෙවත් සිහිය වැඩිම පිණිස ද; කායෝ - ආශ්වාස ප්‍රාශ්වාස කය; අත්ථි වා පන - ඇතුයි ද (සත්ව පුද්ගලාදියෙක් නැත ආත්මයාදියක් නො වෙ යැයිද) අස්සං - ඒ යෝගාවචරයා ගේ; සතිපවුපට්ඨිතා හෝති - සිහිය ඵලදායී සිටියා වෙයි; අතිස්සිතෝ ච විහරති - (තෘෂ්ණා දෘෂ්ටිත්තේ වශයෙන්) තිශ්‍රය රහිත වැද වෙසෙයි; ලෝකේ - ලෝකයෙහි; ත ච

6. පුන ව පරං හික්ඛවේ හික්ඛු ගච්ඡන්තෝ වා ගච්ඡාමිති පජානාති, ධීතෝ ධීතෝමිති පජානාති, නිසින්නෝ වා නිසින්නෝමිති පජානාති, සයානෝ වා සයානෝමිති පජානාති යථා යථාවා පනස්ස කායෝ පණ්ණිනෝ හෝති, තථා තථා නං පජානාති..

7. ඉති අජ්ඣන්තං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, ඛහිධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, අජ්ඣන්තඛහිධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, සමුදය-ධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති.

කිඤ්චී උපාදියති - කිසි රූපාදියක් ආත්මාදි වශයෙන් නො ද ගනී. හික්ඛවේ - මහණෙනි! ජ්වමපි - මෙසේත්; හික්ඛු - මහණු තෙම; කායේ - ආශ්වාස ප්‍රාශ්වාස කායයෙහි; කායානුපස්සි - කය නැවත නැවත බලමින්; විහරති - වාසය කරන්නේ වේ.

ආනාපානසති පථයයි

6. පුන ව අපරං - යළිදු; අනෙකක් හික්ඛවෙ - මහණෙනි! හික්ඛු මහණු තෙම; ගච්ඡන්තෝ වා - යන්නේ හෝ; ගච්ඡාමිති - යෙමියි; පජානාති - දැනගනී; ධීතො වා - සිටියේ හෝ; ධීතෝමිති පජානාති - සිටියෙමියි දැනගනී; නිසින්නෝ වා - හුන්නේ හෝ; නිසින්නෝමිති පජානාති - හුන්නෙමියි දැනගනී; සයානෝ වා - හොනේ හෝ; සයානෝමිති පජානාති - හෝ නෙමියි දැනගනී; යථා යථාවා පනස්ස කායෝ - (ගමනාදි) යම් යම් ආකාරයකින් ඔහුගේ කය; පණ්ණිනෝ හෝති - සිටියේ වේ ද; තථා තථා - ඒ ඒ ආකාරයෙන්; නං - ඒ ඉරියව්ව; පජානාති - දැනගනී.

7. ඉති - මෙසේ; අජ්ඣන්තං වා කායේ - තමා ගේ හෝ ඉරියව්ව සමූහයෙහි; කායානුපස්සි විහරති - (සතර ඉරියව්ව සැලකීමෙන්) කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදුණේ හෙවත් කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; ඛහිධා වා කායේ - අන්‍යයා ගේ හෝ ඉරියව්ව සමූහයෙහි; කායානුපස්සි විහරති - (සතර ඉරියව්ව සැලකීමෙන්)

වයධමමානුපසාධි වා කායසමිං විහරති, සමුදය
වයධමමානුපසාධි වා කායසමිං විහරති, අත්ථි
කායෝති වා පනස්ස සතිපවුපඨිතා හෝති
යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය, අති -
සාමිනෝ ව විහරති, නව කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති,
ඵවමපි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපසාධි විහරති.

කය අනු ව බලමින් වෙසෙයි. අනුකර්මකතා වා කායේ - කලෙක
තමාගේ ද කලෙක අන්‍යයාගේ ද ඉරියව්‍ව සමූහයෙහි; කායානුපසාධි
විහරති - (සතර ඉරියව්‍ව සැලකීමෙන්) කය අනු ව බලමින් වෙසෙයි;
සමුදය ධමමානුපසාධි වා කායසමිං - කයෙහි සමුදය ධර්මයන් හෙවත්
(පස් ආකාරයකින්) රූපස්කන්ධයාගේ ඉපැදීම නැවත නැවත බලමින්
හෝ; විහරති - වෙසෙයි; වයධමමානුපසාධි වා කායසමිං - කයෙහි ව්‍යය
ධර්මයන් හෙවත් රූපස්කන්ධයා ගේ නැසීම නැවත නැවත බලමින් හෝ
විහරති - වෙසෙයි; සමුදය වයධමමානුපසාධි වා කායසමිං - කලෙක
ඉපැදීම ද කලෙක නැසීම ද නැවත නැවත බලමින් හෝ; විහරති -
වෙසෙයි; යාවදේව - යම්තාක්; ඤාණමත්තාය - මතුමත්තෙහි ඤාණය
වැඩීම පිණිස ද; පතිස්සතිමත්තාය - සිහිය වැඩීම පිණිස ද; කායෝ
- ඊයඹාපථ කායය; අත්ථි වා පන - ඇතැයි ද; (සත්තව පුද්ගලාදියෙක්
නැතැයි ද); අස්ස - ඒ යෝගාවචරයා ගේ; සතිපවුපඨිතා හෝති -
සිහිය ඵලාභි සිටියා වෙයි; අතිසාමිනෝ ව විහරති - (තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි
වශයෙන්) අතිශ්‍රිත වූයේ ද වෙසෙයි; ලෝකේ - ලෝකයෙහි; න ව කිඤ්චි
උපාදියති - කිසි රූපාදියක් ආත්මාදි වශයෙන් නො ද ගනී; භික්ඛවේ
- මහණෙනි! ඵවමපි - මෙසේත්; භික්ඛු - යෝගාවචර මහණ තෙම;
කායේ කායානුපසාධි විහරති - ඉරියව්‍ව කයෙහි කය නැවත නැවත
බලමින් වෙසේ.

ඊයඹාපථපථයයි.

8. පුන ව පරං භික්ඛවේ භික්ඛු අභික්ඛතෙන පටික්ඛතෙන සමපජානකාරී හෝති. ආලෝකිතේ වීලෝකිතේ සමපජානකාරීහෝති. සමමිඤ්ජනේ පසාරිතේ සමපජානකාරී හෝති සංඝාටිපත්තවිවර ධාරතේ සමපජානකාරී හෝති. අසිතේ පිතේ බාසිතේ සාසිතේ සමපජානකාරී හෝති. උට්ඨාර-පස්සාවකමෙම සමපජානකාරී හෝති. ගතේ සීතේ නිසිතෙන සුතෙන ජාගරිතේ භාසිතේ තුණ්හිභාවේ සමපජානකාරී හෝති.

9. ඉති අජ්ඣානං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, ඛේධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, අජ්ඣානං ඛේධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති.

8. පුනවපරං භික්ඛවෙ = නැවත ද මහණෙනි! භික්ඛු = මහණ තෙම; අභික්ඛතෙන = ඉදිරියට යෑමෙහි ද; පටික්ඛතෙන = පෙරළා ඊමෙහි ද; සමපජානකාරී හෝති = නුවණින් දැන කරන්නේ වෙයි; ආලෝකිතේ = අභිමුඛය බැලීමෙහි ද; වීලෝකිතේ = අනුදික් බැලීමෙහි ද; සමපජානකාරී හෝති = නුවණින් දැන කරන්නේ වෙයි; සමමිඤ්ජනේ = අත්පා හැකිළීමෙහි ද; පසාරිතේ = දිගු කිරීමෙහි ද; සමපජානකාරී හෝති = නුවණින් දැන කරන්නේ වෙයි; සංඝාටි පත්තවිවරධාරණේ = සහළ - පාසිවුරු දැරීමෙහි; සමපජානකාරී හෝති = නුවණින් දැන කරන්නේ වෙයි; අසිතේ = වැලඳීමෙහි ද; පිතේ = (කැඳ ආදිය) පීමෙහි ද; බාසිතේහි (පිටිකැවුම් ආදිය) කෑ මෙ ද; සාසිතේ = (මීපැණි ආදිය) රසවිඳීමෙහි ද; සමපජානකාරී = හෝති = නුවණින් දැන කරන්නේ වෙයි; උට්ඨාරපස්සාවකමෙම = මල මුත්‍ර පහකිරීමෙහි ද; සමපජානකාරී හෝති = නුවණින් දැන කරන්නේ වෙයි; ගතේ = ගමනෙහි ද සීතේ = සිටීමෙහි ද; නිසිතෙන = හිඳීමෙහි ද; සුතෙන = නිඳීමෙහි ද; ජාගරිතේ = නිදි වැරීමෙහි ද; භාසිතේ = කථාකිරීමෙහි ද; තුණ්හිභාවේ = නො බිණි මෙහි ද; සමපජානකාරී හෝති = නුවණින් දැන කරන්නේ වේ.

9. ඉති = මෙසේ; අජ්ඣානං වා කායේ = (සාච්චාදි සතර සම්ප්‍රජන්‍යය සැලකීමෙන්) තමාගේ කයෙහි හෝ කායානුපස්සි විහරති = කය නැවත නැවත බලමින් වෙසෙයි; ඛේධා වා කායේ = අන්‍යයා ගේ කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති = කය අනුව බලමින් වෙසෙයි,

සමුදය ධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, සමුදය-වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, අත්ථි කායෝති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හෝති යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය, අනිස්සිතෝව විහරති න ච කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති, ඒවමපි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සී විහරති.

10. පුන ච පරං භික්ඛවේ භික්ඛු ඉමමේව කායං උදධං පාදනලා අධෝ කේසමත්ථකා තව පරියනං පුරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනෝ පච්චවෙකඛති.

අජධනතඛඛිධා වා කායේ - තමාගේ ද අත්තායන්ගේ ද කයෙහි; කායානුපස්සී විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; සමුදය ධම්මානුපස්සී වා - ඉපදීමේ ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; වයධම්මානුපස්සී වා - කායස්මිං - කයෙහි නැසීම් ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; සමුදය වයධම්මානුපස්සී වා - කලෙක ඉපදීම ද කලෙක නැසීම ද නැවත නැවත බලමින් හෝ විහරති - වෙසෙයි; යාවදේව - යම්තාක්; ඤාණමත්තාය - නුවණ වැඩීම පිණිස ද; පතිස්සතිමත්තාය - සිහි වැඩීම පිණිස ද; අත්ථිකායෝති වා පන - කය ඇතැයි ද (සත්ත්ව පුද්ගලාදියෙක් නැතැයි ද;) අස්ස - ඔහුට; සතිපච්චුපට්ඨිතා හෝති - සිහි එළඹ සිටියා වෙයි; අනිස්සිතෝව විහරති - තෘෂ්ණාදෘෂ්ටින් අනිශ්ශිත වූයේ ද වෙසෙයි; ලෝකේ - ලෝකයෙහි; ත ච කිඤ්චි උපාදියති - කිසි රූපාදියක් ආත්මාදි වශයෙන් නො ද ගනී. භික්ඛවේ - මහණෙනි! භික්ඛු - මහණ තෙම; ඒවමපි - මෙසේත්; කායේ කායානුපස්සී විහරති - කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ.

සම්ප්‍රජනාපට්ඨයයි

10. පුනචපරං භික්ඛවේ - නැවත ද මහණෙනි; භික්ඛු - මහණ තෙම; උධං පාදනලා - පාදනලයෙන් උඩ; අධෝ කේසමත්ථකා - කෙස් මතුයෙන් යට; තවපරියනං - සම කෙළවර කොට ඇති නානප්පකාරස්ස අසුචිනෝ - නත්වැදෑරුම් අසුචියෙන්; පුරං - පිරුණා වූ

“අත්ථි ඉමස්මිං කායේ කේසා ලෝමා නඛා දන්තා නටෝ මංසං නහාරු අඨි අඨිමිඤ්ජං චකකං හදයං යකනං කිලෝමකං පිහකං පප්ඨාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කර්සං පිත්තං සෙම්භං පුබ්බෝ ලෝහිතං සේදෝ මේදෝ අසසු වසා බෙලෝ සිංඝාතිකා ලසිකා මුත්තන්ති”

11. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවේ භික්ඛු උභතෝ මුඛා මුතෝලි පුරා නානාවිභිතස්ස ධකඤ්ජස්ස, සෙය්‍යථිදං? සාලිතං විහිතං මුග්ගානං මාසානං තිලානං තණ්ඩුලානං තමේතං චක්ඛුමා පුරිසෝ මුඤ්ජවිත්වා පච්චෙකෙඛස්ස, ඉමේ සාලි ඉමේවිහි ඉමේ මුග්ගා ඉමේ මාසා ඉමේ තිලා ඉමේ තණ්ඩු -

ඉමමේවකායං = මේ ශරීරය ම; පච්චෙකඛති = සිහි කරයි. (කෙසේ ද?) ඉමස්මිං කායේ = මේ ශරීරයෙහි; කේසා = කේශයෝ; අත්ථි = ඇත්තානු ය; ලෝමා = ලෝමයෝ ය; නඛා = නියපොතු ය; දන්තා = දත් ඇට ය; නටෝ = සම ය මංසං = මස් පිඩු ය; නහාරු = නහරවැල් ය; අඨි = ඇට සැකිලි ය; අඨිමිඤ්ජං = ඇටමිදුළුය; චකකං = පෙනහැලි ය; හදයං = හදමය ය; යකනං = අක්මා ය; කිලෝමකං = දළඹුව ය; පිහකං = බඩිදිව ය; පප්ඨාසං = පපුමය ය; අන්තං = අතුනු ය; අන්තගුණං = අතුනු බහන ය; උදරියං = (උදරයෙහි වූ) නොපැසුණු අහරය; කර්සං = පැසුණු අහර ය; පිත්තං = පිත ය; සෙම්භං = සෙම ය. පුබ්බෝ = සැරව ය; ලෝහිතං ලේ ය; සේදෝ = ඩහදිය ය; මේදෝ = මේද තෙල ය; අසසු = කළුළු ය; වසා = වුරුණු තෙල ය; බෙලෝ = කෙළ ය; සිංඝාතිකා = සොටු ය, ලසිකා = සඳමිදුළු ය. මුත්තන්ති = මුත්‍ර ය යන මේ කුණ්ඩයෝ; අත්ථි = ඇත්තානු යි.

11. භික්ඛවේ - මහණෙනි; උභතෝ මුඛා - දෙපස මුව ඇති; නානාවිභිතස්ස ධකඤ්ජස්සපුරා = නත්වැදැරුම් ධාන්‍යයෙන් පිරුණාවූ; මුතෝලි - මල්ලක්; සෙය්‍යථාපි - යම් සේ ද; සෙය්‍යථිදං - හෙ කවර ධාන්‍යයෝ ද යත්; සාලිතං = හැල් ය; විහිතං = වීය; මුග්ගා නං = මුගු ය; මාසානං = මෑ ය; තිලානං = තල ය; තණ්ඩුලානං = සහල් ය යන

ලාභී, ඒව මේව බෝ හිකබවේ හිකබු ඉමමේව කායං උඩං පාදතලා අධෝ කේසමත්තකා තව පරියතනං පුරං නාතපපකාරසස අසුචිනෝ පට්ඨවෙකබ්බිති. "අත්ථි ඉමසමීං කායේ කේසා ලෝමා නබා දන්තා තවෝ මංසං නහාරු අසී අසීමිඤ්ජං චකකං හදයං යකනං කිලෝමකං පිහකං පප්ඨාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කරියං පිත්තං සෙමහං පුබ්බෝ ලෝහිතං සේදෝ මේදෝ අය්සු වසා බෙලෝ සිංධානිකා ලසිකා මුත්තනති."

යන මොහුයි. වකබුමා පුරියෝ - ඇස් ඇති පුරුෂයෙක්; තමේතං - ඒ මල්ල; මුඤ්ජිකා - මුදු; ඉමේ සාලි - මේ හල්ල; ඉමේ වීහි - මේ වී ය; ඉමේ මුග්ගා - මේ මුං ය; ඉමේ මාසා - මේ මැ ය; ඉමේ තිලා - මේ තල ය; ඉමේ තණ්ඩුලාහි - මේ සහල් යැ යි; පට්ඨවෙකබ්බසා - (යම්පේ) විමසන්නේ ද; ඒවමේව බෝ හිකබවෙ - එපරිද්දෙන් ම මහණෙනි, හිකබු = මහණ තෙම; උඩං පාදතලා - පාදතලයෙන් උඩ; අධෝ කේසමත්තකා - කෙස් මතුයෙන් යට; තවපරියතනං - සම කෙළවර කොට ඇති; නාතපපකාරසස - අසුචිනෝ - නත්වැදැරුම් අසුචියෙන්; පුරං - පිරුණා වූ; ඉමමේවකායං - මේ ශරීරය ම; පට්ඨවෙකබ්බිති - සිහි කරයි. (කෙසේ ද?) ඉමසමීං කායේ - මේ ශරීරයෙහි; කේසා - කේශයෝ; අසී - ඇත්තාහු ය; ලෝමා - ලෝමයෝ ය නබා - නියපොතු ය; දන්තා - දත් ඇට ය; තවෝ - සම ය; මංසං - මස්පිඩු ය; නහාරු නහරවල් ය; අසී - ඇටසැකිලි ය; අසීමිඤ්ජං - ඇට මිදුළු වකකං - පෙතහැලි ය; හදයං - හදමස ය; යකනං - අක්මා ය; කිලෝමකං - දළබුට ය; පිහකං - බඩදිව ය පප්ඨාසං - පපුමස ය; අන්තං - අතුනු ය; අන්තගුණං - අනුබන්ධ ය උදරියං (උදරයෙහි වූ) නොපැසුණු අහර ය; කරියං - පැසුණු අහරය; පිත්තං - පිත ය; සෙමහං - සෙම ය; පුබ්බෝ - සැරව ය; ලෝහිතං - ලේය; සේදෝ - ඩහදිය ය; මේදෝ - මේද තෙල ය; අය්සු - කළුළු ය; වසා - වූරුණු තෙල ය; බෙලෝ - කෙළ ය; සිංධානිකා - සොඩු ය; ලසිකා - සඳමිදුලු ය; මුත්තනති - මුත්‍රය යන මේ කුණපයෝ අත්ථි - ඇත්තාහු ය.

12. ඉති අජ්ඣන්තංවා කායේ කායානුපස්සි විහරති, ඛෙට්ඨා වාකායේ කායානුපස්සි විහරති, අජ්ඣන්තඛෙට්ඨා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති සමුදයධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, වය ධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, සමුදයවය ධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, අත්ථි කායෝති වා පනස්ස සති පච්චුපඨිතා හෝති යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය අතිස්සිතෝ ව විහරති, න ච කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති ඵ්වමපි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති.

12. ඉති - මෙසේ; අජ්ඣන්තං වා කායේ - (කුණප කොට්ඨාසයන් සැලකීමෙන්) තමා ගේ ශරීරයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය නැවත නැවත බලමින් වෙසෙයි. ඛෙට්ඨා වා කායේ - බාහිර (අන්‍යායාගේ) කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි - කය අනුව බලමින්; විහරති - වෙසෙයි. අජ්ඣන්තඛෙට්ඨා වා කායේ - කලෙක තමාගේ හෝ කලෙක අන්‍යාගේ හෝ කයෙහි කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි. කායස්මිං - කයෙහි සමුදය ධම්මානුපස්සිවා - ඉපැදීම් ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ විහරති - වෙසෙයි. කායස්මිං - කයෙහි වයධම්මානුපස්සි වා - නැසීම් ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ, විහරති - වෙසෙයි. කායස්මිං - කයෙහි සමුදය වයධම්මානුපස්සි වා - ඉපැදීම් නැසීම් ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ, විහරති වෙසෙයි. යාවදේව ඤාණමත්තාය යම්තාක් මතුමත්තෙහි නුවණ වැඩිම පිණිස ද, පතිස්සති මත්තාය - සමානිය වැඩිම පිණිස ද, කායෝ - (කේශාදි කොට්ඨාස සඬ්ඛ්‍යාත වූ) කය, අත්ථි වා පන - ඇතැයි කියා ද; අස්ස - ඔහුගේ; සතිපච්චු - පටිතා හෝති - සිහිය එළැඹ සිටියා වෙයි. අතිස්සිතෝවිහරති - (තෘෂ්ණාදි වශයෙන්) අනිශ්‍රිත වූයේ වෙසෙයි. ලෝකේ ලෙවිති; න ච කිඤ්චි උපාදියති - රූපාදි කිසිවක් අත්මාදි වශයෙන් නොගනී. ඵ්වමපි භික්ඛවේ - මෙසේත් මහණෙනි; භික්ඛු - මහණනෙම කායේ කායානුපස්සි විහරති - කේශාදි සමූහයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ.

ප්‍රතිකුලමතසිකාරපටියයි

13. පුත ව පරං හිකබ්වේ හිකබු ඉමමේව කායං යථා ධීතං යථා පණ්හිතං ධාතුසෝ පච්චෙකඛති, අත්ථි ඉමසමීං කායේ පඨවි ධාතු අපෝ ධාතු තේජෝ ධාතු වායෝ ධාතුති. සෙය්‍යථාපි හිකබ්වේ දකෙඛා ගෝඝාතකෝ වා ගෝඝාතකතො - වාසි වා ගාථිං වධිත්වා වාතුමමහාපථෙ බිලසෝ පටිච්ඡන්වා නිසිනොත් අස්ස, ඒවමේව බො හිකබ්වේ හිකබු ඉමමේව කායං යථා ධීතං යථා පණ්හිතං ධාතුසෝ පච්චෙකඛති, අත්ථි ඉමසමීං කායේ පඨවිධාතු ආපෝධාතු තේජෝධාතු වයෝධාතුති.

14. ඉති අජ්ඣන්තං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, බහිධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති

13. පුතවපරං හිකබ්වේ - නැවතත් මහණෙනි, හිකබු - යෝ ගාවචර මහණ තෙම; ඉමමේව කාය - මේ කය ම; යථා ධීතං - සිටි පරිදි; යථා පණ්හිතං - පිහිටි පරිදි; ධාතුසෝ පච්චෙකඛති ධාතු වශයෙන් බලයි; ඉමසමීං කායේ - මේ ශරීරයෙහි; පඨවිධාතු - පෘථිවි ධාතුව; අපි - ඇති; ආපෝධාතු - ආපෝ ධාතුව ඇති; තේජෝධාතු - තේජෝ ධාතුව ඇති; වායෝධාතුති - වායෝධාතුව ඇතැයි කියායි; හිකබ්වේ මහණෙනි; දකෙඛා - දක්‍ෂ වූ; ගෝඝාතකෝ වා - ගවයන් නසන්නෙක් හෝ; ගෝඝාතකත්තේ වාසිවා - ගවයන් නසන්නෙකුගේ අතවැසියෙක් හෝ; ගාථිං වධිත්වා - දෙනෙක නසා; බිලසෝ පටිච්ඡන්වා - කොටස් වශයෙන් බෙදා; වාතුමමහාපථෙ - සතරමංඤ්ඤක; සෙය්‍යථාපි නිසිනොත් අස්ස - යම්සේ හුන්නේ වේ ද, ඒවමේව බෝ හිකබ්වේ - එසේ ම මහණෙනි. හිකබු - යෝගාවචර මහණ තෙමේ; යථා ධීතං - සිටි පරිදි. යථා පණ්හිතං - පිහිටි පරිදි; ඉමමේව කායං - මේ කයම; ධාතුසෝ පච්චෙකඛති ධාතු වශයෙන් බලයි. ඉමසමීං කායේ - මේ කයෙහි; පඨවිධාතු - පෘථිවිධාතුව; අපි - ඇති; ආපෝධාතු - අභිධාතුව; තේජෝධාතු - තේජෝධාතුව; වායෝධාතුති - වායෝධාතුව ඇතැයි කියායි.

14. ඉති අජ්ඣන්තං වා කායේ - මෙසේ ධාතු වශයෙන් සැලකීමෙන් තමාගේ කයෙහි හෝ; බහිධා වා කායේ - අන්‍යයාගේ ද කයෙහි හෝ; අජ්ඣන්තබහිධා වා කායේ - තමාගේ ද අන්‍යයාගේ ද කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; කායසමීං - (ධාතු

අජ්ඣාතකභිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති සමුදය ධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති වයධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, සමුදය-වයධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, අත්ථි කායෝති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හෝති යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය, අනිය්සි තෝ ව විහරති, න ව කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති. ජ්වමපි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති.

15. පුත ව පරං භික්ඛවේ භික්ඛු සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍ය්‍ය සරිරං සිවථිකාය ජඩ්ඨිතං ථිකාහමතං වා ද්විහමතං වා තිහමතං වා උද්ධමානකං විනිලකං

සමුහ යයි කියන ලද) රූපාකායයෙහි; සමුදය ධම්මානුපස්සි වා - ඉපැදිම් සචභාවය අනු ව බලමින් හෝ විහරති - වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; වයධම්මානුපස්සි වා - නැසීම් සචභාවය අනු ව බලමින් හෝ; විහරති වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; සමුදය වයධම්මානුපස්සි වා - උත්පත්තිව්‍යය සචභාවය අනු ව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි. යාවදේව ඤාණමත්තාය - යම්කාක් මතුමත්තෙහි නුවණ වැඩිම පිණිස ද; පතිස්සති මත්තාය සිහිය වැඩිම පිණිස ද; අත්ථි කායෝති වා පන - කය වූ කලි ඇතැයි ද; (සත්ථ පුද්ගලාදියෙක් නැතැයි ද) අය්‍ය - ඔහුගේ; සතිපච්චුපට්ඨිතා හෝති - සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි; අනිය්සිතෝ ව විහරති - (තෘෂ්ණාදෘෂ්ටි වශයෙන්) අනිශ්‍රිත වූයේ ද වෙසෙයි. ලෝකේ - ස්කන්ධලෝකයෙහි; තව කිඤ්චි උපාදියති - රූපාදි කිසි ධර්මයක් අතමාදි වශයෙන් නො ද ගනී. භික්ඛවේ - මහණෙහි; භික්ඛු - මහණ තෙම; ජ්වමපි - මෙසේත්; කායේ කායානුපස්සි විහරති - කයෙහි කය අනු ව බලමින් වෙසේ.

ධාතුමත්තසිකාර පථයයි

15. පුතවපරං භික්ඛවේ - මහණෙහි; නැවත ද අනිකෙක් වෙයි; භික්ඛු මහණ තෙම; සිවථිකාය ජඩ්ඨිතං - සොහොනෙහි දමන ලද; ථිකාහමතං වා - මළ එක්දවසක් ඇත්තාවූ හෝ; ද්විහමතං වා - මළ දෙදවසක් ඇත්තා වූ හෝ තිහමතං වා මළ තුන් දවසක් ඇත්තාවූ හෝ; උද්ධමානකං - ඉදිම් ගියාවූ නොහොත් පිළිතුල් වූ ඉදිම්මි ඇති

විප්‍රබකජාතං, සෝ ඉමමේව කායං උපසංහරති,
අයමපි බෝ කායො ඒවං ධමො ඒවං භාවි ඒතං
අනතීනෝති.

16. ඉති අජ්ඣන්තං වා කායේ කායානුපස්සි
විහරති, බහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති,
අජ්ඣන්තබහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති
සමුදය ධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, වය
ධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, සමුදයවය
ධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති අතථි කායෝති
වා පනස්ස සතිපවුපට්ඨිතා හෝති යාවදේව

විචිතං - (සුදු රත් ආදියෙන්) මිශ්‍ර නිලවණි ඇති නොහොත්
පිළිකුල් වූ නිලවණිය ඇති විප්‍රබකජාතං - හටගත් නවදෙරිත් වැනෙන
සැරව ඇති නොහොත් පිළිකුල්ව හටගත් සැරව ඇති; ශරීරං - මළ
සිරුර; සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යා - යම්සේ දක්නේ ද; සෝ - හෙතෙම; අයමපි
බෝ කායෝ - මේ මාගේ ශරීරය ද; ඒවං ධමො - මෙබඳු කුණු වන
සාධාව ඇත්තේ ය; ඒවං භාවි - ඉදිමිම් ආදි මෙබඳු හේද ඇත්තේය;
ඒතං අනතීනෝති - මේ උඩුමානකාදිභාවය නො ඉක්මවන ලද්දේ යයි;
ඉමමේව කායං - මේ තමාගේ ශරීරය ම; උපසංහරති - (මළසිරුර හා
නුවණින්) සමානකර බලයි.

16 ඉති - මෙසේ අජ්ඣන්තං වා කායේ - (උඩුමානකාදිය
සැලකීමෙන්) තමා ගේ කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව
බලමින් වෙසෙයි; බහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති - අනුන්ගේ
කයෙහි හෝ කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣන්ත බහිද්ධා වා කායේ
- කලෙක තමාගේ හෝ කලෙක මෙරමාගේ හෝ කයෙහි; කායානුපස්සි
විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි. කායස්මිං - කයෙහි; සමුදය
ධම්මානුපස්සි වා - ඉපැදීමේ සාධාවය අනුව බලමින් හෝ විහරති -
වෙසෙයි; වයධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති - කයෙහි නැසෙන
සාධාවය අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි;
සමුදය වයධම්මානුපස්සි වා විහරති - ඉපැදීම නැසීමේ සාධාවය
නැවත නැවත බලමින් හෝ වෙසෙයි; යාවදේවඤ්ඤාමත්තාය - යම්තක්

ඤ්ඤාමනාය පනිස්සතිමනාය අනිස්සිතෝ ව විහරති. න ච කිඤ්ඤි ලෝකේ උපාදියති. ඒවමපි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති.

17. පුන ච පරං භික්ඛවේ. භික්ඛු සෙය්‍යථාපි පස්සෙය්‍ය සරීරං සිවථිකාය ජඩ්ඪිතං කාකේහි වා බජ්ජමානං කුලලේහි වා බජ්ජමානං ගිජ්ඤෙධි හි වා බජ්ජමානං සුවාණේහි වා බජ්ජමානං සිගාලේහි වා බජ්ජමානං විවිධෙහි වා පාණක ජාතේහි බජ්ජමානං සෝ ඉමමේව කායං උපසංහරති. අයමපි බෝ කායෝ ඒවං ධමමෝ ඒවංභාවි ඒතං අතනිතෝති.

නුවණ වැඩීම පිණිස; පනිස්සති මනාය - සිහිය වැඩීම පිණිස අපවි කායෝති වාපන - කය ඇතුළු කියා ද; අය්‍ය - ඔහුගේ සති පව්වුපව්ඨිතා හෝති - සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි. අනිස්සිතෝ ව විහරති - තෘෂ්ණාදෘෂ්ටීන් අනිශ්‍රිතව ද වෙසෙයි. ලෝකේ - සකන්ධ ලෝකයෙහි; න ච කිඤ්ඤි උපාදියති - නොද කිසිවක් දැඩි කොටගනී. ඒවමපි භික්ඛවේ - මෙසේත් මහණෙනි; භික්ඛු - මහණනෙම; කායේ කායානුපස්සි විහරති - කයෙහි කය අනුවබලමින් වෙසේ.

17. පුනචපරං භික්ඛවේ - මහණෙනි; නැවත ද අනෙකෙකි. භික්ඛු - මහණ නෙම; සිවථිකාය ජඩ්ඪිතං - සොහොනෙහි දමන ලද; කාකේහි වා බජ්ජමානං - කවුඩුවන් විසින් හෝ කනු ලබන්නා වූ; කුලලේහි වා බජ්ජමානං - උකුස්සන් විසින් හෝ කනුලබන්නාවූ; ගිජ්ඤෙධි හි වා බජ්ජමානං - ගිජුළිහිණියන් විසින් හෝ කනුලබන්නා වූ; සුවාණේහි වා බජ්ජමානං - ශූන්‍යයන් විසින් හෝ කනුලබන්නාවූ සිගාලේහි වා බජ්ජමානං - සිවලුන් විසින් හෝ කනුලබන්නා වූ; විවිධෙහිවා-පාණකජාතේහිබජ්ජමානං නත්වැදෑරුම් ප්‍රාණිසමූහයා විසින් හෝ කනුලබන්නා වූ; සරීරං - මළ ශරීරයක්; සෙය්‍යථාපි පස්සෙය්‍ය - යම් සේ දක්නේ ද සෝ - හෙතෙම; අයමපි බෝ කායෝ - මේ මාගේ කය ද ඒවංධමමෝ - මෙබඳු සවභාව ඇත්තේය; ඒවංභාවි - මෙබඳු උද්ධමානකාදි හේද ඇත්තේය; ඒතංඅතනිතෝති - මේ සවභාවය-නොඉක්මවූයේ යැයි; ඉමමේව කායං - මේ නමාගේ කය ම; උපසංහරති - එළවා බලයි.

18. ඉති අනිජ්ඣත්තං වා කායේ කායානුපස්සී විහරති, ඛගිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තඛගිධා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති, සමුදයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, සමුදය වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, අපථි කායෝති වා පනස්ස සති පච්චුපඨිතාහෝති, යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සති මත්තාය, අනිස්සිතෝ ච විහරති, න ච කිඤචි ලෝකේ උපාදියති, ථවම්පි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සී විහරති.

18. ඉති අජ්ඣත්තං වා කායේ - මෙසේ (කවුඩු ආදීන් විසින් කනු ලැබීම් ආදිය සැලකීමෙන්) තමාගේ ශරීරයෙහි හෝ කායානුපස්සී විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; ඛගිධා වා කායේ - අනිකකුගේ කයෙහි හෝ; කායානුපස්සී විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣත්තඛගිධා වා කායේ - කලෙක තමාගේ හෝ කලෙක මෙරමාගේ හෝ කයෙහි; කායානුපස්සී විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; සමුදයධම්මානුපස්සී වා - උත්පත්ති ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; වයධම්මානුපස්සී වා - ව්‍යයස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; සමුදය වයධම්මානුපස්සී වා - කලෙක උත්පත්ති ස්වභාවය ද කලෙක විනාශ ස්වභාවය ද නැවත නැවත බලමින් හෝ විහරති - වෙසෙයි; යාවදේව ඤාණමත්තාය - යම්තාක් ඥානප්‍රමාණය පිණිස ද; පතිස්සතිමත්තාය - ස්මෘති ප්‍රමාණය පිණිස ද; අපථි කායෝති වා පන - කය ඇතුළු ද (සත්ත්ව පුද්ගලාදියක්) නැතැයි ද කියා; අසස - ඔහුගේ; සති පච්චුපඨිතා හෝති - සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි; අනිස්සිතෝ ච විහරති - තෘෂ්ණාදීන් අනිශ්‍රිත වූයේ වාසය කෙරෙයි; ලෝකේ - ස්කන්ධසංඛ්‍යාත ලෝකයෙහි; න ච කිඤචි උපාදියති - කිසි රූපාදියක් නිත්‍යාදී වශයෙන් නො ගනී; භික්ඛවේ - මහණෙනි; ථවම්පි - මෙපරිද්දෙන් ද; භික්ඛු - යෝගාවචර මහණනෙම; කායේ කායානුපස්සී විහරති - කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ.

19. පුත්‍ර ව පරං හික්ඛවේ, හික්ඛු සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යස්‍ය සර්රං සිවථිකාය ජඩ්ඞිතං අසී සධ්ධලිකං සමංසලෝහිතං නහාරුසමඛණං, සෝ ඉමමේව කායං උපසංහරති, අයමපිඛෝකායෝ ථ්වං ධමො ථ්වං භාවී ථ්වං අතතිතෝති.

20. ඉති අජ්ඣන්තං වා කායේ කායානුපස්සී විහරති, ඛහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති අජ්ඣන්ත ඛහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති සමුදයධමමානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, වය-ධමමානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, සමුදයවය-

19. පුත්‍රවපරං හික්ඛවේ - නැවත ද; මහණෙනි; හික්ඛු - යෝ ගාවචර මහණ තෙම; සිවථිකාය ජඩ්ඞිතං - සොහොනෙහි දමන ලද; සමංසලෝහිතං - මස් ලේ සහිත වූ; නහාරු සමඛණං - නහරවැලින් ඇළුණා වූ; අසී සධ්ධලිකං - ඇටසැකිලි වූ; සර්රං - මළපිරුරක්; සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යස්‍ය - යම් සේ දක්නේ ද; සෝ - හෙතෙම; අයමපි ඛෝ කායෝ - මේ මාගේ ශරීරය ද; ථ්වං ධමො - මෙබඳු කුණුවන ස්වභාව ඇත්තේ ය; ථ්වං භාවී - මෙපරිද්දෙන් ඇටසැකිලි ආදි හේද ඇත්තේ වන්නේය; ථ්වං අතතිතෝති - මේ ස්වභාවය නොඉක්මවන ලද්දේ යැයි; ඉමමේව කායං - මේ තමාගේ ශරීරයම උපසංහරති - මළපිරුර හා නුවණින් එළවා බලයි.

20. ඉති - මෙසේ මස් ලෙසින් බැඳීම් ආදි ස්වභාවය සැලකීමෙන් අජ්ඣන්තං වා කායේ - තමාගේ කයෙහි හෝ, කායානුපස්සී විහරති - කායානුපස්සනා භාවනාව සිත්හි කරමින් වෙසෙයි; ඛහිද්ධා වා කායේ - අන්‍යයාගේ කයෙහි හෝ; කායානුපස්සී විහරති - කායානුපස්සනා භාවනාව සිහිකරමින් වෙසෙයි; අජ්ඣන්තඛහිද්ධා වා කායේ - තමාගේ ද අන්‍යයාගේ ද කයෙහි, කායානුපස්සී විහරති - කායානුපස්සනා භාවනාව මෙනෙහි කරමින් වෙසෙයි; කායස්මිං - ශරීරයෙහි; සමුදය ධමමානුපස්සී වා ඉපැදීම් ස්වභාවය නැවත නැවත බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායස්මිං - ශරීරයෙහි; වයධමමානුපස්සී වා විහරති - නැසීම් ස්වභාවය නැවත නැවත බලමින් හෝ වෙසෙයි; සමුදයවයධමමානුපස්සී

ධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, අභි කායෝ ති වා පනස්ස සති පච්චුපඨිතා හෝති, යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සනිමත්තාය අතිස්සිතෝව විහරති න ච කිඤ්චි ලෝකෙ උපාදියති ඵ්වම්පි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති.

21. පුත ව පරං භික්ඛවේ භික්ඛු සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යස්ස සර්රං සිවථිකාය ජඩ්ඨිතං අඨි සංඛලිකං නිමමංසලෝහිතමකඛිතං නහරු සමඛණං, සෝ ඉමමේව කායං උපසංහරති අයම්පිබෝ කායෝ ඵ්වං ධම්මෝ ඵ්වංභාවි ජිතං අතතිතෝති.

වා විහරති - ඉපැදීමේ ස්වභාවය ද නැසීම් ස්වභාවයද නැවත නැවත බලමින් හෝ වෙසෙයි; යාවදේවඤාණමත්තාය - යම්කාක් කුචණ වැඩීම පිණිස; පතිස්සනිමත්තාය - සිහිය පිහිටුවීම පිණිස; අභි කායෝත්තවා පන - කය ඇතැයි ද සත්ත්වපුද්ගලාදියෙන් තැනැයි ද; අයස - ඔහුගේ; සති පච්චුපඨිතා හෝති - සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි; අතිස්සිතෝව විහරති - තෘෂ්ණාදෘෂ්ටි වශයෙන් තිඃශ්‍රය රහිත වූයේ ද වෙසෙයි; ලෝකෙ - ඤාණධර්මලෝකයෙහි; න ච කිඤ්චි උපාදියති - රූපාදි කිසිවක් නිත්‍යාදි වශයෙන් නො ද ගනී; භික්ඛවේ - මහණෙනි; ඵ්වම්පි - මෙසේත්; භික්ඛු - මහණ තෙම; කායේ - ඇටසැකිලි ආදී ස්වභාව ඇති කයෙහි; කායානුපස්සි විහරති කායානුපස්සනා භාවනාවෙන් යුක්ත වූයේ වාසය කරන්නේ වේ.

21. පුතවපරං භික්ඛවේ - නැවත ද මහණෙනි; භික්ඛු - මහණ තෙම; සිවථිකාය ජඩ්ඨිතං - සොහොනෙහි දමන ලද; නිමමංස ලෝහිතමකඛිතං - මස් තැනිව ලේ වැකුණාවූ; නහරු සමඛණං - නහරවැලින් බැඳුනා වූ; අඨිසංඛලිකං ඇටසැකිලිවූ; සර්රං - මළ සිරුරක්; සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යස්ස යම් සේ දක්නේ ද සෝ - හෙතෙම; අයමපි බෝ කායෝ - මේ මාගේ කය ද; ඵ්වං ධම්මෝ - මෙබඳු ස්වභාව ඇත්තේ ය; ඵ්වංභාවි - මෙබඳු ප්‍රබේද ඇත්තේ ය; ජිතං අතතිතෝති - මේ ස්වභාවය නොඉක්මවූයේ යැයි ඉමමේව කායං - මේ ශරීරය ම; උපසංහරති - මළසිරුර හා කුචණින් එළවා බලයි.

22. ඉති අජ්ඣන්තං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, බහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති අජ්ඣන්තබහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, සමුදයධමමානුපස්සි වා කායසමීං විහරති, වයධමමානුපස්සි වා කායසමීං විහරති, සමුදය වයධමමානුපස්සි වා කායසමීං විහරති, අභිකායෝති වා පනස්ස සති පච්චුපඨිතා හෝති, යාවදේව ඤ්ණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය, අනිස්සිතෝව විහරති න ච කිඤ්ච ලෝකේ උපාදියති. ඒවම්පි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති.

22. ඉති - මෙසේ මස් තැනි ව ලෙසින් වැකිම් ආදී ආකාරය සැලකීමෙන්, අජ්ඣන්තං වා කායේ - ආධ්‍යාතම ශරීරයෙහි හෝ කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; බහිද්ධා වා කායේ - බාහිර ශරීරයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣන්තබහිද්ධා වා කායේ - කලෙක අධ්‍යාතම වූ ද කලෙක බාහිර වූ ද කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; කාය සමීං - කයෙහි; සමුදයධමමානුපස්සි වා - උත්පත්ති සභාව අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි. කායසමීං - කයෙහි; වයධමමානුපස්සි වා - විනාශ සභාවය අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායසමීං - කයෙහි; සමුදයවය ධමමානුපස්සි වා - උත්පත්ති විනාශ සභාවයන් අනුව බලමින් හෝ විහරති; - වෙසෙයි.; යාවදේව ඤ්ණමත්තාය - යම්තාක් නුවණ වැඩීම පිණිස ද; පතිස්සති මත්තාය - සිහිය වැඩීම පිණිසද; අභි කායෝති වා පන - කය ඇතුළු කියා ද; අස්ස - ඔහුගේ සති පච්චුපඨිතා හෝති - සිහිය ඵලඹ සිටියා වෙයි; අනිස්සිතෝ ව විහරති - තෘෂ්ණා දෘෂ්ටින් අනිශ්‍රිත වූයේ ද වෙසෙයි; ලෝකේ - ලෝකයෙහි; න ච කිඤ්ච උපාදියති - රූපාදි කිසි ධර්මයක් දැඩි වශයෙන් නො ද ගනී; භික්ඛවේ - මහණෙනි; ඒවම්පි - මෙසේත්; භික්ඛු - යෝගාවචර මහණ තෙමේ කායේ කායානුපස්සි විහරති - කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ.

23. පුත ව පරං හිකබ්වේ, හිකබු සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යස සර්රං සිව්විකාය ජඩ්ඞිතං අය්‍යධ්මලිකං අපගතමංසලෝහිතං නහාරු සම්බන්ධං. සෝ ඉමමේව කායං උපසංහරති අයම්පි බෝ කායෝ ජ්වං ධමෙමෝ ජ්වං භාවී ජ්නං අනතීතෝති.

24. ඉති අජ්ඣන්තං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, බහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, අජ්ඣන්තබ්බිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, සමුදයධම්මානුපස්සි වා කායසම්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සි වා කායසම්මිං විහරති, සමුදය

23. පුතවපරං හිකබ්වේ - නැවත ද මහණෙනි; හිකබු - මහණ තෙම; සිව්විකාය ජඩ්ඞිතං - සොහොනෙහි දමන ලද; අපගත මංසලෝහිතං - පහවගිය මස් ලේ ඇති. නහාරු සම්බන්ධං - නහර වැලින් බැඳුනාවූ; අය්‍යධ්මලිකං - ඇටසැකිලි වූ; සර්රං - මළසිරුරක්; සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යස - යම් සේ දක්නේ ද; සෝ - හෙතෙම; අයම්පි බෝ කායෝ - මේ මාගේ කය ද; ජ්වංධමෙමෝ - මෙබඳු කුණුවන ස්වභාවය ඇත්තේය; ජ්වංභාවී - මෙසේ මස් ලේ පහවීම ආදී හේද ඇත්තේ වන්නේය; ජ්නං අනතීතෝති - මේ ස්වභාවය නො ඉක්මැ සිටියේ යැයි; ඉමමේව කායං - මේ කයම උපසංහරති - නුවණින් එළවා බලන්නේ ය.

24. ඉති - මෙසේ මස් ලේ පහව යෑම ආදී භාවය සැලකීමෙන්; අජ්ඣන්තං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති - තමාගේ කයෙහි හෝ කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; බහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති - අනුන්ගේ කයෙහි හෝ කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣන්තබ්බිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති - කලින් කල තමාගේ ද අනුන්ගේ ද කයෙහි හෝ කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; කායසම්මිං - කයෙහි; සමුදය ධම්මානුපස්සි වා - ඉපදීමේ ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායසම්මිං - කයෙහි; වය ධම්මානුපස්සි වා - නැසීම් ස්වභාව අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායසම්මිං - කයෙහි සමුදයවයධම්මානුපස්සි වා - කලින් කල ඉපදීම නැසීම් ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි, යාවදේවඤ්ඤාමත්තාය - යම්තාක් නුවණ වැඩීම පිණිස ද;

වයධමොනුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, අභි කායෝති වා පනස්ස සති පට්ඨපඤ්ඤා හෝති යාවදේවඤ්ඤාමත්තාය පතිස්සති මත්තාය අනිස් - සිතෝ ව විහරති, න ව කිඤ්ඤි ලෝකේ උපාදියති, ඵම්මපි භික්ඛවේ භික්ඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති.

25. පුන ව පරං භික්ඛවේ භික්ඛු සෙය්‍යථාපි පස්සෙය්‍ය සර්රං සිවථිකාය ජඩ්ඨිතං අඤ්ඤාති අපගතසම්බන්ධාති දිසාවිදිසාසු වික්ඛිතතාති අඤ්ඤෙත හත්ථඤ්ඤං, අඤ්ඤෙත පාදඤ්ඤං, අඤ්ඤෙත ජට්ඨඤ්ඤං, අඤ්ඤෙත උරඤ්ඤං, අඤ්ඤෙත කඤ්ඤං, අඤ්ඤෙත පිට්ඨකණ්ටකං.

පතිස්සති මත්තාය - සිතිය වැඩිම පිණිස ද; අභි කායෝ ති වා පන - කය ඇතුළු ද; අස්ස - මහුගේ; සති පට්ඨපඤ්ඤා හෝති - සිතිය එළඹ සිටියා වෙයි; අනිස්සිතෝ ව විහරති - නෂ්ණාදෘෂ්ටීන් අනිශ්‍රිත වූයේ ද වෙසෙයි; ලෝකේ - ලෝකයෙහි; නව කිඤ්ඤි උපාදියති - රූපාදි කිසිවක් දැඩි වශයෙන් නො ද ගනී; භික්ඛවේ - මහණෙහි; ඵම්මපි - මෙසේත්; භික්ඛු මහණ තෙම; කායේ කායානුපස්සි විහරති - කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ.

25. පුනවපරං භික්ඛවේ - නැවතත් අනෙකක් මහණෙහි; භික්ඛු - මහණ තෙම, සිවථිකාය ජඩ්ඨිතං - සොහොනෙහි දමන ලද; සර්රං - මළ සිරුරක්; සෙය්‍යථාපි පස්සෙය්‍ය - යම් සේ දක්නේ ද; (කෙබඳු මළසිරුරක් ද යත්?) අපගතසම්බන්ධාති - (යම් මළ සිරුරෙක) පහව ගිය නහර බැලුම් ඇති; දිසාවිදිසාසු වික්ඛිතතාති - දිශානුදිශාවන්හි විසුරුණු; අඤ්ඤාති - ඇටසැකිලි ඇත්තානු වෙන් ද; අඤ්ඤෙත - අන්දිශාවෙක විසුරුණු; හත්ථඤ්ඤං - අත්ඇට ද; අඤ්ඤෙත පාදඤ්ඤං - අත් තැනෙක වූ පා ඇට ද; අඤ්ඤෙත ජට්ඨඤ්ඤං - අත්තැනෙක වූ කෙණ්ඩාඇට ද; අඤ්ඤෙත උරඤ්ඤං - අත් තැනෙක වූ කළවා ඇට ද; අඤ්ඤෙත කඤ්ඤං - අත් තැනෙක වූ කටියෙ ඇට ද; අඤ්ඤෙත පිට්ඨකණ්ටකං - අත්තැනෙක වූ පිටකටුවද; අඤ්ඤෙත සියකටාහං - අත් තැනෙක වූ හිස් කබල ද; (වේ නම් එබඳු ශරීරය යි;) යෝ - හෙතෙම; අයම්මො කායෝ - (මේ මාගේ කයද; ඵංධමො - මෙබඳු ස්වභාව ඇත්තේ ය; ඵංගාථි - මෙසේ අසථිකාදි ස්වභාවයට

අඤ්ඤාදින සිසකාධාරණං, සෝ ඉමමේව කායං උපසංහරති අයමිපි බෝ කායෝ ජ්වං ධමෙමෝ ජ්වං භාවි ජ්වං අනතීතෝති.

26. ඉති අජ්ඣන්තං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, ඛහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, අජ්ඣන්තඛහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, සමුදයධමමානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, වයධමමානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, සමුදය-වධමමානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, අභි කායෝති වා පනස්ස සති පච්චුපස්සිතා හෝති යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සති මත්තාය, අනිස්සිතෝ ව විහරති, න ව කිඤ්ච ලෝකේ උපාදියති, ජ්වමපි හිකඛවේ හිකඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති.

පැමිණෙන සුදුසු; ජ්වං අනතීතෝති - මේ ස්වභාව නොඉක්ම සිටියේ යැයි; ඉමමේව කායං - මේ තමාගේ සිරුරම; උපසංහරති - නුවණින් සමාන කොට බලයි.

26. ඉති - මෙ පරිද්දෙන් අජ්ඣන්තං වා කායේ - තමාගේ කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින්; වෙසෙයි; ඛහිද්ධා වා කායේ - අතිකකුගේ කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣන්තඛහිද්ධා වා කායේ - කලින් කල තමාගේ ද අතිකකුගේ ද කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි කය අනුව බලමින්; විහරති - වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; සමුදයධමමානුපස්සි වා - උත්පත්ති ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; වයධමමානුපස්සි වා විහරති - විනාශස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; සමුදයවයධමමානුපස්සි වා විහරති - කලින් කල උත්පත්ති ස්වභාවය ද විනාශ ස්වභාවය ද අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; යාවදේවඤාණමත්තාය - යම්තාක් නුවණ වැඩීම පිණිසද; පතිස්සතිමත්තාය - සිහිය වැඩීම පිණිස ද; අභි කායෝති වා පන - කය වනාහි ආතුයි කියාද; අස්ස - ඔහුගේ; සති පච්චුපස්සිතා හෝති - සිහිය එලඹ සිටියා වෙයි; අනිස්සිතෝ ව විහරති - තෘෂ්ණාදීන් අනිශ්‍රිත වූයේ ද වෙසෙයි; ලෝකේ - ලෝකයෙහි; න ව කිඤ්ච උපාදියති - කිසිවක් දැඩි කොට නොද ගනී; හිකඛවේ - මහණෙහි; ජ්වමපි - මෙසේත්; හිකඛු - මහණ තෙම කායේ කායානුපස්සි විහරති - කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ.

27. පුන ව පරං භික්ඛවේ භික්ඛු සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යස්‍ය සරීරං සිව්චිකාය ජඩ්ඛිතං අඨිකාති සේතාති සඛබ්වණ්ණපතිහාති, සෝ ඉමමේව කායං උපසංහරති, අයමපි බෝ කායෝ ඒවං ධමමෝ ඒවමිහාවි ඒතං අතතිතෝති.

28. ඉති අජ්ඣාතනං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති ඛහිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සිවිහරති, අජ්ඣාතන ඛහිද්ධා වා කායේකායානුපස්සි විහරති සමුදයධමමානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, වය ධමමානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, සමුදයවය-

27. පුනවපරං භික්ඛවේ - නැවත ද මහණෙනි! භික්ඛු - මහණ තෙම; සිව්චිකාය ජඩ්ඛිතං - සෙහොනෙහි දමන ලද; සරීරං - මළ සිරුරක්; සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යස්‍ය - යම් සේ දක්නේ ද; කෙබඳු සිරුරක් ද යත්? අඨිකාති - (යම් සිරුරෙක්හි) ඇටසැකිලි; සේතාති - සුදු වුවාහු; සඛබ්වණ්ණපතිහාති - සක්ගෙඩියකට බඳු පැහැ ඇත්තාහු වෙත් ද; එබඳු සිරුරෙකි. සෝ - හෙතෙම; අයමපි බෝ කායෝ - මේ මාගේ කය ද; ඒවං ධමමෝ - මෙබඳු ස්වභාව ඇත්තේ; ඒවංහාවි - මෙබඳු ස්වභාවයට පැමිණෙන සුදු වූයේ; ඒතං අතතිතෝති - මේ ස්වභාව නො ඉක්ම සිටියේ යැයි; ඉමමේව කායං - මේ තමාගේ කයම; උපසංහරති - නුවණින් එළවා බලයි.

28. ඉති - මෙසේ; (ස්වේත වණි අසථික ස්වභාවය සැලකීමෙන්) අජ්ඣාතනං වා කායේ - තමාගේ කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; ඛහිද්ධා වා කායේ - අතිකකුගේ කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣාතනඛහිද්ධා වා කායේ - අධ්‍යාතමාහිත කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; සමුදය ධමමානුපස්සි වා - ඉපැදීමේ ස්වභාව අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; වය ධමමානුපස්සි වා - නැසීම් ස්වභාව අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායස්මිං - කයෙහි; සමුදය වය ධමමානුපස්සි වා - ඉපැදීමේ නැසීම් ස්වභාවය

ධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, අභි කායෝ නි වා පනස්ස සති පච්චුපස්සිතා හෝති යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය, අනිස්සිතෝව විහරති, න ච කිඤචි ලෝකේ උපාදියති, ඒවමපි හිකඛවේ හිකඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති.

29. පුත ව පරං හිකඛවේ හිකඛු සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යා සරීරං සිව්ථිකාය ජඩ්ඪිතං අභිකාති පුඤ්ජකිතාති තෙරෝවස්සිකාති, සෝ ඉමමේව කායං උපසංහරති අයම්පි බෝ කායෝ ඒවං ධම්මෝ ඒවංභාවි ඒතං අතතිතෝති.

අනුච බලමිත් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; අභි කායෝති වා පන - කය වනාහි ඇතුයිද (සත්ත්වපුද්ගලාදියෙන් නැතුයිද;) අස්ස - ඔහුගේ; සති පච්චුපස්සිතා හෝති - සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි; යාවදේව - යම්කාක්; ඤාණමත්තාය - ඥානයාගේ වැඩිම පිණිය ද; පතිස්සතිමත්තාය - සමෘතියාගේ වැඩිම පිණිය ද; අනිස්සිතෝව විහරති - තෘෂ්ණා දුෂ්ටිත් අනිශ්‍රිත වූයේ ද වෙසෙයි; ලෝකේ - සාක්ෂිලෝකයෙහි, තව කිඤචි උපාදියති - රූපාදි කිසිවක් නිත්‍යාදි වශයෙන් දැඩිකොට නොගනී; හිකඛවේ - මහණෙහි; ඒවමපි - මෙසේත්; හිකඛු - මහණ තෙම; කායේ කායානුපස්සි විහරති - කයෙහි කය අනුච බලමිත් වෙසේ.

29. පුතවපරං හිකඛවේ - නැවතද මහණෙහි; හිකඛු මහණ තෙම; සිව්ථිකාය ජඩ්ඪිතං - සොහොනෙහි දමන ලද; සරීරං - මළ සිරුරක්; සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යා - යම් සේ දක්නේ ද; (කෙබඳු සිරුරක් ද යත්?) අභිකාති - (යම් සිරුරෙක) ඇටසැකිලි පුඤ්ජකිතාති - රැස්වූවාහු; තෙරෝවස්සිකාති - වසක් ඉක්මුණාහු වෙත් ද; එබඳු ශරීරයයි සෝ - හෙතෙම අයම්පි බෝ කායෝ - මේ මාගේ සිරුර ද, ඒවංධම්මෝ - මෙබඳු ස්වභාව ඇත්තේ ය; ඒවංභාවි - මෙසේ වනසුදුස; ඒතං අතතිතෝති - මේ ස්වභාව නො ඉක්ම සිටියේ යැයි; ඉමමේව කායං උපසංහරති - මේ තමාගේ කය ම එළවා බලයි.

30. ඉති අජ්ඣාතං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, ඛේදධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති අජ්ඣාතඛේදධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති සමුදයධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, වය ධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, සමුදයවය ධම්මානුපස්සි වා කායස්මිං විහරති, අභි කායෝති වා පනස්ස සතිපට්ඨපඤ්ඤා හෝති යාවදේව ඤාණමත්තාය පනිස්සති මත්තාය, අනිස්සිතෝව විහරති. න ච කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති. ඵ්වමපි භික්ඛවේ! භික්ඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති.

30. ඉති - මෙසේ; අජ්ඣාතං වා කායේ - ආධ්‍යාත්මික ශරීරයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; ඛේදධා වා කායේ - බාහිර ශරීරයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣාතඛේදධා වා කායේ - කලින් කල ආධ්‍යාත්මික වූද බාහිර වූද ශරීරයෙහි; කායානුපස්සි - විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි; කායස්මිං - ශරීරයෙහි; සමුදය ධම්මානුපස්සි වා විහරති - උත්පත්ති ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; කායස්මිං - ශරීරයෙහි; වය ධම්මානුපස්සි වා විහරති - විනාස ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; කායස්මිං - ශරීරයෙහි සමුදයවයධම්මානුපස්සි වා විහරති - කලින් කල උත්පත්ති ස්වභාවය ද විනාශ ස්වභාවය ද අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; අභි කායෝති පන - කය ඇතුළු කියා ද; අස්ස - මුහුණේ; සති පට්ඨපඤ්ඤා හෝති - සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි; යාව දේව - යම් තාක්; ඤාණමත්තාය - නුවණ වැඩීම පිණිස ද; පනිස්සති මත්තාය - සිහිය පිහිටුවීම පිණිස ද; අනිස්සිතෝව විහරති - තෘෂ්ණාදීන් අනිශ්‍රිත වූයේද වෙසෙයි ලෝකේ - සාකන්ධ ලෝකයෙහි; න ච කිඤ්චි උපාදියති - කිසි ධර්මයක් දැඩි වශයෙන් නො ද ගනී. භික්ඛවේ - මහණෙනි; ඵ්වමපි - මෙසේත්; භික්ඛු - මහණ තෙම; කායේ කායානුපස්සි විහරති - කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි.

31. පුත ව පරං හිකබ්වේ හිකබු සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යස සර්රං සිවටිකාය ජඩ්ඪිතං අඨිකාති පුතීති වුණ්ණක ජාතාති, සෝ ඉමමේව කායං උපසංහරති, අයමපි බෝ කායෝ ඒවං ධමෙමෝ ඒවං භාවි ඒතං අතතීතෝති.

32. ඉති අජ්ඣාතං වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, ඛගිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, අජ්ඣාතඛගිද්ධා වා කායේ කායානුපස්සි විහරති, සමුදයධමමානුපස්සි වා කායස්මි විහරති, වසධමමානුපස්සි වා කායස්මි විහරති, සමුදයවය -

31. පුත ව පරං හිකබ්වේ - නැවත ද මහණෙනි! අනෙකක් කියමි; හිකබු - මහණ තෙම; සිවටිකාය ජඩ්ඪිතං - සොහොනෙහි දමන ලද; සර්රං - මළ සිරුරක් සෙය්‍යථාපි පසෙය්‍යස - යම් සේ දක්නේ ද; කෙබඳු සිරුරක් ද යත්? අඨිකාති - (යම් මළසිරුරෙක) ඇටසැකිලි පුතීති - කුණු වුවාහු; වුණ්ණක ජාතාති - සුණුසුණුව විසුරුණාහු වෙත් ද, (එබඳු මළ සිරුරෙක) සෝ - ඒ යෝගාවචර මහණ තෙම; අයමපි බෝ කායෝ - මේ මාගේ කය ද; ඒවං ධමෙමෝ - මෙබඳු කුණු වන ස්වභාව ඇත්තේ ය; ඒවං භාවි - මෙබඳු කුණු වූ සුණු ව විසිරෙන ඇටසැකිලි ස්වභාවයට පැමිණෙන සුදුසු; ඒතං අතතීතෝති - මේ ස්වභාවය නොඉක්මැ සිටියේ යැයි ඉමමේව කායං - මේ තමාගේ කය ම; උපසංහරති - මළ සිරුර සමඟ නුවණින් සමාන කෙරෙයි.

32. ඉති - මෙසේ කුණු ව සුණු විසුණු වී විසිරී යන ඇටසැකිලි ඇති බව සැලකීමෙන්; අජ්ඣාතං වා කායේ - තමාගේ කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් හෙවත් කායානුපස්සනා භාවනාව සිත්හි කෙරෙමින් වෙසෙයි; ඛගිද්ධා වා කායේ අන්‍යයාගේ කයෙහි හෝ කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වෙසෙයි අජ්ඣාත ඛගිද්ධා වා කායේ - කලෙක තමාගේ ද කලෙක අන්‍යයාගේ ද කයෙහි හෝ; කායානුපස්සි විහරති - කය අනුව බලමින් වාසය කෙරෙයි; කායස්මි - කයෙහි සමුදය ධමමානුපස්සි වා - ඉපැදීම් ස්වභාවය නැවත නැවත බලමින් හෝ විහරති - වෙසෙයි කායස්මි - කයෙහි, වසධමමානුපස්සි වා - නැසීම් ස්වභාවය නැවත නැවත බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; කායස්මි - කයෙහි;

ධම්මානුපස්සී වා කායසමීං විහරති, අභි කායෝති වා පනස්ස සති පට්ඨපඤ්ඤා හෝති යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය, අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති, ජ්වම්පි හිකඛවේ හිකඛු කායේ කායානුපස්සී විහරති,

1. කථඤ්ච හිකඛවේ හිකඛු වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති? ඉධ හිකඛවේ හිකඛු සුඛං වේදනං වේදියමානෝ සුඛං වේදනං වේදියාමී, ති පජානාති, දුක්ඛං වේදනං වේදියමානෝ දුක්ඛං

සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා - කලෙක උත්පත්ති ස්වභාවය ද කලෙක විනාශ ස්වභාවය ද අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; අභි කායෝති වා පන - කය වනාහි ඇතුළු ද සත්ත්වසුද්ගලාදියෙන් නැතැයිද; අස්ස - ඔහුගේ; සති පට්ඨපඤ්ඤා හෝති - සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි; (මි වනාහි) යාවදේව ඤාණමත්තාය - යම් තාක් මතුමත්තෙහි ඥානප්‍රමාණව පිණිස හෙවත් ඥානයාගේ වැඩිම පිණිස ද; පතිස්සතිමත්තාය - ස්මෘති ප්‍රමාණය පිණිස හෙවත් සමෘතියගේ වැඩිම පිණිස ද වෙයි; අනිස්සිතො ච විහරති - තෘෂ්ණානිශ්‍රය - දෘෂ්ටිනිශ්‍රයයන්ගේ වශයෙන් අනිශ්‍රිතවූයේ ද වෙසෙයි; ලෝකේ - ලෝකයෙහි; න ච කිඤ්චි උපාදියති - කිසි රූපාදියෙන් ආතම - ආත්මීය වශයෙන් නො ද ගනී. හිකඛවේ - මහණෙනි ජ්වම්පි - මෙපරිද්දෙන් ද; හිකඛු - මහණ තෙම; කායේ කායානුපස්සී විහරති - තමාගේ හෝ මෙරමාගේ හෝ කයෙහි කය අනුව බලමින් හෙවත් කායානුපස්සනා භාවනාව සිත්හි කෙරෙමින් වෙසේ.

කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානයයි.

1. හිකඛවේ - මහණෙනි! හිකඛු - මහණ තෙම; වේදනාසු - නවවිධ වේදනාවන්හි; වේදනානුපස්සී - ඒ ඒ වේදනාවන් අනුව බලමින්; කතඤ්ච විහරති - කෙසේ වාසය කෙරේ ද යත්? හිකඛවේ - මහණෙනි! ඉධ - මේ ශාසනයෙහි; හිකඛු - මහණ තෙම; සුඛං වේදනං වේදියමානෝ - කායික වූ හෝ වෛතසික වූ සුඛවේදනාව විඳින්නේ සුඛං වේදනං වේදියාමිති - මම සුඛවේදනාවක් විඳිමි; පජානාති - දැනගනී දුක්ඛං වේදනං වේදියමානෝ - කායිකං වූ හෝ වෛතසික වූ හෝ දුක් වේදනාව විඳින්නේ; දුක්ඛං වේදන වේදියාමිති පජානාති

වේදනං වේදියාමිති පජානාති, අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදියමානෝ අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදියාමිති පජානාති, සාමීසං වා සුඛං වේදනං වේදියමානෝ 'සාමීසං සුඛං වේදනං වේදියාමිති' පජානාති, තිරාමීසං වා සුඛං වේදනං වේදියමානෝ 'තිරාමීසං සුඛං වේදනං වේදියාමිති' පජානාති, සාමීසං වා දුක්ඛං වේදනං වේදියමානෝ 'සාමීසං දුක්ඛං වේදනං වේදියාමිති' පජානාති, 'තිරාමීසං වා දුක්ඛං වේදනං වේදියමානෝ' 'තිරාමීසං දුක්ඛං වේදනං වේදියාමිති' පජානාති, සාමීසං වා අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදියමානෝ 'සාමීසං අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදියාමිති' පජානාති, තිරාමීසං වා අදුක්ඛමසුඛං වේදනං

දුක් වේදනාවක් විඳිමිසි දැනගනී; අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදියමානෝ - කායිකවූ හෝ චෛතසික වූ හෝ උපේක්ෂා වේදනාව විඳිනුයේ; අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදියාමිති පජානාති - උපේක්ෂා වේදනාවක් විඳිමිසි දැනගනී; සාමීසං වා සුඛං වේදනං වේදියමානෝ - පඤ්චකාම ගුණාමිෂ්ණික වූ සචුදෑරුම් ගෘහාශ්‍රිත සොමිතස් වේදනාවක් හෝ විඳිනුයේ; සාමීසං සුඛං වේදනං වේදියාමිති පජානාති - පඤ්චකාම ගුණාමිෂ්ණික වූ සොමිතස් වේදනාවක් විඳිමිසි දැනගනී; තිරාමීසං වා සුඛං වේදනං වේදියමානෝ - සචුදෑරුම් නෛෂ්ට්‍රමය නිශ්‍රිත සොමිතස් වේදනාවක් හෝ විඳිනුයේ; තිරාමීසං සුඛං වේදනං වේදියාමිති පජානාති - නෛෂ්ට්‍රමය නිශ්‍රිත සොමිතස් වේදනාවක් විඳිමිසි දැනගනී; සාමීසං වා දුක්ඛං වේදනං වේදියමානෝ - සාමීෂ වූ දෙමිතස් වේදනාවක් හෝ විඳිනුයේ; සාමීසං දුක්ඛං වේදනං වේදියාමිති පජානාති - සාමීෂ වූ දෙමිතස් වේදනාවක් විඳිමිසි දැනගනී; තිරාමීසං වා දුක්ඛං වේදනං වේදියමානෝ - තිරාමීෂ වූ දෙමිතස් වේදනාවක් හෝ විඳිනුයේ; තිරාමීසං දුක්ඛං වේදනං වේදියාමිති පජානාති - තිරාමීෂ වූ දෙමිතස් වේදනාවක් විඳිමිසි දැනගනී; සාමීසං වා අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදියමානෝ - සාමීස වූ උපේක්ෂා වේදනාවක් හෝ විඳිනුයේ; සාමීසං අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදියාමිති පජානාති -

වේදියමානෝ 'නිරාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදියාමි' ති පජානාති.

2. ඉති අජ්ඣන්තං වා වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති, ඛහිධා වා වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති, අජ්ඣන්තඛහිධා වා වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති, සමුදය ධම්මානුපස්සී වා වේදනාසු විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා වේදනාසු විහරති, සමුදය වයධම්මානුපස්සීවා වේදනාසු විහරති, අභි වේදනාති වා පනස්ස සති පච්චුපඨිතාහෝති යාවදේව ඤාණමත්තාය පති සසතිමත්තාය,

සාමිෂ වූ උපේක්ෂා වේදනාවක් විචිම්බි දැනගනී; නිරාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදියමානෝ = නිරාමිෂ වූ උපේක්ෂා වේදනාවක් හෝ විචිත්‍රයේ; නිරාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වේදනං වේදියාමිති පජානාති = නිරාමිෂවූ උපේක්ෂා වේදනාවක් විචිම්බි දැනගනී.

2. ඉති = මෙසේ සුඛ වේදනාදිය පිරිසිදුගැනීමෙන්; අජ්ඣන්තං වා වේදනාසු = තමාගේ වේදනාවන්හි හෝ; වේදනානුපස්සී විහරති = වේදනාවන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; ඛහිධා වා වේදනාසු = අනිකෙකුගේ වේදනාවන්හි හෝ; වේදනානුපස්සී විහරති = වේදනාවන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣන්තඛහිධා වා වේදනාසු = කලෙක තමාගේ හෝ කලෙක අනිකෙකුගේ හෝ වේදනාවන්හි; වේදනානුපස්සී විහරති = වේදනාවන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; වේදනාසු = වේදනාවන්හි; සමුදය ධම්මානුපස්සී වා = පස් ආකාරයෙකින් ඉපැදීම් ස්වභාවය වශයෙන් දක්නේ හෝ; විහරති = වෙසෙයි; වේදනාසු = වේදනාවන්හි; වයධම්මානුපස්සී වා = නැසීම් ස්වභාවය වශයෙන් දක්නේ හෝ; විහරති = වෙසෙයි; වේදනාසු = වේදනාවන්හි; සමුදය වයධම්මානුපස්සී වා = කලෙක උත්පත්ති ස්වභාවය ද කලෙක විනාශස්වභාවය ද අනුව බලමින් හෝ; විහරති = වෙසෙයි; අභි වේදනාති වා පන = වේදනාව වනාහි ඇතුළිද විචිත්තා වූ සත්ත්ව පුද්ගලාදියෙක් නැතැයි ද කියා හෝ; අස්ස = ඔහුගේ; සති පච්චුපඨිතා හෝති = සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි; යාවදේව = යම්කාක්; ඤාණමත්තාය = මතුමත්තෙහි ඥානයාගේ වැඩීම; පිණිස ද පතිස්සතිමත්තාය = සිහිය වැඩීම පිණිස ද වේ.

අනියම්තෝ ට විහරනි, න ට කිඤ්චි ලෝකේ උපාදි-
යති, ජ්වං ඛෝ හිකඛවේ! හිකඛු වේදනාසු වේද-
නානුපස්සි විහරනි.

1. කථඤ්ච හිකඛවේ හිකඛු චිත්තේ විතනානුපස්සි
විහරනි? ඉධ හිකඛවේ! හිකඛු සරාගං වා විතනං
සරාගං විතතනනි පජානාති, චිතරාගං වා විතනං
චිතරාගං විතතනනි පජානාති, සදෝසං වා විතනං
සදෝසං විතතනනි පජානාති, චිත දෝසංවා විතනං
චිතදෝසං චිත්තනනි පජානාති, සමෝහං වා විතනං
සමෝහං විතතනනි පජානාති, චිතමෝහං වා විතනං

අනියම්තෝ ට විහරනි - තෘෂණා දෘෂ්ටිත් වශයෙන් අනිශ්‍රිත වූයේ ද
වෙසෙයි. ලෝකේ - ලෝකයෙහි; න ට කිඤ්චි උපාදියති - රූපවේදනාදි
කිසි ධර්මයක් ආත්මාදි වශයෙන් දැඩි කොට නොද ගනී. හිකඛවේ -
මහණෙනි! ජ්වං ඛෝ - මෙසේ වනාහි; හිකඛු - යෝගාවචර
මහණනෙම; වේදනාසු - වේදනාවන්හි; වේදනානුපස්සි - වේදනාවන්
අනුව බලමින්; විහරනි - වාසය කෙරේ.

වේදනානුපස්සනා සතිසූත්තයයි.

1. හිකඛවේ - මහණෙනි; හිකඛු - යෝගාවචර මහණ නෙමේ;
චිත්තේ - සරාගාදි චිත්තයෙහි; විතනානුපස්සි - සිත අනුව බලමින්;
කතඤ්ච විහරනි - කෙසේ වාසය කෙරේ ද යත්? හිකඛවේ - මහණෙනි!
ඉධ - මේ ශාසනයෙහි; හිකඛු - මහණ නෙම; සරාගං වා - විතනං
- අටවැදෑරුම් ලෝභසහගත සිත හෝ; සරාගං විතතනනි පජානාති -
ලෝභ සහගත සිත යැයි දැනගනී; චිතරාගං වා විතනං - ලෞකික
කුශලාව්‍යාකෘත චිත්තය හෝ චිතරාගං විතතනනි පජානාති - පහවූ
රාගය ඇති සිත යැයි දැනගනී සදෝසං වා විතනං - දෙවැදෑරුම්
දෙමිතස් සහගත සිත හෝ; සදෝසං විතතනනි පජානාති - ද්වේෂසහගත
වූ සිත යැයි දැනගනී; චිතදෝසං වා විතනං - ලෞකික කුශලාව්‍යාකෘත
චිත්තය හෝ චිතදෝසං විතතනනි පජානාති - පහ වූ දෙමිතස් ඇති සිත
යැයි දැනගනී; සමෝහං වා විතනං - විචිකිච්ඡා - උඬුවසහගත වූ සිත
හෝ; සමෝහං විතතනනි පජානාති - මෝහ සහිත වූ සිත යැයි

චිතමෝහං චිත්තනනි පජානාති, සධ්ඩිත්තං වා චිත්තං සධ්ඩිත්තං චිත්තනනි පජානාති, විකම්භිත්තං වා චිත්තං විකම්භිත්තං චිත්තනනි පජානාති, මහගගනං වා චිත්තං මහගගනං චිත්තනනි පජානාති, අමහගගනං වා චිත්තං අමහගගනං චිත්තනනි පජානාති, සඋත්තරං වා චිත්තං සඋත්තරං චිත්තනනි පජානාති, අනුත්තරං වා චිත්තං අනුත්තරං චිත්තනනි පජානාති, සමාහිතං වා චිත්තං සමාහිතං චිත්තනනි පජානාති, අසමාහිතං වා චිත්තං අසමාහිතං චිත්තනනි පජානාති, විමුත්තං වා චිත්තං

දැනගනී; චිතමෝහං වා චිත්තං - ලෝකික කුශලාචාරාකෘත චිත්තය හෝ චිතමෝහං චිත්තනනි පජානාති - පහවූ මෝහය ඇති සිත යැයි දැනගනී; සධ්ඩිත්තං වා චිත්තං - ධීනමිඨයට බැස ගැනීමෙන් හැකුළුණා වූ සිත හෝ; සධ්ඩිත්තං චිත්තනනි පජානාති - හැකුළුණා වූ සිත යැයි දැනගනී; විකම්භිත්තං වා චිත්තං - උඩවටසහගත හෙයින් විසුරුණා වූ සිත හෝ; විකම්භිත්තං චිත්තනනි පජානාති - විසුරුණා වූ සිත; යැයි දැනගනී; මහගගනං වා චිත්තං - රූපාවචර වූ ද අරූපාවචර වූ ද සිත මහගගනං චිත්ත නනි පජානාති - මහද්ගත සිත යැයි දැනගනී; අමහ ගගනං වා චිත්තං - කාමාවචර චිත්තය හෝ; අමහගගනං චිත්තනනි පජානාති - මහද්ගත නොවූ සිත යැයි දැනගනී; සඋත්තරං වා චිත්තං - කාමාවචර චිත්තය හෝ සඋත්තරං චිත්තනනි පජානාති - සඋත්තර (කාමාවචර) සිත යැයි දැනගනී; අනුත්තරං වා චිත්තං - රූපාවචර - අරූපාවචර චිත්තය හෝ; අනුත්තරං චිත්තනනි පජානාති - අනුත්තර සිත යැයි දැනගනී; සමාහිතං වා චිත්තං - අභීණ උපචාර සමාධියෙන් යුක්ත වූ සිත හෝ; සමාහිතං චිත්තනනි පජානාති - උභයසමාධි සහිතවූ සිත යැයි දැනගනී; අසමාහිතං වා චිත්තං - අභීණ - උපචාර යන දෙවැදෑරුම් සමාධියට නොපැමිණි සිත හෝ; අසමාහිතං චිත්තනනි පජානාති - උභය සමාධි රහිතවූ සිත යැයි දැනගනී; විමුත්තං වා චිත්තං - තදධ්‍ය, විෂ්කම්භණ විමුක්තින්ගෙන් මිදුණා වූ සිත හෝ; විමුත්තං චිත්තනනි පජානාති - උභය විමුක්තියෙන්

විමුක්තං විතතනි පජානාති, අවිමුක්තං වා විතතං
අවිමුක්තං විතතනි පජානාති.

2. ඉති අජ්ඣන්තං වා විත්තේ විතනානුපස්සී
විහරති, ඛෙට්ඨවා විත්තේ විතනානුපස්සී විහරති,
අජ්ඣන්තඛෙට්ඨවා වා විත්තේ විතනානුපස්සී විහරති,
සමුදය ධම්මානුපස්සී වා විතතස්මිං විහරති,
වයධම්මානුපස්සී වා විතතස්මිං විහරති, සමුදය
වයධම්මානුපස්සී වා විතතස්මිං විහරති. අපථි
විතතනි වා පනස්ස සති පට්ඨපට්ඨිතා හෝති
යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය.

කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිදුණා වූ සිත යැයි දැනගනී; අවිමුක්තං වා විතතං
- උභය විමුක්ති රහිත වූ සිත හෝ; අවිමුක්තං විතතනි පජානාති -
උභය විමුක්තියෙන් විරහිත වූ සිත යැයි දැනගනී.

2. ඉති - මෙසේ සරාගාදි විතනයන් පිරිසිදු දැනගැනීමෙන්, යම්
යම් විටෙක යම් යම් සිතක් පවතී නම්, ඒ ඒ සිත සලකමින්;
අජ්ඣන්තංවා විත්තේ - තමාගේ සිතෙහි හෝ; විතනානුපස්සී විහරති -
සිත නැවත නැවත බලමින් වෙසෙයි; ඛෙට්ඨවා වා විත්තේ - අනිකෙකුගේ
හෝ සිතෙහි; විතනානුපස්සී විහරති - සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි;
අජ්ඣන්තඛෙට්ඨවා වා විත්තේ - කලෙක තමාගේ හෝ කලෙක අනිකෙකුගේ
හෝ සිතෙහි; විතනානුපස්සී විහරති - සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි;
විතතස්මිං සිතෙහි; සමුදයධම්මානුපස්සී වා - පඤ්චප්‍රකාරයෙකින්
උත්පන්නි ස්වභාව අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වෙසෙයි; විතතස්මිං
- සිතෙහි; වයධම්මානුපස්සී වා විහරති - විනාශ ස්වභාව අනුව බලමින්
හෝ වෙසෙයි; විතතස්මිං - සිතෙහි; සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා විහරති
- කලෙක ඉපැදීමේ ස්වභාව ද කලෙක නැසීමේ ස්වභාව ද අනුව බලමින්
වෙසෙයි; අපථි විතතනි වා පන - විතනය වනාහි ඇතැයි කියා ද;
අස්ස - ඔහුගේ; සති පට්ඨපට්ඨිතා හෝති - සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි;
(කුමක් පිණිස ද යත්?) යාවදේව - යම්තාක් ඤාණමත්තාය - නුවණ
වැඩීම පිණිස ද; පතිස්සතිමත්තාය - සිහිය වැඩීම පිණිස ද අනිසිතෝ

අනිස්සිතෝ ච විහරති , න ච කිඤ්චි ලෝකේ උපා-
දියති. ඵ්වං බෝ භික්ඛවේ, භික්ඛු චිත්තේ විතානු-
පස්සි විහරති.

1. කථඤ්ච භික්ඛවේ භික්ඛු ධම්මේසු ධම්මානු-
පස්සි විහරති? ඉධ භික්ඛවේ භික්ඛු ධම්මේසු
ධම්මානුපස්සි විහරති පඤ්ඤා නිවරණේසු, කථඤ්ච
භික්ඛවේ භික්ඛු ධම්මේසු ධම්මානුපස්සි විහරති
පඤ්ඤා නිවරණේසු? ඉධ භික්ඛවේ භික්ඛු සත්තං
වා අජ්ඣාතං කාමච්ඡන්දං, අභි මේ අජ්ඣාතං
කාමච්ඡන්දෝති පජානාති. අසත්තං වා අජ්ඣාතං

ච විහරති - තෘෂ්ණා - දෘෂ්ටි යන වශයෙන් අනිශ්‍රිත වූයේ ද වෙසෙයි
ලෝකේ - ලෝකයෙහි න ච කිඤ්චි උපාදියති - රූපාදි කිසිවක් ආනමාදි
වශයෙන් නො ද ගනී; භික්ඛවේ - මහණෙනි! ඵ්වං බෝ - මෙසේ වනාහි;
භික්ඛු - මහණ තෙම; චිත්තේ - සරාගාදි චිත්තයෙහි; විතානුපස්සි
විහරති - සිත අනුව බලමින් හෙවත් විතානුපස්සනා භාවනාවෙහි
යෙදුණේ වාසය කෙරේ.

විතානුපස්සනා සතිපට්ඨානයයි.

1. භික්ඛවේ - මහණෙනි! භික්ඛු - යෝගාවචර මහණ තෙම;
ධම්මේසු - නිවරණාදි ධර්මයන්හි ධම්මානුපස්සි - නිවරණාදි ධර්මයන්
අනුව බලමින්; කථඤ්ච විහරති - කෙසේ වාසය කෙරේ ද යත්; භික්ඛවේ
- මහණෙනි! ඉධ - මේ ශාසනයෙහි භික්ඛු - මහණ තෙම; පඤ්ඤා
නිවරණේසු ධම්මේසු - කාමච්ඡන්දාදි පඤ්ඤානිවරණ ධර්මයන්හි;
ධම්මානුපස්සි විහරති - නිවරණ ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි;
භික්ඛවේ - මහණෙනි! පඤ්ඤා නිවරණේසු ධම්මේසු - පඤ්ඤානිවරණ
ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සි - නිවරණ ධර්මයන් අනුව බලමින්; කථඤ්ච
විහරති - කෙසේ වාසය කෙරේ ද යත්? භික්ඛවේ - මහණෙනි! ඉධ
- මේ ශාසනයෙහි; භික්ඛු - මහණ තෙම අජ්ඣාතං - ආධ්‍යාතමයෙහි
හෙවත් තමා කෙරෙහි; සත්තං වා කාමච්ඡන්දං - නිරතුරු සිත්හි හැසිරීම්
වශයෙන් විද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දානිවරණය; අභිමේ අජ්ඣාතං
කාමච්ඡන්දෝති පජානාති - මාගේ සිත තුළ කාමච්ඡන්දානිවරණය
ඇතැයි දැනගනී; අසත්තං වා අජ්ඣාතං කාමච්ඡන්දං - සිත්හි
නොහැසිරීම් වශයෙන් හෝ ප්‍රතිණ වූ බැවින් හෝ තමා කෙරෙහි

කාමවෘත්තය, තනපි මේ අර්ථයෙන්. කාමවෘත්තයේ පරිණාමය, යථා ව අනුප්පාදනය කාමවෘත්තය උපපාදෝ හෝති තඤ්ඤපරිණාමය, යථා ව උප්පාදනය කාමවෘත්තය පරිණාමය හෝති තඤ්ඤ පරිණාමය, යථා ව පරිණාමය කාමවෘත්තය ආයතිය අනුප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤ පරිණාමය.

2. සත්තය වා අර්ථයෙන් ව්‍යාපාදය අතපි මේ අර්ථයෙන් ව්‍යාපාදෝති පරිණාමය, අසත්තය වා අර්ථයෙන් ව්‍යාපාදය තනපි මේ අර්ථයෙන් ව්‍යාපාදෝති පරිණාමය, යථා ව අනුප්පාදනය ව්‍යාපාදය උපපාදෝ හෝති තං ව පරිණාමය.

අවිද්‍යාමාන වූ කාමවෘත්තය: තනපි මේ අර්ථයෙන් කාමවෘත්තයේ පරිණාමය - මාගේ සිත තුළ කාමවෘත්තය නිවරණය නැතැයි දැනගනී; අනුප්පාදනය කාමවෘත්තය - නුපත් කාමවෘත්තයා ගේ; යථා ව උපපාදෝහෝති - යම් කරුණකින් ඉපදීම වේ ද; තඤ්ඤ පරිණාමය - ඒ කරුණ ද දැනගනී; යථා ව උප්පාදනය කාමවෘත්තය පරිණාමය හෝති - යම් කරුණකින් උපත් කාමවෘත්තයාගේ ප්‍රභාණය වේද තඤ්ඤ පරිණාමය - ඒ කරුණ ද දැනගනී; යථා ව - යම් කරුණකින්; පරිණාමය කාමවෘත්තය ප්‍රතිණ වූ කාමවෘත්තයා ගේ; ආයතිය අනුප්පාදෝ හෝති - මත්තෙහි නො ඉපදීම වේ ද; තඤ්ඤ පරිණාමය - ඒ කරුණ ද දැනගනී.

2. සත්තය වා අර්ථයෙන් ව්‍යාපාදය - සිත්හි නිතර නැසීම් වශයෙන් විද්‍යාමාන වූ හෝ ව්‍යාපාද නිවරණය; අතපි මේ අර්ථයෙන් ව්‍යාපාදෝති පරිණාමය - මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ව්‍යාපාදය ඇතැයි දැනගනී; අසත්තය වා අර්ථයෙන් ව්‍යාපාදය - අසම්ප්‍රදාය වශයෙන් හෝ ප්‍රතිණ බැවින් හෝ තමා කෙරෙහි අවිද්‍යාමාන වූ ව්‍යාපාදය තනපි මේ අර්ථයෙන් ව්‍යාපාදෝති පරිණාමය - මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ව්‍යාපාදය නැතැයි දැනගනී; යථා ව අනුප්පාදනය ව්‍යාපාදය උපපාදෝ හෝති - යම් කරුණකින් නුපත් ව්‍යාපාදයාගේ ඉපදීම වේ ද; තං ව පරිණාමය - ඒ කරුණ දැනගනී; යථා ව උප්පාදනය ව්‍යාපාදය පරිණාමය හෝති -

යථා ව උප්පන්නස්ස ව්‍යාපාදස්ස පහානං හෝති, තඤ්ඤ පජානාති, යථා ව පභිතස්ස ව්‍යාපාදස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤ පජානාති.

3. සත්තං වා අජ්ඣධන්තං ටීනමිධං. අහථි මේ අජ්ඣධන්තං ටීනමිධන්ති පජානාති, අසත්තං වා අජ්ඣධන්තං ටීනමිධං. තහථි මේ අජ්ඣධන්තං ටීනමිධන්ති පජානාති, යථා ව අනුප්පන්නස්ස ටීනමිධස්ස උප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤ පජානාති, යථා ව උප්පන්නස්ස ටීනමිධස්ස පහානං හෝති තඤ්ඤ පජානාති, යථා ව පභිතස්ස ටීනමිධස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤ පජානාති.

යම් කරුණෙකින් උපත් ව්‍යාපාදයා ගේ ප්‍රභාණයක් වේ ද; තඤ්ඤ පජානාති - ඒ කරුණ ද දැනගනී; යථා ව පභිතස්ස ව්‍යාපාදස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින් ප්‍රභිණ වූ ව්‍යාපාදයාගේ නැවත නොඉපැදීම වේ ද; තං ව පජානාති - ඒ කරුණ ද දැනගනී.

3. සත්තං වා අජ්ඣධන්තං ටීනමිධං - සත්තයෙන් සිත්හි නිතර හැසිරීම් වශයෙන් විද්‍යමාන වූ හෝ ටීනමිධ නිවරණය වේ ද; අහථි මේ අජ්ඣධන්තං ටීනමිධන්ති පජානාති - මාගේ සිත් හි ටීනමිධ නිවරණය ඇතුළු දැනගනී; අසත්තං වා අජ්ඣධන්තං ටීනමිධං - සිත්හි නොහැසිරීම් වශයෙන් හෝ ප්‍රභිණ බැවින් හෝ අවිද්‍යමාන වූ ටීනමිධය හෝ; තහථි මේ අජ්ඣධන්තං ටීනමිධන්ති පජානාති - මාගේ සිත්හි ටීනමිධය තැතුළු දැනගනී; යථා ව අනුප්පන්නස්ස ටීනමිධස්ස උප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින් නූපත් ටීනමිධයා ගේ ඉපැදීමකුත් වේ ද; තඤ්ඤ පජානාති - ඒ ටීනමිධයාගේ උත්පත්ති කාරණය ද දැනගනී; යථා ව උප්පන්නස්ස ටීනමිධස්ස පහානං හෝති - යම් කරුණෙකින් උපත් ටීනමිධයාගේ ප්‍රභාණයක් වේ ද; තඤ්ඤ පජානාති - ඒ ප්‍රභාණ කාරණය ද දැනගනී; යථා ව පභිතස්ස ටීනමිධස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින් ප්‍රභිණ වූ ටීනමිධයාගේ මතුමත්තෙහි නොඉපැදීමකුත් වේ ද; තඤ්ඤ පජානාති - ඒ කරුණ ද දැනගනී.

4. සන්නං වා අජ්ඣාතං උඬවඳුක්කු වං, අප්ඵ මේ අජ්ඣාතං උඬවඳුක්කු වන්ති පජානාති, අසන්නං වා අජ්ඣාතං උඬවඳුක්කු වං, තප්ඵ මේ අජ්ඣාතං උඬවඳුක්කු වන්ති පජානාති, යථා ච අනුපපත්තස්ස උඬවඳුක්කු වටස්ස උප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤ පජානාති, යථා ච උප්පත්තස්ස උඬවඳුක්කු වටස්ස පහානං හෝති තඤ්ඤ පජානාති, යථා ච පහිනස්ස උඬවඳුක්කු වටස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤ පජානාති.

5. සන්නං වා අජ්ඣාතං විචිකිට්ඨං අප්ඵ මේ අජ්ඣාතං විචිකිට්ඨාති පජානාති අසන්නං වා

4. අජ්ඣාතං - අධ්‍යාත්මයෙහි: සන්නං වා උඬවඳුක්කු වං - නිතර හැසිරීම් වශයෙන් විද්‍යාමාන වූ හෝ උඬවඳුක්කු වූ නිවරණය වේ ද; අප්ඵ මේ අජ්ඣාතං උඬවඳුක්කු වන්ති පජානාති - මාගේ සිත තුළ උඬවඳුක්කු වූවය ඇතැයි දැනගනී; අසන්නං වා අජ්ඣාතං උඬවඳුක්කු වං - සිත්හි නො හැසිරීමෙන් හෝ ප්‍රතිණ වූ බැවින් හෝ තමා කෙරෙහි අවිද්‍යාමාන වූ උඬවඳුක්කු වූවය; තප්ඵ මේ අජ්ඣාතං උඬවඳුක්කු වන්ති පජානාති - මාගේ සිත තුළ උඬවඳුක්කු වූවය නැතැයි දැනගනී; යථා ච අනුපපත්තස්ස උඬවඳුක්කු වටස්ස උප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින් නූපත් උඬවඳුක්කු වූවයාගේ ඉපැදීමත් වේ ද; තඤ්ඤ පජානාති - ඒ කරුණත් දැනගනී; යථා ච උප්පත්තස්ස උඬවඳුක්කු වටස්ස පහානං හෝති - යම් කාරණයෙකින් උපත් උඬවඳුක්කු වූවයා ගේ ප්‍රභාණයත් වේ ද; තඤ්ඤ පජානාති - ඒ කාරණයත් දැනගනී; යථා ච පහිනස්ස උඬවඳුක්කු වටස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින් ප්‍රතිණ වූ උඬවඳුක්කු වූවයා ගේ මත්තෙහි නොඉපැදීමත් වේද; තඤ්ඤ පජානාති - ඒ කාරණයත් දැනගනී.

5. සන්නං වා අජ්ඣාතං විචිකිට්ඨං - අධ්‍යාත්මයෙහි නිරන්තර සමුද්‍යවාර වශයෙන් විද්‍යාමාන වූ විචිකිට්ඨාව හෝ ; අප්ඵ මේ අජ්ඣාතං විචිකිට්ඨාති පජානාති - මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විචිකිට්ඨාව හෙවත් බුඩ්ධාදි අවතැන්හි කරන සැකය ඇතැයි දැනගනී; අසන්නං

අජ්ඣාතං විවිකිච්ඡං තත්ථ මේ අජ්ඣාතං විවිකිච්ඡාති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නාය විවිකිච්ඡාය උප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤ පජානා යථා ච උප්පන්නාය විවිකිච්ඡාය පහානං හෝති. තඤ්ඤ පජානාති. යථා ච පහිනාය විවිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤ පජානාති.

6. ඉති අජ්ඣාතං වා ධම්මේසු ධම්මානුපස්සී විහරති, ඛගිධා වා ධම්මේසු ධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣාතං ඛගිධා වා ධම්මේසු ධම්මානුපස්සී විහරති, සමුදයධම්මානුපස්සී වා ධම්මේසු විහරති වය-ධම්මානුපස්සී වා ධම්මේසු විහරති, සමුදය

වා අජ්ඣාතං විවිකිච්ඡං - අසමුද්ධාරය වශයෙන් හෝ ප්‍රතිණා කිරීම වශයෙන් අවිද්‍යාමාන වූ හෝ සෑකය; තත්ථ මේ අජ්ඣාතං විවිකිච්ඡාති පජානාති - මාගේ සිත්හි සෑකය නැතැයි දැනගනී; යථා ච අනුප්පන්නාය විවිකිච්ඡාය උප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින් තුළත් විවිකිච්ඡාව ගේ ඉපැදීමත් වේද; තඤ්ඤ පජානාති - උපත්මතසිකාරය සධ්‍යාන ඒ කාරණයත් දැනගනී; යථා ච උප්පන්නාය විවිකිච්ඡාය පහානං හෝති - යම් කරුණෙකින් උපත් විවිකිච්ඡාව ගේ ප්‍රභාණයත් වේ ද; තඤ්ඤ පජානාති - ඒ කාරණයත් දැනගනී; යථා ච පහිනාය විවිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින් ප්‍රාභාණය කළ විවිකිච්ඡාවගේ මත්තෙහි නොඉපැදීමත් වේද; තඤ්ඤ පජානාති - ඒ කාරණයත් දැනගනී.

7. ඉති - මෙසේ කාමච්ඡන්දදි නිවරණ ධර්මයන් සැලකීමෙන්; අජ්ඣාතං වා ධම්මේසු - තමාගේ පඤ්චනිවරණ ධර්මයන්හි හෝ ; ධම්මානුපස්සී විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; ඛගිධා වා ධම්මේසු - අනෙකකුගේ නිවරණ ධර්මයන්හි හෝ; ධම්මානුපස්සී විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣාතං ඛගිධා වා ධම්මේසු - කලෙක තමාගේ හෝ කලෙක අනිකකුගේ හෝ නිවරණ ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සී විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; ධම්මේසු - පඤ්චනිවරණ ධර්මයන්හි; සමුදයධම්මානුපස්සී විහරති - ශුභනිමිත්තාදියෙහි ආ යෝනිසෝමතසිකාරාදීන් ගේ වශයෙන් උත්පත්ති ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; ධම්මේසු පඤ්චනිවරණ ධර්මයන්හි; වයධම්මානුපස්සී වා විහරති - අශුභ නිමිත්තාදියෙහි නුවණින් මෙනෙහි කිරීම් ආදියෙන්

වයධමමානුපසස්සි වා ධම්මේසු විහරති. අභථි ධමමාති වා පනස්ස සති පච්චුපඨිතා හෝති. යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය. අතිස්සිතෝ ච විහරති. න ච කිඤචි ලෝකේ උපාදියති. ඒවං බෝ හිකබ්බේ හිකඛු ධම්මේසු ධමමානුපසස්සි විහරති.

7. පුත ව පරං හිකබ්බේ හිකඛු ධම්මේසු ධමමානුපසස්සිවිහරති. පඤඤාසුපාදනකබ්බෙසු. කථඤඤා හිකබ්බේ හිකඛු ධම්මේසු ධමමානුපසස්සි විහරති පඤඤාසුපාදනකබ්බෙසු? ඉධ හිකබ්බේ

විනාශ සාධාරණ අනුච්ඡේද ධර්මය; ධම්මේසු - නිවරණ ධර්මයන්හි; සමුදය වයධමමානුපසස්සි වා විහරති - කලෙක උත්පත්ති සාධාරණ කලෙක විනාශ සාධාරණ අනුච්ඡේද ධර්මයන් හෝ වෙසෙයි; අභථි ධමමාති වා පන - නිවරණධර්මයෝ ඇතුළු කියා හෝ අස්ස ඒ යෝග්‍යවර්තයාගේ; සති පච්චුපඨිතා හෝති - සිතිය ඵලඹ සිටියා වෙයි; (හේ වනාහි) යාවදේව - යම්කාක්; ඤාණමත්තාය - ඤාණ ප්‍රමාණය පිණිස ද; පතිස්සතිමත්තාය - ස්මරණ ප්‍රමාණය පිණිසද වෙයි; අතිස්සිතෝ ච විහරති - තෘෂ්ණාදෘෂ්ටි වශයෙන් අනිශ්‍රිත වූයේ ද වෙසෙයි. ලෝකේ - ලෝකයෙහි; න ච කිඤචි උපාදියති - රූපාදි කිසි ධර්මයක් ආත්මාදී වශයෙන් නො ද ගනී; හිකබ්බේ මහණෙනි! ඒවං බෝ - මෙසේ වනාහි; හිකඛු - යෝග්‍යවර්ත මහණ තෙම පඤඤාසු නිවරණේසු ධම්මේසු - ප ඤච නිවරණ ධර්මයන්හි; ධමමානුපසස්සි විහරති - ධර්මානුදර්ශී ව වාසය කෙරේ.

නිවරණපථයයි.

7. පුත ව පරං හිකබ්බේ - නැවත ද අනෙකක් මහණෙනි! හිකඛු - යෝග්‍යවර්ත මහණ තෙම; පඤඤාසුපාදනකබ්බෙසු ධම්මේසු - පඤච උපාදනසාක්ෂාත ධර්මයන්හි; ධමමානුපසස්සිවිහරති - ධර්මයන් අනුච්ඡේද ධර්මයන් වෙසෙයි; හිකබ්බේ - මහණෙනි! හිකඛු - මහණ තෙම; පඤඤාසුපාදනකබ්බෙසු ධම්මේසු - පඤච උපාදන සාක්ෂාත ධර්මයන්හි; කථඤඤා ධමමානුපසස්සි විහරති - ධර්මයන් අනුච්ඡේද කෙසේ වාසය කෙරේ ද? හිකබ්බේ - මහණෙනි! ඉධ මේ ශාසනයෙහි ; හිකඛු - මහණ

භික්ඛු ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයෝ, ඉති රූපස්ස අත්ථගමෝ, ඉති වේදනා, ඉති වේදනාස සමුදයෝ, ඉති වේදනාස අත්ථගමෝ, ඉති සඤ්ඤා ඉති සඤ්ඤාස සමුදයෝ, ඉති සඤ්ඤාස අත්ථගමෝ ඉති සංඛාරා, ඉති සංඛාරාතං සමුදයෝ, ඉති සංඛාරාතං අත්ථගමෝ, ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයෝ, ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථගමෝති පජානාති.

8. ඉති අජ්ඣධනනං වා ධම්මේසු ධම්මානුපස්සී විහරති, ඛහිධා වා ධම්මේසු ධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣධනන ඛහිධා වා ධම්මේසු ධම්මානුපස්සී විහරති.

තෙම; ඉති රූපං = මේ මෙනෙක් රූප යැ; ඉති රූපස්ස සමුදයෝ = මෙසේ අවිද්‍යාසමුදයාදීන් ගේ වශයෙන් පස් ආකාරයකින් රූපයාගේ ඉපැදීම වෙයි; ඉති රූපස්ස අත්ථගමෝ = අවිද්‍යා නිරෝධාදි වශයෙන් පස් ආකාරයකින් රූපයා ගේ නිරෝධය වෙයි. ඉති වේදනා = මෝ මෙනෙක් වේදනාව යැ; ඉති වේදනාස සමුදයෝ = මෙසේ වේදනාවගේ ඉපැදීම වෙයි; ඉති වේදනාස අත්ථගමෝ = මෙසේ වේදනාව ගේ නැසීම වෙයි; ඉති සඤ්ඤා = මෙනෙක් සංඥාව වෙයි; ඉති සඤ්ඤාස සමුදයෝ = මෙසේ සංඥාස්කන්ධයාගේ ඉපැදීම වෙයි; ඉති සඤ්ඤාස අත්ථගමෝ = මෙසේ සංඥාස්කන්ධයා ගේ නැසීම වෙයි; ඉති සංඛාරා = මෙනෙක් සංස්කාරයෝ වෙති; ඉති සංඛාරාතං සමුදයෝ = මෙසේ සංස්කාරයන්ගේ ඉපැදීම වෙයි; ඉති සංඛාරාතං අත්ථගමෝ = මෙසේ සංස්කාරයන්ගේ අනාථි ගම්‍ය වෙයි; ඉති විඤ්ඤාණං = මෙනෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධය වෙයි; ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයෝ = මෙසේ විඤ්ඤාණයාගේ ඉපැදීම වෙයි; ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථගමෝති පජානාති = මෙසේ විඤ්ඤාණයා ගේ නැසීම වෙයි යනුවෙන් මනාවද දන්නේය.

8. ඉති = මෙසේ පඤ්චස්කන්ධ පරිග්‍රහණයෙන් අජ්ඣධනනංවා ධම්මේසු = තමාගේ ස්කන්ධධර්මයන්හි හෝ; ධම්මානුපස්සී විහරති ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; ඛහිධා වා ධම්මේසු = අන්‍යයා ගේ ස්කන්ධ ධර්මයන්හි හෝ ධම්මානුපස්සී විහරති = ධර්මයන් අනුව බලමින්

සමුදය ධම්මානුපස්සී වා ධම්මේසු විහරති. වයධම්මානුපස්සී වා ධම්මේසු විහරති. සමුදය වයධම්මානුපස්සී වා ධම්මේසු විහරති. අපි ධම්මානි වා පනසස සතිපට්ඨපඤ්ඤා හෝනියාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය අනිස්සිතෝ ව විහරති. න ච කිඤ්ඤි ලෝකේ උපාදියති. ඒවං බෝ භික්ඛවේ භික්ඛු ධම්මේසු ධම්මානුපස්සී විහරති. පඤ්ඤාපාදනකබ්භෙධස්ස.

වෙසෙයි; අස්සධතතබ්බිකා වා ධම්මේසු - කලෙක තමා ගේ හෝ කලෙක මෙරමා ගේ හෝ ස්කන්ධ ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සී විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; ධම්මේසු - ස්කන්ධධර්මයන්හි; සමුදයධම්මානුපස්සී වා විහරති - ඉපදීමේ ස්වභාව අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; ධම්මේසු - ස්කන්ධධර්මයන්හි වයධම්මානුපස්සී වා විහරති - නැසීම් ස්වභාව අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි. ධම්මේසු - ස්කන්ධධර්මයන්හි; සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා විහරති - කලින් කල ඉපදීමේ නැසීම් ස්වභාව අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; අපි ධම්මානි වා පන - රූපාදිස්කන්ධ ධර්මයෝ ඇතුළු සත්ත්ව පුද්ගලාදියෙක් නැතැයි කියාත් අසා - ඔහුගේ; සති පට්ඨපඤ්ඤා හෝනි - සිහිය ඵලාභී සිටියේ වෙයි; යාවදේව - යම්කාක්; ඤාණමත්තාය - නුවණ වැඩිම පිණිසද; පතිස්සතිමත්තාය - සිහිය වැඩිම පිණිසද අනිස්සිතෝ ව විහරති - තෘෂ්ණාදීන් අතිශ්‍රිත වූයේ ද වෙසෙයි. ලෝකේ - ලෝකයෙහි; න ච කිඤ්ඤි උපාදියති - නො ද කිසිවක් ආත්මාදි වශයෙන් දැඩි කොටගනී; භික්ඛවේ - මහණෙනි! ඒවං බෝ - මෙසේ වනාහි; භික්ඛු - මහණ තෙම; පඤ්ඤා පාදනකබ්භෙධස්ස ධම්මේසු - පඤ්ඤාපාදනස්කන්ධ ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සී විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසේ.

ස්කන්ධපට්ඨසං

1. පුත ව පරං හික්ඛවේ! හික්ඛු ධම්මේසු
 ධම්මානුපස්සි විහරති ඡසු අජ්ඣධත්තිකඛාහිරේසු
 ආයතනේසු. කථංඤ්ථ හික්ඛවේ හික්ඛු ධම්මේසු
 ධම්මානුපස්සි විහරති ඡසු අජ්ඣධත්තිකඛා-
 හිරේසු ආයතනේසු? ඉධ හික්ඛවේ හික්ඛු චක්ඛුඤ්ථ
 පජානාති, රුපේ ච පජානාති, යඤ්ථ තදුගයං
 පට්ඨං උප්පජ්ජති සංඝෙදඤ්ථාජනං තඤ්ථ පජානාති,
 යථා ච අනුප්පන්නස්ස සංඝෙදඤ්ථාජනස්ස උප්පා-
 දෝහෝති, තඤ්ථ පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස
 සංඝෙදඤ්ථාජනස්ස පහානං හෝති තඤ්ථ

1. පුත ව පරං හික්ඛවේ - නැවත ද අනෙකක් මහණෙනි! හික්ඛු
 = මහණ තෙම; ඡසු අජ්ඣධත්තිකඛාහිරේසු ආයතනේසු ධම්මේසු - ඡට්
 ආධ්‍යාත්මික බාහිරායතන සංඛ්‍යාත ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සි විහරති
 = ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; හික්ඛවේ මහණෙනි! හික්ඛු - මහණ
 තෙම; ඡසු අජ්ඣධත්තිකඛාහිරේසු ආයතනේසු ධම්මේසු - සචූරුරුම්
 ආධ්‍යාත්මික බාහිරායතන ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සි = ධර්මයන් අනුව
 බලමින්; කථංඤ්ථ විහරති - කෙසේ වාසය කෙරේද යත්? හික්ඛවේ -
 මහණෙනි! ඉධ - මේ ශාසනයෙහි; හික්ඛු - මහණ තෙම; චක්ඛුඤ්ථ
 පජානාති - වක්‍රා: ප්‍රසාදය ද අවිපරිත වූ ස්වකීය ස්වභාවලක්ෂණ
 වශයෙන් දැනගනී; රුපේ ච පජානාති - බාහිර වූ චක්‍රසම්ප්‍රධානික
 රූපයන්ද අවිපරිත වූ තමාගේ ස්වභාව ලක්ෂණ වශයෙන් දැනගනී;
 තදුගයං පට්ඨං ඒ ඇසය රූපය ය යන දෙක නිසා; යඤ්ථ උප්පජ්ජති
 සංයෝජනං කාම රාගාදි යම් සංයෝජන කෙනෙක් උපදී ද! තඤ්ථ
 පජානාති - ඒ සංයෝජනය ද අවිපරිත වූ ස්වභාව ලක්ෂණ වශයෙන්
 දැනගනී; යථා ච අනුප්පන්නස්ස සංයෝජනස්ස උප්පාදෝහෝති - යම්
 කරුණෙකින් අසමුද්ධාර වශයෙන් නූපත් දශසංයෝජනයාගේ ඉපැදීමකුත්
 වේ ද; තඤ්ථ පජානාති - ඒ කරුණක් දැනගනී; යථා ච උප්පන්නස්ස
 සංයෝජනස්ස පහානං හෝති - යම් කරුණෙකින් උපත් සංයෝජනයා
 ගේ ප්‍රාණයත් වේ ද; තඤ්ථ පජානාති - ඒ කරුණක් දැනගනී; යථා
 ච පහිනස්ස සංයෝජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින්

පජානාති, යථා ව පහිනස්ස සඤ්ඤෝජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති තඤ්ථ පජානාති.

2. සෝතඤ්ථ පජානාති, සද්දේවපජානාති, යඤ්ථ තදුහයං පට්ඨව උප්පජ්ජති සඤ්ඤෝජනං තඤ්ථ පජානාති, යථා ව අනුප්පත්තස්ස සඤ්ඤෝජනස්ස උප්පාදෝ හෝති තඤ්ථ පජානාති, යථා ව උප්පත්තස්ස සඤ්ඤෝජනස්ස පහානං හෝති තඤ්ථ පජානාති, යථා ව පහිනස්ස සඤ්ඤෝජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති තඤ්ථ පජානාති.

3. ඝාතඤ්ථ පජානාති, ගණ්ඨ ව පජානාති, යඤ්ථ තදුහයං පට්ඨව උප්පජ්ජති සඤ්ඤෝජනං

ප්‍රභීත වූ සංයෝජනයාගේ මත්තෙහි නොඉපැදීමකුත් වේ ද; තඤ්ථ පජානාති - ඒ කරුණක් දැනගනී.

2. සෝතඤ්ථ පජානාති - ශ්‍රෝත ප්‍රසාදයද යථා ස්වභාව ලක්ෂණ වශයෙන් දැනගනී; සද්දේව පජානාති - බාහිර වූ ශබ්දලම්බනයන් ද දැනගනී; තදුහයං පට්ඨං = ඒ කත හා ශබ්දයක් යන දෙක නිසා යඤ්ථ උප්පජ්ජති සඤ්ඤෝජනං = යම් සංයෝජනයකුත් උපදී ද; තඤ්ථ පජානාති = එද දැනගනී; යථා ව අනුප්පත්තස්ස සඤ්ඤෝජනස්ස උප්පාදෝ හෝති = යම් කරුණෙකින් අසමුද්ධාර වශයෙන් නූපත් දශවැදෑරුම් සංයෝජනයාගේ ඉපැදීමකුත් වේ ද; තඤ්ථ පජානාති - ඒ කරුණක් දැනගනී; යථා ව උප්පත්තස්ස සඤ්ඤෝජනස්ස පහානං හෝති = යම් කරුණෙකින් උපත් සංයෝජනයා ගේ ප්‍රභාණයෙකුත් වේ ද ; තඤ්ථ පජානාති = ඒ කරුණක් දැනගනී; යථා ව පහිනස්ස සඤ්ඤෝජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති = තද්ධග විෂ්කම්භණ වශයෙන් ප්‍රභීණ වූ සංයෝජනයාගේ යම් කරුණෙකින් මත්තෙහි නොඉපැදීමකුත් වේ ද; තඤ්ථ පජානාති = ඒ කරුණක් දැනගනී.

3. ඝාතඤ්ථ පජානාති - ස්‍රාණ ප්‍රසාදය ද අවිපරිත ස්වභාව ලක්ෂණ වශයෙන් දැනගනී; ගණ්ඨ ව පජානාති - චක්‍රසම්ප්‍රධානික ගාන්ධායතනය ද දැනගනී; යඤ්ථ තදුහයං පට්ඨව උප්පජ්ජති සඤ්ඤෝජනං = ඒ ස්‍රාණ

තඤ්ඤා පච්ඡානාති, යථා ච අනුප්පත්තස්ස සංකෙදඤ්ඤා-
ප්පත්තස්ස උප්පාදෝ හෝති, තඤ්ඤා පච්ඡානාති, යථා ච
උප්පත්තස්ස සංකෙදඤ්ඤාප්පත්තස්ස පහානං හෝති තඤ්ඤා
පච්ඡානාති, යථා ච පභිනසස්ස සංකෙදඤ්ඤාප්පත්තස්ස
ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤා පච්ඡානාති.

4. ජීවිතඤ්ඤා පච්ඡානාති, රසේ ච පච්ඡානාති,
යඤ්ඤා තදුග්ගං පටිච්ච උප්පජ්ජති සංකෙදඤ්ඤාප්පතං
තඤ්ඤා පච්ඡානාති, යථා ච අනුප්පත්ත තස්ස සංකෙදඤ්ඤා-
ප්පත්තස්ස උප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤා පච්ඡානාති, යථා ච
උප්පත්තස්ස සංකෙදඤ්ඤාප්පත්තස්ස පහානං හෝති තඤ්ඤා
පච්ඡානාති යථා ච පහානස්ස සංකෙදඤ්ඤාප්පත්තස්ස ආයතිං
අනුප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤා පච්ඡානාති.

ගතියන් නිසා යම් සංයෝජනයකුත් උප දී ද; තඤ්ඤා පච්ඡානාති - ඵද
දැනගනී; යථා ච අනුප්පත්තස්ස සංකෙදඤ්ඤාප්පත්තස්ස උප්පාදෝ හෝති - යම්
කරුණෙකින් නූපත් සංයෝජනයාගේ ඉපැදීමකුත් වේද;
තඤ්ඤා පච්ඡානාති - ඵද දැනගනී යථා ච උප්පත්තස්ස සංකෙදඤ්ඤාප්පත
ස්ස පහානං හෝති - යම් කරුණෙකින් උපත් සංයෝජනයාගේ
ප්‍රභාණයත් වේද; තඤ්ඤා පච්ඡානාති - ඵද දැනගනී; යථා ච පභිනසස්ස
සංකෙදඤ්ඤාප්පත්තස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින්
ප්‍රභිණ්‍යුසංයෝජනයාගේ මත්තෙහි නොඉපැදීමකුත් වේද; තඤ්ඤා
පච්ඡානාති - ඵ කාරණයද දැනගනී.

4. ජීවිතඤ්ඤා පච්ඡානාති - ජීවිතා ප්‍රසාදය ද දැනගනී; රසේ ච
පච්ඡානාති - චතුසමුදානික රසායනයන් දැනගනී; තඤ්ඤා තදුග්ග
පටිච්ච උප්පජ්ජති සංකෙදඤ්ඤාප්පතං - ඵ ජීවිතා රසයන් නිසා යම්
සංයෝජනයකුත් උපදී ද; තඤ්ඤා පච්ඡානාති - ඵද දැනගනී; යථා ච
අනුප්පත්තස්ස සංකෙදඤ්ඤාප්පත්තස්ස උප්පාදෝ හෝති - යම් සේ නූපත්
සංයෝජනයාගේ ඉපැදීමෙකුත් වේද තඤ්ඤා පච්ඡානාති - ඵයද දැනගනී;
යථා ච උප්පත්තස්ස සංකෙදඤ්ඤාප්පත්තස්ස පහානං හෝති - යම් කරුණෙකින්
උපත් සංයෝජනයාගේ ප්‍රභාණයත් වේ ද; තඤ්ඤා පච්ඡානාති - ඵයද
දැනගනී; යථා ච පභිනසස්ස සංකෙදඤ්ඤාප්පත්තස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති -
යම් කාරණයෙකින් ප්‍රභිනවු සංයෝජනයාගේ නැවත නොඉපැදීමෙකුත්
වේද; තඤ්ඤා පච්ඡානාති - ඵයද දැනගනී;

5. කායඤ්ඤා පජානාති, ථොදාඛිබ්බෙ ච පජානාති, යඤ්ඤා තදුහයං පටිච්ච උපපජ්ජති සඤ්ඤාදාජනං තඤ්ඤා පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නසස සඤ්ඤාදාජනස්ස උප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤා පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස සඤ්ඤාදාජනස්ස පහානං හෝති තඤ්ඤා පජානාති, යථා ච පහිනස්ස සඤ්ඤාදාජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤා පජානාති.

6. චිත්තඤ්ඤා පජානාති, ධම්මේ ච පජානාති, යඤ්ඤා තදුහයං පටිච්ච උපපජ්ජති සඤ්ඤාදාජනං තඤ්ඤා පජානාති යථා ච අනුප්පන්නස්ස සඤ්ඤාදාජනස්ස උප්පාදෝහෝති තඤ්ඤා පජානාති, යථා ච

5. කායඤ්ඤා පජානාති - කායප්‍රසාදය ද යථා ස්වභාවවශයෙන් දැනගනී; ථොදාඛිබ්බෙ ච පජානාති - චතුසම්මානික ස්පර්ශායතනයත් දැනගනී; තඤ්ඤා තදුහයං පටිච්ච උපපජ්ජති සඤ්ඤාදාජනං - ඒ කාය ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය දෙක නිසා යම් සංයෝජනයකුත් උපදී ද; තඤ්ඤා පජානාති - එයද දැනගනී; යථා ච අනුප්පන්නස්ස සඤ්ඤාදාජනස්ස උප්පාදෝහෝති - යම් කරුණෙකින් නූපත් සංයෝජනයාගේ ඉපදීමත් වේ ද; තඤ්ඤා පජානාති - එයද දැනගනී; යථා ච උප්පන්නස්ස සඤ්ඤාදාජනසස පහානං හෝති - යම් කරුණෙකින් උපත් සංයෝජනයාගේ ප්‍රභාණයක් වේ ද; තඤ්ඤා පජානාති - එය ද දැනගනී; යථා ච පහිනස්ස සංයෝජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින් ප්‍රතිණ වූ සංයෝජනයා ගේ නැවත නොඉපදීමකුත් වේ ද; තඤ්ඤා පජානාති - එය ද දැනගනී.

6. චිත්තඤ්ඤා පජානාති - චිත්තය ද යථා ස්වභාව ලක්ෂණ වශයෙන් දැනගනී; ධම්මේ ච පජානාති - මනෝ විභේදය වූ රූපාරූප ධර්මයන් ද දැනගනී; යඤ්ඤා තදුහයං පටිච්ච උපපජ්ජති සඤ්ඤාදාජනං - ඒ චිත්ත ධර්මයන් නිසා යම් සංයෝජනයකුත් උපදී ද; තඤ්ඤා පජානාති - එද දැනගනී; යථා ච අනුප්පන්නස්ස සඤ්ඤාදාජනසස උප්පාදෝහෝති - යම් කරුණෙකින් නූපත් සංයෝජනයාගේ ඉපදීමෙකුත් වේ ද තඤ්ඤා පජානාති - ඒ කරුණ ද දැනගනී; යථා ච උප්පන්නස්ස සඤ්ඤාදාජනසස පහානං හෝති - යම් කරුණෙකින් උපත් සංයෝජනයා ගේ

උප්පන්නස්ස සකෙඤ්ඤාජනස්ස පහානං හෝති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පභිනස්ස සකෙඤ්ඤාජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති, තඤ්ච පජානාති.

7. ඉති අජ්ඣාතං වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති, බහිධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති, අජ්ඣාතං බහිධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති, සමුදය ධම්මානුපස්සි වා ධම්මෙසු විහරති, වයධම්මානුපස්සි වා ධම්මෙසු විහරති, සමුදය වයධම්මානුපස්සි වා ධම්මෙසු විහරති, අභි

ප්‍රභාණයෙක් වේ ද? තඤ්ච පජානාති - එයද දැනගනී; යථා ච පභිනස්ස සකෙඤ්ඤාජනස්ස ආයතිං අනුප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින් ප්‍රභිණ වූ සංයෝජනයාගේ මත්තෙහි නොඉපැදීම වේද? තඤ්ච පජානාති - ඒ කාරණයද දැනගනී.

15. ඉති - මෙසේ වක්‍ෂුරාදි ආයතන ධර්මයන් සැලකීමෙන් අජ්ඣාතං වා ධම්මෙසු - අධ්‍යාත්මික වූ වක්‍ෂුරාදි ආයතන ධර්මයන්හි හෝ; ධම්මානුපස්සි විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; බහිධා වා ධම්මෙසු - බාහිර වූ ආයතන ධර්මයන්හි හෝ; ධම්මානුපස්සි විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣාත බහිධා වා ධම්මෙසු - කලෙක තමාගේ ද කලෙක අන්‍යයාගේ ද ආයතන ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සි විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; ධම්මෙසු - ආයතන ධර්මයන්හි; සමුදය ධම්මානුපස්සි වා විහරති - සමුදය ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; ධම්මෙසු - ආයතන ධර්මයන්හි වයධම්මානුපස්සි වා - ව්‍යය ධර්මයන් අනුව බලමින් හෝ; විහරති - වාසය කෙරෙයි; ධම්මෙසු - ආයතන ධර්මයන්හි; සමුදය වයධම්මානුපස්සි වා විහරති - කලෙක උත්පත්ති ස්වභාව ද කලෙක විනාශ ස්වභාව ද අනුව බලමින් වෙසෙයි; අභි ධම්මාති වා පන - ආයතන ධර්මයෝ ඇත්තානුයයි ද; අස්ස - ඔහුගේ; සති පට්ඨප්පිතා හෝති - සිහිය එළැඹ

ධම්මානි වා පනස්ස සතිපට්ඨපඨිනා හෝති යාවදේව ඤාණමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය, අතිස්සිතෝ ව විහරති, න ච කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති, ඵලං බෝ භික්ඛවේ භික්ඛු ධම්මේසු ධම්මානුපස්සි විහරති ජසු අජ්ඣාත්තික බාහිරේසු ආයතනෙසු.

1. පුත ව පරං භික්ඛවේ! භික්ඛු ධම්මේසු ධම්මානුපස්සි විහරති සත්තසු බොජ්ඣංගවග්ගේසු. කථංඤ්ච භික්ඛවේ භික්ඛු ධම්මේසු ධම්මානුපස්සි විහරති සත්තසු බොජ්ඣංගවග්ගේසු? ඉධ භික්ඛවේ භික්ඛු සත්තං වා අජ්ඣාත්තං සතිසම්බොජ්ඣංගං අපි මෙ අජ්ඣාත්තං සතිසම්බොජ්ඣංගො' ති

සිටියා වෙයි; යාවදේව - යම්තාක්; ඤාණමත්තාය - මතුමත්තෙහි ඥානායා ගේ වැඩිම පිණිසද පතිස්සතිමත්තාය - සමෘතිය ගේ වැඩිම පිණිසද; වෙයි අතිස්සිතෝ ව විහරති - තාමණා දෘෂ්ටි වශයෙන් අනිශ්චිත වූයෙන් වාසය කෙරෙයි; ලෝකේ - රූපාරූප ධර්මසංවිධාන ආයතන ලෝකයෙහි; න ච කිඤ්චි උපාදියති - රූපාදි කිසි ධර්මයක් ආත්මාදි වශයෙන් නො ද ගනී භික්ඛවේ - මහණෙනි! ඵලං බෝ - මෙසේ වනාහි; භික්ඛු - මහණනෙම; ජසු අජ්ඣාත්තික බාහිරේසු අයතනෙසු ධම්මේසු - සවැදුරුම් ආධ්‍යාත්මික බාහිරායතන ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සි විහරති ධර්මයන් අනුව බලමින් වාසය කරන්නේ යි.

ආයතන පටියයි

1. පුත ව පරං භික්ඛවේ - නැවත ද මහණෙනි; භික්ඛු - මහණ නෙම, සත්තසු බොජ්ඣංගවග්ගේසු ධම්මේසු - සප්ත බොධ්‍යාධින ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සි විහරති - ඒ ඒ බොධ්‍යාධින ධර්මයන් අනුව බලමින් වාසය කෙරෙයි; භික්ඛවේ - මහණෙනි, භික්ඛු - මහණ නෙම ; සත්තසු බොජ්ඣංගවග්ගේසු ධම්මේසු - සප්ත බොධ්‍යාධින ධර්මයන් හි ධම්මානුපස්සි - ධර්මයන් අනුව බලමින්; කථංඤ්ච විහරති - කෙසේ වාසය කෙරේ ද යත්? භික්ඛවේ - මහණෙනි! ඉධ මේ ශාසනයෙහි; භික්ඛු - මහණ නෙම; අජ්ඣාත්තං - තමා කෙරෙහි; සත්තං වා සති සම්බොජ්ඣංගං - ප්‍රතිලාභ වශයෙන් විද්‍යමානවූ ස්මෘති සම්බොධ්‍යාධිනාය හෝ; අපි මෙ අජ්ඣාත්තං සතිසම්බොජ්ඣංගොති පජානාති - මා ගේ

පජානාති. අසන්නං වා අජ්ඣාදානං සතිසම් -
 බොජ්ඣාදානං, නත්ථි මේ අජ්ඣාදානං සතිසම් -
 බොජ්ඣාදානං පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස
 සතිසම්බොජ්ඣාදානස්ස උප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤ
 පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්බො
 ජ්ඣාදානස්ස භාවනාය පාරිසුරි හෝති තඤ්ඤ
 පජානාති.

17. සන්නංවා අජ්ඣාදානං ධම්මච්චය සම්බො-
 ජ්ඣාදානං අත්ථි මේ අජ්ඣාදානං ධම්මච්චය-
 සම්බොජ්ඣාදානං පජානාති, අසන්නං වා අජ්ඣා-
 දානං ධම්මච්චය සම්බොජ්ඣාදානං නත්ථි මේ අජ්ඣා-
 දානං ධම්මච්චය සම්බොජ්ඣාදානං පජානාති, යථා
 ච අනුප්පන්නස්ස ධම්මච්චය සම්බොජ්ඣාදා-
 නස්ස උප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤ පජානාති, යථා

අධ්‍යාත්මයෙහි ස්මෘතිසමෝධායකය ඇතුළත්දැනගනී; අසන්නංවා
 අජ්ඣාදානං සතිසම්බොජ්ඣාදානං - අප්‍රතිලාභ වශයෙන් අධ්‍යාත්මයෙහි
 අවිද්‍යා වූ ස්මෘති සමෝධායකය හෝ; නත්ථි මේ අජ්ඣාදානං
 සතිසම්බොජ්ඣාදානං පජානාති - මාගේ සිත තුළ ස්මෘති සමෝධායකය
 නැතැයි දැනගනී; යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣාදානස්ස
 උප්පාදෝ හෝති - යම් කරුණෙකින් නූපත් ස්මෘති සමෝධායකයා
 ගේ ඉපැදීමක් වේ ද; තඤ්ඤ පජානාති - ඒ කරුණ ද දැනගනී; යථා
 ච උප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣාදානස්ස භාවනාය පාරිසුරි හෝති - යම්
 කරුණෙකින් උපත් ස්මෘති සමෝධායකයා ගේ චැටීමෙන් සම්පූර්ණ
 වීම වේ ද; තඤ්ඤ පජානාති - ඒ කාරණයන් දැනගනී.

17. සන්නං වා අජ්ඣාදානං ධම්මච්චය සම්බොජ්ඣාදානං - පෙ -
 තමා කෙරෙහි ප්‍රතිලාභ වශයෙන් විද්‍යා වූ (වතුස්සන්‍යය වීමසන්නා
 වූ) ධම්මච්චය සමෝධායකය හෝ, මාගේ සිත තුළ ධම්මච්චය
 සමෝධායකය ඇතුළත් දැනගනී; (ප්‍රතිලාභ නොකිරීම් වශයෙන්
 තමාගේ සිත තුළ අවිද්‍යා වූ ධම්මච්චය සමෝධායකය හෝ,
 මාගේ සිත තුළ ධම්මච්චය සමෝධායකය නැතැයි දැනගනී; යම්

ව උපපත්තිය ධම්මවිවය සම්බොජ්ඣකයා භාවනාය පාරිසුරි හෝති තඤ්ඤ පජානාති.

18. සන්නං වා අජ්ඣන්තං විරියසම්බොජ්ඣක-
ධං අප්පි මේ අජ්ඣන්තං විරියසම්බොජ්ඣකධෝති
පජානාති. අසන්නං වා අජ්ඣන්තං විරියස-
ම්බොජ්ඣකං තප්පිමේ අජ්ඣන්තං විරියසම්බො-
ජ්ඣකධෝති පජානාති. යථා ව අනුප්පත්තිය
විරියසම්බොජ්ඣකයා උප්පාදෝගෝති තඤ්ඤ
පජානාති. යථා ව උප්පත්තියවිරියසම්බොජ්ඣක-
යා භාවනායපාරිසුරිගෝතිතඤ්ඤ පජානාති.

19. සන්නං වා අජ්ඣන්තං පිතිසම්බොජ්ඣක-
ධං අප්පිමේ අජ්ඣන්තං පිති සම්බොජ්ඣකධෝති
පජානාති. අසන්නං වා අජ්ඣන්තං පිතිසම්බො-

කරුණෙකින් නුපත් ධම්මවිවය සම්බොජ්ඣකයා ගේ ඉපැදීම වේද
(පරිපූර්ණතාව) ඒ කාරණයෙන් දැනගනී; යම් කාරණයකින් උපත්
ධම්මවිවය සම්බොජ්ඣකයා ගේ භාවනාවෙන් සම්පූර්ණ වීම වේ ද ඒ
කාරණයෙන් දැනගනී.

18. සන්නං වා අජ්ඣන්තං විරියසම්බොජ්ඣකං - පෙ -
ප්‍රතිලාභ වශයෙන් තමා කෙරෙහි විද්මාන වූ විරියසම්බොජ්ඣකය මා
ගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විරියසම්බොජ්ඣකය ඇතුළු දැනගනී; අප්‍රතිලාභ
වශයෙන් තමා කෙරෙහි අවිද්මාන වූ විරියසම්බොජ්ඣකය
මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විරියසම්බොජ්ඣකය ඇතුළු දැන ගනී; යම්
කාරණයකින් නුපත් විරියසම්බොජ්ඣකයාගේ ඉපැදීම වේ ද; (අපාය
හය සැලකීම ආදී) ඒ කාරණයෙන් දැනගනී; යම් කාරණයකින් උපත්
විරියසම්බොජ්ඣකයා ගේ වැඩිමත් (රහත් මගින්) පිරීම වේ ද ඒ
කාරණයෙන් දැනගනී; .

19. සන්නං වා අජ්ඣන්තං පිතිසම්බොජ්ඣකං - පෙ - ප්‍රතිලාභ
වශයෙන් තමා කෙරෙහි විද්මාන වූ ප්‍රීති සම්බොජ්ඣකය හෝ, මා
ගේ සිත තුළ ප්‍රීති සම්බොජ්ඣකය ඇතුළු කියා දැනගනී; (නො

ඡක්කධිගං නථ ථේ අඡක්කන්තං පිතිසම්බොඡක්ක-
 ඩගෝති, පජානාති, යථා ව අනුපපත්තස්ස
 පිතිසම්බොඡක්කධිගස්ස උප්පාදෝභෝති තඤ්ච
 පජානාති, යථා ව උපපත්තස්ස පිති සම්-
 බොඡක්කධිගස්ස භාවනාය පාරිසුරි භෝති
 තඤ්ච පජානාති.

20. සන්නං වා අඡක්කන්තං පස්සධිසම්බො-
 ඡක්කධිගං අථ ථේ අඡක්කන්තං පස්සධිසම්බොඡක්ක-
 ඩගෝති පජානාති, අසන්නං වා අඡක්කන්තං
 පස්සධිසම්බොඡක්කධිගං නථ ථේ අඡක්කන්තං
 පස්සධිසම්බොඡක්කධගෝති පජානාති, යථා ව
 අනුපපත්තස්ස පස්සධිසම්බොඡක්කධිගස්ස උප්-
 පාදෝ භෝති තඤ්ච පජානාති, යථා ව උප-
 පත්තස්ස පස්සධිසම්බොඡක්කධිගස්ස භාවනාය
 පාරිසුරි භෝති තඤ්ච පජානාති.

ලැබීම වශයෙන්) තමා කෙරෙහි අවිද්‍යමාන වූ ප්‍රීතිසම්බෝධාදිය හෝ
 මාගේ සිත තුළ ප්‍රීති සම්බෝධාදිය නැතැයි කියා දනගනී; යම්
 කරුණෙකින් නූපත් ප්‍රීතිසම්බෝධාදියා ගේ ඉපැදීම වේද, (බුදු ගුණ
 සිහි කිරීම ආදී) ඒ කාරණයන් දනගනී ; යම් කරුණෙකින් උපත්
 ප්‍රීතිසම්බෝධාදියාගේ භාවනාවෙන් (රහත් මගින්) සම්පූර්ණ වීම වේ
 ද, ඒ කාරණයන් දනගනී.

20. සන්නං වා අඡක්කන්තං පස්සධිසම්බොඡක්කධං - පෙ -
 ප්‍රතිලාභ වශයෙන් තමා කෙරෙහි ඇති (කාය චිත්ත දෙදෙනාගේ
 පීඩාවන් සන්තිඋචන) ප්‍රශ්නිධි සම්බෝධාදියා 'මාගේ සිත තුළ
 ප්‍රශ්නිධි සම්බෝධාදිය ඇතැයි දනගනී ; තමා කෙරෙහි අවිද්‍යමාන
 වූ ප්‍රශ්නිධිසම්බෝධාදියා 'මාගේ සිත තුළ ප්‍රශ්නිධිසම්බෝධාදිය
 නැතැයි දනගනී; යම් කරුණෙකින් නූපත් ප්‍රශ්නිධි සම්බෝධාදියාගේ
 ඉපැදීම වේ ද, (යෝනිසොමනසිකාරාදී වූ) ඒ කාරණයන්
 දනගනී; යම් කරුණකින් උපත් ප්‍රශ්නිධිසම්බෝධාදියා ගේවැඩීමෙන්
 (රහත්මගින්) පිරීම වේ ද, ඒ කාරණයන් දනගනී.

21. සත්තං වා අජ්ඣන්තං සමාධිසම්බෝ-
ජ්ඣං අතථ මේ අජ්ඣන්තං සමාධිසම්බෝජ්ඣං-
ධෙග්ගි පජානාති අසත්තං වා අජ්ඣන්තං සමාධි-
සම්බෝජ්ඣං නතථ මේ අජ්ඣන්තං සමාධි-
සම්බෝජ්ඣං ධෙග්ගි පජානාති, යථා ච අනුප්ප-
ත්තස්ස සමාධිසම්බෝජ්ඣං උප්පාදොග්ගිති
තඤ්ඤා පජානාති, යථා ච උප්පත්තස්ස සමාධිස-
ම්බෝජ්ඣං භාවනාය පාරිසුරි ග්ගිති තඤ්ඤා
පජානාති.

22. සත්තං වා අජ්ඣන්තං උපෙක්ඛාසම්බෝ-
ජ්ඣං අතථ මේ අජ්ඣන්තං උපෙක්ඛාසම්බෝ-
ජ්ඣං ධෙග්ගි පජානාති, අසත්තං වා අජ්ඣන්තං
උපෙක්ඛාසම්බෝජ්ඣං නතථ මේ අජ්ඣන්තං
උපෙක්ඛාසම්බෝජ්ඣං ධෙග්ගි පජානාති, යථා ච
අනුප්පත්තස්ස උපෙක්ඛා සම්බෝජ්ඣං

21. සත්තං වා අජ්ඣන්තං සමාධිසම්බෝජ්ඣං - පෙ - ප්‍රතිලාභ
වශයෙන් තමා කෙරෙහි විද්වෘත වූ (සිත එකඟ වීම ලක්ෂණ කොට
ඇති) සමාධි සමෝධායය හෝ 'මා ගේ සිත තුළ සමාධි
සමෝධායය ඇතුළු දෑ නැත; තමා කෙරෙහි අවිද්වෘත වූ
සමාධිසමෝධායය හෝ 'මාගේ සිත තුළ සමාධිසමෝධායය
නැත'යි දැනගනී; යම් කරුණකින් තුළත් සමාධි සමෝධායයාගේ
ඉපැදීම වේ ද, (සමථ නිමිත්ත - වස්තුවැනි ක්‍රියාදි) ඒ කාරණය ද
දැනගනී, යම් කරුණකින් උපත් සමාධිසමෝධායයාගේ වැඩීමෙන්
පිරීම වේ ද, ඒ කාරණයත් දැනගනී.

22. සත්තං වා අජ්ඣන්තං උපෙක්ඛාසම්බෝජ්ඣං - පෙ -
ප්‍රතිලාභ වශයෙන් තමා කෙරෙහි විද්වෘත වූ හෝ (සත්ත
සංස්කාරයන් කෙරෙහි මැදහත් බව යැයි කියන ලද) උපේක්ෂා
සංඛ්‍යාත සමෝධායය 'මාගේ සිත තුළ උපේක්ෂා සමෝධායය
ඇතුළු දෑ නැත; තමා කෙරෙහි අවිද්වෘත වූ හෝ උපේක්ෂා-
සමෝධායය.

උප්පාදෝ හෝති තඤ්ඤ පජානාති, යථාච උප්පත්තස්ස උපෙකඛාසම්බොජ්ඣධ්මගස්ස භාවනාය පාරිසුරි හෝති තඤ්ඤ පජානාති.

23. ඉති අජ්ඣාතනං වා ධම්මේසු ධම්මානුපස්සි විහරති, ඛහිධා වා ධම්මේසු ධම්මානුපස්සි විහරති අජ්ඣාතනඛහිධා වා ධම්මේසු ධම්මානුපස්සි විහරති, සමුදයධම්මානුපස්සි වා ධම්මේසු විහරති, වයධම්මානුපස්සි වා ධම්මේසු විහරති, සමුදය වයධම්මානුපස්සි වා ධම්මේසු විහරති, අත්ථි ධම්මෝති වා පනස්ස සතිපට්ඨපට්ඨිතා හෝති යාච

මාගේ සිත තුළ උපේක්ෂාසම්බෝධාසනය. නැතැයි දනගනී; යම් කරුණෙකින් තුළත් උපේක්ෂා සම්බෝධාසනයාගේ ඉපදීමකුත් වේද (සත්ත්වමධාසථානාදි) ඒ කාරණයක් දනගනී; යම් කරුණෙකින් උපත් උපේක්ෂා සම්බෝධාසනයා ගේ භාවනාවෙන් රහත් මගින් සම්පූර්ණ වීමකුත් වේ ද, ඒ කාරණයක් දනගනී.

23. ඉති - මෙපරිද්දෙන්; අජ්ඣාතනං වා ධම්මේසු - තමාගේ බෝධාසන ධර්මයන්හි හෝ; ධම්මානු පස්සි විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; ඛහිධා වා ධම්මේසු - අන්‍යයා ගේ බෝධාසන ධර්මයන්හි හෝ; ධම්මානුපස්සි විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; අජ්ඣාතනඛහිධා වා ධම්මේසු - කලෙක තමාගේ ද කලෙක අන්‍යයාගේ ද බෝධාසන ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සි විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; ධම්මේසු - බෝධාසන ධර්මයන්හි; සමුදයධම්මානුපස්සි වා විහරති - ඉපදීම් ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; ධම්මේසු - බෝධාසන ධර්මයන්හි වයධම්මානුපස්සි වා - වයධර්මයන් අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; ධම්මේසු - බෝධාසන ධර්මයන්හි; සමුදය වයධම්මානුපස්සි වා විහරති - කලෙක උත්පත්ති ස්වභාව ද කලෙක විනාශ ස්වභාව ද අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; අත්ථි ධම්මාති වා පන - බෝධාසන ධර්මයෝ වනාහි ඇතැයි කියා ද; අස්ස - ඒ යෝගාවචරයාගේ ; සතිපට්ඨපට්ඨිතා හෝති - සිහිය ඵලබ්ධි සිටියා වෙයි; (ඒ ස්මෘතිය වනාහි) යාචදේව - යම්තාක්; ඤාණමත්තාය - මතුමත්තෙහි

දේව ඤාණමත්තාය පතිස්සනිමත්තාය, අතිස්සිතෝ ව විහරති, න ව කිඤචි ලෝකේ උපාදියති ඵටං බෝ හික්ඛවේ හික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති සත්තස්ස බොජ්ඣංගිභි.

24. සුත ව පරං හික්ඛවේ! හික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති, චතුස්ස අරියසච්චේසු, කථඤච හික්ඛවේ හික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති චතුස්ස අරියසච්චේසු, ඉධ හික්ඛවේ! හික්ඛු ඉදං දුක්ඛතති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛ සමුදයෝති යථා භූතං පජානාති, අයං දුක්ඛ නිරෝධෝති

ඥානායා ගේ වැඩීම පිණිස ද; පතිස්සනිමත්තාය - සිහිය වැඩීම පිණිස ද වෙයි; අතිස්සිතෝ ව විහරති - තෘෂ්ණාදෘෂ්ටින් අනිශ්‍රිත වූයේ ද වෙසෙයි; ලෝකෙ - ලෝකයෙහි; න ව කිඤචි උපාදියති - රූපාදි කිසි ධර්මයක් නිත්‍යාදි වශයෙන් දැඩිකොට නො ද ගනී; හික්ඛවේ - මහණෙනි; හික්ඛු - මහණ තෙම; ඵටං බෝ - මෙසේ වනාහි; සත්තස්ස බොජ්ඣංගිභි ධම්මෙසු - සත්ත බෝධ්‍යංග ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සි විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසේ.

බෝධ්‍යංග පථය යි.

24. සුත ව පරං හික්ඛවේ - නැවත ද මහණෙනි; හික්ඛු - මහණ තෙම; චතුස්ස අරියසච්චේසු ධම්මෙසු - චතුරාර්ය්‍යසත්‍ය ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සි විහරති - අර්ය්‍යසත්‍ය ධර්මයන් අනුව බලමින් වාසය කෙරෙයි; හික්ඛවේ - මහණෙනි; හික්ඛු - යෝගාවචර මහණ තෙම; චතුස්ස අරියසච්චේසු ධම්මෙසු - චතුරාර්ය්‍යසත්‍ය ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සි - ධර්මානුදර්ශිව; කථඤච විහරති - කෙසේ වාසය කෙරේ ද? හික්ඛවේ - මහණෙනි! ඉධ - මේ ශාසනයෙහි; හික්ඛු - යෝගාවචර මහණ තෙම; ඉදං දුක්ඛතති යථාභූතං පජානාති - මේ දුඃඛාර්ය්‍යසත්‍ය යයි ඵ්‍ර පරිද්දෙන් දනගනී; අයං දුක්ඛසමුදයෝති යථාභූතං පජානාති - මේ

යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛතිරෝධගාමිති පටිපදති යථාභූතං පජානාති.

25. කතමඤ්ඤා භික්ඛවේ දුක්ඛං අරියසව්වං? ජාතිපි දුක්ඛා ජරාපි දුක්ඛා මරණමපි දුක්ඛං සෝකපරිදේව දුක්ඛදෝමස්සුපායාසාපි දුක්ඛා අප්පියේහි සම්පයෝගෝ දුක්ඛෝ පියේහි විප්පයෝගෝ දුක්ඛෝ යමපිවිජං න ලහති තමපි දුක්ඛං සංඛින්නෙත පඤ්චුපාදනකඛඨා දුක්ඛා.

26. කතමා ට භික්ඛවේ ජාති? යා තේසං තේසං සත්තානං තමිති තමිති සත්තතිකායේ යාජාති.

දුඃඛසමුදයාසීසත්‍ය යයි ඒවූ පරිද්දෙන් දැනගනී; අයං දුක්ඛතිරෝධෝති යාථාභූතං පජානාති - මේ දුඃඛතිරෝධායාසීසත්‍ය යයි ඒවූ පරිදෙන් දැනගනී; අයං දුක්ඛතිරෝධගාමිතිපටිපදති යථාභූතං පජානාති - මෝ දුඃඛතිරෝධගාමිති ප්‍රතිපදයාසී සත්‍ය යයි ඒවූ පරිද්දෙන් දැනගනී.

25. කතමඤ්ඤා භික්ඛවේ දුක්ඛං අරියසව්වං - මහණෙනි දුඃඛායාසීසත්‍ය කවරේද? ජාතිපි දුක්ඛා - ඉපැදීම ද දුක් වන්නී ය; ජරාපි දුක්ඛා - ජරාව ද දුක් වන්නී ය; මරණමපි දුක්ඛං - මරණයද දුක් වන්නේ ය; සෝකපරිදේව දුක්ඛදෝමස්සු පායාසාපි දුක්ඛා - ශෝකය වැලපීම ය දුක්ඛය දොමනස ය දඩ්ඬි ආයාසය යන මොහු ද දුක් වන්නාහු ය; යමපිවිජං න ලහති තමපි දුක්ඛං - කැමති වූ යමක් නොලබා ද එය ද දුක් වන්නේ ය; සංඛින්නෙත පඤ්චුපාදන කඛඨා දුක්ඛා - සංකෙෂ්පයෙන් පඤ්ඤාපාදනස්කන්ධයෝ දුක්වන්නාහු ය.

26. කතමා ට භික්ඛවේ ජාති - මහණෙනි; ජාති නම් කවරිද? තේසං තේසං සත්තානං - ඒ ඒ සත්වයන්ගේ තමිති තමිති සත්තතිකායේ - ඒ ඒ සත්වවර්ගයෙහි ; යා ජාති - යම් ඉපදීමෙන්වේ ද සඤ්ඤාති - පරිපුණ්ණි අවයව ඇත්තවුන්ගේ වශයෙන් යම් හටගැනීමෙන් වේද; ඔක්කතති - යම් අවික්‍රාන්තියක් හෙවත් මවූ කුසට බැස ගැනීමෙන් වේ ද; අගිතිබ්බන්ති - යම් ප්‍රකට ව පහලවීමෙන් වේ ද; බන්ධානං පාතුගාවෝ - ස්කන්ධයන්ගේ යම් පහලවීමෙන් වේ ද ආයතනාපට්ඨානෝ

සඤ්ජාති, ඔක්කන්ති, අභිනිබ්බන්ත, බන්ධනං පාතුහාවෝ, ආයතනානං පටිලාහෝ, අයං වුච්චති භික්ඛවේ ජාති.

27. කතමා ට භික්ඛවේ ජරා? යා තේසං තේසං සත්තානං තම්භි තම්භි සත්තනිකායේ ජරාජරණතා බණ්ඩිචං පාලිචං වලිත්තවතා-ආයුනෝ සංභාති ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකෝ, අයං වුච්චති භික්ඛවේ ජරා.

28. කතමඤ්ඤ භික්ඛවේ මරණං? යං තේසං තේසං සත්තානං තම්භා තම්භා සත්තනිකායේ වුත්ති වචනතා හෙදෝ අත්තරධානං මච්චුමරණං

- ආයතනයන්ගේ යම් ප්‍රතිලාභයක්වේ ද අයං වුච්චති භික්ඛවේ ජාති
- මහණෙනි! මෝ ජාති තමැයි කියනු ලැබේ.

27. කතමා ට භික්ඛවේ ජරා = මහණෙනි! ජරාව කවරි ද? තේසං තේසං සත්තානං = ඒ ඒ සත්වයන් ගේ; තම්භි තම්භි සත්ත නිකායේ = ඒ ඒ සත්වනිකායයෙහි; යා ජරා = යම් දිරිමෙක් වේ ද; ජරණතා = දිරනබවෙක් වේ ද; බණ්ඩිචං = කැඩුණු දත් ඇති බවෙක් වේ ද ; පාලිචං = පැසුණු කෙස් ඇතිබවෙක් වේ ද; වලිත්තවතා = ඇඟ රැළිවැටුණු බවෙක් වේ ද; ආයුනෝ සංභාති ආයුෂයා ගේ පිරිහීමෙක් වේ ද; ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකෝ = ඉඳුරන්ගේ මිහිකිරීමෙක් වේ ද; අයං වුච්චති භික්ඛවේ ජරා = මහණෙනි! මෝ තොමෝ ජරාවයැයි කියනු ලැබේ.

28. කතමඤ්ඤ භික්ඛවේ මරණං = මහණෙනි! මරණය; කිමෙක් ද? තේසං තේසං සත්තානං = ඒ ඒ සත්වයන්ගේ තම්භා තම්භා සත්තනිකාය = ඒ ඒ සත්වනිකායයෙන්; යා වුත්ති = යම් වුත්ත වීමෙක් වේ ද; වචනතා = වුත්තවෙත බවෙක් වේ ද; හෙදෙ = ස්කන්ධයන්ගේ බිඳීමෙක් වේ ද; අත්තරධානං = අතුරුදහන් වීමෙක් වේද; මච්චුමරණං = මෘත්‍යු සංඛ්‍යාත මරණයෙක් වේ ද; කාලකිරියා = කාලක්‍රියාවෙක්

කාලකිරියා බන්ධනං හෙදෝ කල්ලේඛරස්ස නිකේඛපෝ, ඉදං චූචති භික්ඛවේ මරණං.

29. කතමෝ ච භික්ඛවේ සෝකෝ? යෝ බෝ භික්ඛවේ අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරේන ව්‍යසනේන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරේන දුක්ඛ-ධම්මෙන චූචස්ස යෝ බෝසෝකෝ, සෝචනා සෝ චිතතං අනෝ සෝකෝ අනෝ පරිසෝකෝ, අයං චූචති භික්ඛවේ සෝකෝ.

30. කතමෝ ච භික්ඛවේ පරිදේවෝ? යෝ බෝ භික්ඛවේ අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරේන ව්‍යසනේන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරේන දුක්ඛ

වේද බන්ධනං හේදෝ - ස්කන්ධයන්ගේ හේදයක් වේද; කල්ලේඛරස්ස නිකේඛපෝ - කල්ලේඛරයා ගේ බහාලීමෙන් වේ ද; ඉදං චූචති භික්ඛවේ මරණං - මහණෙනි! මේ කාරණය මරණ යැයි කියනු ලැබේ.

29. කතමෝ ච භික්ඛවේ සෝකෝ = මහණෙනි! ශෝකය කවරේද? භික්ඛවේ = මහණෙනි! අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරේන ව්‍යසනේන සමන්තාගතස්ස - ඥාතිව්‍යසනාදී එක්තරා ව්‍යසනයෙකින් යුක්ත වූවුන් ගේ ද; අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරේන දුක්ඛ ධම්මෙන චූචස්ස - එක්තරා දුඃඛ ස්වභාවයකින් ස්පර්ශිත කරන ලද්දහුගේ ද යෝ බෝ සෝකෝ = යම් ශෝක කිරීමක් වේ ද; සෝචනා - ශෝක කරන ආකාරයක් වේ ද; සෝචිතතං - ශෝකකරන බවෙන් වේද; අනෝ සෝකෝ = ඇතුළත ශෝක කිරීමක් වේ ද; අනෝ පරි සෝකෝ = ඇතුළත හාත්පසින් ශෝක කිරීමක් වේ ද; අයං චූචති භික්ඛවේ සෝකෝ = මහණෙනි; මේ තෙමි ශෝක යයි කියනු ලැබේ.

30. කතමෝ ච භික්ඛවේ පරිදේවෝ = මහණෙනි! පරිදේවය කවරේ ද? භික්ඛවේ = මහණෙනි; අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරේන ව්‍යසනේන සමන්තාගතස්ස - එක්තරා ව්‍යසනයෙකින් යුක්ත වූවුන්ගේ අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරේන දුක්ඛ ධම්මෙන චූචස්ස - එක්තරා දුඃඛ ස්වභාවයෙකින් ස්පර්ශිත කරන ලද්දහු ගේ; යෝ බෝ ආදේවෝ = යම් නම්

ධම්මෙත ප්‍රථිපාසා ආදේවෝ පරිදේවෝ ආදේවනා පරිදේවනා ආදේවිතතං පරිදේවිතතං. අයං චූළති හික්ඛවේ පරිදේවෝ.

31. කතමඤ්ඤා හික්ඛවේ දුක්ඛං? යං ඛෝ හික්ඛවේ කායිකං දුක්ඛං කායිකං අසාතං කාය සම්ඵසාපං දුක්ඛං අසාතං වේදයිතං. ඉදං චූළති හික්ඛවේ දුක්ඛං.

32. කතමඤ්ඤා හික්ඛවේ දෝමනස්සං? යං ඛෝ හික්ඛවේ චේතසිකං දුක්ඛං චේතසිකං අසාතං මනෝසම්ඵසාපං දුක්ඛං අසාතං වේදයිතං. ඉදං චූළති හික්ඛවේ දෝමනස්සං.

කියා හැඳීමෙන් වේ ද පරිදේවෝ - යම් ගුණ කියා හැඳීමෙන් වේ ද; ආදේවනා - නම් කියා හඬන ආකාරයෙන් වේ ද; පරිදේව නා - ගුණ කියා හඬන ආකාරයෙන් වේ ද; ආදේවිතත - නම් කියා හඬන බවෙන් වේ ද; පරිදේවිතතං - ගුණ කියා හඬනබවෙන් වේ ද; අයංචූළති හික්ඛවේ පරිදේවෝ - මහණෙනි! මේ පරිදේව යයි කියනු ලැබේ.

31. කතමඤ්ඤා හික්ඛවේ දුක්ඛං - මහණෙනි! දුක්ඛ කවරේ ද? යං ඛෝ හික්ඛවේ - කායිකං දුක්ඛං - මහණෙනි! කයෙහි හටගත් යම් දුක්ඛයක් වේ ද; කායිකං අසාතං - කයෙහි හටගත් යම් නො සුවයෙන් වේ ද; කායසම්ඵසාපං - කායසංස්පර්ශයෙන් හටගත් දුක්ඛං - දුක්ඛයක් වේ ද; අසාතං - අමධුර වූ; වේදයිතං - කර්කශ වූ වේදනාවක් වේ ද; ඉදං චූළති හික්ඛවේ දුක්ඛං - මහණෙනි! මෙය දුක්ඛ යැයි කියනු ලැබේ.

32. කතමඤ්ඤා හික්ඛවේ දෝමනස්සං - මහණෙනි; දෝමනස්ස කවරේ ද? යං ඛෝ හික්ඛවේ චේතසිකං දුක්ඛං - මහණෙනි; යම් චේතසික දුක්ඛයක් වේ ද; චේතසිකං අසාතං - සිතීන් හටගත් නො සුවයෙන් වේ ද; මනෝසම්ඵසාපං - චිත්ත සංස්පර්ශයෙන් හටගත්; දුක්ඛං - දුක්ඛයක් වේ ද; අසාතං - අමධුර බවෙන් වේද; වේදයිතං - කර්කශ වූ වේදනාවක් වේ ද; ඉදං චූළති හික්ඛවේ දෝමනස්සං - මහණෙනි; මෙය දෝමනස්ස යැයි කියනු ලැබේ.

33. කතමෝ ච භික්ඛවේ උපායාසෝ? යෝ ඛෝ භික්ඛවේ අඤ්ඤතරඤ්ඤතරේන ව්‍යසනේන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරේන දුක්ඛ-ධම්මේන චුට්ඨස්ස ආයාසෝ උපායාසෝ ආයාසිත-තතං උපායාසිතතතං, අයං චූචට්ඨි භික්ඛවේ උපා-යාසෝ.

34. කතමඤ්ඤ භික්ඛවේ යමපිච්ඡං න ලභති තමපි දුක්ඛං? ජාතිධම්මානං භික්ඛවේ සත්තානං ඒවං ඉච්ඡං උප්පජ්ජති අහෝ වත මයං න ජාති ධම්මා අස්සාම නච වත තෝ ජාති ආගචෙජ්ජය්‍යාති, න ඛෝ පනේතං ඉච්ඡාය පත්තඛං, ඉදමපි යමපිච්ඡං න ලභති තමපි දුක්ඛං.

33. කතමෝ ච භික්ඛවේ උපායාසෝ - මහණෙනි ! උපයාසය කවරේ ද! භික්ඛවේ - මහණෙනි! අඤ්ඤතරඤ්ඤතරේන ව්‍යසනේන - සමන්තාගතස්ස - එක්තරාව්‍යසනයෙකින් යුක්තවූවාහු ගේ ද අඤ්ඤතරඤ්ඤතරේන දුක්ඛධම්මේන චුට්ඨස්ස - එක්තරා දුඃඛ ස්වභාවයකින් ස්පෘෂී කරන ලද්දහු ගේද! යෝ ඛෝ ආයාසෝ - යම් ආයාසයෙක් වේද; උපායාසෝ - බලවත් ආයාසයෙක් වේ ද; ආයාසිතතතං - වෙහෙසුණුවෙක් වේ ද; උපායාසිතතතං - දැඩිව වෙහෙසුණුවෙක් වේද; අයං චූචට්ඨි භික්ඛවේ උපායාසෝ - මහණෙනි! මේ තෙමේ උපයාස යැයි කියනු ලැබේ.

34. කතමඤ්ඤ භික්ඛවේ යමපිච්ඡං න ලභති තමපි දුක්ඛං - මහණෙනි කැමති වූ යමක් නො ලබා නම් එය ද දුක්චිත්තේය, යනු කවරේ ද? භික්ඛවේ - මහණෙනි! ජාතිධම්මානං සත්තානං - ජාතිය (ඉපදීම) ස්වභාව කොට ඇති සත්ත්වයන් හට; ඒවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති - මෙබඳු ආශාවක් උපදී; (කිමෙක් ද යත්?) මයං න ජාති ධම්මා අස්සාම ඇපි ජාතිය ස්වභාව කොට ඇත්තමෝ නොවන්නෙමු නම්; නච වත තෝ ජාති ආගචෙජ්ජය්‍යා - ඒකාන්තයෙන් අපට ජාතිය නොඑන්නේ නම්; අහෝ වත ඉති - ඉතා යෙහෙකැයි කියායි; න ඛෝ පනේතං ඉච්ඡාය පත්තඛං - එතෙකුළු වුවත් තෙල කාරණය ඉච්ඡාවෙන් හෙවත් කැමැත්තෙන් නොලැබිය හැකි වෙයි; ඉදමපි යමපිච්ඡං න ලභති තමපි දුක්ඛං - මේ ද කැමති යමකු නොලබා නම් එය ද දුක් වේ යැයි කියන ලද දුක් කොටස වන්නේ යි.

35. ජරාධමමානං හික්ඛවේ සත්තානං ඒවං
ඉච්ඡා උප්පජ්ජති අහෝ වත මයං න ජරාධමමා
අස්සාම න ව වත නෝ ජරා ආගච්ඡෙය්‍යාති, න බෝ
පනේතං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න
ලහති තම්පි දුක්ඛං.

36. ව්‍යාධිධමමානං හික්ඛවේ සත්තානං ඒවං
ඉච්ඡා උප්පජ්ජති, අහෝ වත මයං න ව්‍යාධි ධමමා
අස්සාම න ව වත නෝ ව්‍යාධි ආගච්ඡෙය්‍යාති, න
බෝ පනේතං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං
න ලහති තම්පි දුක්ඛං.

37. මරණධමමානං හික්ඛවේ සත්තානං ඒවං
ඉච්ඡා උප්පජ්ජති, අහෝ වත මයං න මරණධමමා
අස්සාම න ව වත නෝ මරණං ආගච්ඡෙය්‍යාති න

35. ජරා ධමමානං හික්ඛවේ සත්තානං - පෙ - මහණෙනි; දිරිම
සභාව කොට ඇති සත්ත්වයනට මෙ බඳු ආශාවක් උපදී; ඇපි ජරාව
සභාව කොට ඇත්තමෝ නොවන්නෙමු නම් ඉතා යෙහෙක ඒ-
කාන්තයෙන් අපට ජරාව නොඑන්නේ නම් ඉතා යෙහෙකැයි කියායි;
එතෙකුදු වුවත් මේ කාරණය වූ කලී ආශාවෙන් නොලැබිය හැකි වෙයි;
මෙ ද කැමති වූ යමක් නො ලබා නම් එය ද දුකැයි කියන ලද දුක්
කොටස වේ.

36. ව්‍යාධිධමමානං හික්ඛවේ සත්තානං - පෙ - මහණෙනි; ව්‍යාධිය
සභාව කොට ඇති සත්ත්වයනට මෙ බඳු කැමැත්තක් උප - දින්නේය:
ඇපි ව්‍යාධිය සභාව කොට ඇත්තමෝ නො වන්නෙමු නම්
යෙහෙක; එකාන්තයෙන් අපට ව්‍යාධිය නො ද එන්නේ නම් ඉතා
යෙහෙකැයි කියායි; එතෙකුදු වුවත් මේ කාරණය ආශාවෙන් නො
ලැබිය හැකි වෙයි. මෙ ද කැමති වූ යමක් නො ලබා නම් එය ද දුක්
වේ යැයි කියන ලද දුක් කොටස වේ.

37. මරණධමමානං හික්ඛවේ සත්තානං - පෙ - මහණෙනි; මරණය
සභාව කොට ඇති සත්ත්වයනට මෙබඳු ඉච්ඡාවක් උපදී; ඇපි මරණය
සභාව කොට ඇත්තමෝ නො වන්නෙමු නම්, එකාන්තයෙන් අපට
මරණය නො ද එන්නේ නම්, ඉතා යෙහෙකැයි කියායි එතෙකුදු වුවත්

බෝ පනේතං ඉවජාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං
න ලහති තම්පි දුක්ඛං.

38. සෝකධම්මානං හික්ඛවේ සත්තානං ජ්වං
ඉවජා උප්පජ්ජති, අහෝ වත මයං න සෝක ධම්මා
අස්සාම න ව වත නෝ සෝකෝ ආගච්ඡයාති,
න බෝ පනේතං ඉවජාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං
න ලහති තම්පි දුක්ඛං.

39. පරිදේවධම්මානං හික්ඛවේ සත්තානං ජ්වං
ඉවජා උප්පජ්ජති, අහෝ වත මයං න පරි දේවධම්මා
අස්සාම න ව වත නෝ පරිදේවෝ ආගච්ඡයාති;
න බෝ පනේතං ඉවජාය පත්ත බ්බං, ඉදම්පි
යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං.

මේ කාරණය ආශාවෙන් නො ලැබිය හැකි වෙයි, මෙ ද කැමති යමක්
නො ලබා නම් එය ද දුක් යැයි කියන ලද දුක් කොටස වේ.

38. සෝකධම්මානං හික්ඛවේ සත්තානං - පෙ - මහණෙනි! ශෝකය
සහිතව කොට ඇති සත්වයනට මෙබඳු ආශාවක් උපදී; ඇපි ශෝකය
සහිතව කොට ඇත්තමෝ නො වන්නෙමු නම් ඉතා යෙහෙක,
එකාන්තයෙන් අපට ශෝකය නො ද පැමිණේ නම් ඉතා යෙහෙකැයි
එකකුදු වුවත් මේ කාරණය ආශාවෙන් නො ලැබිය හැකි වෙයි; මෙද
කැමති යමක් නොලබා නම් එය ද දුක් වේ යයි කියන ලද දුක් කොටස
වේ.

39. පරිදේවධම්මානං හික්ඛවේ සත්තානං - පෙ - මහණෙනි;
පරිදේවය සහිතව කොට ඇති සත්වයනට මෙබඳු කැමැත්තක්
උපදී! ඇපි පරිදේවය සහිතව කොට ඇත්තමෝ නොවන්නෙමු නම්
ඒකාන්තයෙන් පරිදේවය අපට නොද පැමිණෙන්නේ නම් ඉතා
යෙහෙකැයි කියායි; එකකුදු වුවත් මේ කාරණය ආශාවෙන් නො
ලැබිය හැකි වෙයි; මෙ ද කැමති යමක් නො ලබා නම් එය ද දුක්
වේ යයි කියන ලද දුක් කොටස වන්නේ යි.

40. දුක්ඛධම්මානං හික්ඛවේ සත්තානං ඒවං ඉවජා උප්පජ්ජති. අහෝ වත මයං න දුක්ඛධම්මා අස්සාම න ච වත නෝ දුක්ඛං ආගවෙජ්ජයාති. න ඛෝ පනේතං ඉවජාය පත්තඛං ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං.

41. දෝමනස්ස ධම්මානං හික්ඛවේ සත්තානං ඒවං ඉවජා උප්පජ්ජති අහෝ වත මයං න දෝමනස්සධම්මා, අස්සාම න ච වත නෝ දෝමනස්සං ආගවෙජ්ජයාති. න ඛෝපනේතං ඉවජාය පත්තඛං ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං.

42. උපායාසධම්මානං හික්ඛවේ සත්තානං ඒවං ඉවජා උප්පජ්ජති. අහෝ වත මයං න

40. දුක්ඛ ධම්මානං හික්ඛවේ සත්තානං - පෙ - මහණෙනි! කායික දුඃඛය ස්වභාව කොට ඇති සත්ත්වයනට මෙබඳු ආශාවක් උපදන්නේය. ඇපි කායික දුඃඛය ස්වභාව කොට ඇත්තමෝ නොවන්නෙමු නම්, අප කරා කායික දුඃඛය නො ද පැමිණෙන්නේ නම් ඉතා යෙකෝයි කියායි. එතකුදු වුවත් මේ කාරණය ආශාවෙන් නො ලැබිය හැකි වෙයි; මෙ ද කැමති යමක් නො ලබා නම් එය ද දුක් වේ යයි කියන ලද දුක් කොටස වේ.

41. දෝමනස්ස ධම්මානං හික්ඛවේ සත්තානං - පෙ - මහණෙනි; දෙමිනස්ස ස්වභාව කොට ඇති සත්ත්වයනට මෙබඳු ආශාවක් උපදින්නේ ය. ඇපි දෙමිනස්ස ස්වභාව කොට ඇත්තමෝ නොවන්නෙමු නම්, අපට දෙමිනස්ස නො ද පැමිණෙන්නේ නම් ඉතා යෙහෙකෝයි කියායි; එතෙකුදු වත් මේ කාරණය ආශාවෙන් නො ලැබිය හැකි වෙයි; මෙ ද කැමති යමක් නො ලබා නම් එය ද දුක් වේ යයි කියන ලද දුක් කොටස වේ.

42. උපායාසධම්මානං හික්ඛවේ සත්තානං - පෙ - මහණෙනි උපායාසය ප්‍රකෘති කොට ඇති සත්ත්වයනට මෙබඳු ආශාවක් උපදන්නේය. ඇපි උපායාසය ස්වභාව කොට ඇත්තමෝ නො වන්නෙමු.

උපායාසධමමා අසාම න ච, චත තෝ උපායාසෝ
ආගවෙජ්ජයාති, න ඛෝ පනේතං ඉචජාය පත්තඛබ්බං,
ඉදම්පි යම්පිචජං න ලහති තම්පි දුක්ඛං.

43. කතමේ ච භික්ඛවේ සධ්ඩිතෙනන
පඤ්චුපාදනක්ඛන්ධා දුක්ඛා? සෙය්‍යපීදං: රුපුපාදන
ක්ඛන්ධෝ වේදනුපාදනක්ඛන්ධෝ සඤ්ඤපාදන
ක්ඛන්ධෝ සංඛාරුපාදනක්ඛන්ධෝ විඤ්ඤපා
දනක්ඛන්ධෝ. ඉමේ වුචන්ති භික්ඛවේ සධ්ඩිතෙනන
පඤ්චුපාදනක්ඛන්ධෝ දුක්ඛා. ඉදං වුචන්ති භික්ඛවේ
දුක්ඛං අරියසඨ්ඨං.

නම් ඉතා යෙහෙක; අප කරා උපායාසය නො ද පැමිණෙන්නේ නම්
ඉතා යෙහෙකැයි කියයි. එතෙකුළු වුවත් මේ කාරණය ආශා වෙන්
නො ලැබිය හැකි වෙයි; මෙ ද කැමති යමක් නො ලබා නම් එය
ද දුක් වේ යයි කියන ලද දුක් කොටස වේ.

43. කතමේ භික්ඛවේ සධ්ඩිතේනන පඤ්චුපාදනක්ඛන්ධා දුක්ඛා -
මහණෙනි! සංක්ෂේපයෙන් පඤ්චෝපාදනස්කන්ධයෝ දුක් වුවාහු
කවරහු ද? සෙය්‍යපීදං - ඒ මෙසේ යි; රුපුපාදනක්ඛන්ධෝ -
රුපොපාදස්කන්ධය හෙවත් භූතෝපාදයභේදගින්න වූ අතීතාදි එකොළොස්
තැන්හි පවත්නා රූපසමූහය ද! වේදනුපාදනක්ඛන්ධෝ -
වේදනෝපාදනස්කන්ධය හෙවත් සුව දුක් උපේක්ෂා වශයෙන් ත්‍රිවිධ වූ
එකොළොස් තැන්හි පවත්නා වේදනා සමූහය ද; සඤ්ඤපාදනක්ඛන්ධෝ
- සංඥෝපාදනස්කන්ධය හෙවත් රූපසංඥාදි භේදයෙන් සවුදුරුම් වූ
එකොළොස් තැන්හි පවත්නා හැඳිනීම් සමූහය ද; සංඛාරුපාදනක්ඛන්ධෝ
- සංස්කාරෝපාදනස්කන්ධය හෙවත් එකොළොස් තැන්හි පවත්නා
චේතනා - එසස - මනසි - කාරාදි සමපනස් ධම් සමූහය ද;
විඤ්ඤපාදනක්ඛන්ධෝ - විඤ්ඤෝපාදනස්කන්ධය හෙවත් අතීතාදි
එකොළොස් තැන්හි සිටි විඤ්ඤ රාශියද යන මොහු යි; ඉමේ වුචන්ති
භික්ඛවේ සධ්ඩිතේනන පඤ්චුපාදනක්ඛන්ධා - දුක්ඛා - මහණෙනි; මේ
පඤ්චුපාදන ස්කන්ධයෝ සංක්ෂේපයෙන් දුක් වුවාහු යි කියනු
ලැබෙත්. ඉදං වුචන්ති භික්ඛවේ අරියසඨ්ඨං - මහණෙනි; මේ තෙමේ
දුඃඛායථිසත්‍ය යැයි කියනු ලැබේ.

දුඃඛසත්‍ය නිර්දේශය යි.

44. කතමඤ්ඤ භික්ඛවේ දුක්ඛසමුදයං අරිය-සව්වං? යායං තණ්හා පොතොභවිකා තඤ්ජරාග-සහගතා තත්ත තත්තාභිතන්දිති? සෙය්‍යථිදං: කාම-තණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා.

45. සා ඛෝ පනේ සා භික්ඛවේ තණ්හා, කඤ්ඤ උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති? කඤ්ඤ නිවිසමානා නිවිසති? යං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙ සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති, කිඤ්ඤ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං? එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

44. කතමඤ්ඤ භික්ඛවේ දුක්ඛසමුදයං අරියසව්වං - මහණෙනි! දුක්ඛසමුදයායම් සත්‍යය කවරේ ද යත්? පෝ තෝභවිකා - නැවත නැවත සසර ඉපැදීම ඇති කරන්නා වූ! තඤ්ජරාගසහගතා - ඒ ඒ තැන්හි ඇලෙන තඤ්ජසංඛ්‍යාත රාගය සමග පවත්නාවූ තත්ත - තත්තාභිතන්දිති - ඒ ඒ ආත්මභාවයෙහි හෝ රූපාදි අරමුණෙහි; ඇලෙන්නාවූ යායං තණ්හා - යම් මෝ තෘෂ්ණාවක් වේ ද හෝ එයයි; සෙය්‍යථිදං - ඒ කවරේදයත්! කාමතණ්හා - පඤ්ඤාකාම භනික රාගසංඛ්‍යාත කාමතෘෂ්ණාවය; භවතණ්හා - ශාශ්වත දෘෂ්ටිය සමග පවත්නා රූපා රූපධ්‍යාන නිකාන්ති සංඛ්‍යාත භවතෘෂ්ණාව ය; විභවතණ්හා - උච්චා ද දෘෂ්ටිය සමග පවත්නා විභවතෘෂ්ණාව ය යන මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණායි.

45. සා ඛෝ පනේසා භික්ඛවේ තණ්හා - මහණෙනි; ඕ මෝ ත්‍රිවිධතෘෂ්ණාව වනාහි; කඤ්ඤ උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති - උපදිනුයේ කවර තැනෙක්හි උපදී ද? කඤ්ඤ නිවිසමානා නිවිසති - නැවත නැවත පැවතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී කවර තැනෙක් පිහිටා සිටී ද? යං ලෝකේ - පියරූපං - ලෝකයෙහි යම් කිසිවක් ප්‍රිය වූ සභාව ඇත්තේ ද සාතරූපං - මධුරවූ සභාව ඇත්තේද; එත්ථෙ සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති - තෙල ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව උපදනී මේ ප්‍රියමධුර සභාවයෙහි උපදී; එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති - පැවතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී.

46. චක්ඛුං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති සෝතං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව් සමානා නිව්සති, ඝාතං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඨසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති, ජීවිහා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඨ සා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති, කායං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං.

එතෙඨසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති - මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව උපදින්නී යම් යම් ප්‍රිය මධුරස්වභාවයෙකිනි උපදී ද; එතථ නිව්සමානා නිව්සති - පිහිටා සිටින්නී යම් යම් ප්‍රිය මධුර ස්වභාවයෙකිනි පිහිටා සිටී ද; කිසඳු ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං - ලෝකයෙහි එබඳු වූ ප්‍රිය ස්වරූපය මධුර ස්වරූපය කිමෙක් ද යත්?

46. චක්ඛුං ලෝකේ පියරූපං - මේ සත්ත්වලෝකයෙහි චක්ඛුස් සම්බන්ධ ඇස ප්‍රියස්වභාව ඇත්තේ ය, සාතරූපං - මධුර ස්වභාව ඇත්තේ ය; එතෙඨසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති - මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව උපදින්නී මේ ඇසෙහි උපදී; එතථ නිව්සමානා නිව්සති - පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී ; සෝතං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං - සත්ත්ව ලෝකයෙහි ශ්‍රෝතසම්බන්ධ කන ප්‍රිය වූ ස්වභාව ඇත්තේ ය; මධුර වූ ස්වභාව ඇත්තේය, උපදනා වූ මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව මේ කනෙහි උපදී, නැවත නැවත ඉපැදීම් වශයෙන් පවත්නාවූ මේ තෘෂ්ණාව මේ කනෙහි ඇතුළත් ව සිටී; ඝාතං ලෝකේ පියරූපං - මේ සත්ත්වලෝකයෙහි ස්පර්ශ නම් වූ නාසය ප්‍රිය එළවන ස්වභාව ඇත්තේ ය, මධුර වූ ස්වභාව ඇත්තේය, උපදනා වූ මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව මේ නාසයෙහි උපදී, නැවත නැවත ඉපැදීම් වශයෙන් ඇතුළත්ව පවතින්නී මෙහි ඇතුළත් ව සිටී; ජීවිහා ලෝකේ පියරූපං - මේ ලෝකයෙහි රසභේදසම්බන්ධ දිව ප්‍රිය ස්වභාව ඇත්තේ ය, මධුරස්වභාව ඇත්තේය, උපදනාවූ මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව ඒ දිවෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම් වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; කායෝලෝකේ පියරූපං - පෙ - (කුත්සිතාථයෙන් කාය යැයි කියන ලද) ශරීර ලෝකයෙහි

එතෙථසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති, මනෝලෝකේ පියරූපං සාතරූපං, එතෙථසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති.

47. රූපං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං, එතෙථසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති, සද්ද ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං, එතෙථසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති, ගකධා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං, එතෙථසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති.

ප්‍රියසභාව ඇත්තේ ය, මධුර සභාව ඇත්තේ ය, උපදනා වූ මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව මේ කයෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම වශයෙන් පිහිටි සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; මනෝ ලෝකේ පියරූපං - පෙ - චිත්තය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ඇත්තේ ය; සාතසභාව ඇත්තේ ය. උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ සිතෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මේ සිතෙහි නැවත නැවත ඉපදීම වශයෙන් පවතී.

ආධ්‍යාත්මිකායතන පටිකය යි.

47. රූපං ලෝකේ පියරූපං - පෙ - (ඇසට විෂය) වූ රූපය ලෝකයෙහි (රත්වත් කිණිහිරිමල් ආදීන්ගේ පැහැයක් මෙන් වීජරිත කල්පනාවෙන් සිතන්නාහුට) ප්‍රියසභාව ඇත්තේ ද මධුර සභාව ඇත්තේද වෙයි. උපදනා වූ මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව මේ රූපයෙහි උපදී, නැවත නැවත ඉපදීම වශයෙන් පිහිටි සිටින්නී මේ රූපයෙහි පවතී; සද්ද ලෝකේ පියරූපං - පෙ - කතට විෂය වූ ශබ්දයෝ ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ඇත්තාහු ද මධුර සභාව ඇත්තාහු ද වෙති, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ශබ්දවිෂයෙහි උපදී, නැවත නැවත ඉපදීම වශයෙන් පවත්නී මෙහි පවතී; ගකධා ලෝකේ පියරූපං - පෙ - නාසයට විෂ වූ ගන්ධයෝ මේ ලෝකයෙහි ප්‍රියසාරූපද මධුර සාරූප ද වෙති,

රසා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, ථොට්ඨබ්බා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති ධම්මා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති.

48. වකඛුච්ඤ්ඤාණං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, සෝතච්ඤ්ඤාණං

උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ගතවිෂයෙහි උපදී, නැවත නැවත ඉපදීම් වශයෙන් පවත්නී මෙහි පවතී; රසාලෝකේ පියරූපං - පෙ - දිවට විෂය වූ රසයෝ ලෝකයෙහි ප්‍රියසුභාව ද මධුර සුභාව ද වෙති උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ රසවිෂයෙහි උපදී, නැවත නැවත ඉපදීම් වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ථොට්ඨබ්බා ලෝකේ පියරූපං - පෙ - කයට විෂයවූස්ප්‍රෂට්ඨව්‍යයෝ ලෝකයෙහි ප්‍රිය සුභාව ඇත්තාහු ද මධුර සුභාව ඇත්තාහු ද වෙති, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ස්ප්‍රෂ්ට්ඨව්‍යවිෂයෙහි උපදී නැවත නැවත ඉපදීම් වශයෙන් පවත්නී මෙහි ඇතුළත් ව පවතී; ධම්මා ලෝකේ පියරූපං - පෙ - සිතට විෂය වූ ධම්මෝලෝකයෙහි ප්‍රියසුඛපද මධුර සුඛපද වෙති උපදනා වූ මේ ත්‍රිවිධතෘෂ්ණාව මේ ධම්මවිෂයෙහි උපදී, නැවත නැවත ඉපදීම් වශයෙන් පවත්නී මෙහි නැවත නැවත ඉපදීම් වශයෙන් පවත්නී ය.

බාහිරායතනපටිකය යි.

48. වකඛුච්ඤ්ඤාණං ලෝකේ පියරූපං - පෙ - වක්‍රූප්‍රසාදය නිසා පවත්නා වූ විඤ්ඤාණ සම්භ්‍යාත චිත්තය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සුභාවය ඇත්තේ ද මධුර සුභාව ඇත්තේ ද වෙයි. උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ වක්‍රූප්‍රවිඤ්ඤාණයෙහි උපදී; නැවත නැවත පැවැතීම් වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී. සොතච්ඤ්ඤාණං - ශ්‍රෝතච්ඤ්ඤාණ - කය

ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා,
 උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති
 ඝාතවිඤ්ඤාණං. ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං
 එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ
 නිව්සමානා නිව්සති, ජ්විතාවිඤ්ඤාණං. ලෝකේ
 පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්ප-
 ජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්ස මානා නිව්සති,
 කායවිඤ්ඤාණං. ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං
 එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ
 නිව්සමානා නිව්සති, මනෝ විඤ්ඤාණං. ලෝකේ
 පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජ-
 මානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති.

ලෝකයෙහි ප්‍රියසම්භාවද මධුර සම්භාව ද වෙයි, උපදනාවූ තෘෂ්ණා
 නොමෝ මෙහි උපදී, නැවත නැවත ඉපදීම් වශයෙන් පවත්නීමෙහි
 පවතී, ඝාතවිඤ්ඤාණං-පෙ - ස්‍රාණවිඤ්ඤාණය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්ථිරපද
 මධුර ස්ථිරපද ද වෙයි, උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණා නොමෝ මෙහි උපදී,
 නැවත නැවත ඉපදීම් වශයෙන් පවත්නීමෙහි පවතී, ජ්විතාවිඤ්ඤාණං-
 පෙ-ජීව්‍යවිඤ්ඤාණය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්ථිරපද මධුර සම්භාවද වෙයි,
 උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී නැවත නැවත ඉපදීම් වශයෙන්
 පවත්නීමෙහි පවතී; කායවිඤ්ඤාණං-පෙ-කායවිඤ්ඤාණය ලෝකයෙහි
 ප්‍රිය සම්භාවද මධුර සම්භාවද වෙයි; උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි
 උපදී, නැවත නැවත පැවතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නීමෙහි පිහිටා
 සිටී; මනෝවිඤ්ඤාණං-පෙ-මනෝවිඤ්ඤාණය ලෝකයෙහි ප්‍රියසම්භාව ද
 මධුරසම්භාව ද වෙයි, උපදනා වූ තෘෂ්ණාව මේ මනෝවිඤ්ඤාණයෙහි
 උපදී; නැවත නැවත පැවතීම වශයෙන් පිහිටා සිටී.

විශාල පටකය යි.

49. චක්ඛුසම්ඵය්‍යෝ ලෝකේ පියරූපං සාත - රූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, සෝතසම්ඵය්‍යෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, සාතසම්ඵය්‍යෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, ජ්විහා සම්ඵය්‍යෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, කායසම්ඵය්‍යෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති. මනෝසම්ඵය්‍යජා ලෝකේ

49. චක්ඛුසම්ඵය්‍යෝ ලෝකේ පියරූපං - පෙ - මේ ලෝකයෙහි ඇපෙහි (රූපායතනයාගේ දැකීම් සම්බන්ධතාවැදගැනීමෙන් තටගත්) ස්පඨිය ප්‍රිය සභාව ඇත්තේය, මධුර සභාව ඇත්තේය උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ඇස නිසා උපන් ස්පඨියෙහි උපදී, නැවත නැවත ඉපැදීම් වශයෙන් පවත්නී මේ වෘක්කුස් ස්පඨියෙහි පවතී. සෝතසම්ඵය්‍යෝ - පෙ - ශ්‍රෝතස්පඨිය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ඇත්තේ ය, මධුර සභාව ඇත්තේය උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ කත නිසා උපන් ස්පඨියෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම් වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; සාතසම්ඵය්‍යෝ - ස්පඨිය - ස්පඨිය තෙම ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ඇත්තේ ය, මධුර සභාව ඇත්තේ ය, උපදනාවූ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම් වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ජ්විහාසම්ඵය්‍යෝ - පෙ - දිව නිසා උපන් ස්පඨිය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සාරූප ද මධුර සාරූප ද වෙයි, උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ජීන්වාස්පඨියෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම් වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; කායසම්ඵය්‍යෝ - පෙ - කය නිසා උපන් ස්පඨිය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ද මධුර සභාව ද වෙයි, උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණාව මේ කායස්පඨියෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම්

පියරුපං සාතරුපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති. එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති.

50. වක්ඛසම්ඵස්සජා වේදනා ලෝකේ පියරුපං සාතරුපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති. එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති. සෝතසම්ඵස්සජා වේදනා ලෝකේ පියරුපං සාතරුපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති. එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති. ඝාත සම්ඵස්සජා වේදනා ලෝකේ පියරුපං සාතරුපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති. එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති. ජ්විහා සම්ඵස්සජා වේදනා ලෝකේ

වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; මනෝසම්පස්සො-පෙ-මනාස්පඨි තෙම ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ද මධුර සභාව ද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ චිත්තස්පඨියෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී.

ස්පඨි පටිකය ය.

50. වක්ඛසම්ඵස්සජා වේදනා ලෝකේපියරුපං-පෙ-වක්ඛු: ස්පඨි හේතුවෙන් උපත් වේදනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය සාරූප ද මධුර සාරූප ද වෙයි, උපදනා වූ මේ ත්‍රිවිධතෘෂ්ණාව මෙහි උපදී; නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; සෝත සම්ඵස්සජා වේදනා - පෙ - ශ්‍රෝත්‍රස්පඨි හේතුවෙන් උපදනා වූ වේදනා නොමෝ ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ද මධුර සභාව ද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙදී උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ඝාතසම්ඵස්සජාවේදනා-පෙ ස්‍රාණස්පඨි හේතුවෙන් උපත් වේදනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ද මධුර සභාව ද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ස්‍රාණස්පඨියෙන් උපදනා වේදනාවෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී. ජ්විහාසම්ඵස්සජා වේදනා-පෙ-ජීවිහාස්පඨි හේතුවෙන්

පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති. එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති. කාය - සම්ප්‍රසාදා වේදනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති. එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති. මනෝසම්ප්‍රසාදා වේදනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති. එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති.

51. රූපසකඤ්ඤා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති. එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති. සද්දසකඤ්ඤා ලෝකේ පියරූපං

උපදනා වේදනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; කායසම්ප්‍රසාදා වේදනා-පෙ-කායස්පඨි හේතුවෙන් උපත් වේදනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි. උපදනාව මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; මනෝසම්ප්‍රසාදාවේදනා-පෙ- චිත්ත-ස්පඨියෙන් උපදනා වේදනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, උපදනාව මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී.

වේදනාපටිකය යි.

51. රූපසකඤ්ඤා ලෝකේ පියරූපං-පෙ-රූපය අරමුණු කොට උපත් සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, උපදනාව මේ තෘෂ්ණාව මේ රූපසංඥාවෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී. සද්ද සකඤ්ඤා පෙ-ශබ්දය අරමුණු කොට උපත් සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, උපදනාව මේ තෘෂ්ණාව මේ ශබ්ද උපදී; නැවත

සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජ මානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, ගතධ-සකඤ්ඤා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, රසසකඤ්ඤා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජ මානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, ථොට්ඨබ්බසකඤ්ඤා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, ධම්මසකඤ්ඤා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති.

නැවත පැවතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ගත්ඨසකඤ්ඤා-පෙ-ගතධය අරමුණු කොට උපත් සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ගතධ සංඥාවෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; රසසකඤ්ඤා-පෙ-රසය අරමුණු කොට උපත් සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ රසසංඥාවෙහි උපදී; නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ථොට්ඨබ්බසකඤ්ඤා-පෙ-ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය අරමුණු කොට උපත් සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය සංඥාවෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ධම්මසකඤ්ඤා-පෙ-මනෝවිඤ්ඤා වූ රූපාරූප ධර්මයන් අරමුණු කොට උපදනාවූ සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ධර්මසංඥාවෙහි උපදී. නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී.

සංඥා ඡට්ඨකය යි.

52. රූපසඤ්චේතනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති, සද්ද - සඤ්චේතනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති, ගන්ධසඤ්චේතනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති, රස සඤ්චේතනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති, ථොට්ඨබ්බ සඤ්චේතනා ලෝකේ පියරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති.

52. රූපසඤ්චේතනාලෝකේ පියරූපං-පෙ-රූපය අරමුණු කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූපද වෙයි. උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ රූපසඤ්චේතනාවෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; සද්දසඤ්චේතනා-පෙ-ශබ්දය අරමුණු කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාවද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී; නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ගන්ධසඤ්චේතනා-පෙ-ගන්ධය අරමුණු කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූපද මධුර ස්වරූපද වෙයි, උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; රසසඤ්චේතනා-පෙ-රසය අරමුණු කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ථොට්ඨබ්බ සඤ්චේතනා - පෙ - ස්පෂ්ටව්‍යය අරමුණු කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී;

ධම්මසංඝදායකතා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං
එතෙඨසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ
නිව්සමානා නිව්සති.

53. රූපතණ්හා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං
එතෙඨසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ
නිව්සමානා නිව්සති. සද්දතණ්හා ලෝකේ පියරූපං
සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා
උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති. ගතධතණ්හා
ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨ සා තණ්හා
උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති.
රස තණ්හා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා

ධම්මසංඝදායකතා-පෙ-මනෝවිඤ්ඤායු රූපාරූප ධර්මයන් අරමුණු
කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව
ද වෙයි; උපදනානු මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම්
වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී,

චේතනාපටිකය යි.

52. රූපතණ්හාලෝකේ පියරූපං-පෙ-රූපය අරමුණු කොට උපත්
තෘෂ්ණාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාවද වෙයි. (යම්
කලෙක නූපත්) මෝ ත්‍රිවිධතෘෂ්ණාව (උපදී ද එකල්හි) මේ
රූපතෘෂ්ණාවෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම් වශයෙන් පිහිටා
සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; සද්දතණ්හා-පෙ-ශබ්දතෘෂ්ණාවලෝකයෙහි
ප්‍රිය ස්වභාවද මධුර ස්වභාවද වෙයි, උපදනානු මේ තෘෂ්ණාව මෙහි
උපදී; නැවත නැවත පැවැතීම් වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා
සිටී; ගතධතණ්හා-ගතධතෘෂ්ණාව ලෝකයෙහි ප්‍රියස්වභාවද මධුර
ස්වභාව ද වෙයි, උපදනානු මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී; නැවත නැවත
පැවැතීම් වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී. රසතණ්හා-පෙ-
රසතෘෂ්ණාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි,
උපදනානු මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම් වශයෙන්
පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී ; ථොඨාබ්බතණ්හා ස්ප්‍රෂටව්‍යතෘෂ්ණාව

තණ්හා උපපජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව් - සමානා නිව්සති. ඵොධ්වබ්බතණ්හා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති. ධම්මතණ්හා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති.

54. රූපචිතක්කෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති. සද්දචිතක්කෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එතථ නිව්සමානා නිව්සති. ගතඨචිතක්කෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උප්පජ්ජති. එතථ

ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූපද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, උපදනාව මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ධම්මතණ්හා-පෙ-ධම්මතණ්හාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, උපදනාව මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී.

තෘෂ්ණාමට්ඨකය යි.

54. රූපචිතක්කෝලෝකේපියරූපං - පෙ - රූපය අරමුණු කොට ඇති චිතර්කය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, උපදනා වූ මේ ත්‍රිවිධතෘෂ්ණාව මේ රූපචිතර්කයෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; සද්දචිතක්කෝ - පෙ - ශබ්ද චිතර්කයලෝකයෙහි ප්‍රියස්වභාවද මධුරස්වභාව ද වෙයි, උපදනාව මේ ත්‍රිවිධතෘෂ්ණාවමෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී, ගතඨචිතක්කෝ - පෙ - ගත චිතර්කය ලෝකයෙහි ප්‍රියස්වභාවද මධුරස්වභාවද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ගතචිතර්කයෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීම වශයෙන් පිහිටා

නිවිසමානා නිවිසති, රසවිතක්කෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති, ථොට්ඨබ්බවිතක්කෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති, ධම්මවිතක්කෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

55. රූපවිචාරෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති, සද්දවිචාරෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති, ගත්ඨාවිචාරෝ

සිටින්නි මෙහි පිහිටා සිටී; රස විතක්කෝ - පෙ - රසවිතර්කය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාවද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීමී වශයෙන් පිහිටා සිටින්නි මෙහි පිහිටා සිටී; ථොට්ඨබ්බවිතක්කෝ - පෙ - ස්ප්‍රණ්ඩාවිතර්කය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීමී වශයෙන් පිහිටා සිටින්නි මෙහි පිහිටා සිටී; ධම්ම විතක්කෝ - පෙ - රූපාරූප ධර්මයන් අරමුණු කොට උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණාව ලෝකයෙහි ප්‍රියරූප ද මධුර රූප ද වෙයි, උපදනාවූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීමී වශයෙන් පිහිටා සිටින්නි මෙහි පිහිටා සිටී.

විතර්කසට්ඨකය සි.

55. රූපවිචාරෝලෝකේ පියරූපං - පෙ - රූපය අරමුණු කොට එහි සිත හැසිරවීමී ආකාරයෙන් උපන් රූප විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවැතීමී වශයෙන් පිහිටා සිටින්නි මෙහි පිහිටා සිටී; සද්දවිචාරෝ - පෙ - ශබ්ද විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව

ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, රසච්චාරෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, ථොයබ්බච්චාරෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති, ධම්මච්චාරෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිව්සමානා නිව්සති.

ඉදං වූචති භික්ඛවේ දුක්ඛසමුදයං අරිය සචං.

ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, උපදනා වූ මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව (යම්කලෙක උපදී නම් එකල්හි) මේ ශබ්ද විචාරයෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ගන්ධ විචාරෝ - පෙ - ගන්ධ විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; රස විචාරෝ - පෙ - රස විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි; උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ථොයබ්බච්චාරෝ - පෙ - ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, උපදනා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී; ධම්මච්චාරෝ - පෙ - ධර්ම - විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, උපදනා වූ තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, නැවත නැවත පැවතීම වශයෙන් පිහිටා සිටින්නී මෙහි පිහිටා සිටී.

විචාර පටික්ඛය සි.

භික්ඛවේ - මහණෙනි! ඉදං - මේ තෙමේ; දුක්ඛසමුදයං අරිය සචං වූචති - දුක්ඛ සමුදයායාසිසත්‍ය යැයි කියනු ලැබේ.

සමුදයසත්‍ය නිර්දේශය සි.

56. කතමඤ්ච හික්ඛවේ දුක්ඛනිරෝධං අරිය - සචං? යෝ තස්සා යේව තණ්හාය අයේස විරාගනිරෝධෝ වාගෝ පටිනිස්සගෝ මුත්ති අනාලයෝ.

57. සා ඛෝ පනේසා හික්ඛවේ තණ්හා කතං පහියමානා පහියති? කතං නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති? යං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙ සා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. කිඤ්ච ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති?

56. කතමඤ්ච හික්ඛවේ දුක්ඛනිරෝධං අරියසචං. - මහණෙනි! දුක්ඛනිරෝධායාසිසත්ත කවරේ ද? තස්සායෙව තණ්හාය - කාමතෘෂ්ණාදි ඒ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව ගේ මැ; යෝ අයේස විරාග - නිරෝධෝ - යම්නිරවශෙෂ ප්‍රභාණයෙක් වේද; වාගේ - හැරීමෙක් වේ ද; පටිනිස්සගෝ - දුර්ලබමෙක් වේද; මුත්ති - මිදීමෙක් වේ ද; අනාලයෝ - නොඇලීමෙක් වේ ද එය යි.

57. සා ඛෝ පනේසා හික්ඛවේ තණ්හා - මහණෙනි; මී මෝ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව වනාහි; පහියමානා - ප්‍රහීණ වන්නී; කතං - කවර තැනෙක්හි; පහියති - ප්‍රහීණ වේ ද යත්; නිරුජ්ඣමානා - නිරුද්ධ වන්නී; කතං නිරුජ්ඣති - කවර තැනෙක්හි නිරුද්ධ වේ ද යත්; යං ලෝකේ පියරූපං - ලෝකයෙහි යම් රූපාදි අරමුණක් ප්‍රිය ඵලවත් ස්වභාව ඇත්තේ ද සාතරූපං - මධුරවූ ස්වභාව ඇත්තේද එසේ - මේ ප්‍රිය මධුර ස්වභාවයෙහි; එසා තණ්හා පහියමානං - ප්‍රහීණ වන්නා වූ මේ තෘෂ්ණාව; පහියති - ප්‍රහීණ වෙයි; එසං - මේ ප්‍රිය මධුර ස්වභාවයෙහි; නිරුජ්ඣමානා - නැවත නැවත නො ඉපදීම් වශයෙන් නිරුද්ධ වන්නී; නිරුජ්ඣති - නිරුද්ධ වෙයි; පහිය මානා - ප්‍රහීණ වන්නී; එසා තණ්හා - මේ තෘෂ්ණාව; එසං - (යම්) මේ ප්‍රිය මධුර ස්වභාවයෙක්හි; පහියති - ප්‍රහීණ වේ ද; නිරුජ්ඣ මානා - නිරුද්ධ වන්නී; එසං - (යම්) මේ ප්‍රිය මධුර ස්වභාවයෙක්හි; නිරුජ්ඣති - නිරුද්ධ වේ ද; ලෝකේ - ලෝකයෙහි; පියරූපං - (ඵලද වූ) ප්‍රිය ස්වභාවය; සාතරූපං - මධුර ස්වභාවය; කිඤ්ච - කවරේ ද?

58. චක්‍රං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙ සා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධ මානා තිරුජ්ඣධති, සෝතං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති, සාතං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති, ජ්විහා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති, කායෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති මනෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති.

58. චක්‍රං ලෝකේ පියරූපං - ඇස ලෝකයෙහි ප්‍රියසම්භාව ඇත්තේ ය; සාතරූපං - මධුර සම්භාව ඇත්තේ ය. එත්ථෙසා තණ්හා පහිය මානා පහියති - ප්‍රතීණ වන්නා වූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ඇසෙහි ප්‍රතීණ වෙයි; එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති නිරුධ වන්නී මේ ඇසෙහි නිරුධ වෙයි; සෝතං ලෝකේ පිය රූපං - පෙ - කත ලෝකයෙහි ප්‍රිය සම්භාව ද මධුර සම්භාව ද වෙයි. ප්‍රතීණ වන්නාවූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි. සාතං ලෝකේ පියරූපං - නාසය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සම්භාවද මධුර සම්භාවද වෙයි, ප්‍රතීණ වන්නාවූ මේ තෘෂ්ණාව මේ නාසයෙහි ප්‍රතීණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ජ්විහාලෝකේ පියරූපං - පෙ - දිව ලෝකයෙහි ප්‍රියසම්භාවද මධුර සම්භාව ද වෙයි, ප්‍රතීණ වන්නාවූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි, කායෝලෝකේ පියරූපං - පෙ - කය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සම්භාව ද මධුර සම්භාව ද වෙයි, ප්‍රතීණ වන්නාවූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; මනෝලෝකේ පියරූපං - පෙ - චිත්තය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සම්භාව ද මධුර සම්භාවය ද වෙයි, ප්‍රතීණ වන්නා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වේ.

59. රූපං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ නිරුජ්ඣධ මානා නිරුජ්ඣධති, සද්දං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣධති, ගන්ධා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣධති රසා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣධති, ථොඨබ්බා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එත්ථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣධති, ධම්මං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමා නා පහියති, එත්ථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣධති.

59. රූපං ලෝකේ පියරූපං - පෙ - ඇසට විෂය වූ රූපය ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන්නාවූ මේ තෘෂ්ණාව මේ රූපයෙහි ප්‍රතිණ වෙයි. නිරුද්ධවන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි; සද්දං ලෝකේ පියරූපං - කනට විෂය වූ ශබ්දයෝ ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙති, ප්‍රතිණ වන්නාවූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ශබ්ද විෂයෙහි ප්‍රතිණ වෙයි; නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි; ගන්ධා ලෝකේ පියරූපං - පෙ - නාසයට විෂය වූ ගන්ධයෝ ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාවද මධුර ස්වභාව ද වෙයි; ප්‍රතිණ වන්නාවූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ගන්ධවිෂයෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි; රසා ලෝකේ පියරූපං - පෙ - රසයෝ ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙති, ප්‍රතිණ වන්නාවූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුද්ධවන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි; ථොඨබ්බා ලෝකේ පියරූපං - පෙ - කයට විෂය වූ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ ප්‍රිය ස්වභාවද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන්නාවූ මේ තෘෂ්ණාව මේ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය විෂයෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි; ධම්මා ලෝකේ පියරූපං - පෙ - සිතට විෂය වන රූපා රූප ධර්මයෝ ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙති; ප්‍රතිණ වන්නාවූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි; නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

බාහිරායතන ඔට්කය යි.

60. චක්ඛු විඤ්ඤාණං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති සෝතවිඤ්ඤාණං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති; සාතවිඤ්ඤාණං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති; ජ්විහා - විඤ්ඤාණං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති; කායවිඤ්ඤාණං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති; මනෝවි - ඤ්ඤාණං ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති.

60. චක්ඛු විඤ්ඤාණං ලෝකේ පියරූපං - පෙ - චක්ඛු විඤ්ඤාණං ලෝකයෙහි ප්‍රිය සාධාරණ ද මධුර සාධාරණ ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන්නා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; සෝතවිඤ්ඤාණං ලෝකේ පියරූපං - පෙ - ශ්‍රෝත විඤ්ඤාණං ලෝකයෙහි ප්‍රිය සාරූප ද මධුර සාරූප ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි. සාතවිඤ්ඤාණං සාතවිඤ්ඤාණං ලෝකයෙහි ප්‍රිය සාරූප ද මධුර සාරූප ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ජ්විහා විඤ්ඤාණං - පෙ - ජ්විහා විඤ්ඤාණං ලෝකයෙහි ප්‍රිය සාරූප ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; කායවිඤ්ඤාණං - පෙ - කාය විඤ්ඤාණං ලෝකයෙහි ප්‍රිය සාරූප ද මධුර සාරූප ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; මනෝවිඤ්ඤාණං - පෙ - මනෝවිඤ්ඤාණං ලෝකයෙහි ප්‍රිය සාරූප ද මධුර සාරූප ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වේ.

විඤ්ඤාපට්ඨකය යි.

61. චක්‍රසම්ප්‍රදායයෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙප්පා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති, සෝත සම්ප්‍රදායෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙප්පා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති ඝාතසම්ප්‍රදායෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙප්පා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති, ජිවිතාසම්ප්‍රදායෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙප්පා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති, කායසම්ප්‍රදායෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙප්පා තණ්හා පහියමානා පහියති එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති මනෝසම්ප්‍රදායෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙප්පා තණ්හා

61. චක්‍රසම්ප්‍රදායයෝ ලෝකේ පියරූපං-පෙ-(චක්‍රචාරයෙහි රූපායතනයා ගේ ගැටීමෙන්) ඇස නිසා උපන් ස්පර්ශය ලෝකයෙහි ප්‍රියසංභාව ද මධුර සංභාව ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මේ චක්‍රස්පර්ශයෙහි ප්‍රතිණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි. සෝතසම්ප්‍රදාය-පෙ-කත නිසා උපන් ස්පර්ශය ලොවිහි ප්‍රියසංභාව ද මධුර සංභාව ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි. නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ඝාතසම්ප්‍රදාය-පෙ-තාපය නිසා උපන් ස්පර්ශය ලොවිහි ප්‍රියසංභාව ද මධුරසංභාව ද වෙයි; ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ජිවිතාසම්ප්‍රදාය-පෙ-දිව නිසා උපන් ස්පර්ශය ලොවිහි ප්‍රිය සංභාව ද මධුර සංභාව ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; කායාසම්ප්‍රදාය-පෙ-කය නිසා උපන් ස්පර්ශය ලොවෙහි ප්‍රියසංභාව ද මධුර සංභාව ද වෙයි; ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; මනෝසම්ප්‍රදාය-පෙ-සිත නිසා උපන් ස්පර්ශය

පහියමානා පහියති, එතථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

62. චක්ඛුසම්ඵය්‍යජා වේදනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති, යෝත සම්ඵය්‍යජා වේදනා ලෝකේ පියරූපං සාත රූපං එතෙඨසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති, ඝාතසම්ඵය්‍යජා වේදනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති, ජීවිහාසම්ඵය්‍යජා වේදනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති, කාය සම්ඵය්‍යජා වේදනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං

ලොච්ඡි ප්‍රිය සචභාව ද මධුර සචභාව ද වෙයි; ප්‍රතීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

ස්පර්ශපටිකය යි.

62. චක්ඛුසම්ඵය්‍යජා වේදනා ලෝකේ පියරූපං - පෙ-වක්ඛු: ස්පඨී හෙතුවෙන් උපන් වේදනාව ලොච්ඡි ප්‍රියඤ්ඤාපද ද මධුර ඤ්ඤාපද ද වෙයි; ප්‍රතීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි; යෝතසම්ඵය්‍යජා වේදනා - පෙ-ශ්‍රොත්‍රස්පඨීහෙතුවෙන් උපන් වේදනාව ලොච්ඡි ප්‍රියඤ්ඤාපද ද මධුර ඤ්ඤාපද ද වෙයි. ප්‍රතීණවන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි. නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි; ඝාතසම්ඵය්‍යජා වේදනා ස්පඨීයෙන් උපන් වේදනාව ලොච්ඡි ප්‍රියඤ්ඤාපද ද මධුර ඤ්ඤාපද ද වෙයි. ප්‍රතීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි; නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි; ජීවිහාසම්ඵය්‍යජා - ජීව්වාස්පඨී හෙතුවෙන් උපන් තෘෂ්ණාව ලොච්ඡි ප්‍රියඤ්ඤාපද ද මධුර ඤ්ඤාපද ද වෙයි, ප්‍රතීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි; නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි; කායසම්ඵය්‍යජා වේදනා - පෙ - කායස්පඨී හෙතුවෙන් උපන් තෘෂ්ණාව ලොච්ඡි ප්‍රියඤ්ඤාපද මධුර ඤ්ඤාපද

එතෙල්සා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතල් නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති; මනෝසම්ඵසසජා වේදනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙල්සා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතල් නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

63. රූපසඤ්ඤා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙල්සා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතල් නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති, සද්දසඤ්ඤා ලෝකේ පිය රූපං සාතරූපං එතෙල්සා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතල් නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති, ගතධ සඤ්ඤා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙල්සා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතල්නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති රසසඤ්ඤා ලෝකේ පියරූපං සාත

වෙයි, ප්‍රභීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි. මනෝසම්ඵසසජා වේදනා - පෙ - මන:ස්පඪී හේතුවෙන් උපත් වේදනාව ලොවෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි; ප්‍රභීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වේ.

වේදනාපටකය යි .

63. රූපසඤ්ඤා ලෝකේපියරූපං-පෙ-රූපය අරමුණු කොට උපත් සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි. ප්‍රභීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; සද්දසඤ්ඤා-පෙ-ශබ්දය අරමුණු කොට උපත් සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රියස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, ප්‍රභීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි. ගතධසඤ්ඤා-ගතධය අරමුණු කොට උපත් සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, ප්‍රභීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි, රසසඤ්ඤා රසය අරමුණු කොට උපත් සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රියස්වරූපද මධුර ස්වරූප

රූපං එතෙථසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣති; ථොට්ඨබ්බසඤ්ඤා ලොකේ පියරූපං සාත රූපං එතෙථසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣති; ධම්මසඤ්ඤාලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙථසා තණ්හා පහියමානා පහියති එතථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣති.

64. රූපසඤ්ඤානතා ලෝකේ පියරූපං සාත රූපං එතෙථසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣති; සද්දසඤ්ඤානතා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙථසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣති ගහට්ඨසඤ්ඤානතා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං

ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ථොට්ඨබ්බසඤ්ඤා-පෙ-සපුෂ්ටවාය අරමුණු කොට උපත් සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි; ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ධම්ම සඤ්ඤා-පෙ-ධම්යන් අරමුණු කොට උපත් සංඥාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි; ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි දී ප්‍රතිණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වේ.

සංඥපටිකය යි

64. රූපසඤ්චේතනා ලෝකේ පියරූපං-පෙ-රූපය අරමුණු කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි; ප්‍රතිණ වන්නා වූ මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; සද්දසඤ්චේතනා-පෙ-ගබ්ඨය අරමුණු කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රියස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, ප්‍රතිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුධවන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ගන්ධ සඤ්චේතනා-පෙ-ගන්ධය අරමුණු කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි; ප්‍රතිණ වන මේ

එතෙථසා තණ්හා පහියමානා පහියති එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති, රසසඤ්ඤවතනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙථසා තණ්හා පහියමානා පහියති එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති, ථොඨඛඛ සඤ්ඤවතනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙථසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති, ධම්ම සඤ්ඤවතනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙථසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති.

65. රූපතණ්හා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙථසා තණ්හා පහියමානා පහියති, එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති, සද්දතණ්හා ලෝකේ පිය රූපං සාතරූපං එතෙථසා තණ්හා පහියමානා

තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි. නිරුධ්වන්ති මෙහි නිරුධ්ව වෙයි; රසසඤ්ඤවතනා-පෙ- රසය අරමුණු කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි; ප්‍රතීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුධ්ව වන්ති මෙහි නිරුධ්ව වෙයි; ථොඨඛඛසඤ්ඤවතනා-පෙ-ස්ප්‍රඡට්ඨා අරමුණු කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි; ප්‍රතීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුධ්ව වන්ති මෙහි නිරුධ්ව වෙයි; ධම්මසඤ්ඤවතනා -පෙ-ධම්මයන් අරමුණු කොට උපත් චේතනාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, ප්‍රතීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුධ්ව වන්ති මෙහි නිරුධ්ව වේ.

චේතනාපටිකය යි.

65. රූපතණ්හා ලෝකේ පියරූපං - පෙ රූපය අරමුණු කොට උපත් තෘෂ්ණාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, ප්‍රතීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි; නිරුධ්ව වන්ති මෙහි නිරුධ්ව වෙයි; සද්දතණ්හා-පෙ - ශබ්දය අරමුණු කොට උපත් තෘෂ්ණාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වරූප ද මධුර ස්වරූප ද වෙයි, ප්‍රතීණ

පහියති. එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති; ගන්ධ තණ්හා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පහියමානා පහියති. එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති. රසතණ්හා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පහියමානා පහියති. එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති. ථොඨඨබ්බතණ්හා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පහියමානා පහියති. එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති. ධම්මතණ්හා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පහියමානා පහියති. එතථ තිරුජ්ඣධමානා තිරුජ්ඣධති.

66. රූපචිතක්කෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පහියමානා පහියති.

වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ගන්ධතණ්හා-පෙ-ගන්ධය අරමුණු කොට උපත් තෘෂ්ණාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි; ප්‍රභීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි, රසතණ්හා-පෙ-රසය අරමුණු කොට උපත් තෘෂ්ණාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, ප්‍රභීණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ථොඨඨබ්බතණ්හා-ස්ප්‍රෂට්ඨායන් අරමුණු කොට උපත් තෘෂ්ණාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි. මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව ප්‍රභීණ වන්නී මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ධම්මතණ්හා-පෙ-ධම්මයන් අරමුණු කොට උපත් තෘෂ්ණාව ලෝකයෙහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව ප්‍රභීණ වන්නී මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි. නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වේ.

තෘෂ්ණාපටිකය යි

66. රූපචිතක්කෝ ලෝකේ පියරූපං -පෙ-රූපය අරමුණු කොට උපත් චිතර්කය ලොවු ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි, කාමාදි වශයෙන් ත්‍රිවිධ වූ මේ තෘෂ්ණාව ප්‍රභීණ වන්නී මෙහි ප්‍රභීණ වෙයි.

එහි නිරුපකමානා නිරුපකති. සද්දවිතක්කෝ
 ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා
 පහියමානා පහියති. එහි නිරුපකමානා
 නිරුපකති; ගතච්ඡිතක්කෝ ලෝකේ පියරූපං
 සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පහියමානා පහියති.
 එහි නිරුපකමානා නිරුපකති; රස විතක්කෝ
 ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා
 පහියමානා පහියති. එහි නිරුපකමානා
 නිරුපකති; ථොඨාඛච්ඡිතක්කෝ ලෝකේ පියරූපං
 සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පහියමානා පහියති.
 එහි නිරුපකමානා නිරුපකති; ධම්මවිතක්කෝ
 ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා
 පහියමානා පහියති. එහි නිරුපකමානා නිරුපකති.

නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි; සද්ද විතක්කෝ - පෙ-ශබ්දය අරමුණු
 කොට උපත් විතර්කය ලොවැ ප්‍රියස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි.
 මේ තෘෂ්ණාව ප්‍රතීණ වන්නී මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි. නිරුද්ධ වන්නී මෙහි
 නිරුද්ධ වෙයි. ගතච්ඡිතක්කෝ-පෙ-ගතිය අරමුණු කොට උපත්
 තෘෂ්ණාව ලොවැ ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාවද වෙයි, මේ තෘෂ්ණාව
 ප්‍රතීණ වන්නී මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි;
 රස විතක්කෝ -පෙ-රසය අරමුණු කොට උපත් තෘෂ්ණාව ලෙවිහි ප්‍රිය
 ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි. මේ තෘෂ්ණාව ප්‍රතීණ වන්නී මෙහි
 ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි. ථොඨාඛච්ඡිතක්කෝ -
 පෙ-ස්ප්‍රභවය අරමුණු කොට උපත් තෘෂ්ණාව ලෙවිහි ප්‍රිය ස්වභාව
 ද මධුර ස්වභාව ද වෙයි. මේ තෘෂ්ණාව ප්‍රතීණ වන්නී මෙහි ප්‍රතීණ
 වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වෙයි. ධම්මවිතක්කෝ-පෙ-ධම්මයන්
 අරමුණු කොට උපත් තෘෂ්ණාව ලෙවිහි ප්‍රිය ස්වභාව ද මධුර ස්වභාව
 ද වෙයි, මේ තෘෂ්ණාව ප්‍රතීණ වන්නී මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී
 මෙහි නිරුද්ධ වෙයි.

විතක්කෝ යි.

67. රූපච්චාරෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එතථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣති, සද්දච්චාරෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එතථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣති, ගන්ධච්චාරෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එතථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣති; රසච්චාරෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එතථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣති, ථොට්ඨබ්බච්චාරෝ ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එතථ නිරුජ්ඣධමානා නිරුජ්ඣති, ධම්මච්චාරෝ ලෝකේ පියරූපං

67. රූපච්චාරෝ ලෝකේ පියරූපං-පෙ-රූපය අරමුණු කොට උපන් විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ද මධුර සභාව ද වෙයි. මේ කාමාදි ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණා තොමෝ ප්‍රභිණ වන්නී මෙහි ප්‍රභිණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; සද්දච්චාරෝ-පෙ-ශබ්දය අරමුණු කොට උපන් විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ද මධුර සභාව ද වෙයි; මේ තෘෂ්ණාව ප්‍රභිණ වන්නී මෙහි ප්‍රභිණ වෙයි. නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ගන්ධ ච්චාරෝ-පෙ-ගන්ධය අරමුණු කොට උපන් විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ද මධුර සභාව ද වෙයි, මේ තෘෂ්ණාව ප්‍රභිණ වන්නී මෙහි ප්‍රභිණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; රසච්චාරෝ-පෙ-රසය අරමුණු කොට උපන් විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ද මධුර සභාව ද වෙයි; ප්‍රභිණ වන මේ තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රභිණ වෙයි, නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ථොට්ඨබ්බච්චාරෝ-ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යය අරමුණු කොට උපන් විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ද මධුර සභාව ද වෙයි. මේ තෘෂ්ණාව ප්‍රභිණ වන්නී මෙහි ප්‍රභිණ වෙයි; නිරුධ වන්නී මෙහි නිරුධ වෙයි; ධම්ම ච්චාරෝ-පෙ-ධම්මයන් අරමුණු කොට උපන් විචාරය ලෝකයෙහි ප්‍රිය සභාව ද මධුර

සාතරූපං එතෙඨසා තණ්හා පභියමානා පභියති,
එතඨ තිරුජ්ඣමානා තිරුජ්ඣති.

ඉදං චූචති හික්ඛවේ දුක්ඛනිරෝධං අරිය-
සචං.

68. කතමඤ්ඤාපි හික්ඛවේ දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී
පටිපදා අරියසචං? අයමේව අරියෝ අට්ඨධිගිකෝ
මග්ගෝ. සෙය්‍යපීදං? සමමාදිට්ඨි සමමා සධකප්පෝ
සමමාවාචා සමමාකමමනෙන් සමමාආජ්චෝ
සමමාවායාමෝ සමමාසති සමමාසමාධි.

ස්වභාව ද වෙයි, මේ තෘෂ්ණා නොමෝ ප්‍රතිණ වන්නී මෙහි ප්‍රතිණ
වෙයි, නිරුද්ධ වන්නී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

වි වා ර ප ටි ක ස ය යි

ඉදං චූචති හික්ඛවේ දුක්ඛනිරෝධං අරියසචං - මහණෙනි! මේ
තෙමේ දුඛනිරෝධායාසීසත්‍ය යයි කියනු ලැබේ.

නිරෝධසත්‍ය නිර්දේශය යි.

68. කතමඤ්ඤාපි හික්ඛවේ දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසචං
- මහණෙනි! දුඛනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදා ආයාසීසත්‍යය කවරේද?
අයමේව අරියෝ අට්ඨධිගිකෝ මග්ගෝ - මේ ආයාසී අෂ්ටාධිගික මාගීය
මැයි. සෙය්‍යපීදං - ඒ කවරේ ද යත් ; සමමා දිට්ඨි - මනා කොට දැකීමි
ලක්ෂණ වූ සමයක් දෘෂ්ටිය; සමමා සධකප්පෝ - මනා කොට අරමුණට
නැගීමි ලක්ෂණ වූ සමයක් සධ්‍යාලපය; සමමාවාචා - මනා කොට පැවසීමි
ලක්ෂණ වූ සමයක් වචන ය; සමමාකමමනෙන් - සමයක් සමුප්පාපන
ලක්ෂණ වූ සමයක් කම්මාන ය; සමමාආජ්චෝ - සමයක් විදන ලක්ෂණ වූ
සමයගාජීව ය; සමමාවායාමෝ - සමයක් ප්‍රග්‍රහ ලක්ෂණ වූ සමයක්
ව්‍යායාම ය; සමමාසති - සමයගුප්පාපන ලක්ෂණ වූ සමයක් ස්මෘතිය;
සමමා සමාධි - සමයක් සමාධාන ලක්ෂණ වූ සමයක් සමාධිය යන
මේ යි.

69. කතමා ච භික්ඛවේ සමමාදිට්ඨී? යං බෝ භික්ඛවේ දුකෙක ඤාණං දුකක සමුදයෙ ඤාණං දුකක නිරෝධෙ ඤාණං දුකක නිරෝධගාමිනියා පටිපදයඤාණං, අයං චූචති භික්ඛවේ සමමාදිට්ඨී.

70. කතමෝ ච භික්ඛවේ සමමාසඬකප්පෝ? නෙකකමමසඬකප්පො අව්‍යාපාද සඬකප්පෝ අවිහිංසාසඬකප්පෝ, අයං චූචති භික්ඛවේ සමමාසඬකප්පෝ.

71. කතමා ච භික්ඛවේ සමමාවාචා? මුසාවාද වේරමණී පිසුණාවාචා වේරමණී ඵරුසා වාචා වේරමණී සම්ඵප්පලාපා වේරමණී, අයං චූචති භික්ඛවේ සමමාවාචා.

69. කතමා ච භික්ඛවේ සමමාදිට්ඨී - මහණෙනි! සමාසක් දෘෂ්ටිය කවරී ද යත්; යං බෝ භික්ඛවේ දුකෙකඤාණං - මහණෙනි දුකසත්‍යයෙහි යම් දැනීමක් වේද, දුකසමුදයේඤාණං - දුකසමුදය සත්‍යයෙහි යම් දැනීමක් වේද, දුකක නිරෝධෙඤාණං - දුකනිරෝධායාසත්‍යයෙහි යම් දැනීමක් වේද; දුකක නිරෝධගාමිනියා පටිපදයඤාණං - දුකනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදසත්‍යයෙහි යම් දැනීමක් වේද; අයං චූචති භික්ඛවේ සමමාදිට්ඨී - මහණෙනි; මෝ තොමෝ සමාසදෘෂ්ටි යැයි කියනු ලැබේ.

70. කතමෝ ච භික්ඛවේ සමමාසඬකප්පෝ - මහණෙනි; සමාසස්ඬකල්පය කවරේද; නෙකකමමසඬකප්පෝ - නෛෂ්ත්‍රමාස සඬකල්පය; අව්‍යාපාද සඬකප්පෝ - අව්‍යාපාද සඬකල්පය; අවිහිංසාසඬකප්පෝ - අවිහිංසාසඬකල්ප ය යන; අයං චූචති භික්ඛවේ සමමාසඬකප්පෝ-මහණෙනි; මේ තෙමේ සමාසක් සඬකල්ප යැයි කියනු ලැබේ.

71. කතමා ච භික්ඛවේ සමමාවාචා - මහණෙනි; සමාසක් වාක් තොමෝ කවරී ද; මුසාවාද වේරමණී - බොරු කීමෙන් වැළැකීම ය; පිසුණා වාචා වේරමණී - පිසුණු වචනයෙන් වැළැකීම ය; ඵරුසා වාචා වේරමණී - පරුෂ වචනයෙන් වැළැකීම ය; සම්ඵප්පලාපා වේරමණී - නිෂ්ඵල වචනයෙන් වැළැකීම යන; අයං චූචති භික්ඛවේ සමමාවාචා-මහණෙනි; මෝ තොමෝ සමමා වාචා යැයි කියනු ලැබේ.

72. කතමෝව හික්බවේ සමමාකමමනෝ පාණාතිපාතා වේරමණී අදින්නාදනා වේරමණී කාමේසුමිච්ඡාවාරා වේරමණී අයං චූචති හික්බවේ සමමාකමමනෝ.

73. කතමෝ ව හික්බවේ සමමාආජ්චෝ? ඉධ හික්බවේ අරියසාවකෝ මිච්ඡා ආජ්චං පභාස සමමාආජ්චේන ජිවිකං කප්පේති, අයං චූචති හික්බවේ සමමාආජ්චෝ.

74. කතමෝ ව හික්බවේ සමමා වායාමෝ? ඉධ හික්බවේ හික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ජන්දං ජනේති වායමති විරියං ආරහති විතතං පගගණ්හාති

72. කතමෝ ව හික්බවේ සමමාකමමනෝ - මහණෙනි; සමාසක්කම්මානාස කවරේද; පාණාතිපාතා වේරමණී - ප්‍රාණ සාතයෙන් වැළැකීම ය; අදින්නාදනා වේරමණී - අදන්නාදනයෙන් වැළැකීම ය; කාමේසු මිච්ඡාවාරා වේරමණී - කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වැළැකීම ය යන; අයං චූචති හික්බවේ සමමා කමමනෝ - මහණෙනි; මේ තෙම සමාසක්කම්මාන යැයි කියනු ලැබේ,

73. කතමෝ ව හික්බවේ සමමා ආජ්චෝ-මහණෙනි! සමාසක්ආජීවය කවරේද; ඉධ හික්බවේ අරියසාවකෝ - මහණෙනි! මේ ශාසනයෙහි ආයඝිශ්‍රාවක තෙම; මිච්ඡා ආජ්චං පභාස- මිත්‍රයා ආජීවය හැර; සමමා ආජ්චේන ජිවිකං කප්පෙති - සමාගාජීවයෙන් ජිවිකාව කෙරෙයි ; අයං චූචති හික්බවේ සමමා ආජ්චෝ - මහණෙනි! මේ තෙමේ සමාගාජීව යැයි කියනු ලැබේ.

74. කතමෝ ව හික්බවේ සමමා වායාමෝ - මහණෙනි! සමාසක්චායාමය කවරේද; ඉධ හික්බවේ හික්ඛු - මහණෙනි! මේ ශාසනයෙහි මහණ තෙම; අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං - නුපත් ලාමක අකුසල ධර්මයන්ගේ! අනුප්පාදය - නොඉපදීම පිණිස; ජන්දං ජනෙති - කුසලච්ඡන්දය උපදවාද; වායමති - වැයම් කෙරේ ද විරියං ආරහති - වියාරම්භ කෙරේද; විතතං පගගණ්හාති - සිත

පදහති. උපපන්නානං පාපකානං අකුසලානං
 ධම්මානං පහාණාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං
 ආරහති විතතං පගගණ්හාති පදහති. අනුපපන්නානං
 කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති
 වීරියං ආරහති විතතං පගගණ්හාති. පදහති.
 උපපන්නානං කුසලානං ධම්මානං යිනියා
 අසමෝසාය භියෝගා භාවාය වේසුල්ලාය භාවනාය
 පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති
 විතතං පගගණ්හාති පදහති. අයං චූචිවති හික්ඛවේ
 සමමාවාසාමෝ.

75. කතමා ට හික්ඛවේ සමමාසති? ඉධහික්ඛ
 වේ හික්ඛු කායේ කායානුපස්සි විහරති ආනාපි

දැඩිකොට ගනී ද; පදහති - ප්‍රධන්වීයඝීය කෙරේද; උපපන්නානං
 පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං - උපත් ලාමක අකුසල ධර්මයන්ගේ;
 පහාණාය ඡන්දං ජනෙති - ප්‍රහාණය පිණිස ඡන්දය උපදවා ද; වායමති -
 වැයම් කෙරේ ද විතතං පගගණ්හාති - සිත දැඩි කොට ගනී ද; පදහති
 - ප්‍රධන් වීයඝීය කෙරේ ද; අනුපපන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය
 - නුපත් කුසල ධර්මයන්ගේ ඉපැදීම පිණිස; ඡන්දං ජනෙති -
 කුසලවිඡන්දය උපදවා ද; වායමති - වැයම් කෙරේ ද; වීරියං ආරහති
 - වීර්‍යාරම්භ කෙරේද; විතතං පගගණ්හාති - සිත දැඩි කොට ගනී
 ද; පදහති - ප්‍රධන්වීයඝීය කෙරේ ද; උපපන්නානං කුසලානං ධම්මානං
 යිනියා - උපත් කුසල ධර්මයන්ගේ පිහිටා සිටීම පිණිස; අසමෝසාය -
 අවිනාශය පිණිස; භියෝගාභාවාය ඛනුල ඛව පිණිස; වේසුල්ලාය - විපුල
 ඛව පිණිස; භාවනාය - වැඩීම පිණිස; පාරිපුරියා - සම්පූර්ණ වීම
 පිණිස; ඡන්දං ජනෙති - ඡන්දය උපදවා ද; වායමති; වැයම් කෙරේද;
 විතතං පගගණ්හාති - සිත දැඩි කොට ගනී ද; පදහති - ප්‍රධන්වීයඝීය
 කෙරේ ද; අයං චූචිවති හික්ඛවේ සමමා වාසාමෝ - මහණෙනි; මේ තෙම
 සමාක්ඛ්‍යායාම යැයි කියනු ලැබේ.

75. කතමා ට හික්ඛවේ සමමා සති - මහණෙනි! සමාක්ඛ්‍යා සමානිය
 කවරි ද; ඉධ හික්ඛවේ හික්ඛු - මහණෙනි! මේ ශාසනයෙහි මහණ

සම්පජානෝ සතිමා විනයො ලෝකේ අභිජ්ඣා දෝමනස්සං. වේදනාසු වේදනානුපස්සි විහරති. ආනාපි සම්පජානෝ සතිමා විනයො ලෝකේ අභිජ්ඣා දෝමනස්සං. විතෙත විතනානුපස්සි විහරති. ආනාපි සම්පජානෝ සතිමා විනයො ලෝකේ අභිජ්ඣා දෝමනස්සං. ධම්මෙසු ධම්මානු පස්සි විහරති ආනාපි සම්පජානෝ සතිමා විනයො ලෝකේ අභිජ්ඣා දෝමනස්සං; අයං චූචති හික්ඛවේ සමමාසති.

තෙම; කායේ කායානුපස්සි - මේ රූපකායයෙහි කය අනුව බලන සුලු වූයේ; ආනාපි-කෙලෙස් තවන වියඝී ඇත්තේ සම්පජානෝ - සමාක්ප්පඤ ඇත්තේ; සතිමා - ස්මෘතිමත් වූයේ; විනයො ලෝකේ අභිජ්ඣාදෝමනස්සං - කාය සංඛ්‍යාත ලෝකයෙහි ලෝභය හා දෛතස දුරුකොට; විහරති - වාසය කෙරෙයි වේදනාසු වේදනානුපස්සි - සුඛ දුඃඛාදී වේදනාවන්හි වේදනාවන් අනුව බලනසුලු වූයේ; ආනාපි - කෙලෙස් තවන වියඝී ඇත්තේ සම්පජානෝ - සම්ප්‍රජන්‍යයෙන් යුක්ත වූයේ; සතිමා ස්මෘතිමත් වූයේ; විනයො ලෝකේ අභිජ්ඣාදෝමනස්සං - වේදනාසංඛ්‍යාත ලෝකයෙහි ලෝභය හා ව්‍යාපාදය දුරුකොට, විහරති - වාසය කෙරෙයි; විතෙත විතනානුපස්සි - සරාගාදිවිතනයෙහි සිත අනුව බලනසුලු වූයේ; ආනාපි - කෙලෙසුන් තවන වියඝී ඇත්තේ සම්පජානෝ - සම්ප්‍රජන්‍යයෙන් යුක්ත වූයේ සතිමා - ස්මෘති ඇත්තේ; විනයො ලෝකේ අභිජ්ඣාදෝමනස්සං - විතත සංඛ්‍යාත ලෝකයෙහි ලෝභය හා ද්වේෂය දුරු කොට; විහරති - වාසය කෙරෙයි; ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි - ස්කන්ධාදි ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශිවූයේ; ආනාපි-ආනාප සංඛ්‍යාත කෙලෙසුන් තවන වියඝීයෙන් යුක්ත වූයේ; සම්පජානෝ - සමාක්ප්පඤ ඇත්තේ; සතිමා - ස්මෘතිමත් වූයේ; විනයො ලෝකේ අභිජ්ඣාදෝමනස්සං - ස්කන්ධාදි ධර්ම සංඛ්‍යාත ලෝකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දොමනසාය ද දුරුකොට; විහරති-වාසය කෙරෙයි; අයං චූචති හික්ඛවේ සමමාසති - මහණෙනි! මෝනොමෝ සමාක්ස්මෘති යැයි කියනු ලැබේ.

76. කතමෝ ව භික්ඛවේ සමමාසමාධි? ඉධභික්ඛවේ භික්ඛු විවිධෙව කාමේහි විවිච්ච අකුසලේහි ධමමේහි සවිතකකං සච්චාරං විචේකජං පිතිසුඛං පට්ඨමජ්ඣධානං උපසම්පජ්ජ විහරති, චිත්තක්ඛච්චාරානං චූපසමා අජ්ඣාතනං සම්පසාදනං චේතසෝ ඵකෝදිභාවං අචිත්තක්කං අච්චාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියජ්ඣධානං උපසම්පජ්ජ විහරති, පිතියා ච චිරාගා උපෙක්ඛෝ ව විහරති සතෝ ව සම්පජාතෝ සුඛඤ්ඤ ඛායේන පටිසංවේදේති යනං අරියා ආචික්ඛන්ති උපෙක්ඛකෝ සතිමාසුඛචිහාරීති තතියජ්ඣධානං උපසම්පජ්ජ විහරති, සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස

76. කතමෝ ව භික්ඛවේ සමමාසමාධි = මහණෙනි, සමාසක් සමාධිය කවරේ ද; ඉධ භික්ඛවේ භික්ඛු = මහණෙනි! මේ ශාසනයෙහි විවිධෙව කාමේහි - කාමච්ඡන්තිවරණයෙන් වෙන් වීම; විවිච්ච අකුසලේහි ධමමේහි = අවශෙෂ නිවරණ සම්බන්ධ අකුසල ධර්මයන් ගෙන් වෙන් වැ; සවිතක්කං - විතර්ක සහිත වූ; සච්චාරං = විචාර සහිත වූ; විචේකජං - ප්‍රඥාවෙන් හටගත්; පිතිසුඛං = ප්‍රීතිය හා සුවය ඇති; පට්ඨමජ්ඣධානං = පළමුවන ධ්‍යානයට; උපසම්පජ්ජ විහරති = පැමිණ වාසය කෙරේ ද; චිත්තක්ඛ ච්චාරානං චූපසමා = චිත්තක්ඛච්චාරයන් ගේ සංසිද්ධිමත් අජ්ඣාතනං සම්පසාදනං = අධ්‍යානමයෙහි පැහැදීම ඇති; චේතසෝ ඵකෝදි භාවං = චිත්තයාගේ ඵකභාව ඇති; අචිත්තක්කං = විතර්ක රහිත වූ; අච්චාරං - විචාර රහිත වූ; සමාධිජං පිතිසුඛං = සමාධියෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුවයන් ඇති; දුතියජ්ඣධානං උපසම්පජ්ජ විහරති = දෙවන දැහැනට පැමිණ වාසය කෙරේ ද; පිතියා ච චිරාගා = ප්‍රීතියගේ නොඇල්මෙන්; උපෙක්ඛෝ ව විහරති = ධ්‍යානෝපේක්ෂාවෙන් යුක්ත ව ද වෙසේ; සතෝ ව = සිහි ඇත්තේ ද; සම්පජාතෝ = සම්ප්‍රජානයෙන් යුක්ත වූයේ; සුඛඤ්ඤ ඛායේන පටිසංවේදේති = නාම කයින් සුවයන් විඳි ද; යනං = යම් ඒ තුන්වන දැහැනක් උපෙක්ඛෝ = උපේක්ෂා ඇත්තේ ය; සතිමා = ස්මෘතිමත් ය; සුඛ චිහාරීති = සුඛචිහරණ ඇත්තේ යයි; අරියා ආචික්ඛන්ති = ආර්යයෝ කියත් ද; තතියජ්ඣධානං

ව පහාණා සුඛබ්බෙව සෝමනස්ස දෝමනස්සානං අත්ථගමා අදුක්ඛං අසුඛං උපෙක්ඛා සති පාරිසුඛිං වතුත්ථංඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං වූවති භික්ඛවේ සමමාසමාධි-ඉදං වූවිවති භික්ඛ වේ දුක්ඛනිරෝධගාමිනි පටිපද අරියසව්වං.

77. ඉති අජ්ඣධතතං වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති, ඛගිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති, අජ්ඣධතතඛගිද්ධා වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති සමුදයධම්මානුපස්සි වා ධම්මෙසු විහරති වයධම්මානුපස්සි වා ධම්මෙසු විහරති, සමුදය වයධම්මානුපස්සි වා ධම්මෙසු විහරති. අත්ථ ධම්මාති

උපසම්පජ්ජ විහරති - ඒ තෘතිය ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කෙරේ ද; සුඛ ස්‍ය ව පහාණා - සුඛයාගේද ප්‍රභාණයෙන්; දුක්ඛස්ස ව පහාණා - දුක්ඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් සුඛබ්බෙව - දැනුනින් පෙර ම; සෝමනස්ස දෝමනස්සානං අත්ථගමා - සොමිතස් දේමිතස්සන්ගේ අසාධගමයෙන්; අදුක්ඛං - දුක් නො වූ; අසුඛං - සුව නොවූ; උපෙක්ඛාසතිපාරිසුඛිං - උපෙක්ඛාස්මාති පාරිශුද්ධිය ඇති; වතුත්ථංඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති - සතරවන දැනුනට පැමිණ වෙසේ ද; අයං වූවති භික්ඛවේ සමමාසමාධි- මහණෙනි! මේ තෙම සමාස්සමාධි යැයි කියනු ලැබේ; ඉදං වූවති භික්ඛවේ දුක්ඛ නිරෝධගාමිනිපටිපද අරියසව්වං - මහණෙනි; මෙය දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපද්‍යාසී සත්‍ය යැයි කියනු ලැබේ.

මාර්ගසත්‍ය නිර්දේශය යි

77. ඉති අජ්ඣධතතං වා ධම්මෙසු - මෙසේ ආධ්‍යාත්මික වූ චතුස්සත්‍ය ධර්මයන්හි හෝ; ධම්මානුපස්සි විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; ඛගිද්ධා වා ධම්මෙසු - බාහ්‍ය වූ චතුස්සත්‍ය ධර්මයන්හි හෝ; ධම්මානුපස්සි විහරති - ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි; ධම්මෙසු- චතුස්සත්‍ය ධර්මයන්හි; සමුදය ධම්මානුපස්සි වා විහරති- ඉපැදීමේ ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; ධම්මෙසු-චතුස්සත්‍ය ධර්මයන්හි; වයධම්මානුපස්සි වා විහරති - නැසීමේ ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; ධම්මෙසු- චතුස්සත්‍ය ධර්මයන්හි සමුදයවයධම්මානුපස්සි වා විහරති- කලෙක උත්පත්ති ස්වභාවය ද කලෙක විනාශ ස්වභාවය ද අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; අත්ථ ධම්මාති වා පන- ධර්මයෝ ඇත්තානු

වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හෝති යාව-
දේවඤ්ඤාමත්තාය පතිස්සතිමත්තාය අතිස්සිතෝ
ව විහරති. න ච කිඤ්ඤි ලෝකේ උපාදියති. එවං
බෝ භික්ඛවේ භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති
චතුසු අරියසව්වේසු.

78. යෝ හි කෝචි භික්ඛවේ ඉමේ චත්තාරෝ
සතිපට්ඨානේ ජ්වං භාවෙය්‍ය සත්තවස්සාති, තස්ස
විත්තං ඵලානං අඤ්ඤාතරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව
ධම්මේ අඤ්ඤාදා සති වා උපාදිස්සේ අනාගාමිනා.

79. තිට්ඨන්තු භික්ඛවේ සත්ත වස්සාති, යෝහි
කෝචි භික්ඛවේ ඉමේ චත්තාරෝ සතිපට්ඨානේ

යැයි ද; අස්ස-මහුගේ සතිපච්චුපට්ඨිතා හෝති- සිහිය එළැඹ සිටියා
වෙයි; (මී වනාහි) යාවදෙව- යම්තාක්; ඤ්ඤාමත්තාය- නුවණ වැඩිම
පිණිස ද; පතිස්සතිමත්තාය- සිහිය වැඩිම පිණිස ද වෙයි; අතිස්සිතෝ
ව විහරති- කාමාදීන් අනිශ්‍රිත වූයේ ද වෙසෙයි; න ච කිඤ්ඤි ලෝකේ
උපාදියති- ලෝකයෙහි රූපාදී කිසිවක් නිත්‍යාදී වශයෙන් නො ද ගනී;
එවං බො භික්ඛවේ- මහණෙනි, මෙසේ වනාහි; භික්ඛු-මහණ තෙම;
චතුසු අරියසව්වෙසු ධම්මෙසු - චතුරාර්ය්‍යසත්‍ය ධර්මයන්හි; ධම්මානුපස්සි
විහරති -ධර්මානුදර්ශි වැ වෙසේ.

78. යෝ හි කෝචි භික්ඛවේ-මහණෙනි! යෝගාවචර වූ යම්
කිසිවෙක්; ඉමේ චත්තාරො සතිපට්ඨානේ- මේ සතර සතිපට්ඨානයන්;
සත්ත වස්සාති- සත්වසක් මුළුල්ලෙහි; ජ්වං භාවෙය්‍ය- මේ පරිද්දෙන්
වඩන්නේ ද; තස්ස- ඕනට; ද්විත්තං ඵලානං- දෙපලයන් අතුරින්;
අඤ්ඤාතරං ඵලං- එක්තරා ඵලයක්; පාටිකඛං- කැමැති විය යුතුයි,
අවශ්‍යයෙන් වන්නේ යැයි සේයි; (කවර දෙ ඵලයක්ද යත්) දිට්ඨෙව
වා ධම්මෙ- ඉහතම භාවයෙහි; අඤ්ඤා- අර්හත් ඵලය හෝ; සති
උපාදිස්සේ- උපාදන ස්කන්ධයන්ගේ ශෛෂ්‍ය ඇති කල්හි; අනාගාමිනා
වා- අනාගාමිනාව හෝ යි.

79. තිට්ඨන්තු භික්ඛවේ සත්ත වස්සාති- මහණෙනි! සත් වසක්
සිටිත්වා; යෝ හි කෝචි භික්ඛවේ- මහණෙනි! හික්කු ආදී සිව් පිරිස
අතුරින් යම් කිසිවෙක්; ඉමේ චත්තාරෝ සතිපට්ඨානේ- මේ සතර

ඒවං භාවෙය්‍ය ජ වසානි, තස්ස චිත්තං ඵලානං අඤ්ඤාතරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව ධම්මේ අඤ්ඤා සති වා උපාදිස්සේ අනාගාමිනා.

80. තිඨන්තු හික්ඛවේ ජ වසානි, යෝහි කෝචි හික්ඛවේ ඉමේ චත්තාරෝ සති පට්ඨානේ ඒවං භාවෙය්‍ය පඤ්ඤා වසානි, තස්ස චිත්තං ඵලානං අඤ්ඤාතරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව ධම්මේ අඤ්ඤා සතිවා උපාදිස්සේ අනාගාමිනා.

81. තිඨන්තු හික්ඛවේ පඤ්ඤා වසානි යෝහි කෝචි හික්ඛවේ ඉමේ චත්තාරෝ සතිපට්ඨානේ ඒවං භාවෙය්‍ය චත්තාරි වසානි තස්ස චිත්තං ඵලානං අඤ්ඤාතරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව ධම්මේ අඤ්ඤා සතිවා උපාදිස්සේ අනාගාමිනා.

සතිපට්ඨානයෙන්; ජවසානි - සවසක් මුළුල්ලෙනි; ඵවං භාවෙය්‍ය - මෙසේ වඩන්නේ නම්; තස්ස - ඕනට ද්විත්තං ඵලානං - දෙ ඵලයන් අතුරින්; අඤ්ඤාතරං ඵලං - එක්තරා ඵලයක්; පාටි කඛං - කැමති විය යුතුයි; දිට්ඨෙව ධම්මේ - මේ අත්බැවිහි ම; අඤ්ඤා - රහත් ඵලය හෝ; සතිවා උපාදිස්සේ - උපාදානස්කන්ධයන්ගේ ශෛෂ ඇති කළහි; අනාගාමිනා - අනාගාමී බව හෝ යි.

80. තිඨන්තු හික්ඛවේ ජ වසානි - මහණෙනි; ස වසක් තිබේ වා, මහණෙනි; යම් කිසිවෙක් මේ සතර සතිපට්ඨානයන් පස් වසක් මුළුල්ලෙනි මේ පරිද්දෙන් භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට දෙ ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයක් කැමැති විය යුත්තේ ය. ඉහාත්මයෙහි ම රහත් ඵලය හෝ උපාදානස්කන්ධයන් ශෛෂ ව ඇති කළහි අනාගාමීබව හෝ යි.

81. තිඨන්තු හික්ඛවේ පඤ්ඤා වසානි -සෙ-මහණෙනි! අවුරුදු පසක් තිබේ වා, මහණෙනි! යම් කිසිවෙක් මේ සතර සති පට්ඨානයන් සිව්වසක් මෙසේ භාවනා කරන්නේ නම්, ඕනට (රහත්-අනාගාමී යන) දෙ ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයක් කැමැති විය යුතු යි, ඉහාත්මයෙහි රහත් ඵලය හෝ උපාදානස්කන්ධයන් ශෛෂ ව ඇති කළහි අනාගාමීභාවය හෝ යි.

82. තිඨන්තු භික්ඛවේ චත්තාරී වසානි, යෝහි කෝචි භික්ඛවේ ඉමේ චත්තාරො සතිපට්ඨානේ ජ්වං භාවෙය්‍ය තිණ්ණිවසානි, තස්ස චිත්තං ඵලානං අඤ්ඤාදනරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව ධම්මේ අඤ්ඤා සති වා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

83. තිඨන්තු භික්ඛවේ තිණ්ණිවසානි, යෝහි කෝචි භික්ඛවේ ඉමේ චත්තාරො සතිපට්ඨානේ ජ්වං භාවෙය්‍ය වෙ වසානි, තස්ස චිත්තං ඵලා නං අඤ්ඤාදනරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා සති වා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

84. තිඨන්තු භික්ඛවේ වෙ වසානි, යෝහි කෝචි භික්ඛවේ ඉමේ චත්තාරො සතිපට්ඨානේ ජ්වං භාවෙය්‍ය ජ්ක වසං, තස්ස චිත්තං ඵලානං

82. තිඨන්තු භික්ඛවේ චත්තාරී වසානි- මහණෙනි! සිව් වසක් තිබේවා, මහණෙනි! යම් කිසිවෙක් මේ සතර සතිපට්ඨානයන් තුන්වසක් මුළුල්ලෙහි මේපරිද්දෙන් වඩන්නේ නම් ඕනට දෙ ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයෙක් කැමැති විය යුතුයි. ඉහාත්මයෙහි රහත් ඵලය හෝ උපාදනශේෂය ඇති කල්හි අනාගාමී බව හෝ යි.

83. තිඨන්තු භික්ඛවේ තිණ්ණිවසානි-පෙ-මහණෙනි! තුන්වසක් තිබේ, මහණෙනි! යම් කිසිවෙක් දෙ වසක් මුළුල්ලෙහි මේ සතර සතිපට්ඨානයන් මෙසේ භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට දෙ ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයෙක් කැමැති විය යුත්තේ ය. මේ අත්බැවිහි රහත් ඵලය හෝ උපාදනශේෂය ඇති කල්හි අනාගාමී බව හෝ යි.

84. තිඨන්තු භික්ඛවේ වෙ වසානි- මහණෙනි! දෙ වසක් තිබේවා, මහණෙනි! යම් කිසිවෙක් එක් වසක් මුළුල්ලෙහි මේ සතර

අඤ්ඤානරං ඵලං පාටිකඩං දියෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා
සති වා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

85. තිට්ඨන්තු හික්ඛවේ ඵකං වස්සං යෝහි
කෝවි හික්ඛවේ ඉමේ චත්තාරෝ සතිපට්ඨානේ
ඵවං භාවෙය්‍ය සත්තමාසාති, තස්ස චිත්තං ඵලානං
අඤ්ඤානරං ඵලං පාටිකඩං දියෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා
සති වා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

86. තිට්ඨන්තු හික්ඛවේ සත්තමාසාති, යෝහි
කෝවි හික්ඛවේ ඉමෙ චත්තාරෝ සතිපට්ඨානේ
ඵවං භාවෙය්‍ය ජ මාසාති, තස්ස චිත්තං ඵලානං
අඤ්ඤානරං ඵලං පාටිකඩං දියෙව ධම්මෙ
අඤ්ඤා සති වා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

සතිපට්ඨානයන් මේපරිද්දෙන් භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට දෙ
ඵලයන් අතුරෙන් එක්තරා ඵලයෙක් කැමැතිවිය යුත්තේ ය.
ඉහාත්මභාවයෙහි රහත් ඵලය හෝ උපාදානශේෂයන්ගේ ශේෂය
ඇති කල්හි අනාගාමිභාවයට පැමිණීම හෝ යි.

85. තිට්ඨන්තු හික්ඛවේ ඵකං වස්සං- පෙ-මහණෙනි! එක් වසක්
තිබේ වා; මහණෙනි! යම් කිසිවෙක් මේ සතර සතිපට්ඨානයන්
මේපරිද්දෙන් සත්මසක් මුළුල්ලෙහි භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට දෙ
ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයෙක් කැමැති විය යුතුයි, ඉහාත්මයෙහි
ම අර්හත්ත්වය හෝ උපාදානශේෂය ඇති කල්හි අනාගාමිභව හෝ යි.

86. තිට්ඨන්තු හික්ඛවේ සත්තමාසාති- මහණෙනි! සත් මසක්
තිබේවා මහණෙනි! යම් කිසිවෙක් මේ සතර සතිපට්ඨානයන් සමසක්
මුළුල්ලෙහි මෙසේ භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට දෙ ඵලයන් අතුරින්
එක්තරා ඵලයෙක් කැමැති විය යුතුයි. මේ අත්බැවිහි ම අර්හත්ත්වය
හෝ උපාදානශේෂය ඇති කල්හි අනාගාමි භාවය හෝ යි.

87. තිට්ඨන්තු ගික්ඛවේ ජ මාසානි, යෝගි කෝචි ගික්ඛවේ ඉමේ චන්තාරෝ සතිපට්ඨානේ ජ්වං භාවෙය්‍ය පඤ්චමාසානි, තස්ස චිත්තං ඵලානං අඤ්ඤාතරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා සති වා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

88. තිට්ඨන්තු ගික්ඛවේ පඤ්ච මාසානි, යෝගි කෝචි ගික්ඛවේ ඉමේ චන්තාරෝ සතිපට්ඨානේ ජ්වං භාවෙය්‍ය චන්තාරි මාසානි, තස්ස චිත්තං ඵලානං අඤ්ඤාතරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා සති වා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

89. තිට්ඨන්තු ගික්ඛවේ චන්තාරි මාසානි, යෝගි කෝචි ගික්ඛවේ ඉමේ චන්තාරෝ සතිපට්ඨානේ ජ්වං භාවෙය්‍ය තිණි මාසානි, තස්ස

87. තිට්ඨන්තු ගික්ඛවේ ජ මාසානි-පෙ- මහණෙනි; සමසක් තිබියේවා, මහණෙනි; යම් කිසිවෙකු මේ සතර සතිපට්ඨානය පස්මසක් මුළුල්ලෙහි මෙසේ භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට දෙ ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයක් කැමැති විය යුතුයි, මේ අත්බැවිහි දී ම අර්හත්ත්වය හෝ උපාදනයේෂය ඇති කල්හි අනාගාමී බව හෝ යි.

88. තිට්ඨන්තු ගික්ඛවේ පඤ්ච මාසානි - මහණෙනි! පස් මසක් තිබියේවා, මහණෙනි! යම් කිසිවෙක් මේ සතර සතිපට්ඨානයන් සාරමසක් මුළුල්ලෙහි මෙපරිද්දෙන් භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට දෙ ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයක් කැමැති විය යුතුයි, ඉහාත්මභාවයෙහි ම අර්හත් ඵලය ද ශෙෂවූ උපාදනයන් හෝ ඇති කල්හි අනාගාමීබව ද යන මේ යි.

89. තිට්ඨන්තු ගික්ඛවේ චන්තාරි මාසානි - මහණෙනි! සාර මසක් තිබේවා, මහණෙනි! යම් කිසිවෙක් මේ සතර සතිපට්ඨානයන් තුන්මසක් මුළුල්ලෙහි ආදියෙහි පටන් කියන ලද භාවනානු ක්‍රමයන්

ඒත්තං ඵලානං ඤාදාදතරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව
ධම්මේ අඤ්ඤා සතිවා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

90. තිට්ඨන්තු භික්ඛවේ තිණ් මාසානි, යෝගි
කෝවි භික්ඛවේ ඉමේ චන්තාරෝ සතිපට්ඨානේ ජ්වං
භාවෙය්‍ය වෙ මාසානි, තස්ස ඒත්තං ඵලානං
අඤ්ඤාතරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා
සති වා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

91. තිට්ඨන්තු භික්ඛවේ ධේ මාසානි, යෝගි
කෝවි භික්ඛවේ ඉමේ චන්තාරෝ සතිපට්ඨානේ ජ්වං
භාවෙය්‍ය ජිකං මාසං, තස්ස ඒත්තං ඵලානං
අඤ්ඤාතරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤා
සති වා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

වඩන්නේ නම් ඕනට ඉහාත්මභාවයෙහි අර්හත්ත්වය ද උපාදනයන්
හෝ ශෛව ඇති කල්හි අනාගාමිභාවය ද යන විවිධ ඵලයන් අතුරින්
එක්තරා ඵලයෙක් කැමැති විය යුතුයි.

90. තිට්ඨන්තු භික්ඛවේ තිණ් මාසානි - පෙ-මහණෙනි! තුන්මසක්
තිබේවා, මහණෙනි! යම් කිසිවෙක් දෙ මසක් මුළුල්ලෙහි මේ සතර
සතිපට්ඨානයන් වඩන්නේ නම් ඕනට ඉහාත්මයෙහි රහත් ඵලය ද
උපාදනයන් හෝ ශෛව ඇති කල්හි අනාගාමිභවද යන දෙ ඵලයන්
අතුරෙන් එක්තරා ඵලයෙක් කැමැති විය යුතු යි.

91. තිට්ඨන්තු භික්ඛවේ වෙ මාසානි-පෙ-මහණෙනි! දෙමසක්
තිබේවා, මහණෙනි යම් කිසිවෙක් මේ සතර සතිපට්ඨානයන් එක්
මසක් මුළුල්ලෙහි පුළුඹාත්ත භාවනානුක්‍රමයෙන් භාවනා කරන්නේ
නම් ඕනට ඉහාත්මභාවයෙහි අර්හත්ත්වය හෝ උපාදන ශෛව ඇති
කල්හි අනාගාමිභාවය හෝ යන දෙ ඵලයන් අතුරෙන් එක්තරා
ඵලයෙක් කැමැති විය යුතුයි.

92. තිට්ඨතු භික්ඛවේ මාසෝ, යෝහි කෝචි භික්ඛවේ ඉමේ චත්තාරෝ සතිපට්ඨානේ ජ්වං භාවෙය්‍ය අධමාසං, තස්ස ද්විත්තං ඵලානං අඤ්ඤාතරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව ධම්මේ අඤ්ඤා සති වා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

93. තිට්ඨතු භික්ඛවේ අධමාසෝ, යෝහි කෝචි භික්ඛවේ ඉමේ චත්තාරෝ සතිපට්ඨානේ ජ්වං භාවෙය්‍ය සත්තාහං, තස්ස ද්විත්තං ඵලානං අඤ්ඤාතරං ඵලං පාටිකඛං දිට්ඨෙව ධම්මේ අඤ්ඤා සති වා උපාදිසේසේ අනාගාමිනා.

94. ජ්ඣායතෝ අයං භික්ඛවේ මග්ගෝ සත්තානං විසුඨියා සෝකපරිද්දවානං සමතික්කමාය දුක්ඛ දෝමනස්සානං අත්ථගමාය

92. තිට්ඨතු භික්ඛවේ මාසෝ-පෙ-මහණෙනි! මසක් තිබේවා, මහණෙනි! යම් කිසිවෙක් මේ සතර සිව්වත් අධමසක් මුළුල්ලෙහි මෙපරිද්දෙන් වඩන්නේ නම් ඕනට මේ අත්බැවිහිම රහත්බව හෝ උපාදනසෙසය ඇති කල්හි අනාගාමිබව ද යන දෙ ඵලයන් අතුරෙන් එක්තරා ඵලයෙක් කැමැති විය යුතුයි.

93. තිට්ඨතු භික්ඛවේ අධමාසෝ-පෙ-මහණෙනි! අධි මසක් තිබේවා, මහණෙනි! යම් කිසිවෙක් මේ සතර සිව්වත් සතියක් මුළුල්ලෙහි මෙපරිද්දෙන් භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට මේ අත්බැවිහිම අර්හත්ත්වය හෝ උපාදනශෙෂය ඇති කල්හි අනාගාමි භාවය ද යන දෙ ඵලයන් අතුරෙන් එක්තරා ඵලයෙක් කැමැති විය යුතු යි.

94. භික්ඛවේ- මහණෙනි! සත්තානං විසුඨියා - සත්වයන් ගේ විසුඨිය පිණිස; සෝකපරිද්දවානං සමතික්කමාය - ශෝක පරිදෙවයන් ගේ ඉක්මවීම පිණිස; දුක්ඛදෝමනස්සානං අත්ථගමාය - දුක් දෙමිනසුන්ගේ නිරුද්ධ වීම පිණිස; ඤයස්ස අධිගමාය - ආයුෂී අඤ්ඤාධිගමාගීයා ගේ පැමිණීම පිණිස; නිබ්බානස්ස සට්ඨකිරියාය - නිව්වාණයා ගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ

ඤායාස අධිගමාය නිබ්බාණයාස සච්ඡිකිරියාය යදිදං චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා, ඉති යංතං චුත්තං ඉදමේතං පටි-චචුත්තන්ති.

ඉදමචෝච හගවා අත්තමනා තේ හිකඛු හගචතෝ හාසිතං අහිතන්දුන්ති.

කිරිම පිණිස; (පවත්නා වූ) යදිදං චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා- යම් මේ සතර සතිපට්ඨාන කෙනෙක් වෙත් ද; අයං- මේ තෙම; ඵකායතෝ මග්ගෝ- ඒකායන මාගීය වේ යැයි; ඉති- මෙසේ; යං තං චුත්තං - යම් මේ කරුණෙක් ප්‍රකාශ කෙරෙන ලද ද; ඉදං- මෙය; ඵතං පටිචචුත්තන්ති- මේ කාරණය පිණිස හෙවත් ශාසනයාගේ නෙය්‍යාණිකත්වය පිණිස ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ යැයි.

ඉදමචෝච හගවා- භාග්‍යවත් වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ මහා සතිපට්ඨාන සුත්‍රාන්ත දේශනාව වදළ සේක; අත්තමනා තේ හිකඛු- සතුටු සිත් ඇති ඒ හිකුණු; හගචතෝ හාසිතං අහිතන්දුන්ති- භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ දේශනාව සතුටින් පිළිගත්තාහු යැ, නොහොත් දේශනාවට අතිශයින් සතුටු වූවාහු යයි.

මහා සතිපට්ඨාන සුත්‍ර සන්තය නිමි.

විමුක්ති මාගී දිපති

නම් වූ

සතිපට්ඨාන වර්ණනාව

ත්‍රිභුවන ජනවතුනිය වූ ත්‍රෛලොක්‍යාවායී වූ මා ගේ සමමා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ මේ මහා හදු කලායෙන් යට වතුර සඩබා කල්ප ලක්‍ෂයෙකින් මත්තෙහි සුමේධ නම් මහ තවුසක් වැ සිට, සකල ලෝකබෙමඩබර වූ දීපඩකර නම් බුදු රජාණන් වහන්සේ හමුයෙහි අෂටධම් සමෝධානයෙන් යුක්ත වැ, ලබන ලද නියත විවරණ ශ්‍රී ඇති ව, දසපාරමිතාදි සකල බුධකාරක ධර්මයන් පුරමින් අවුත්, විශ්වතරාතමභාවයෙහි සිට, මහ දන් පවත්වා, එයින් සැව, කුසී පුරයෙහි ඉපැද, එහි ආයු පමණින් දිව සැපත් වීද, දසදහසක් සක්වළ දෙව් බලුන් ගේ අයදමෙන් පස් මහ බැලුම් බලා, කිඹුල්වත් පුර සුදෙවුන් මහ රජාණන් නිසා මහාමායා දෙවීන් කුස පිළිසිඳගෙන, දසමස් ඇවෑමෙන් මවුකුසින් බිහි ව, පුරපස සඳ සෙයින් වැඩෙමින්, එකුත්තිය වයස්හි මහබිනික්මන් කොට, පැවිදි ව, සාවුරුද්දක් මුළුල්ලෙහි අනෙකක්හු විසින් නො කොට හැකි දුෂ්කරක්‍රියා කොට, බෝමුල්හි විදුරසුන් අරා වැඩහිඳ, පස්මරුන් දිනා, බුධරාජශ්‍රීයට පැමිණ, සත්සති ගෙවා බරණැස ඉසිපතන්හි වැඩහිඳ, දම්සක් පවත්වා, පස්වගුන් ඇතුළු අටළොස් කෙළක් දෙව්බලුන්, මහපල නිවන් දක්වා, පිළිවෙලින් ලෝවැඩ වඩමින් අවුත්, එක් සමයෙක කුරු ජනපදයෙහි කල්මාෂදමය නම් නියමිගමට පැමිණ වදළසේක.

කුරු ජනපදය

නමි: එක්තරා දනවුවැසි රාජකුමාර කෙනෙක් 'කුරු' නම් වූහ. ඔවුන් වාසය කළ ජනපදය ද එනමින් ම හඳුන්වන ලද. එ නොහොත් පෙර, මත්ධාකු මහරජාණන් සමයෙහි පූර්විදේහාදි තුන් දිවයින් වැසි මනුෂ්‍යයෝ, මේ ජම්බුද්වීපය වනාහි බුදු-පසේ බුදු- මහසවුචනට හා සක්විත්තනට ද උප්පත්තිසාධනය, ඉතා සිත් කලුය යි අසා චක්‍රරත්නය පෙරවූ කොට, සතරමහ දිවයින්හි හැසිරෙන මනුෂ්‍ය සක්විති රජ්ජුරුවන් සමග මේ දඹදිවට පැමිණියාහු ය. එකල්හි කාමනෘෂණාවෙන් තෘප්තියට නොපැමිණෙන ඒ මනුෂ්‍ය සක්විති රජ් ජුරුවෝ පරිණායකරත්නය අමතා, 'මේ මිනිස් ලොවට වඩා සිත්කලු වූ අන් තැනෙක් ඇද්දැයි' විචාළහ. 'කිමෙක් ද දෙවයන් වහන්ස! සඳ හිරු දෙදෙනාගේ ආනුභාවය නො දක්නා සේක් ද? මොවුන් ගේ වාසස්ථාන වූ වාතුම්භාරාජික දිව්‍ය ලෝකය වනාහි මෙයට වඩා

සහසුගුණයෙන් සිත්කළු වූයේ වනැයි කීහ. එවිට රජ්ජරුවෝ වක්කුරත්නය පෙරටු කොට එහි ගියහ. සතරවරම් මහ රජදරුවෝ මහාමන්දාතු රජ්ජරුවන් ආ බැව් දැන උන් මහත් සෘද්ධි ඇති මහත් අනුභාව ඇති රජකෙනෙක, යුධයෙන් පිටුදක්නට නො හැක්කම්හ'යි සිය රජය පාවා දුන්නාහු ය. හෙතෙම එහි කලක් වැස උකටලි බවට පැමිණියේ නැවතත් මෙසේ විවාළේය. 'මේ ස්ථානයට වඩා සිත්කළු වූ අන් කිසි තැනෙක් ඇද්දෝ' යි. එවිට සතරවරම් මහ රජදරුවෝ 'එසේ යැ මහ රජ්ජරුවන් වහන්ස! තාවතිංස හවනය මෙයට වඩා සිය ගුණයෙන් සිත්කළු ය, එහි ශක්‍රදෙවෙන්ද්‍රයෝ මහත් අනුභාව ඇතියවිහ. අපි ඔවුන් ගේ මෙහෙකරු වූ දස පුරුෂයන් වැන්නම්හ, දෙරටපල් තැන්නි සිරියම්හ, උන්ගේ මේ උපහෝග ස්ථානයෝ වෙති. යොදුන් දහසක් උස් වූ චෛස්යන නම් මහපහයෙක් වෙයි. පත්සියක් යොදුන් උස් වූ සුධම්මා නම් දිව්‍ය සභාවක් වෙයි, එක්සියපනස් යොදුන් වූ චෛස්යන නම් රථයෙක් වෙයි. එබඳු වූ මැ පෙරාවණ නම් ඇතෙක් වෙයි. කප්පුක් දහස් ගණනින් සැදුම් ලද නඤ්ඤ වන යැ, විතුලතා වන යැ, ථාරුසක වන යැ, මිශ්‍රක වන යැයි නම් ලද දිව්‍ය උද්‍යානයෝ වෙති. සියක් යොදුන් උස් වූ පරසතු නම් කොබෝලිල රුක වෙයි. ඒ පරසතු රුක යට, හිඳින-සිටින කල්හි නැමෙන නැහෙන පියවි ඇති ඉතා මොළොක් වූ, සැටයොදුන් දික් වූ පනස් යොදුන් පුළුල් වූ පසළොස් යොදුන් බහුල වූ සුපිපි බඳුවද මල් පැහැති පබ්බතමුල් සල අස්න වේ' යැයි කීවාහු ය. ඒ අසා රජ්ජරුවෝ එහි යනු කැමැත්තාහු සක්රුවනට පැත් වැඩු හ. ඒ සක්රුවන සිව්වර සෙනග සමඟ අහසට පැන නැංග; යළි දෙදෙව්ලොව මැදින් බැස පරිණායකරත්නය ප්‍රමුඛ කොට ඇති සිව්වර සෙනග සමඟ සක් රුවන පොළොවෙහි පිහිටියේ ය. රජ්ජරුවෝ එකලා ව ම තව්තිසා දෙව් ලොවට ගියහ. එසඳ සක්දෙව් රජ මන්දාතු රජ්ජරුවන් ආ බව අසා, ඔහුට පෙරගමන් කොට, මහරජ! ඔබට ස්වාගත යැ, මහරජ! මෙය ඔබ සන්නක යැ, අනුභාසනා කළ මැනවැයි කියා තථවත් සමග දෙව් රජය දෙභාගයක් කොට, එක් භාගයක් දුන්නේ ය. තව්තිසාහවනයෙහි පිහිටි ඇසිල්ලෙහි ම රජ්ජරුවන්ගේ මිනිස්බව පහව ගියේ ය. දිව්‍යාත්මභාවය පහළ විය. ශක්‍රයන් සමඟ පාණ්ඩුකම්බලශෛලයෙහි නූන්නාවූ ඔහුගේ ඇස්පිය හෙළිම් පමණෙකින් වෙනස පැනේ ල! ඒ නානාත්වය සලකාගත නොහැකි දෙවියෝ ශක්‍රයාගේ ද ඔහු ගේ ද වෙනසෙහි මුළු වෙන් ල, හෙතෙම ඒ තාවතිංස හවනයෙහි දිවසැපත් වළඳමින් සතිය ශක්‍ර කෙනෙකුත් ඉපැද වූන වන කල් ද දෙව් රජය කරවා පක්‍ෂ්‍යකාමයෙන් තෘප්තියට නොපැමිණියේ ම දෙව්ලොවින් ගිලිහී සාකිය උයනහි වැටුණේ අවුසුළහින් පහළ කය ඇති ව කළුරිය කෙළේය.

තව ද පළමු සක්ඛ්‍යවන පොළොවෙහි පිහිටි කල්හි පරිණායක රත්නය රත්පටෙක මඤ්ඤා රජ්ජරුවන් ගේ වහන්සල අන්දවා 'මේ මඤ්ඤා රජුගේ රජය' යැයි රාජ්‍යය අනුශාසනා කෙළේ ය. ඒ තුන් දිවයිනෙන් පැමිණි මනුෂ්‍යයෝ ද නැවත යා නො හැක්කාහු පුත් රුවන කරා එළඹ 'දේවයෙනි! අපි රජ්ජරුවන්ගේ අනුභාවයෙන් මෙහි ආම්භ, දැන් පෙරළා යා නොහැක්කම්භ, අපට වාසයට තැනක් දුන මැනවැ' යි යාඥ කළහ. හෙතෙම ඔවුනට එකෙකි ජනපදය බැගින් දුන්නේ; එහි පුළුවිඳ්භයෙන් පැමිණි මිනිසුන් විසූ පෙදෙස ඒ පළමු නමින් ම වීඳ්භරට යයි නම් ලද ; අපරගොයානයෙන් පැමිණි මිනිසුන් විසූ පෙදෙස අපරානන ජනපද යයි නම් ලද; උතුරුතුරු දිවයිනෙන් පැමිණි මිනිසුන් විසූ පෙදෙස තුරුරට යැයි නම් ලද්දේ යි.

කමමායා ධර්ම

ඒ තුරු ජනපදයෙහි කමමායාධර්ම නම් නියමිතමෙක් විය. කිසිවෙක් 'කමමාය ධර්ම' යයි ද කියති; කඹුරුවන් පය ඇති පොරිසාද නෙමේ 'කමමාය' යයි කියනු ලැබේ; ඔහුගේ පය කනුකටුයෙකින් විදිනුන හටගත් චුණය සුව වන්නේ විත්‍රදරුවක් මෙන් රුහණය විය, එහෙයින් හෙතෙම 'කල්මාෂපාද' යයි ප්‍රසිද්ධ විය. ජයද්දීස ජාතකයෙහි මහාබොධිසත්වයන් විසින් ඒ කල්මාෂපාද නම් පොරිසාද නෙම මේ ප්‍රදේශයේ දී දමනය කරන ලද්දේ ය. පොරිසාද භාවයෙන් වළකන ලද්දේ ය. මෙසේ ඒ කල්මාෂපාද නෙමේ මේ පෙදෙසෙහි දමනය කරන ලද්දේනුයි 'කමමායදමම' නම් විය. තවද තුරු රට වැසියන්ගේ තුරුවුන ධර්මය එතැන්හි කල්මාෂ විය, කිලිටි විය; එහෙයින් ඒ ස්ථානයෙහි පිහිටුවන ලද නියමිතම ද 'කමමායාධර්ම' යයි කියනු ලැබේ. මේ නියමිතමිහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වාසයට යෝග්‍ය වූ කිසි විහාරයක් නො විය. එතෙකුදු වුවත් නියමිතමින් බැහැර උදකසම්පන්න වූ එක්තරා රමණී බිම් පෙදෙසක මහත් වූ වන ලැහැබෙක් විය, එසමයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ වනලැහැබෙහි ඒ නියමිතම මැ ගොදුරුගම් කොට විසූ සේක.

තුරුවැසියන් ගේ ඥාතබලය

ඒ තුරු ජනපදය වනාහි සුව එළවන සෘතු ගුණයෙන් හා ප්‍රත්‍යය පහසුවෙන් ද සම්පූර්ණ විය. සුව වූ සෘතු ප්‍රත්‍යාදිය ලැබීම හෙතු කොටගෙන එ රටවැසි හික්කු-හික්කුණි-උපාසක-උපාසිකා යන සිව්පිරිස ම නිරන්තරයෙන් නිරෝග වූ සිරුරු ඇත්තාහු ද නිරෝග වූ සිත් ඇත්තාහු ද වෙති. ඔවුහු නිරෝග වූ කය හා සිත් ද ඇති බැවින් නිම්ල වූ ප්‍රඥබලය ඇත්තාහු තථාගතයන් වහන්සේගේ ගැඹුරු වූ ධර්මභාව පිළිගැනීමෙහි සමථි වෙත්.

යම්සේ පුරුෂයෙක් රන් පැසක් ලැබ නොයෙක් සුවඳ මල් බහාලන්නේ ද රන් කරඬුවක් හෝ ලැබ සත් රුවන් බහාලන්නේ ද එපරිද්දෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේත් කුරුරට වැසි පිරිස ලැබ ගම්හීර අථි ඇති බොහෝ දෙනෙකුට වදළසේක. එසේ මැයි-මධ්‍යම නිකායයෙහි සාරොපම-රුක්මුපම-රඨපාල-මාගන්දිය ආනන්දසප්පාය යන සූත්‍රාන්තයන් ද දීර්ඝනිකායයෙහි මහානිදන සූත්‍රය හා එක්විසි තැනෙක කමටහන් රහත්බැවිහි පිහිටුවා ගම්හීර වූ අථි ඇති මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍රාන්ත දෙශනාව ද වදළ සේක.

කුරු වැසියන් සැදැහැනීමට

තවද ඒ ජනපදයෙහි සිටි පිරිස ම ප්‍රකෘතියෙන් ම සතිපට්ඨාන භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නාහු වෙති; යටත් පිරිසෙයින් දස්කම්කරු පිරිවර ජනයෝ පවා සතිපට්ඨානයන් පිළිබඳ වූ කථාවක් ම කියති; පැත්තොට නූල්කට්ත තැන ආදියෙහි ද නිෂ්පල කථාවක් නම් නො පවතී; ඉදින් යම් කිසි සත්‍රියක් මැණියනි! නුඹ කිනම් සතිපට්ඨාන භාවනාවක් මෙනෙහි කෙරෙහි දැ? යි විචාරන ලද්දී කිසිවක් නැතැයි කියා නම් 'නුඹගේ ජීවිතයට තින්ද වේවා! ජීවත්වන්නී නමුදු නුඹ මළ එකක සමාන වුවා යයි' අනෙක් අහනෝ ඇට ගරහනි; නැවත දැන් යළිත් මෙසේ නො කරවයි ඇට අවවාද කොට එක්තරා සතිපට්ඨානයක් උගන්වත්, යම් සත්‍රියක් වනාහි 'මම අසුවල් නම් සතිපට්ඨානය මෙනෙහි කෙරෙමි' යි කියා නම් 'සාධු සාධු' යි ඇට සාධුකාර දී 'නුඹ ගේ ජීවිතය යහපත් ජීවිතයෙක, නුඹ මිනිස් බවට පැමිණියා නම් වෙයි, නුඹ සඳහා සමයක් සම්බුද්ධයන් වහන්සේ ලොව පහළ වූ සේකැ' යි යනාදීන් ප්‍රශංසා කෙරෙත්.

සුව පෝතකයකු සිටටත් මෙනෙහි කිරීම

තවද මේ ජනපදයෙහි මිනිස් ජාති ඇත්තාහු පමණක් ම සතිපට්ඨාන මෙනෙහි කිරීමෙහි යෙදුණාහු නො වෙති; ඔවුන් ඇසුරු කොට වාසය කරන්නා වූ තිරිසන්ගත සත්ත්වයෝ පවා සිට්ටන් මෙනෙහි කෙරෙත්. එහි මේ කථා වසෑව අසනු ලැබේ. එක් තථ සමුහයක් ගිරා පැටවකු ගෙන හික්මවමින් හැසිරෙත් ල, ඔවුහු එක් මෙහෙණ අසපුවක් ඇසුරු කරමින් වාසය කොට යන කාලයෙහි ගිරා පැටවා සිහි නොකොට ගියාහු ය; සාමණේරුහු ඒ සුවපොතකයා ගෙන 'බුද්ධරක්ඛිත' යැයි නමක් ද කොට පොෂණය කළාහු ය. එක් දිනක් මහාසඨවිර නොමෝ තමා අභිමුඛයෙහි සිටි ගිරා පැටවා දැක බුද්ධරක්ඛිත! යි බැණවුවා ය. කිම, ආයුෂාවෙති! යි ගිරාපැටවා පිළිවදන් දිනි. නුඹගේ යම් කිසි භාවනාවක් තිබේ ද? නැත,

ආයඝ්ථානවෙති! ඇවැත්ති! පැවිද්දන් සමීපයෙහි වසන්නහු විසින් නම් ආත්මභාවය සිහි නොකරන්නකු වන්නට නො වරී, කිසියම් භාවනාවක් කැමැති විය යුතුයි, නුඹ අනිකක් කළ නො හැකි වෙහි, 'අට්ඨි අට්ඨි' කියා ශරීරයාගේ ඇටසැකිලි බව හදරව' යි කිව; හෙතෙම සථවිරීන්ගේ අවවාදයෙහි සිට 'අට්ඨි අට්ඨි' හදරමින් වෙසෙයි: එක් දිනක් උදෑසන ම තොරන මුදුනෙහි සිට ළහිරු රස් තපිමින් උත් ගිරාපැටවා එක් ලිහිණියකු විසින් නියපඳුරින් ගන්නා ලද්දේ ය. හෙතෙම 'කී කී' යන ශබ්දයෙන් හැඬී ය; ඒ අසා සාමණේරිහු ගල් ආදිය ගෙන ලුහුබැඳ ඔහු මුදුගත්තාහු ය. නැවත ගෙනවුත් අභිමුඛයෙහි තබන ලද ඔහුට සථවිර තොමෝ මෙසේ කිව, 'බුධිරකඛිතය! ලිහිණියා විසින් අල්ලාගත් කල්හි නුඹ කුමක් සිතුවෙහි දැ යි. ආයඝ්ථානවෙති! අනිකක් නො සිතීම්, 'ඇට සැකිල්ලක්ම ගෙන යයි. එය කොතැනක නමුත් විසිරෙන්නේ යයි මෙසේ අසට්ඨපඤ්ඡර සංඥාව ම සිතූයෙමි' යි කීය. සාධු බුධිරකඛිතය සාධු, අනාගතයෙහි සසර ගෙවීම පිණිස නුඹට මෙය ම හෙතු වන්නේ යයි සථවිරාව කීවා ය.

මෙසේ ඒ කුරුටට තිරිසන්ගත සත්ත්වයෝ පවා සතිපට්ඨානය මෙනෙහි කිරීමෙහි යෙදුණාහු ය. එහෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ කුරුඡතපද වැසියන්ගේ සතිපට්ඨාන වෘත්තිය ම දක්නා සේක් ඒකායනමාර්ග සංකල්පනා සතර සතිපට්ඨානයන් එහි දී දේශනා කළ සේක.

ඒකායනමාර්ගය

කායානුපස්සනා-වේදනානුපස්සනා-චිත්තානුපස්සනා ධම්මානු පස්සනා යන සතර සතිපට්ඨානය නිවනට පැමිණෙන අරියෙන් ද නිවන් කැමැතියන් විසින් සෙවිය යුතු බැවින් ද මාර්ග යැයි කියනු ලැබේ. මේ සතර සතිපට්ඨාන සංකල්පනා මාර්ගය නිවනට පැමිණීම පිණිස එකලා වුවහු විසින් පිළිපැදිය යුත්තේ නුයි ඒකායනය හෙවත් ඒකායන මාර්ග යයි ද කියනු ලැබේ. එහි මෙ තෙමේ පිළිපැදිය යුත්තේ නුයි හෝ මේ කරුණ කොටගෙන පිළිපැදිය යුත්තේ නුයි 'අයන' නම් වෙයි; සසරින් නික්ම නිවනට පැමිණෙයි යන අර්ථ යි. නොහොත් 'ඒක' ශබ්දය ශ්‍රේෂ්ඨාරියෙහි ද වැටේ. එහෙයින් ශ්‍රේෂ්ඨ වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අයනය නුයි 'ඒකායන' නම් වෙයි; මේ ඒකායන සංකල්පනා මාර්ගයෙන් අන්‍යයෙන් නිවනට පැමිණෙකි, එහෙත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පළමුවෙන් ඉපැදවූ බැවින් මේ මාර්ගය

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අයත් වේ. නොහොත් එක් තැනෙකින් ම හුදු බුඩ්ධ ශාසනයෙහි පමණක් ම පවතී නුයි ද, සුචාභාගයෙහි නානාමුඛයෙන් භාවනය පැවැත්තේ නමුත් අපරභාගයෙහි හුදු නිවනට ම පැමිණෙන්නු යි ද, මේ සතරපට්ඨාන සංඛ්‍යාත මාගීය 'ඒකායන' යැයි කියනු ලැබේ.

මෙහි වනාහි කායාදි සතර අරමුණෙහි පැවැති සුචාභාග සතිපට්ඨානමාගීය අදහස් කරන ලද්දේ ය. ලෝකෝත්තර සතිපට්ඨාන මාගීය අදහස් නොකරනලදී. හෙ ද නොයෙක් වර ම පැමිණෙයි, ඒ සුචාභාගමාගීයා ගේ නොයෙක් අයන ද වේ.

ඒකායන මාර්ගය පිළිබඳ ධර්ම සාකච්ඡා

සුචාකාලයෙහි ද මේ පදයාගේ අර්ථය පිළිබඳව ධර්ම සාකච්ඡා පහළ විය. ත්‍රිපිටක වූලලාභ සංවිරයන් වහන්සේ මෙය සුචාභාග සතිපට්ඨාන මාගී යැයි කීහ; උත්තරවහන්සේ ගේ ආවායඝී වූ ත්‍රිපිටක වූලලසුමන සංවිරයන් වහන්සේ වනාහි මිශ්‍රකමාගී යැයි කීහ, එවිට ශිෂ්‍ය තෙම සොමිනි! ලෝකෝත්තර ආයඝීමාගීයට පැමිණෙන්නහු විසින් මේ සතිපට්ඨාන භාවනා මාගීය වැඩිය යුතු හෙයින් සුචාභාග සතිපට්ඨාන මාගීය වේ යැයි කීය. ආවායඝී තෙම එය 'මිශ්‍රකමාගී' යයි නැවත නැවතත් කීය. එවිට වූලලාභ සංවිරයෝ නිශ්ශබ්දව ප්‍රශ්නය නිශ්චය නො කොට ම නැගිට ගියහ. ආවායඝී වූලලසුමන සංවිරයන් වහන්සේ නහන තැනට යන්නාහු මා විසින් මිශ්‍රක මාගී යැයි කියද්දී වූලලාභයෝ 'සුචාභාග මාගී' යැයි ගෙන කතා කෙරෙහි, මෙහි විනිශ්චය කිමෙන් දෙහෝ යි සිතමින් සුත්‍රාන්තය මූල පටන් සිහි කරමින් යො ගි කොට්ඨිකබවේ! ඉමේ වත්තාරෝ සති පට්ඨානේ ඵං භාවෙය්‍ය සත්තවසානි යන මේ සථානයෙහි අරී සැලකූ හ. ලෝකොත්තර මාගීය ඉපැද සත් අවුරුද්දක් සිටින්නෙක් නම් නැත, මාවිසින් කියන ලද මිශ්‍රකමාගීය මෙහි නො ලැබේ යි, වූලලාභයන් විසින් දක්නා ලද සුචාභාග මාගීය ම මෙහි ලැබේ යැයි දැන එදවස අටවක් පොහොය වූයෙන් ධර්ම ශ්‍රවණයට සෞභා කළ කල්හි එතැනට ගියහ.

පෙර විසූ සංවිරවරයෝ බණ ඇසීමට ප්‍රිය වෙත් ල! කාල සෞභා ශබ්දය ඇසීමෙන් ම 'මම පළමු කොට යෙමි, මම පළමු කොට යෙමි' යි එක වරට ම රැස් වෙත් ල! එදවස ද වූලලාභ තෙරුන් හට දෙශනා වාරය විය; එහෙයින් ධර්මාසනයෙහි හිඳ විජිති පත ගෙන සුචාභාව කී කල්හි, තමා හට වූ වැරදීම රහසිගත ව කියන්නෙමි නො සිතා, 'ඇවැත්නි! වූලලාභයෙහි ආමන්ත්‍රණය කොට, මා කියන ලද මිශ්‍රකමාගීය නො ලැබෙයි, තොප කී සුචාභාග සතිපට්ඨාන මාගීය

ම ලැබේ' යයි කීහ. එවිට වූලලනාග සථවිරයන් වහන්සේ මෙසේ සිතුසේක. අපගේ ආවායාසීයෝ සකල පයඝාප්තිධර වූ ත්‍රේපිටක වූ බහුශ්‍රුත වූ කෙනෙක. එබඳු හික්මු කෙනෙකුනට පවා මේ ප්‍රශ්නය ඇලළී යෙයි, අනාගතයෙහි ඇතිවන මා ගේ හ්‍රාතෘහු මේ ප්‍රශ්නයෙහි ව්‍යාකූල වන්නාහු ය. සූත්‍රයන් ගෙන ප්‍රශ්නය නිශ්චල කරන්නෙමි'යි ප්‍රතිසම්භිද මාගීයෙන් නිදසුන් ගෙන, ඒකායනමගොත් වූවෙහි පුබ්බහාග සතිපට්ඨානමගොත් පූච්ඡාග සතිපට්ඨානමාගීය ඒකායනමාගී යැයි කියනු ලැබේ,

"මග්ගා' නිට්ඨධිතො' සෙට්ඨා' - සට්ඨානං වතුරෝ පද
විරාගෝ සෙට්ඨා' ධම්මානං - දිපදනඤ්ඤා වකඛුමා
එසේම මග්ගෝ තත්ථකඤ්ඤා - දස්සනස්ස විසුද්ධියා
ඒතං හි තුමිහේ පටිපජ්ජථ - මාරස්සෙතං පමෝගතං
එතං හි තුමෙහ පටිපන්නා - දුක්ඛස්සන්තං කරස්සථ'යි -

සියලු මාගීයන් අතුරින් ආයාසී අෂටාඨිගික මාගීය උතුම් වෙයි, සියලු සත්‍යයන් අතුරින් 'දුක්ඛං අරියසච්චං' යනාදීන් දක්වූ සතරපදයෝ උතුම් වෙති, සඬානාදි සියලු ධර්මයන් අතුරින් නිවාණ සඬායාන විරාග ධර්මය උතුම් වෙයි, දෙපා ඇත්තවුන් අතුරින් පසැස් ඇති තථාගතයෝ උතුම් වෙති.

මාගීඵල සඬායාන දර්ශන විශුද්ධිය පිණිස යම් මාගීයෙක් උතුම් වේ යයි තථාගත වූ මා විසින් කියන ලද නම්, මෙය ම මාගීය වෙයි. අන්‍ය මාගීයෙක් නැත්තේ ය. තෙපි මේ මාගීය ම පිළිපදිවූ, මේ අෂටාඨිගික මාගීයට ම පිළිපන්නාහු සියලු සසරදුක් කෙළවර කරන්නාහු යැයි.

මෙසේ පාලිධර්ම- සඬායාන සූත්‍රයන් ගෙනහැර තැබූ හ. යනු කිහිපයින් මේ සතර සතිපට්ඨාන සඬායාන ඒකායන මාගීය නම් නිවනට පැමිණෙන්නහු ගේ පූච්ඡාග සතිපට්ඨාන මාගීය වේ යැයි දක්වන ලද්දේ වේ.

ඒකායනමාගීයාගේ ගුණ වර්ණනා

මේ සතර සතිපට්ඨාන සඬායාන ඒකායන මාගීය වනාහි සත්ත්වයන්ගේ විශුද්ධිය පිණිස පවත්නේ ය, හෙවත් රාගාදි මලයන්ගෙන් ද අභිධ්‍යා විෂමලොභාදි කෙලෙසුන් ගෙන් ද කිලිටි වූ සිත් ඇති සත්ත්වයන් ගේ පිරිසිදු වීම පිණිස පවතී. ඒ එසේ මැයි මෙයින් වතුරාසඬාය කල්පලක්ෂයෙකින් මතුයෙහි එක ම කල්පයෙක පහළ වූ තණ්හඬකර - මෙධඬකර - සරණඬකර - දීපඬකර යන බුදුවරුන් ආදී කොට අපගේ ශාක්‍ය මුනින්ද්‍රයන් වහන්සේ අවසන් කොට ඇති

නොයෙක් සමාක්සම්බුධයන් වහන්සේ ද නොයෙක් සියගණන් පසේ බුදුවරයෝ ද ගණන් නැති ආයාචි ශ්‍රාවකයෝ ද යන සියල්ලෝ ම මේ සතිපට්ඨාන මාචියෙන් ම චිත්ත මලයන් සෝදනුර පරම විප්‍රධියට පැමිණියාහුය. තවද - රූපමලයා ගේ වශයෙන් සත්ත්වයන් ගේ අපිරිසිදු බව හෝ පිරිසිදු බව හෝ පැනවීමක් නම් නැත්තේ ය. ඒ එසේ මැයි -

“රූපේන සධිකිලිධෙයන - සධිකිලියානති මානවා
රූපේ සුද්ධෙ විසුජ්ඣනති - අනකබ්බාං මහේසිනා
චිත්තෙන සධිකිලිධෙයන - සධිකිලියානති මානවා
චිත්ත සුද්ධෙ විසුජ්ඣනති - ඉති චූත්තං මහේසිනා” යි.

දුට්ඨි ආදියෙන් කිලිටු වූ රූපය හේතු කොට ගෙන සත්ත්වයෝ කිලිටි වෙති, රූපය පිරිසිදු වූ කල්හි විශුද්ධියට පැමිණෙති යි මහරම්භි වූ තථාගතයන් විසින් නො වදරන ලද්දේය.

රාගාදී කෙලෙස් මලයෙන් කිලිටු වූ සිත හේතු කොටගෙන සත්ත්වයෝ කිලිටි වෙති, රාගාදියෙන් ප්‍රභාණයෙන් සිත පිරිසිදු වූ කල්හි සත්ත්වයෝ විශුද්ධියට පැමිණෙත් යැයි මහරම්භි තථාගතයන් විසින් වදරන ලද්දේ යි.

තවද - චිත්තසධිකිල්ලේසා ගිකබ්බෝ! සත්තා සධිකිලියානති චිත්තවෝදනා විසුජ්ඣනති යනුයෙන් මහණෙනි! සිත කිලිටි වීමෙන් සත්ත්වයෝ කිලිටි වෙති, සිත පිරිසිදු වීමෙන් පිරිසිදු වෙත්, යයි ද වදළ සේක. ඒ චිත්තයා ගේ විශුද්ධිභාවය ද මේ සතිපට්ඨාන මාචිය හේතු කොටගෙන වන්නේ ය.

එසේ ම මේ ඒකායන මාචිය සෝකපරිදේවයන්ගේ ඉක්මවීම පිණිස ද පවතී. ඒ එසේ මැයි. මේ සතර සතිපට්ඨාන මාචිය වඩන ලද්දේ සත්තති මහාමාත්‍යාදීන්හට මෙන් ශෝකය හෙවත් ඇතුළත තැවීම දුරලීම පිණිස ද පටාචාරාදීන් හට මෙන් පරිදේවය හෙවත් විලාප දුක දුරලීම පිණිස ද පවත්නේ යි.

එසේ ම කයෙහි හා සිතෙහිත් උපදනා වූ දුක් දෙමිනසුන්ගේ නැසීම පිණිස ද මේ ඒකායනමාචිය හේතු වෙයි. ඒ එසේමය තිස්ස සංවරාදීන් හට මෙන් කයෙහි උපදනා දුක ද ශක්‍රාදීන්හට මෙන් සිත්හි උපදනා දෙමිනස ද අතුරුදහන් වීම පිණිස පවත්නේ ය.

තිස්ස තෙර

ඒ තිස්ස සංවරයන් වහන්සේ සැවැත්නුවර සතළිස් කෙළක් ධනය ඇති තිස්ස නම් කෙළෙඹිපුත්‍රයක් වැ සිට සියලු ධනය හැරපියා පැවිදිව මිනිසුන් නොහැසිරෙන වනයෙහි වෙසෙති. තෙරුන් ගේ බාල

සහෝදරයා ගේ භායඞ්ඞාව 'තෙරුන් මරවු' යයි කියා පත්සියක් සොරුන් යැවූ ය. ඒ සොරු ද වනයට වැද එහි ගොස් තෙරුන් වටලා ගත්හ. තෙරුන් වහන්සේ 'උපාසක වරුනි! කුමක් හෙයින් ආවාහු දයි, කීහ. එවිට සොරු, 'වහන්ස! තොප දිවි නසන්නෙමු'යි කියා ආමිහ. උපාසක වරුනි! ඇපයක් ගෙන අද එක රැයකට ජීවිතය දෙවු. මහණ! මේ වනයෙහි තොපට ඇප වන්නේ කවරේද? තෙරුන් වහන්සේ මහත් වූ ගලක් ගෙන දෙ කලවේ ඇට බිඳ උපාසකවරුනි! මේ ඇපය වටි ද යි කීහ. එවිට ඒ සොරු නික්ම ගොස් සක්මන් හිස ගිනි දල්වා නිදගන්නාහු ය. වෙදනාව යටපත් කොට ශීලය මෙනෙහි කරන්නාවූ තෙරුන් වහන්සේට පිරිසිදු ශීලය නිසා ප්‍රීතිප්‍රමෝදය උපත. ඉක්බිති පිළිවෙළින් විදහිනා වඩමින් තුන් යම් රැ මහණදම් කොට අරුණ නැහෙන කල්හි සියලු කෙලෙසුන් තසා රහත් බවට පැමිණ, උගො පාදනි හිඳිනවා යනාදීන් 'මම දෙපය බිඳ එක් රැයක් මා හරනට ගිවිස්සෙමි, මම රාග සහිතව මරණයට පත් වීම පිළිකුල් කෙරෙමි, ලජ්‍යා කෙරෙමි, මෙසේ සිතා මම තත්වූ පරිදි අනිත්‍යාදි වශයෙන් විදහිනා කෙළෙමි, අරුණ නැහෙන කල්හි රහත් බවට පැමිණියෙමි'යි ප්‍රීතිවාක්‍ය ප්‍රකාශ කළහ.

තිසක් හික්කුහු

අන්‍ය වූ ද හික්කුහු තිස්නමක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සම්පයෙහි කමටහන් ගෙන අරණ්‍ය සේනාසනයෙක්හි වස් එළැඹ ඇවැත්ති! තුන්යම් රැ මුළුල්ලෙහි මහණදම් කළ යුතුයි. එකිනෙකා සම්පයට නො පැමිණිය යුතු යැයි කියා වාසය කළාහු යැ. එකල්හි එක් ව්‍යාප්‍රයෙක් අවුත්; ගුණදම් පුරා අලුයම් කාලයෙහි නින්දට බැසගන්නාවූ ඔවුන් අතුරින් එක් එක් හික්කුවක් ගෙනයයි, කිසිවෙකුත් ව්‍යාප්‍රයෙක් මා ගත්තේයයි ශබ්ද නොකෙළේ ය. මෙසේ හික්කුන් පසළොස් දෙනකුත් කැකල්හි පොහෝ දිනයෙහි රැස්ව සෙස්සන් නො දක ව්‍යාප්‍රයා විසින් ගත්බව දැන දැන් මෙතැන් සිට ගන්නා ලද්දහු විසින් ව්‍යාප්‍රයා ගත් බව කියයුතු' යයි කියා වාසය කළාහු ය. ඊට පසු ව්‍යාප්‍ර තෙම එක්තරා තරුණ හික්කුවක් අල්ලාගත්තේ ය. හෙතෙම, ස්වාමීනි! මේ ව්‍යාප්‍රයා' යැයි කී ය. හික්කුන් සැරයටි හා ගිනිහුලු ගෙන 'ඔහු මුදගන්නෙමුයි' ලුහු බැන්දහු ය, ව්‍යාප්‍ර තෙමේ ද හික්කුන් විසින් යා නො හැකි තැනකට නැගී ඒ හික්කුව පාඇහිලි පටන් කන්නට පටන් ගත්තේ ය. සෙසු හික්කුහු සත්පුරුෂය! මේ විට අප විසින් කළයුත්තක් තැක, හික්කුන් ගේ විශේෂය නම් මෙබඳු තැන්නි දක්නා ලැබේ යැයි කීවාහු ය. ඒ තරුණ හික්කුන් වහන්සේ ද ව්‍යාප්‍රයාගේ මුඛයෙහි සිටිද්දී ම වෙදනාව

යටපත් කොට විදූෂිතා වඩමින් ගොස් මස දක්වා කැකල්හි සෝවාන් වැ දණ දක්වා කැකල්හි සකෘදගාමී වැ නාහිය දක්වා කැකල්හි අනාගාමී වැ හෘදයවස්තුව නො කැකල්හි සිව් පිළිසිඹියා සමඟ රහත්බවට පැමිණ මෙසේ ප්‍රීතිවාක්‍ය පහළ කළහ.

සිල්වත් වූ වත්පිරුණා වූ කම්සාකෘත ඥානයෙන් නුවණැත්තාවූ සමාධියෙහි පිහිටුවන ලද සිත් ඇතිද මොහොතක් කල් ප්‍රමාදයට පැමිණ සිටියා වූ මම ව්‍යාසුයකු විසින් මධ්‍යා ලදු ව නියපදුරෙහි ලා පථිතයට පමුණුවන ලද්දෙමි වෙමි; ව්‍යාසු තෙමේ මා කැමැති පරිද්දෙන් කාවා! සිත් නැති මේ සිරුර අනුන් විසින් කැ යුතු වෙයි! ලබන ලද කම්සානාය ඇති කල්හි මරණය උතුම් වන්නේ යැයි.

පිතමල්ලතෙර

තව ද එක් සමයෙක පිතමල්ල නම් මහා මල්ලව යෝධ කෙනෙක් වූහ. හෙතෙම රාජ්‍ය තුනක ම ජයකොඩි බැඳ මේ ලක්දිවට ද පැමිණ සිංහලරජු දක රජු විසින් කළ අනුග්‍රහ ඇති ව වාසය කරන්නේ එක් දිනක් කීලක්ෂ්‍යාසනශාලාව දෙරටුවෙන් යන්නේ රූපං හික්කවෙ! න කුමනාකං, තං පජ්ජප්, තං චෝ පහිනං දිසරතතං හිතාය සුඛාය ගවිසානි යන නකුමනාක වගීය අසා - 'රූපය තමා ගේ නො මැවේල, වේදනාව තමා ගේ නො වේ ල'යි සිතමින් එය ම අංකුසය කොට මහා විහාරයට ගොස් පැවිදි උපසපත් විය. පසුව උභය මානිකාව පුහුණු කොට හික්කුන් නිස්තමක් සමඟ 'ගවරවාලිය අඩග' නම් ස්ථානයට ගොස් මහණ දම් කෙළේ ය. හෙතෙම දෙපයින් යා නො හැකි කල්හි දෙදණින් සක්මන් කෙරෙයි; මුවැද්දක් රාත්‍රියෙහි එසේ සක්මන් කරන තෙරුන් දක මුවෙකැයි සිතා අඩයටියෙන් ගැසී ය; අඩයටි පහර තෙරුන්ගේ සිරුර විනිවිද ගියේය. තෙරුන් වහන්සේ එය බැහැර කරවා පහරමුඛයන් තණුවැටිවලින් පුරවා ගල්ලාලාක් මත්තෙහි තමා හිඳවා, අවකාස කරවාගෙන විදූෂිතා වඩා සිව්පිළිසිඹියා සමඟ රහත් වූහ. පසුව හික්කුන් හට තමාගේ අර්හත්වය ප්‍රකාශ කොට 'ලෝකයෙහි අග්‍රවාදී වූ සච්ඡෙද්‍රේශ්වරයන් වහන්සේ විසින් මහණෙනි! මේ රූපය තොප ගේ නො වෙයි, එය හැර පියවූ යයි වදරන ලද්දේ ය. සියලු සංස්කාරයෝ ඒකාන්තයෙන් අනිත්‍ය වෙති, ඉපැද නැසීම සභාව කොට ඇත්තානු ය, ඔවුහු ඉපැද නැසෙති, ඔවුන්ගේ සන්තිදීම යයි කියන ලද නිව්‍යාණය උතුම් වේ' යයි උදන් ඇනු හ. ඉක්බිති හික්කුහු උන්වහන්සේට මෙසේ කීහ. ස්වාමීනි! යම්, හෙයකින් සමාස්සමිබුද්ධයන්

වහන්සේ ආරෝහ වූයේත් නම් ඒකාන්තයෙන් මුහුදු මතුයෙන් අත දිගු කොට ඔබගේ හිස පිරිමදිනසේක් යැයි.

මෙසේ මේ එකායනමාගීය නිෂායාචරාදීන් හට මෙන් කයෙහි උපදනා දුක් නැසීම පිණිස පවත්නේ යි.

සක් දෙව් රජ

ශක්‍රදේවෙන්ද්‍ර තෙම වනාහි තමාහට පහළ වූ පස්වැදෑරුම් සුඵ්‍රී නිමිති දකු මරණභයින් තැනිගන්නා ලද්දේ හටගත් දෙමිනස් ඇති ව ශක්‍රප්‍රශ්න සූත්‍රයෙහි දක්වූ පරිද්දෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමීපයට එළඹ ප්‍රශ්න විචාළේ ය; හෙතෙම උපෙක්‍ෂා ප්‍රශ්නය විසඳා අවසන් වන කල්හි අසුදහසක් දේවතාවන් සමඟ සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටියේ ය; ඔහුගේ ඒ ශක්‍රාත්මය ද නැවත ඉපැදීම් වශයෙන් ප්‍රකෘති වූයේ යි.

සුබ්‍රහ්ම දිව්‍යසූත්‍රයා

සුබ්‍රහ්ම නම් දිව්‍ය සූත්‍ර තෙමේ ද දෙවභනන් දහසක් විසින් පිරිවරන ලදුව දිවසැපත් අනුභව කෙරෙයි; ඔවුනතුරින් පන්සියක් දෙවභනෝ තඤ්ඤ වනයෙහි පරසතු රුකින් මල් තෙළමින් සිටම එයින් වූහ ව නිරයෙහි උපන්නාහු ය. දිව්‍ය සූත්‍ර තෙමේ කුමක් හෙයින් මොවුහු කල් යවත් දෙහොයි විමසන්නේ ඔවුන් නිරයෙහි උපත් බව දක තමාගේ ද ආයු පරික්‍ෂා කළේ ය. එකල්හි තමාගේත් ආයු ගෙවීම ද ඉන් වූහ ව ඒ නිරයෙහි ම උපදනාබව ද දක බියපත් වූයේ, බලවත් ව හටගත් දෙමිනස් ඇති ව 'මා ගේ මේ දෙමිනස තිලෝගුරු වූ ශාය්‍යාභන් වහන්සේ ම දුරු කරන සේක; අනෙකෙක් සමථී නො වේ ය' යි සිතා සෙසු පන්සියයක් දෙවභනන් සමඟ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමීපයට එළඹ මෙසේ ප්‍රශ්න විචාළේ ය.

'නූපත් දුක් නිමිති කොට ද දන් ඉපද පවත්වා දුක් නිමිති කොට ද, මාගේ සිත නිරන්තරයෙන් භයට පැමිණියේය; සවාචීනි! යම් හෙයකින් තැනි නොගැනීමෙන් වේ නම් ඒ මට වදළ මැනවැ' යි කීය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'බෝධ්‍යධ්‍ය භාවනාව ද නොසගුණය ද ඉන්ද්‍රියසංවරය ද නිව්‍රාණය ද හැර සන්ධ්‍යනට අත් කිසි සුවයෙක් නො දක්නෙමි' යි ඕහට වදළ සේක. ඒ දිව්‍ය සූත්‍ර තෙම දෙශනා කෙළවර පන්සියයක් දෙවභනන් සමඟ සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටා දිව්‍ය සමපත්තිය ද සථිර කොට ගෙන දෙවිලොවට ම ගියේය.

මෙසේ මේ ඵ්කායනමාර්ගය තෙම වඩන ලද්දේ ශක්‍රාදීන් හට මෙන් සිත්ති උපදනා දෙමිනස දුරලීම පිණිස පවත්නේ යයි දතයුතුයි.

තවද - මේ ඵ්කායනමාර්ගය තෙම වඩන ලද්දේ 'කුස' සංඛ්‍යාත ආයඝී අභ්‍යංගික මාර්ගයාගේ අවබෝධය පිණිස වෙයි' ඒ එසේ මැයි - පුච්ඡාගයෙහි වඩන ලද ලෝකික සතිපට්ඨාන මාර්ගය ලෝකොත්තර මාර්ගයාගේ අධිගමය පිණිස පවත්නේ යි.

එ සේ ම මේ මාර්ගය තෙම වඩන ලද්දේ තෘෂ්ණාකෂය සංඛ්‍යාත නිවාණය සාක්ෂාත් කිරීම පිණිස පවත්නේ වේ. මෙසේ මේ ඵ්කායනමාර්ගය වැඩිමෙන් සත්ත්වයන් ගේ විශුද්ධිය වන්නේය, ඒ විශුද්ධි තොමෝ ශෝක පරිදේවයන් ගේ ඉක්මවීමෙන් ද, ශෝකපරිදේවයන් නිරුධ කිරීම ආයඝී අභ්‍යංගික මාර්ගයා ගේ අධිගමයෙන් ද, ඒ අභ්‍යංගිකමාර්ගාධිගමය නිවාණය ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමෙන් ද වන්නේ ය; තථාගථයන් වහන්සේ විසින් මේ ක්‍රමය ද මේ ගුණ වණිතා කිරීමෙන් ම දක්වා වදාළ සේක.

තවද - මේ ගුණකථනය හික්කුන් ගේ උත්සාහය ඉපැදීම පිණිස වන්නේ ය. ඒ එසේ මැයි - මේ ගුණවණිතාව අසා හික්කුහු වනාහි; 'ඵ්කායනමාර්ගය තෙම සිත තවන්නාවූ ශෝකය ද හැඩිම් වැලැපීම් සංඛ්‍යාත පරිදේවය ද කය ඇසුරු කළ දුක ද සිත ඇසුරු කළ දෙමිනස ද යන උපද්‍රව සතර දුරු කෙරේ ල, විශුද්ධිය ද ආයඝී අභ්‍යංගිකමාර්ගය ද නිවාණය ද යන ත්‍රිවිධ විශේෂයෙන් උපදවන්නේ ල' යි හටගත් උත්සාහ ඇති ව ධර්මදේශනා ඉගෙනගත යුතු ය, පුහුණු කළ යුතු ය, දරිය යුතු ය, පාඩම් කළ යුතු ය, මේ මාහීයත් වැඩිය යුතුය'යි සිතන්නාවූ වෙති. එහෙයින් හික්කුන් ගේ උත්සාහය උපදවනු පිණිස මේ ගුණකථනය කළ සේකැයි දතයුතු යි. කම්බල වාණිජාදීහු කම්බලාදි ද්‍රව්‍යයන් ගේ ගුණ කියන්නාක් මෙනි. ඒ එසේමැයි - ලක්ෂයක් වටිනා පඩු පලස් විකුණන වෙළෙන්දකු පලස් ගනිවුයයි උද්ඝෝෂණය කළ පමණින් කිසිවෙකුත් ඔහුගේ වචනය නො සලකති; කිනම් පලසෙක් දැයි නො දන ගනිත්. යම් හෙයකින් දුර්භික වූ රළු වූ කෙශකම්බල ව්‍යාලකම්බලාදිය ද පලස් ය කම්බල යයි ව්‍යවහාරය කරන හෙයින්; එතෙකුදු වුවත් යම් විටෙක ඒ වෙළෙන්ද මැ විසින් මේ ගැඹුරු දේශයෙහි උපන් රත්පලස යැ, සියුම් යැ, උච්චල යැයි ගුණ කියා උද්ඝෝෂණ කරන ලද්දේ නම් එකල්හි පොහොසත් වූවාහු මිල දී ගනිති; නො පොහොසත් වූවාහු වටිනා පලසෙකැයි බලා සතුටු වන්නාවූ ද වෙත්. එසේ ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද විසින් 'මහණෙනි මේ ඵ්කායන මාර්ගය'යි වදාළ කල්හි දු අසවල් මගෙ කැයි පළමුකොට

ප්‍රකට නො වෙයි; ලෝකයෙහි බොහෝ අනෙකුත් මානවයෝ ද ප්‍රකට ව පවත්නා හෙයිනි. එතෙකුදු වුවත් 'සත්ත්වයන්ගේ විශුද්ධ පිණිස පවත්නේ ය' යනාදීන් ගුණ වදළ කල්හි මේ ඒකායනමාථීය ශෝකාදී උපද්‍රවයන් දුරු කරන්නේය, ආයඝී අභ්‍යාංගිකමාර්ගය ආදී ත්‍රිවිධ විශේෂයෙන් උපද වන්නේය. එහෙයින් මේ දෙශනාව ඉගෙනගත යුතු ය, පුහුණු කළ යුතු ය, දරිය යුතු ය, පාඩම් කළ යුතු ය, මාථීය වැඩිය යුතු යයි සිතන්නාහු ය. මෙසේ හික්කුන් ගේ උත්සාහය උපදවනු පිණිස පළමු කොට ගුණ වර්ණනා කළයෙකැයි දත යුතු යි.

සතර සතිපට්ඨාන

මෙසේ වදරන ලද ගුණ ඇති ඒකායනමාථීය නම් සතර සතිපට්ඨානයෝ යි. මෙහි එළඹ සිටි සිහිය සතිපට්ඨාන නම් වෙයි; කාය - වේදනා - චිත්ත - ධම්ම යන සමෘති ගෝචරයන් ගේ වශයෙන් සතිපට්ඨානය සතර වැදෑරුම් වේ. කුමක් හෙයින් අඩු වැඩි නො කොට සතිපට්ඨානයෝ සතර දෙනෙක් ම වදරන ලද්දහු ද යත්? ලෝකයෙහි තෘෂ්ණා චරිත යැ දෘෂ්ටිචරිත යැ, සමතයානිකය විපසානායානික යැයි කියා වෙනේය පුද්ගලයෝ සතර දෙනෙක් වෙති; ඔවුනතුරින් මද නුවණැති තෘෂ්ණා චරිතයා හට ඖදරික වූ කායානුපසංයනා සතිපට්ඨානය විශුද්ධිමාථී වෙයි. එසේ ම තියුණු නුවණැති තෘෂ්ණාචරිතයා හට සියුම්වූ වේදනානුපසංයනා සතිපට්ඨානය ද, මදනුවණැති දෘෂ්ටිචරිතයා හට ඉතා ප්‍රභේද නැති චිත්තානුපසංයනා සතිපට්ඨානය ද, තියුණු නුවණැති දෘෂ්ටිචරිතයා හට ඉතා ප්‍රභේදයට පැමිණි ධම්මානුපසංයනා සතිපට්ඨානය ද විශුද්ධිමාථී වෙයි; එසේ ම මද නුවණැති සමථයානිකයාට පහසුවෙන් අවබෝධ කළහැකි නිමිති ඇති කායානුපසංයනාව ද, තියුණු නුවණැති සමථයානිකයාට මහත් වූ අරමුණෙහි නො පිහිටන හෙයින් වේදනානුපසංයනාව වූ, මදනුවණැති විපසානායානිකයා හට ප්‍රභේදයට නො පැමිණි චිත්තානුපසංයනාව ද තියුණු නුවණැති විපසානායානිකයා හට ප්‍රභේද සහිත වූ අරමුණු ඇති ධම්මානුපසංයනාව ද විශුද්ධිමාථී වෙයි; එහෙයින් මෙකී පුද්ගලයන් ගේ වශයෙන් අඩු වැඩි නො කොට සතිපට්ඨානයෝ සතර දෙනෙක් ම වදරන ලද්දහු ය.

තවද - ශුභ - සුඛ - නිත්‍ය - ආත්ම යන චතුර්විධ විපර්යාසයන් ප්‍රභාණය කිරීම පිණිස හෝ සතිපට්ඨානයෝ සතරක් ම වදරන ලද්දහු ය. ඒ එසේ මැයි - කය අශුභ යැ, ඒ අශුභ වූ කයෙහි ද සත්ත්වයෝ ශුභ යයි වරදවා ගැනීමෙන් විපර්යාසයට පැමිණියාහුය. එසේ ම වේදනා සැප යයිද, චිත්තය නිත්‍යයයි ද, ස්කන්ධාදී ධර්ම ආත්ම යැයි ද, ගැනීමෙන් විපර්යාසයට පැමිණියාහු ය. ඔවුන් හට ඒ කායාදියෙහි

අශ්‍රහ බව ද දුක් බව ද අනිත්‍ය බව ද අනාත්ම බව ද දැක්වීමෙන් විපයඝායයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස අඩු වැඩි නො කොට සතිපට්ඨානයේ සතර දෙනෙක් ම වදළුනු යැයි දත යුතු යි. හුදක් විපයඝාය ප්‍රභාණය පිණිස පමණක් නො ව චතුර්විධ මිඝයෝග - ආප්‍රච - ග්‍රහ උපාදන - අගති යන මොවුන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ද චතුර්විධ ආහාරයන් පිරිසිදු දැනීම පිණිස ද සතිපට්ඨානයේ සතර දෙනෙක් ම වදරන ලද්දහු ය.

යම්සේ දෙරටු සතරක් ඇති මහානගරයකට සතරදිග රටවල මනුෂ්‍යයෝ ඒ ඒ රටවල උපදනා භාණ්ඩයන් ගෙන ඒ ඒ දෙරටුවෙන් නුවරට පැමිණෙත් ද, එපරිද්දෙන් චතුර්විධ වෛතෙය; ජනයෝ චතුර්විධ සතිපට්ඨානවාරයෙන් නිව්‍යාණ නමැති එක ම ක්‍ෂෙම පුරයට පිවිසෙන්නාහු ය. මේ උපමාවෙහි සත්ත්වයන් හට වැද සැනසීමට යෝග්‍ය වූ අමෘත මහා නිව්‍යාණය නගරයක් වැන්න, අක්‍ෂධාංගිකආයඝී මාගීය මහත් වූ නගරචාරය වැන්න; සතර සතිපට්ඨානයේ නැගෙනහිර ආදි සතර දිශාවන් වැන්න. එහි නැගෙනහිර දෙස මනුෂ්‍යයෝ එදෙස උපදින බඩු ගෙන නැගෙනහිර දෙරටුවෙන් නුවරට ඇතුළු වන්නාක් මෙන් කායානුපස්සනා වාරයෙන් පැමිණෙන වෛතෙයයෝ තුදුස් ආකාරයෙකින් කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානය භාවනා කොට ඒ භාවනා බලයෙන් උපන් ආයඝී මාගීයෙන් එක ම නිවන් පුරයට පිවිසෙන්නා හු ය. එසේ ම - දකුණුරට වැසියෝ එදෙස බඩු ගෙන දකුණු දෙරිත් නුවරට පිවිසෙන්නාක් මෙන් වේදනානුපස්සනා වාරයෙන් පැමිණෙන්නාහු නව ආකාර වේදනානුපස්සනා සතිපට්ඨානය භාවනා කොට ඒ භාවනානු භාවයෙන් උපන් ආයඝී මාගීයෙන් හුදු නිවනට මැ වදනාහු ය. බටහිරදිගින් එන මනුෂ්‍යයෝ එදෙස බඩුගෙන නුවරට පිවිසෙන්නාක් මෙන් චිත්තානුපස්සනා වාරයෙන් පැමිණෙන්නාහු සොළොස් ආකාරයෙකින් චිත්තානුපස්සනා සතිපට්ඨානය භාවනා කොට ඒ භාවනා බලයෙන් උපන් ආයඝී මාගීයෙන් හුදු නිවන්පුරයට ම පිවිසෙන්නා හු ය. උතුරුදිගින් පැමිණෙන මනුෂ්‍යයෝ උතුරු දෙස උපදින බඩුගෙන නුවරට ඇතුළු වන්නාක් මෙන් ධම්මානු - පස්සනා වාරයෙන් පැමිණෙන වෛතෙයජනයෝ පස් ආකාරයෙකින් ධම්මානුපස්සනා සතිපට්ඨානය භාවනා කොට ඒ ධම්මානු - පස්සනා භාවනානු භාවයෙන් උපන් ආයඝී මාගීයෙන් හුදු නිව්‍යාණපුරප්‍රවරයට මැ පිවිස සැනසෙන්නාහු ය. මෙසේ හැසිරීම් වශයෙන් ද එක් තැනෙක රැස්වීම් වශයෙන් ද එකක් මැ වූ සතිපට්ඨානය අරමුණු වශයෙන් සතරක් කොට වදළු සේකැයි දත යුතු යි.

සතිපට්ඨානෝද්දේසය.

මේ ඒකායනමාර්ගීය යයි නම් ලද සතර සතිපට්ඨානයෝ නම්? 1. කායානුපස්සනා ය, 2. වේදනානුපස්සනා ය, 3. චිත්තානුපස්සනා ය, 4. ධම්මානුපස්සනා ය, යන මොහුයි. 1 කායානුපස්සනා නම්? මේ බුද්ධශාසනයෙහි ප්‍රතිපත්ති පුරන හෙයින් 'භික්ෂු' යැයි නම් ලද්දේ දෙවියෙක් හෝ වේවා, මිනිසෙක් හෝ වේවා, යම් කිසි යොගාවචරයෙක් 'කාය' යයි කියන ලද රූප සමූහයෙහි ඒ කය ම නැවත නැවත බලමින් වෙසෙයි; මෙහි ශරීර යෙහි අධ්‍යයන ප්‍රත්‍යක්ෂයන් ගේ ද කෙස් - ලොම් - නිය - දත් ආදීන්ගේ සමූහය යන අභියෝග කාය නම් වෙයි; එසේ ම කුක්කුළු වූ පිළිකුල් කට යුතු වූ කෙශාදීන් ගේ උත්පත්ති ප්‍රදේශය යන අභියෝග ද කාය නම් වේ. ඒ එසේමැයි - 'කු' යනු කුක්කුළු හෙවත් පිළිකුල් යන අභියෝග වෙයි. යම් වස්තුවක් උපදිනු ඉඩම 'ආය' නම් වෙයි, ශරීරයෙහි කෙශ ලොමාදී ධර්මයෝ අභිශයින් පිළිකුල් කටයුත්තාහු වෙති ඒ කුක්කුළු වූ කෙශාදීන්ගේ ඉපැදීමට ස්ථානය වූයේ නුයි මේ ශරීරය 'කාය' නමැයි කියනු ලැබේ.

කයෙහි කය අනුව බැලීම නම්? වේදනාදිය අනුව නො බලා හුදු භූතෝපාදය රූප සමූහ යයි කියන ලද කය අනුව ම බැලීම යි එසේ ම ශරීරයෙහි එක් අවයවයක් අනුව බැලීම ද නො වෙයි; සක්‍රී පුරුෂයන් අනුව බැලීම ද නො වෙයි; රථයෙක අවයවයන් පිළිවෙළින් බලන්නකු මෙන් අධ්‍යයනයක සමූහය පිළිවෙළින් බලමින් ද, නගරයෙක අවයව පිළිවෙළින් බලන්නකු මෙන් කෙශ ලොමාදී සමූහයන් පිළිවෙළින් බලමින් ද කෙසෙල්කඳෙක පතුරු සමූහය වෙන් කරන්නකු මෙන් භූතෝපාදයරූප සමූහය පිළිවෙළින් බැලීම 'කය අනුව බැලීම' නම් වේ.

අනෙකකුදු ඇති - ජලය නො වූ මිරිඟුවෙහි මාගයෝ යම්සේ මේ ජලයැ යන හැඟීමෙන් බලන්නාහු වෙත් ද, එපරිද්දෙන් අනිත්‍ය වූ දුක් වූ අනාත්ම වූ අශුභ වූ කයෙහි නිත්‍ය වසයෙන් සුඛ වශයෙන් ආත්ම වශයෙන් ශුභ වශයෙන් නො බලා අනිත්‍ය දුඃඛ අනාත්ම අශුභාකාර වූ කෙශාදී සමූහයන් ඒ අනිත්‍යාදී ආකාරයෙන් බැලීම කය අනුව බැලීම නම් වේ.

නොහොත් මතු දක්වන ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසකාය ආදී කොට සුණ්‍ර වූ අසථිකාය අනත කොට ඇති යම් කයකුත් වදළ සේක් ද, ප්‍රතිසම්භිද මාර්ගයෙහින් 'මේ ශාසනයෙහි ඇතැම් මහණෙක් කයෙහි පෘථිවි ධාතු සමූහය අනිත්‍ය වශයෙන් නැවත නැවත බලයි; අපෝධාතු සමූහය - තෙජෝධාතු සමූහය - වායෝධාතු සමූහය - කේශ සමූහය - රෝම සමූහය - ඡවිසමූහය - වම් සමූහය - මාංස සමූහය - රුධිර සමූහය

- නතර සමූහය - ඇට සමූහය ඇටමිදුලු සමූහය - අනිත්‍ය වශයෙන් නැවත නැවත බලයි' කියා යම් කයකුත් වදළ සේක් ද, ඒ ආශෝසාදී වූද පෘථිවිධාන්‍යාදී වූ ද සමූහය මේ කයෙහි ම ලා නැවත නැවත බැලීම කය අනුව බැලීම නම් වේ. තවද - මේ කයෙහි මම ය මාගේ යැයි ගත යුතු කිසි ධර්මයක් නැති හෙයින් කෙස ලොමාදි වූ ධර්ම සමූහය ම නැවත නැවත බලන්නේ කය අනුව බැලීම නම් වේ.

තවද කයෙහි - කායානුපස්සනා ප්‍රතිපදාවට පිළිපත් මහණ තෙම මේ ශරීරය අනිත්‍යානුදර්ශනාදි වූ සත්වැදෑරුම් අනුපස්සනාවන් ගේ වශයෙන් අනිත්‍ය වශයෙන් නැවත නැවත බලයි, නිත්‍ය වශයෙන් නො බලයි, දුක් වශයෙන් නැවත නැවත බලයි, සුව වශයෙන් නො බලයි, අනාත්ම වශයෙන් නැවත නැවත බලයි, ආත්ම වශයෙන් නො බලයි, සංස්කාරයන් කෙරෙහි කලකිරෙයි. සතුටු වූයේ නො වෙයි, නො ඇලුණේ වෙයි, නො රඳයි, සංස්කාරයන් අනුත්පාද නිරෝධයෙන් නිරුද්ධ කෙරෙයි, නො උපදවයි නැවත නොගන්නා පරිද්දෙන් දුරු කෙරෙයි, ග්‍රහණය නො කෙරෙයි; මෙසේ ඒ මහණ තෙමේ ශරීරය අනිත්‍ය වශයෙන් නැවත නැවත බලන්නේ නිත්‍ය සංඥාව දුරු කෙරෙයි. දුක් වශයෙන් බලන්නේ සුඛසංඥාව දුරු කෙරෙයි, අනාත්ම වශයෙන් බලන්නේ ආත්ම සංඥාව දුරු කෙරෙයි, කලකිරීමට පැමිණෙන්නේ තෘෂ්ණාව දුරු කෙරෙයි, නො ඇලීමට පැමිණෙන්නේ රාගය දුරු කෙරෙයි. නිරුද්ධ කරන්නේ සමුදය දුරු කෙරෙයි, පටිනිසාප්තය (- දුර්ලිම) කරන්නේ ආදානය දුරු කෙරේ යයි දත යුතු යි.

මෙසේ කය අනුව බලමින් කෙලෙසුන් තවන වීයඹී ඇති ව සම්ප්‍රජන්‍ය යයි කියන ලද නුවණින් යුක්ත ව කය සිහිකරන්නා වූ සිහියෙන් යුක්ත ව නැසෙන වැනසෙන අවියෙන් ලෝක නම් වූ කයෙහි ලෝභය හා දෛනියය දුරු කොට වාසය කරන්නේ ය.

මෙහි පළමු දක්වූ පරිදි කය අනුව බැලීම කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානසංයමය, 'ආනාසි සම්පජානො සත්ථො' යන තුන් පදයෙන් දක්වූ 'වීයඹීය ප්‍රඥාව සිහිය' යන මෙයින් යුක්ත වීම ඒ සතිපට්ඨානසංයමයේ සම්ප්‍රයෝගාධික යි, 'විනෙය්‍ය ලෝකෙ අභිස්සංඛාදේමනස්සං' යි දක්වූ අභිධ්‍යාදෝමනසයෙන් ගේ දුරුවීම ප්‍රභාණාධික යි; නොහොත් යම් හෙයකින් වීයඹී රහිත වූවහු ගේ ඇතුළත හැකිළීම අතරායකර වේ ද, ප්‍රඥ රහිත වූයේ උපාය ගැනීමෙහි හා අනුපාය හැරීමෙහිත් මුළා වේ ද, මුළා සිහි ඇත්තේ උපාය නොහැරීමෙහි හා අනුපාය නොගැන්මෙහිත් අසමථී වේ ද, එහෙයින් යම් ධර්ම කෙනකුත්ගේ

අනුභාවයෙන් ඒ කම්පානාය සම්පාදනය වේ නම් ඒ ධර්මයන් දක්වීම පිණිස 'අනාපි' යනාදී තුන් පදය වදළ සේක.

'විනේයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං' යි රූපකය නැසෙන වැනසෙන අර්ථයෙන් 'ලොක' යයි කියන ලදි; තවද ඒ යෝගාවචරයා ගේ කයෙහි පමණක් නො ව වේදනාදියෙහි ද අභිධ්‍යාදොම් නසායෙන් ගේ ප්‍රභාණය වන හෙයින් උපාදනස්කන්ධ පඤ්චකය ම 'ලෝක' නම් වේ යයි විහඟයෙහි වදරන ලදි; එහෙත් මෙහි අභිධ්‍යාචාරණ ක්‍රමයෙන් කය ම ලෝක නමැයි ගෙන, ඒ කයෙහි අභිධ්‍යාච හා දෙමිතස තද්ධින විනයෙන් හෝ විජ්ඣමිභණ විනයෙන් හෝ දුරු කොට වාසය කෙරේ යැයි වදළ සේක. එහි අභිධ්‍යාච ගැනීමෙන් කාමච්ඡදයත්, දෙමිතස ගැනීමෙන් ව්‍යාපාදයත් සංග්‍රහ වන හෙයින් නිවරණයනට ඇතුළත් වූ බලවත් ධර්මයන් දෙදෙනා ගේ දක්වීමෙන් නිවරණ ප්‍රභාණය වදරන ලද්දේ යැ යි දතයුතු යි. විශේෂයෙන් මෙහි අභිධ්‍යාච සංසිද්ධිමෙන් කායසම්පත්ති මූලික වූ කාමයා ගේ ද, දොමිතසාය සංසිද්ධිමෙන් කායවිපත්ති මූලික වූ ප්‍රතිසයා ගේ ද, නැවත අභිධ්‍යාච හෙවත් ලෝභය සන්තිදැවීමෙන් ශරීරයෙහි ඇල්ම ද දෙමිතස සන්තිදැවීමෙන් කායභාවනාවෙහි නො ඇල්ම ද, අභිධ්‍යාච සන්තිදැවීමෙන් කයෙහි අවිද්‍යමාන වූ ශුභ සුඛාදීන් ගේ සැලකීම ද, දෙමිතස සන්තිදැවීමෙන් කයෙහි විද්‍යමාන වූ අශුභ අසුඛාදීන් ගේ නොසැලකීම ද යන මොවුන් ගේ ප්‍රභාණය වදරන ලද්දේ ය. එයින් යෝගාවචරයා ගේ යෝගානුභාවය ද, යෝගයෙහි සමම් බව ද දක්වන ලදි. ඒ එසේ මැයි - කාම - ප්‍රතිසයන් ගෙන් මිදීම ද අරතිරිකි, (= කාය භාවනාවෙහි නො ඇල්ම හා කයෙහි ඇල්ම) සහනය ද ශුභ සුඛාදියහැර අසුඛාදි වශයෙන් සැලකීම ද යෝගානු භාවයයි; ඒ යෝගානුභාවයෙන් යුක්ත වූයේ යෝගයෙහි සමම් වන්නේ යි.

2. වේදනා - චිත්ත - ධම්මානුපස්සනාවන් ගේ විභාගය මතු නිර්දේශ වාරයෙහි සඳහන් වන්නේ ය. හුදෙක් ඒ වේදනානුපස්සනාවෙහි වේදනා තොමෝ සුඛ දුඃඛ උපේක්ෂා වශයෙන් ත්‍රිවිධ වෙයි; පළමු කොට ඒ සුඛ වේදනාව දුකට වස්තු වන බැවින් දුක් වශයෙන් ද, දුක් වේදනා පීඩා ඉපදවීම් ආදී හේතුවෙන් ශල්‍ය වශයෙන් ද, උපේක්ෂා වේදනාව අස්වාමිභාවාදී හේතුවෙන් අනාත්ම වශයෙන් ද, බලමින් හෝ 'සඨිකිඤ්චි' වේදයිතං සබ්බං තං දුක්ඛසම්පත්ති වදම්' යි වදළ හෙයින් සියලු වේදනාවෝ ම දුක් වූවාහු යැයි නැවත නැවත නුවණින් බලමින් හෝ 'සුඛා වේදනා යති සුඛං විපරිනාම දුක්ඛං' යනාදීන් වදළ පරිදි සුඛ වේදනාව පැවැත්මෙහි සුව වූවා විපරිණාමයෙහි දුක් වන්නී ය යනාදීන් ද, නැවත සප්ත අනුපස්සනාවන් ගේ වශයෙන් ද, නැවත

නැවත බලමින් කෙලෙසුන් තවන වියහී ඇති ව සම්ප්‍රජන්‍ය සඩ්ධාන නුවණින් යුක්ත ව ස්මෘතිමත් ව වේදනා සඩ්ධාන ලෝකයෙහි ලෝභය හා දෛනිය දුරු කොට වාසය කරන්නේ වේදනානුපස්සනා භාවනාවෙන් යුක්ත වූයේ යැයි කියනු ලැබේ.

3. විතනානුපස්සනාවෙහි විත්තය ආරම්භයාධිපති සහජාත භූමි කම් විපාක ක්‍රියාදි වූ නානාත්ව හේදයන් ගේ ද අනිත්‍යාදි අනුපස්සනාවන් ගේ ද නිර්දේශවාරයෙහි ආ සරාගාදි හේදයන් ගේ ද වශයෙන් නැවත නැවත බලමින්, කෙලෙස් තවන වෙර ඇති ව නුවණින් යුක්ත ව විත්තපරිග්‍රාහක සිතියෙන් යුක්ත ව විත්ත සඩ්ධාන ලෝකයෙහි අභිධ්‍යා දෛනියසයන් දුරු කොට වාසය කරන්නේ විත්තනුපස්සනා භාවනාවෙන් යුක්ත වූයේ යැයි කියනු ලැබේ.

4. ධම්මානුපස්සනාවෙහි ස්කන්ධාදි ධර්මයෝ ස්වලක්ෂණ සාමාන්‍ය ලක්ෂණයන් ගේ ද ශුන්‍යාන ධර්මයා ගේ ද අනිත්‍යාදි සත්තනුපස්සනාවන් ගේ ද නිර්දේශවාරයෙහි සත්තාසන්නාදි හේදයන්ගේ ද වශයෙන් නැවත නැවත නුවණින් බලමින් කෙලෙස් තවන වෙර ඇති ව සම්ප්‍රජන්‍යයෙන් යුක්ත ව සිහි ඇති ව ස්කන්ධාදි ධර්මසඩ්ධාන ලෝකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෛනිය දුරු කොට වාසය කරන්නේ, ධම්මානුපස්සනා භාවනාවෙන් යුක්ත වූයේ යැයි කියනු ලැබේ.

තවද මෙහි යම් යෝගාවචරයකු ගේ කාය සඩ්ධාන ලෝකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෛනිය ප්‍රතිත වූ කල්හි ඔහු ගේ වේදනාදි සඩ්ධාන ලෝකයන්හි ද ඒ අභිධ්‍යාදෛනියසය ප්‍රතිණ වූයේ ම වෙයි; එතෙකුදු වුවත් නානා පුද්ගලයන් ගේ වශයෙන් හා නානා විත්තක්ෂණික සනිපට්ඨාන භාවනා වශයෙන් ද සියලු තැන්හි ම වදරන ලද්දේය. නොහොත් යම්හෙයකින් එක් තැනෙක ප්‍රතිණ වූ ඒ වේදනාහි සෙසු තැන්හි දු ප්‍රතිණ වූයේ වේද, එහෙයින් ම ඒ අභිධ්‍යාදෛනියසයා ගේ ඒ එක් තැනෙකහි ප්‍රභාණය දක්වීම පිණිස ද මෙසේ වදරන ලදී දතයුතු යි.

උද්දේශ වාර කථා නිමි.

නිර්දේශ වාරය.

යම් සේ දක්ෂවූ කුලපොතු තෙම මහත් වූ හුණ ගසක් ලැබ සන කළාල්, සියුම් කළාල්, කරවූ, පෙට්ටි ආදි භාණ්ඩයන් කරනු කැමැත්තේ සතරට පළා එයින් එක් එක් හුණ කඩක් ගෙන පළා ඒ ඒ භාණ්ඩයන් සාදන්නේ ද, එපරිද්දෙන් ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සනිපට්ඨාන දේශනාවෙන් සත්ත්වයන් නොයෙක් ගුණ විශේෂයනට

පැමිණීම කරවනු කැමති සේක්, එකම සමාස් ස්මෘතිය අරමුණු වශයෙන් සතර පරිද්දෙකින් වෙන් කොට එයින් එක් එක් සතිපට්ඨානය ගෙන 'කථංකුට්ඨි' යනාදි ක්‍රමයෙන් නිර්දේශ වාරය වදළ සේක.

ආනාපාන පර්වය

අර්හත්වය කෙළවර කොට ඇති අලෝකික ලෝකෝත්තර ගුණ විශේෂාධිගමයට කරුණු වූ මේ සතිපට්ඨාන භාවනා ක්‍රමය වනාහි මේ බුද්ධශාසනයෙහි හැර අන් තැනෙකින් නොලැබෙන්නේ ය; එහෙයින් බොධ වූ හැම ස්ත්‍රී පුරුෂයන් විසින්ම ආනාපාන සතිය ආදි සතිපට්ඨාන භාවනා ක්‍රමයන් අතුරින් යම් කිසි භාවනා ක්‍රමයක් අවශ්‍යයෙන්ම පුහුණු කළ යුත්තේ ය.

සේනාසන පරිග්‍රහය

එහි පළමු කොට ආනාපාන සතිය වඩන්නා වූ යොගාවචරයාහට අනුරූප වූ සේනාසන දක්වා වදරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'අරක්කු ගතෝ වා' යනාදි පදත්‍රය වදළ සේක. එහි ගමින් ඇත් වූ චන්දනසුන් හෝ රුක් මුල් සෙනසුන් හෝ සත් වැදෑරුම් ශුන්‍යාගාර සේනාසනය හෝ සතිපට්ඨාන භාවනාවට යෝග්‍ය වූ සෙනස්ත වෙයි; බොහෝ කලක් රූපාදි අරමුණෙහි ම පුරුදු ව තුබූ මේ යෝගාවචරයා ගේ සිත කම්ප්‍යාන වීථියට බැස ගැනුමට නො කැමති වෙයි; කුළුගොනකු යෙදූ රථයක් මෙන් නොමගට ම යොමු වෙයි.

'යම්සේ ගොපලු තෙම කුළු දෙන ගේ සියලු කිරි බි වැඩුණා වූ කුළු වස්සා දමනය කරනු කැමැත්තේ දෙන කෙරෙන් ඉවත් කොට එක් පසෙක මහත් වූ ටැඹක් හිඳුවා එහි යම්සේ යොනෙකින් බඳින්නේ ද, එකල ඒ වස්සු තෙම ඔබ්බෙන් පැන පලායන්නට නො හැකි වන්නේ ඒ ටැඹ කරා ම පැමිණ හිඳින්නේ හෝ නිඳින්නේ හෝ වේ ද, එපරිද්දෙන් ම මේ යෝගාවචරයා බොහෝ කලක් රූපාරම්මණාදිය නිසා ආසාද සංකල්පාන රස පානයෙන් වැඩුණු නොදැමුණු සිත දමනය කරනු කැමැත්තේ රූපාදිය ආරම්මණයෙන් පහකොට ආරණ්‍යයකට හෝ වෘක්ෂ මූලයකට හෝ ශුන්‍යාගාරයකට හෝ පමුණුවා එහි සතිපට්ඨානාරම්මණ නමැති ටැඹෙහි සිහි නමැති යොනින් බඳින්නේ ය. මෙසේ ඒ යෝගියා ගේ සිත ඔබ්බෙන් පැන පෙර අනාදිමත් සංසාරයෙහි පුරුදු කළ අරමුණු නොලබන්නේ සිහි යොන බිඳ පලායන්නට නොපොහොසත් වූයේ ඒ සිව්වන් අරමුණෙහි ම නවන්නේ වේ ද, මෙසේ ඒ යෝගී හට මෙකී ත්‍රිවිධ සේනාසනය භාවනාවට අනුරූප වූයේ වේ යැයි දත යුතු යි.

තවද - යම් හෙයකින් කායානුපස්සනාවෙහි මස්තකය වැනි වූ සියලු බුදුවරයන් ගේ ද, සමහර පසේ බුදුවරයන් ගේ හා බුද්ධශ්‍රාවකයන් ගේ ද, විශේෂාධිගමයට හා අන්‍ය කම්භානසෙන් ලද විශේෂ ඇත්තවුන් ගේ ඉහත්ම සුඛ විහරණයට ද කරුණු වූ මේ ආනාපානසති කම්භානස වඩන්නට, ස්ත්‍රී පුරුෂ භක්‍යාඥාදීන් ගේ ශබ්දයෙන් ආකූල වූ ස්ථානසෙහි නො හැකි වෙයි. කුමක් හෙයින් ද යත්? ධ්‍යානය තමා ශබ්ද කණටක හෙයින්. යම් හෙයකින් සිත එකඟවීමට බාධා වූ ශබ්ද නොඇසෙන වන සෙනසුන් ආදී ස්ථානසෙක හිද මේ කම්භානස වඩා පිළිවෙළින් රහත්ඵලය ලැබීමට පහසුවේ ද, එහෙයින් ඒ යෝගාවචරයා හට යෝග්‍ය වූ සේනාසනය දක්වන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'ආරක්‍ෂාගතෝ වා' යනාදිය වදළ සේක. ඒ එසේ මැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යෝගාවචරයා හට නිසි නිවාසස්ථානය උපදේශ කරන හෙයින් වාස්තු විද්‍යාවාසී කෙනකුත් වැනි සේක. ඒ වාස්තු විද්‍යාවාසී තෙමේ නුවරක් ඉදිකිරීමට නිසි බිමක් දක මෙහි නුවරක් ඉදි කළ මැනවැයි යම්සේ උපදේශ කෙරේ ද, එහි නිසි සේ ම නුවර නගා නිමි කල්හි රාජකූලයෙන් මහත් වූ සත්කාරත් ලබා ද, එපරිද්දෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යෝගාවචරයා හට නිසි සෙනස්ත පරික්‍ෂා කොට, මෙතැන්හි කම්භානසෙහි යෙදිය යුතු යැයි උපදේශ කරන සේක; අනතුරු ව එහි කම්භානසෙහි යෙදෙන යෝගීහු විසින් අනුක්‍රමයෙන් අර්හත්ත්වය ලැබූ කල්හි 'ඒකාන්තයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමාක්සම්බුද්ධ වූ සේ කැ'යි ඇදහීම තමැති මහත් වූ සත්කාර ලබන සේක.

අනෙක් ක්‍රමයෙකුදු වෙයි - මේ යෝගාවචර තෙම වනයෙහි එකලාව හැසිර ප්‍රතිපක්‍ෂ ධර්මයන් මැඩපවත්වා අභිමතාර්ථය සිඬ කරන හෙයින් වියකු වැන්නැ යි කියනු ලැබේ. ඒ එසේ මැයි. මහත් වූ දිවිර්දෙක් තෘණගහනයෙක හෝ වන ගහනයෙක හෝ පව්තගහනයෙක හෝ සැහවි හිඳ, වනම් - ගෝන - හුරු ආදි මාගයන් යම් සේ ගනීද එසේ මැ මේ යෝගාවචර තෙම ආරණ්‍ය සෙනාසනාදියෙහි කමටහන්හි යෙදෙමින් පිළිවෙළින් සතරමග සතර ඵලයන් ගන්නේ යි. එහෙයින් ඔහු ගේ පරාක්‍රම ජවයට යෝග්‍ය භූමි වූ සේනාසනය දක්වන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'අරක්‍ෂාගතෝ වා' යනාදිය වදළ සේක.

එහි ආරණ්‍යසේනාසනය නම්: ගමින් ඇත පිහිටි මිනිසුන් ගේ හැසිරීම් නැති විවේක සුවයට යෝග්‍ය වූ යම් කිසි වනයෙකි. වෘක්‍ෂ මූල සේනාසනය නම්; එබඳු ම විවේක වූ ඡායාසම්පන්න වෘක්‍ෂ

සමීපයෙකි. ශුන්‍යාගාර සේනාසනය නම්: ආරණ්‍ය - වෘක්ෂ මූල දෙක හැර 'පබ්බත - කඤ්ඤ - ගිරිගුහා - සුසාන - වනපඤ්ඤ - අබ්ගොකාස - පලාලපුඤ්ඤ' යන සත්වදෑරුම් සෙනසුන් අතුරින් එකෙකි. මෙසේ ඒ යෝගී හට සෘතු - ප්‍රකෘති - චරිතානුකූල වූ සේනාසනය දක්වන ලද්දේ වේ. ඒ එසේ මැයි ත්‍රිෂමකාලයෙහි වන සෙනසුන ද හේමන්තයෙහි රුක්මූල ද, වෘෂි කාලයෙහි ශුන්‍යාගාරය ද; ශ්ලේෂමප්‍රකෘතිකයාට වන සෙනසුන ද, පිත්තප්‍රකෘතිකයාට රුක් මූල ද, වාත ප්‍රකෘතිකයාට ශුන්‍යාගාරය ද; තැවන මෝහ චරිතයාට වනසෙනසුන ද, චෛත්‍යචරිතයාට රුක්මූල ද, රාගචරිතයාට ශුන්‍යාගාරය ද අනුකූල වේ.

ආනාපානසති කර්මසථානය වඩනු කැමැති යෝගාවචරයා විසින් පළමු කොට තමා ගේ චරිතාදියට සුදුසු වූ සෙනසුන සලකා අභ්‍යන්තර බාහිර වස්තු පිරිසිදු කොටගෙන අඛණ්ඩඅවිච්ඡාදි වශයෙන් පිරිසිදු ශීලයෙන් යුක්ත ව බන්ධිත නිමවා, බන් මත ද දුරු කොට සුවසේ හිඳගෙන කර්මසථානය වැඩිය යුතුයි. එහි ආනාපාන සතිය වඩන්නහුට යෝග්‍ය වූ ඉරියව්ව දක්වීම පිණිස 'නිසීදති පලලංකං ආභුජිතවා' යනාදිය වදළ සේක ශයනය කුසිතභාවයා ගේ ද සිවීම හා සක්මන උඩවටයා ගේ ද පක්ෂයෙහි වන බැවින් ඒ හැර ආශෝස - ප්‍රාශෝසයන් සුවසේ පැවැත්ම පිණිස කොළ ඇට පෙළ එකට එක ගැටී සිටින සේ උච්චිකාය සෘජු ව තබා දෙ කළවය එකට එක බැඳෙන සේ උරුබඬ ආසනයෙන් හිඳගත යුතුයි. අනතුරුව තෙරුවන් ගුණ මෙනෙහි කිරීමෙන් සිත පහදවා කර්මසථානයට අභිමුඛ කොට සිහිය පිහිටුවා ආනාපානසති කර්මසථානය මෙනෙහි කළ යුතුයි.

මෙසේ ඒ යෝගාවචර තෙම භාවනාවෙහි පිහිටුවූ සිහිය අත් නො හැර ආශෝස කරයි; සිහි ඇති ව ම ප්‍රශෝස කරයි. එහි ආශෝ නම්! තාහිය පටන් නැහැ අග දක්වා උඩුකුරු ව පවත්නා වාතයයි; ප්‍රශෝස නම් නැහැ අග පටන් තාහිය දක්වා යටිකුරුව පවත්නා වාතයයි. මා කුස උපදනා සියලු සත්ත්වයන් ගේ ම මාකුසින් නික්මෙන කාලයෙහි පළමු කොට ඇතුළත පවත්නා වාතය පිටතට නික්මෙයි. පසුව බාහිර වාතය සියුම් රජස් ද ගෙන ඇතුළත පිටිසෙමින් තල්ලෙහි හැපී තවකී. එයින් උපන් විගස ළඳරුවා කිවිසී යයි ද කියති. මෙසේ ආශෝස ප්‍රශෝසයන් ගේ පැවැත්ම දතයුතුයි. තවද - මේ ආශෝස ප්‍රශෝසයෝ හස්ති සථි ශරීරයන්හි ඔවුන් ගේ දේශානුකූල සංඛ්‍යාත වූ දීඝී ප්‍රදේශයෙහි සෙමෙන් සෙමෙන් පවත්නා හෙයින් දීඝී වූවාහු ද,

ශුන්‍යක ශූන්‍ය ආදීන් ගේ ශරීරයෙහි වහා පවත්නා හෙයින් හුඬු වුවාහු ද වෙත්. මිනිසුන් අතුරෙහි කිසිවෙක් හස්ති ආදීන් මෙන් දීර්ඝ කොට ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කෙරෙහි; කිසිවෙක් ශුන්‍යකාදීන් මෙන් හුඬු කොට ද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කෙරෙහි;

මෙසේ හෙතෙම 1. දීර්ඝ කොට ආශ්වාස කරන්නේ හෝ දීර්ඝ කොට ආශ්වාස කෙරෙමිසි දැනගනී. හුඬු කොට ආශ්වාස කරන්නේ හෝ හුඬු කොට ආශ්වාස කෙරෙමිසි දැනගනී; 2 දීර්ඝ කොට ප්‍රශ්වාස කරන්නේ හෝ දීර්ඝ කොට ප්‍රශ්වාස කෙරෙමිසි දැනගනී; හුඬු කොට ප්‍රශ්වාස කරන්නේ හෝ හුඬු කොට ප්‍රශ්වාස කෙරෙමිසි දැනගනී; 3. සියලු ආශ්වාසකායයාගේ මුල මැද අග ප්‍රකට ව දැනගනිමින් ආශ්වාස කරන්නෙමිසි කියා නික්මෙයි, එසේ ම සියලු ප්‍රශ්වාසකායයා ගේ මුල මැද අග ප්‍රකට කෙරෙමින් ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමිසි දැනගනී. (ආනාදාන සතිය වඩන කිසි යෝගාවචරයෙකුට ආශ්වාසයාගේ හෝ ප්‍රාශ්වාසයා ගේ හෝ ආදිය පමණක් ප්‍රකට වෙයි, මැද හා අවසානය ප්‍රකට නො වෙයි කිසිවකුට මැද ද අත් කිසිවකුට අවසානය ද පමණක් ප්‍රකට වෙයි. හෙතෙම සෙසු තැන්හි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් ගේ පැවැත්ම සලකන්නට නො හැකි වන්නේ වෙහෙසට පැමිණෙයි. කිසිවකුට තුන් තැන ම ප්‍රකට වූයේ වෙයි. හෙතෙම වෙහෙසට නො පැමිණ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් සලකන්නේ වේ. එපරිද්දෙන් තුන් තැන්හි ම ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් නුවණින් සැලකිය හැකි වන සේ හික්මිය යුතුයි. එය දක්වනු පිණිස සබ්බකායපටිපංචේදි අසාසියාමිති - පෙ - පසාසියාමිති සිකති යනු වදළ සේක.)

4. තැවත හෙතෙම මෘදුරික වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස සම්බන්ධ කායසංස්කාරය මැඩපවත්වමින් ආශ්වාස කරන්නෙමිසි ද ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමිසි ද හික්මෙයි. එහි ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාසයන් ගේ මහත් බව හා සියුම් බව ද සන්සිඳෙන බව ද මෙසේ දත යුතු යි. මේ යෝගාවචරයා ගේ වතාහි පළමු පුරුදු නො කළ කාලයෙහි කයන් සිතන් දරට (- පීඩා) සහිත වූයේ මෘදුරික ව පවතියි. කායචිත්තයන් ගේ මිළාරික බව නොසන්සිදුණු කල්හි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝත් මිළාරික වෙති. අභිශයින් බලවත් ව පවතිත්. තායස නොපොහොනේ වෙයි, මුඛයෙන් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කෙරෙයි; යම් විටෙක කයන් සිතත් කමටහන්හි පුරුදු කොට පිහිටුවන ලද්දේ වෙයි ද, එකල්හි කායචිත්ත සන්සිඳෙයි. කය සිත සන් සිදුණු කල්හි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ සියුම් ව පවතිත්. ඇද්ද තැද්දයි සෙවිය යුතු ආකාරයට පැමිණියාහු වෙත්. යම්සේ කන්දෙකින් බැස හෝ හිසින් ගත් බරක් බිම තබා හෝ සිටි

පුරුෂයා ගේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ මහත් ව පවතින ද, නාසිකාව නොපොහොනේ මුඛයෙන් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කෙරෙමින් සිටී ද, එහෙත් යම් විටෙක විඩා හැර සිහිල් සෙවණෙක සිටියේ නම්, එවිට ඒ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ සියුම් ව, ඇද්ද නැද්දයි සෙවිය යුතු තරමට පැමිණෙත් ද, එපරිද්දෙන් ම මේ යෝගාවචරයාගේ ද භාවනාවෙහි සිත නොපුරුදු කළ කාලයෙහි මහත් ව බලවත් ව පැවති ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ පුරුදු කළ කාලයෙහි ක්‍රමයෙන් සියුම් සියුම් ව පවතින. කුමක් හෙයින් ද යත් අපරිචිත කාලයෙහි කායසංස්කාරයන් යටපත් කෙරෙමිසි කල්පනාවක් නූපදනා හෙයිනි.

තවද - ආනාපාන සතිය වඩන්නා වූ යෝගාවචරයා විසින් 1. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් ගණන් කිරීමෙන් ද, 2. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් අනුව සිතිය පැවැත්වීමෙන් ද, 3. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් ගිණිම හැර ඔවුන් ගේ මූල මැද අග යන ස්ථානයන් අතුරින් අජීනා පිහිටන පරිදි ස්පෘෂී කළ ස්ථානය සැලකීමෙන් ද, 4. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසලම්බනයෙහි මනා කොට සිත පිහිටුවීමෙන් ද, 5. අනිත්‍යාදි වශයෙන් සැලකීමෙන් ද, 6. පැවැතීම හා නිමිත්ත වශයෙන් කෙලෙසුන් විනිවඛිතය (- පෙරලීම) කිරීමෙන් ද, 7. සඵලකාරයෙන් සියලු කෙලෙසුන් සන්සිඳුවීමෙන් ද, 8. ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කිරීමෙන් ද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් මෙනෙහි කළ යුතු යි.

1. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් ගණින්නහු විසින් පසෙකින් අඩු නො කොට දසයෙකින් ද වැඩි නො කොට අතරින් පතර බණ්ඩ වූ ගණන් ද නො තබා ගිණිය යුතු යි; එහි ද පළමු කොට වී මනින්නකු මෙන් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් අතුරින් යමක් යමක් වැටහෙන්නම් එය සලකමින් ගණන් කළ යුතු යි. එසේ ගණින්නහුට පිටතට හා ඇතුළතටත් නික්මෙන්නාවූ ද පිවිසෙන්නාවූ ද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ ප්‍රකට ව වැටහෙත්; ඊට පසු ඒ සෙමෙන් ගිණිම හැර ගාලෙකින් නික්ම යන ගවයන් ගණින ගොපල්ලකු මෙන් වහ වහා ගණන් කළ යුතු යි; මෙසේ ගණින්නහුට ද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ වහා වහා නැවත නැවත හැසිරෙත්. ඉක්බිති ඔහු විසින් ඇතුළත හා පිටත වාතය නොගෙන චාරයට පැමිණි පැමිණි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් ම ගෙන එක - දෙක - තුන - හතර - පහ - හය - යනාදී වශයෙන් වහා වහා ගණන් කළ යුතුයි. ඒ එසේමැයි - කමටහන ගණන පිළිබඳව පවත්නා කල්හි ඒ ගණන බලයෙන් ම සිත එකඟ වෙයි. සැඩ දිය පාරෙක රිටක් සිටුවා ඔරුවක් තවත්වා තැබීම මෙනි.

මෙසේ වහා වහා ගණන් කරමින් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් පවත්වන්නහුට කර්මසථානය නිරතුරුව පවත්නාක් මෙන් වැටහෙයි.

ඇතුළට පිවිසෙන වාතය සමග සිත ප්‍රවේශ කරන්නනුට ඇතුළට වාතයෙන් පහරන ලද්දක් මෙන් ද මේදසින් පිරුණාක් මෙන් ද වෙයි. පිටතට නික්මෙන වාතය සමග සිත බැහැර කරන්නනුට බාහිර වූ නොයෙක් අරමුණුවල සිත විසිර යයි. පහළ තැන්හි ම සිත පිහිටුවා භාවනා කරන්නනුගේ භාවනාව සමෘද්ධ වේ. මේ ගණන් කරමින් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් පැවැත්වීමෙහි ප්‍රයෝජනයයි. මෙසේ කොපමණ වේලාවක් ගණන් කළයුතු ද යත්, යම්තාක් ගණන් නො කර ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසාරම්භයෙහි සිහිය පිහිටා සිටී නම්, එපමණ කල් ගණන් කළ යුතුයි.

මෙසේ ගිණිමෙන් අරමුණෙහි සිත පිහිටුවා අනුබන්ධනයෙන් හෙවත් ගිණිම තබා ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් අනුව සිහිය පවත්වමින් මෙනෙහි කළ යුතුයි. නැවත ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ මූල මැද අග යන තුන් තැන්හි අභිණා වශයෙන් සිහිය පිහිටුවමින් මෙනෙහි කළ යුතුයි. මේ පරිද්දෙන් මෙනෙහි කරන්නනුට නොබෝ කලෙකින්ම පටිභාග නිමිත්ත උපදනේ වෙයි. මෙසේ නිමිත්ත එළඹෙයිවි තැන් පටන් ඔහුගේ නීවරණයෝ යටපත් වෙති; ක්ලෙශයෝ සන්සිඳෙති; සිත උපචාර සමාධියෙන් එකඟ වූයේ වේ. අනතුරු ව ඒ නිමිත්ත උත්සාහයෙන් ආරක්ෂා කරමින් නැවත නැවත මෙනෙහි කිරීම් වශයෙන් වර්ධනය කොට දශ විධ අර්පණා කෞශල්‍ය සම්පාදනය කටයුතු යි, වියඝී සමන්තිය යෙදිය යුතුයි. මෙසේ වෑයම් කරන්නනුට චතුක්ක පක්ඛක ධ්‍යානයෝ උපදනාහු වෙති. එහි සිට සලකකතා විලකකතා වශයෙන් හෙවත් අනිත්‍යාදී වශයෙන් විදර්ශනා කිරීමෙන් හා ක්ලෙශයන් පරිවර්තනය කිරීමෙන් කම්ප්‍යානය වඩන්නේ ය; නැවත ඒ ධ්‍යානය පක්ඛවිධ වර්ධනයෙන් වසඟ කොට සමවතින් නැගිට ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් හෝ ධ්‍යානාධිග්‍යයන් හෝ මෙනෙහි කෙරෙයි, එහි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් මෙනෙහි කරන තැනැත්තේ මේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ කුමක් ඇසුරු කළාහු ද? ඔවුහු හදවත ඇසුරු කළාහු ය; හදවත නම් කර්ජකය යැ කර්ජකය නම් සතර මහා භූතයන් හා උපාදය රූපයනැයි මෙසේ රූපය පරිග්‍රහණය කෙරෙයි; අනතුරු ව ඒ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස අරමුණෙහි ස්පර්ශපක්ඛමක ධර්මයන් නාම යැයි කියා නාමය පරිග්‍රහණය කෙරෙයි; මෙසේ නාමරූපයන් සලකා ඔවුන්ගේ ප්‍රත්‍යය සොයන්නේ අවිදුදි වූ ප්‍රතීත්‍යසමුත්පාදය දැක ඒ නාම රූපය ප්‍රත්‍යය - ප්‍රත්‍යයොත්පන්න ධර්මමාත්‍රයක් ම ය, ඒ හැර සත්ත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් හෝ නැතැයි තරණය කළ සැක ඇත්තේ ප්‍රත්‍යය සහිත නාම රූපයෙහි අනිත්‍යාදී ත්‍රිලක්ෂණයට නගා විදර්ශනා වඩන්නේ මාගී එල පිළිවෙළින් රහත්ඵලයට පැමිණෙයි; මේ එක් හික්කු කෙනෙකුන්ගේ රහත් බව තෙක් නිව්‍යාණ මාගීයයි.

ධ්‍යානාධිගතයන් මෙනෙහි කරන යෝගාවචර තෙමේ ද, මේ ධ්‍යානාධිගතයෝ කුමක් ඇසුරු කළාහු ද? හදවත ඇසුරු කළාහු ය; හදවත නම් කර්මකය යැ. එය රූප යයි ද, ධ්‍යානාධිගත නාම යයි ද, නාම රූපය නිශ්චය කොට, ඒ නාම රූපයාගේ අවිද්‍යාදී ප්‍රත්‍යාකාරය දකු පළමු කී සෙයින්ම ප්‍රත්‍යය සහිත නාම රූපයෙහි ත්‍රිලක්ෂණයට නගා විදහිතා වඩන්නේ පිළිවෙළින් රහත් බවට පැමිණෙන්නේය. මේ එක් ගිකු කෙනෙකුන්ගේ අර්හත්ත්වය තෙක් නිව්‍යාණ මාගීයයි.

මෙසේ තමාගේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කයෙහි හෝ අනිකකුගේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කයෙහි හෝ කායානුපස්සනා භාවනාව සිහි කර මින් හෙවත් කය අනුව බලමින් වාසය කරන්නේය; කලෙක තමා ගේ ද කලෙක මෙරමාගේ ද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කයෙහි කය අනුව බලමින් වාසය කරන්නේ ය; මෙසේ මෙයින් ඒ යෝගාවචරයාගේ ප්‍රගුණ කම්පජාතය නො තබා හැසිරෙන කාලය වදරන ලද්දේ ය. නැවත කිසිවිටෙක කායාදී වූ සමුදය ධර්මයන් අනුව බලමින් කිසිවිටෙක ව්‍යය ධර්මයන් අනුව බලමින් ද හෙවත් උත්පත්තිය හා විනාශය බලමින් ද වාසය කෙරෙයි; එහි කඹුරාගේ කඹුරු සම ද කඹුරු සමෙහි තළය ද ඒ පිණිස වූ වැයම ද නිසා යම්සේ වාතය ඔබමොබ හැසිරේ ද, එසේ ම ඔහු ගේ කර්මකය ද නාසාපුටය ද සිත ද නිසා ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසකාය ඔබමොබ හැසිරෙයි. කඹුරු සම ඉවත දු කලු කඹුරු සමෙහි තළය බිඳුණු කලු ඒ පිණිස වූ ව්‍යායාමය ද තැනි වූ කල්හි යම්සේ ඒ වාතය නො පවතී ද, එසේම කය බිඳුණු කලු තැහැ සිදුර තැසුණු කලු සිත නිරුද්ධ වූ කලු ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසකාය නම් නොපවත්නේ ය; එහෙයින් කායාදීන්ගේ නිරෝධයෙන් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ නිරෝධය වෙයි. එසේ ම කලෙක උත්පත්ති ස්වභාවය ද කලෙක විනාශ ස්වභාවය ද නැවත නැවත බලමින් වාසය කරන්නේ වෙයි. මෙසේ නුවණින් බලන්නා වූ ඒ යෝගාවචරයා හට ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසකාය නම් ඇතැයි ද සත්ත්වයෙක් නැත, පුද්ගලයෙක් නැත, ස්ත්‍රියක් නැත, පුරුෂයෙක් නැත, ආත්මයෙක් නැත, ආත්මනීය නො වෙයි, මම නො වෙමි, මා ගේ නොවෙයි, කිසිවෙක් නො වෙයි, කිසිවකුගේත් නො වේ යැයි සිහිය එළඹ සිටියේ වේ. ඒ සිහිය ද මකුමන්නෙහි ඥාන ප්‍රමාණය පිණිස ද ස්මරනී ප්‍රමාණය පිණිස ද වෙයි. හෙවත් සිහිය හා නුවණ වැඩිම පිණිස වේ. තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි වශයෙන් ද නො ගෙන වාසය කෙරෙයි. කාය සධ්‍යාන ලෝකයෙහි රූප වේදනාදී කිසි ධර්මයකුත් 'මේ තෙමේ මා ගේ ආත්මය වේ යැ'යි කියා ද 'ආත්මය පිළිබඳ හෝ වේ යැ'යි කියා ද නො ගනී. මෙසේ මේ

ආනාපාන ස්මෘති වශයෙන් ද යෝගාවචර තෙමේ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨාන භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ වේ.

ඒ ආනාපාන පථියෙහි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් සලකන්නා වූ සිහිය දුූඛ සත්‍ය යැ; ඒ සිහිය උපදවන්නාවූ සුචී තෘෂ්ණා තොමෝ සමුදය සත්‍ය යැ; ඒ ස්මෘති තෘෂ්ණා දෙදෙනාගේ නොපැවැත්ම නිරෝධ සත්‍ය යැ; දුක දුනගන්නා වූ සමුදය දුරු කරන්නා වූ නිවන අරමුණු කරන්නා වූ ආයාථි මාගීය මාගී සත්‍ය යැයි; මෙසේ චතුස්සත්‍ය වශයෙන් උත්සාහ කොට නිවනට පැමිණෙන්නේ වෙයි. මේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස වශයෙන් භාවනාවෙහි යෙදුණු එක් මහණකුගේ රහත් ඵලය තෙක් නිව්ඤ්ඤාචාරය වේ.

ආනාපාන පථය නිමි.

මෙසේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස වශයෙන් කායානුපස්සනාව විභාග කොට මෙ විට ඉරියවු වශයෙන් විභාග කරන්නට 'සුතවපරං' යනාදිය වදළ සේක. යෝගාවචර මහණ තෙම යන්නේ හෝ 'යෙමි' යි කියා සත්ත්ව දෘෂ්ටිය හරිමින් දැනගනී; එ සේ ම සිටියේ හෝ 'සිටිමි' යි කියා ද, හුන්නේ හෝ 'හිඳිමි' යි කියා ද, නිදන්නේ හෝ 'නිදිමි' යි කියා ද දැනගනී. ගමනාදි යම් යම් ආකාරයෙකින් ඔහු ගේ කය සිටියේ නම්, ඒ ඒ ආකාරයෙන් ඒ ඉරියවුව දැන ගන්නේ වේ.

බලු සිවල් ආදි සත්ත්වයෝ පවා ගමන් කරන්නාහු ඒකාන්තයෙන් ම ඇපි යමුයි දැනගනිති. එතෙකුදු වුවත් ඔවුන් ගේ ඒ දැනීම සත්ත්වදෘෂ්ටිය නො හරියි; ආත්ම සංඥාව නො නසයි ; කම්පථානයක් හෝ සතිපට්ඨාන භාවනාව හෝ නො වේ. මේ ඊයඹාපථ දේශනාව එබලු දැනීමක් සඳහා නො වදළ සේක. මේ යෝගාවචරයා ගේ දැනීම වනාහි සත්ත්ව දෘෂ්ටිය හරියි; ආත්ම සංඥාව නසයි; කම්පථානය හා සතිපට්ඨාන භාවනාව ද වේ. මේ වූ කලි කවරෙක් යේ ද? කවරකු ගේ ගමනෙක් ද? කුමන කරුණෙකින් යේ ද යි මෙබලු දැනීම සඳහා වදළ සේක. එහි කවරෙක් යේ ද යි යනාදිය සැලකීමෙහි කිසි සත්ත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් හෝ නො යෙයි; එසේ ම කිසි සත්ත්වයකු ගේ හෝ පුද්ගලයකු ගේ හෝ ගමනකුත් නො වෙයි, විත්තක්‍රියා වායෝධාතූහු ගේ පැතිරීම හෙකු කොටගෙන ගමන සිද්ධ වෙයි. එහෙයින් මේ යෝගාවචර තෙමේ මෙසේ දැනගන්නේ වේ.

1. යම් විටෙක 'යන්නෙමි' යි සිතක් උපදී නම්, ඒ සිත වායෝධාතුව උපදවයි. වායෝධාතුව ගමනාකාරය හඟවන කායවිඤ්ඤානිය උපදවයි. විත්තක්‍රියා වායෝධාතූහු ගේ පැතිරීමෙන්

සියලු ශරීරය ඉදිරියට එළවයි. එය 'ගමන' යැයි කියනු ලැබේ. සිටීම ආදියෙහි ද මේ ක්‍රමයයි. එහි - 2. 'සිටීම' යි උපන් සිතට අනුරූප ව වායෝධාතුව ද, එයින් කායවිඤ්ඡනය ද උපදවයි. චිත්තක්‍රියා වායෝධාතුව ගේ පැතිරීමෙන් සියලු කය කෙළවර පටන් ඔසවයි. එය 'සිටීම' යැයි කියනු ලැබේ. 3. 'හිඳීම' යි උපන් සිතට අනුව වායෝධාතුව ද එයින් කායවිඤ්ඡනය ද, උපදවයි; චිත්තක්‍රියා වායෝධාතුවගේ පැතිරීමෙන් යට කය හකුළුවා උඩ කය පමණක් ඔසවයි, එය 'හිඳීම' යැයි කියනු ලැබේ. 4. 'නිඳීම' යි සිතක් උපන් කල එයින් වායෝධාතුව ද, වායෝධාතුවෙන් නිදන ආකාරය හඟවන කායවිඤ්ඡනය ද උපදවයි. චිත්තක්‍රියා වායෝධාතුව ගේ පැතිරීමෙන් සියලු ශරීරය සරසට දිගු කෙරෙයි, එය ශයනය හෙවත් 'නිඳීම' යැයි කියනු ලැබේ. මෙසේ දැනගන්නා වූ ඕනට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි; 'සත්ත' තෙමේ යන්නේ ය, සිටින්නේ යැයි කියනු ලැබේ; එහෙත් කිසි සත්තයෙක් යන්නේ හෝ සිටින්නේ හෝ නැති; යම්සේ ගැලක් යයි ගැලක් සිටී යැයි කියන නමුදු යන්නාවූ හෝ සිටින්නාවූ හෝ ගැලක් නැත්තේ ද, එහෙත් ගොනුන් යොද දක්ෂ රියකරුවකු පදවන කල්හි ගැල යෙයි, ගැල සිටී යැයි ව්‍යවහාර මාත්‍රයක් වේ ද; එසේ ම මේ කය ගැලක් මෙනි, චිත්තය වාතයෝ ගොනුන් මෙනි, සිත රියැදුරා මෙනි. යන්නෙමි යි, සිටින්නෙමි, යි සිතක් උපන් කල්හි කායවිඤ්ඡනය උපදවමින් වායෝධාතුව උපදී; චිත්තක්‍රියා වායෝධාතුවගේ පැතිරීමෙන් ගමනාදිය පවතියි; එහෙයින් සත්තයා යයි; සත්තයා සිටියි, මම යමි, මම සිටිමි, යනාදිය ව්‍යවහාර මාත්‍රයක් වේ' යැයි.

මෙසේ හෙතෙමුන්ගේ වශයෙන් ම පැවති ගමනාදිය සලකන්නා වූ මේ යෝගාවචර තෙමේ යැමි සිටිමි ආදී සතර ඉරියවු පවත්වන්නේ සත්තපුද්ගලාදියෙන් තොර කොට 'ඒ ඒ ඉරියවු පවත්වන්නෙමි' යි දැනගනී.

මෙ පරිද්දෙන් තමාගේ කයෙහි හෝ අනිකකු ගේ කයෙහි හෝ කලින් කල තමා ගේ ද අනුන් ගේ ද කයෙහි හෝ සතර ඉරියවු සැලකීමෙන් කය අනුව බලමින් කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරයි. රූපාදි ස්කන්ධයන් ගේ උදය ව්‍යය බලමින් වාසය කරන අයුරු සියලු තැන්හි ම පළමු ආනාපාන සතියෙහි කී ලෙසින් සැලකිය යුතුයි. විශේෂයෙන් මෙහි සතර ඉරියවු විමසන්නා වූ සිහිය දූෂිතයා වෙයි; ඒ සිහිය උපදවන සුචී තෘෂ්ණාව සමුදය සත්‍යය වෙයි. ඒ දෙ වැදෑරුම් ස්මෘතීන් ගේ නොපැවැත්ම තිරෝධ සත්‍යය වෙයි; දුක

දැනගන්නා වූ සමුදය දුරුකරන්නා වූ නිරෝධය අරමුණු කරන්නා වූ ආයතීමාතීය මාතී සත්‍යය වේ. මෙසේ වතුස්සත්‍ය වශයෙන් උත්සාහ කොට නිවනට පැමිණෙන්නේ වේ යැයි සැලකිය යුතුයි. මේ ඉරියව්‍ව පරිග්‍රහණය කරන්නාවූ එක් හික්‍ෂු කෙනෙකු ගේ අර්භත්ත්වය තෙක් නිව්‍යාණද්වාරය වේ.

ඒයභාසට පවය නිමි.

මෙසේ ඉරියව්‍ව වශයෙන් කායානුපස්සනාව විභාග කොට නැවත සතරසම්ප්‍රජන්‍ය වශයෙන් විභාග කරන්නට 'සුතවපරං' යනාදිය වදළ සේක. (මේ කායානුපස්සනාවෙහි දී) යෝගාවචර මහණ තෙමේ ඉදිරියට යෑමෙහි ද ආපසු ඊමෙහි ද නුවණින් දැනකරන්නේ වෙයි; එසේ ම අභිමුඛය බැලීමෙහි හා භාත්පස බැලීමෙහි ද, අත්පා හැකිළීමෙහි හා දිගු කිරීමෙහි ද, සහල සිවුරු දරීමෙහි ද, කැමි පිම් ආදියෙහි ද, මල - මුත්‍ර පහ කිරීමෙහි ද, ගමනෙහි සිටීමෙහි හිඳීමෙහි නිඳීමෙහි නොනිඳීමෙහි කපා කිරීමෙහි හා කපා නොකිරීමෙහි ද ප්‍රඥාවෙන් යුක්ත ව ම සියලු කටයුතු කරනසුලු වූයේ වේ.

වතුර්විධ සම්ප්‍රජන්‍යය

මෙසේ යෑම් ඊම් ආදි සියල්ල නුවණින් සලකා ඒ ඒ කටයුතු කිරීම ද කිසි තැනෙකින් නුවණින් විරහිත නොවීම ද මෙහි කායානුපස්සනාව වේ. නුවණින් දැන කටයුතු කිරීම යැයි කියන ලද ඒ සම්ප්‍රජන්‍යය සතර වැදෑරුම් වේ. 1. සාර්ථක සම්ප්‍රජන්‍යය, 2. සත්ප්‍රාය සම්ප්‍රජන්‍යය, 3. ගෝචර සම්ප්‍රජන්‍යය, 4. අසම්මෝහ සම්ප්‍රජන්‍යය යයි කියයි. 1. ඉදිරියට යෑමෙහි සිතක් උපන් කල්හි සිත ව්‍යස ම නො ගොස් ඒ ගමනින් මට වැඩක් ඇද්ද? නැද්ද යි වැඩ අවැඩ සලකා අර්ථ පරිග්‍රහණය සාර්ථක සම්ප්‍රජන්‍යය නම්. එහි අර්ථය නම්: වෛත්‍ය දර්ශන බෝධි දර්ශන සංඛ්‍යා දර්ශන අශුභ දභිතාදි වශයෙන් ධම්ම වශයෙන් වැඩීමයි. වෛත්‍යයක් දක බුදුගුණ සිහි කිරීමෙන් බුධාලම්භන ප්‍රීතිය උපදවා ඒ ප්‍රීතිය ම ඤාය වශයෙන් මෙතෙහි කරන්නේ රහත් බවට ද පැමිණෙයි. එහෙයින් වෛත්‍ය දභිතය සාර්ථක වෙයි. බෝධි දභිතාදියෙහි ද ඒ ඒ පරිද්දෙන් සාධික බව සැලකිය යුතු යි. 2. නැවත ඒ ගමනෙහි ද පහසු නොපහසු සලකා සියලු ආකාරයෙන් ම පහසු විධිය ගැනීම සත්ප්‍රාය සම්ප්‍රජන්‍යය නම්. ඒ කෙසේ ද යත්: වෛත්‍ය දභිතය හැම ලෙසින් ම සාධි වෙයි. එතෙකුදු වුවත් වෛත්‍යයට මහත් වූ පූජා පවත්වන කල්හි ඒ සාධනයට මහත් වූ සෙතාව රැස් වේ නම්, එහි ස්ත්‍රී පුරුෂයෝ සාධික සම්පත්තියට සුදුසු සේ වස්ත්‍රාභරණයෙන්

සැරසී හැසිරෙති; ඒ පිරිස් අතුරෙහි හැසිරෙන මේ යෝගාවචරයා හට ඉෂ්ට වූ අරමුණෙහි ලෝභයත් අනිෂ්ට අරමුණෙහි කෝපයත් නො සම ව බැලීමෙන් මෝහයත් උපදී නම්, කායසංසථාපත්තියටත් පැමිණිය හැකි නම්, ජීවිතයට හෝ බ්‍රහ්මචරියාවට විපත් සිදු විය හැකි නම්, එබඳු වූ වෛතාසථානය සුව නො වෙයි; එබඳු කිසි විපතක් නැති කළහි සුව වේ. සඬ්ඝ දඹිනාදියෙහි ද මෙසේ ම සලකා බැලිය යුතුයි.

අශුභ දඬුන වස්තුව

අශුභ දඬුන ද සාථී වෙයි; මේ කතා වස්තුවෙන් ඒ බව දත යුතු යි: එක් තරුණ හික්කු කෙනෙක් හෙරණ පැවිද්දකු සමඟ දහැටි දඩු පිණිස ගියේ ල; හෙරණන්ද මගින් ඇත්ව ඉදිරියට යන්නේ අශුභ නිමිත්තක් දක ප්‍රථම ධ්‍යානය උපදවා ඒ ධ්‍යානය ම පාදක කොට සංස්කාරයත් මෙනෙහි කරමින් අනාගාමී ඵලයට පැමිණ රහත් මහ පිණිස කමටහන් ගෙන සිටිදැ ය. තරුණ හික්කුන් වහන්සේ සාමණේරයන් නො දක 'සාමණේරය' යි හඬගැසේක. හෙතෙම 'මා පැවිදි වූ තැන් පටන් හික්කුවක් සමඟ දෙවරක් කථා කළ විරු නම් නැත, එහෙයින් අත් දිනෙක රහත් මහ උපදවන්නෙමි'යි සිතා කිම වහන්සැ යි පිළිතුරු දින. නැවත 'එව' යි කියන ලද්දේ එක බසින් ම අවුත් සාමානි! පළමු කොට මේ මගින් ගොස් මා සිටි පෙදෙසෙහි සිට පෙර දිගට හැරී බැලුව මැනවැ'යි කී ය. හික්කුන් වහන්සේත් එසේ කොට ඒ හෙරණන්දැ සේ ම ධ්‍යාන උපදවා අනාගාමී ඵලයට පැමිණි සේක. මෙසේ එක ම අශුභය දෙ දෙනාට ම වැඩ පිණිස වූයේ ය. මෙ පරිද්දෙන් සාථී වූ ද, මේ අශුභය පුරුෂයෙකුට මාගමී අශුභය ද මාගමකට පුරුෂ අශුභය ද නො සුව වෙයි; සභාග වූ අශුභය ම සුව වේ. මෙසේ සත්ත්‍රාය - අසත්ත්‍රාය වන පරිදි සලකා සත්ත්‍රාය වුවක් ම ගැනීම සත්ත්‍රාය සම්ප්‍රජන්‍යය නමැයි දතයුතු යි.

හරණපට්ඨාහරණ වතුකකය

3. නැවත අඩු නැති ව ගන්නා ලද සාථික සත්ත්‍රාය යන සම්ප්‍රජන්‍යයන් ඇත්තහු ගේ අටකිස් කමටහන් අතුරින් තමා ගේ සිතට රුචි වූ කම්භාන සඬ්ඛ්‍යාන ගෝචරයක් ඉගෙන පිටු පිණිස හැසිරීමෙහි දී ඒ කම්භානය අත් නො හැර යෑම ගෝචර සම්ප්‍රජන්‍යය නම්. එය ප්‍රකට වීම පිණිස මේ හරණපට්ඨාහරණ වතුකකය දතයුතු යි. 1. මේ ශාසනයෙහි එක් මහණෙක් කම්භානය ගෙන යයි. ආපසු නො ගෙනෙයි. 2. එකෙක් පිටු පිණිස හැසිරෙන විට කම්භානය නො ගෙන යයි, පෙරළා එන කල්හි ගෙන එයි; 3. අනෙකක් ගෙන යන්නේත් පෙරළා ගෙන එන්නේත් නො වෙයි; 4. එකෙක් වනාහි ගෙන යන්නේත්

ද ආපසු ගෙන එන්නේ ද වේ. 1. ඒ මහණන් සතර දෙනා අතුරින් යම් කෙනෙක් දහවල් කාලයෙහි සක්මන් ආදියෙන් යුක්ත ව නිවරණයන්ගෙන් සිත පිරිසුදු කොට රාත්‍රියෙහි යාම තුන ද සුදුසු පරිද්දෙන් ගෙවා අලුයම සෑමළු බෝමළු ආදියෙහි වත් පිළිවෙත් කොට පිටු පිණිස හැසිරෙන වේලාවෙහි පාසිවුරු ගෙන බුදු ගුණ මෙනෙහි කරමින් වෛත්‍යසාධනාදියට පැමිණ බුධාලම්බන ප්‍රීතිය උපදවා වැද තමා පුරුදු කළ කම්සාධනය අත් නො හැර පිටු පිණිස ගමට පිවිසෙයි. මනුෂ්‍යයෝ ඒ හික්කුට දක අප ගේ ආයාසයන් වහන්සේ වැඩිසේකැයි පෙර ගමන් කොට පාත්‍රය ගෙන බුහුමන් සහිත ව ගෙයි වඩා හිඳුවා කැඳ අවුළු බත් ආදිය පිළිගන්වති; එහි දී කම්සාධනයෙන් වෙන් වූ ධම්මකථාවක් තම් තැනැයි යනාදිය සිතමින් බණ කිම් ආදියෙන් කල්යාණ ඇතුළු ගම දී මැ වළඳා පස්වරුයෙහි විහාරයට පැමිණෙයි. මේ හික්කුටක් තමා පළමු ගෙන ගිය කම්සාධනය නොගෙනෙන්නේ යැයි කියනු ලැබේ.

2. පළමු කී සෙයින් උදෑසන ම වත්පිළිවෙත් පුරන්තාවූ යම් හික්කුටක්හු ගේ බලවත් වූ ජයරාශ්‍රය අනුපාදින්නක කය හැරදමා උපාදින්නක කය ගෙන සිටී ද, ශරීරයෙන් ධනදිය වැගිරේ ද, කම්සාධනයක් සිහි නො වේ ද, හෙතෙම උදෑසන ම පාසිවුරු ගෙන වහා වහා වෛත්‍යය වැඳ ගමට පිවිසෙයි. එහිදී කැඳක් හෝ ලැබ ආසන ශාලාවක පිවිස දෙතුන් වරක් බීමෙන් ම කම්ප තෙජෝ ධාතුව හෙවත් බඩගින්න සන්සිඳෙයි; දිය කළ සියයෙකින් තෑ කලක් මෙන් තෙජෝධාතූ පරිදහය නිවී කම්සාධනය සිහි කරමින් ම කැඳ වළඳයි. පසුව අත් තැනෙක පිටු සිහා ආහාර වළඳා පිළිවෙළින් වැටහෙන්නාවූ කම්සාධනය ගෙන ම ආපසු විහාරයට පැමිණෙයි. මේ මහණ තෙම කම්සාධනය නො ගෙන යයි; එහෙත් පෙරළා ගෙන එන්නේ යැයි කියනු ලැබේ. ලක්දිව පෙර ගමක් පාසා ම හික්කුන් ගේ වැළැඳීම් ආදි ප්‍රයෝජනය පිණිස සාදන ලද ආසන ශාලා වී යැයි ද ඒ ඒ ආසන ශාලාවල ගණන් තැනි හික්කුහු කැඳ වළඳා හිඳ විදඹිනා වඩා රහත් පලට පැමිණියාහු යැයි ද හික්කුන් රහත් නො වූ ආසන ශාලාවක් තම් නො වී යැයි ද කියනු ලැබේ.

3. යම් මහණෙක් වනාහි ප්‍රමාද ව හැසිරෙන්නේ බහා තබන ලද වියාසී ඇතිව වත්පිළිවෙත් හැරදමා පඤ්චිධ විනිබ්බතයෙන් බඳනා ලද සිත් ඇති ව වාසය කරන්නේ කම්සාධනයක් තම් ඇතැයි යන හැඟීමකුත් තැනි ව ගමට වැඳ පිටු සිහා අනනුලොමික වූ ගිහිසංසථියෙන් යුක්තව කම්සාධනයක් තැනිව ම විහාරයට පිවිසේ

ද ඒ මහණ තෙම කම්සථානය වෙත ගෙනයන්නේත් ආපසු නොගෙනෙන්නේත් වේ යැයි කියනු ලැබේ.

ගතපට්ඨාගතික වත

4. යම් මහණෙක් කම්සථානය ගෙන යන්නේත් ආපසු ගෙන එන්නේත් වේ නම්, හෙතෙම ගතපට්ඨාගතික වත වශයෙන් දන යුතුයි. ඒ එසේ මැයි තමහට වැඩ කැමැති කුල පුත්‍රයෝ ශාසනයෙහි පැවිදි ව දස දෙන ද විසි දෙන ද පනස් දෙන ද සියක් දෙන ද කතිකාවත් කොට ගෙන එක් ව වෙසෙති; ඇවැත්නි! තෙපි ණයෙන් පීඩිත ව පැවිදි වූවාහු ද රාජ භයාදිය නිසා පැවිදි වූවාහු ද දුර්භික්ෂාදියෙන් ජීවත්විය නොහැකි ව පැවිදි වූවාහු ද නො වන්නාහු ය. වැළි දුකින් මිදෙනු කැමති ව පැවිදි වූවාහු ය. එහෙයින් ගමනෙහි උපත් ක්ලේශය ගමනෙහි ම නිග්‍රහ කරවූ; සිටිම් හිඳිම් නිදිම් යන ඒ ඒ ඉරියව්වෙහි උපත් ක්ලේශය ද ඒ ඒ ඉරියව්වෙහි දී ම නිග්‍රහ කරවූ යැයි කියායි. මෙසේ කතිකාවත් කොට වසන්නාවූ ඔවුහු පිඬු පිණිස හැසිරෙන්නාහු කර්මසථාන මෙතෙහි කරමින් ම යෙති; ඉදින් කිසිවකුට ගමනෙහි දී ක්ලේශයෙක් උපන්නේ නම්, එය එහිදී ම නිග්‍රහ කෙරෙයි; එසේ නොහැකි වන්නේ සිටි; එවිට පිටිපසින් එන හික්කු ව ද සිටි; ඒ උපත් කෙලෙස් ඇති හික්කු තෙම 'තට උපත් විතර්කය මේ පිටිපසින් සිටි හික්කු තෙමේ ද දැනගත්තේය. තට මෙබඳු විතර්කයක් ඉපදවීම සුදුසු නො වේ' යැයි තමා හට වෝදනා කොට එහි දී ම විදසුන් වඩා ආයාසී භූමියට බැසගනී. එසේ නො හැකි වන්නේ හිඳගනී. එකල්හි පිටිපසින් එන තැනැත්තේ ද හිඳගනී. මේ ක්‍රමයෙන් ආයාසී භූමියට බැසගන්නට නො හැකි වන්නේ උපත් කෙලෙස් යටපත් කොට කර්මසථානය මෙතෙහි කරමින් ම යයි. කර්මසථානයෙන් වෙන් ව පියවරෙකුදු නො නඟයි; ඉදින් ගියේ නම් ආපසු පළමු සිටි පෙදෙසට ම එන්නේ යි. ආරක්ෂකවාසී මහාචූෂ්‍යදේව තෙරුන් මෙහි.

මහා චූෂ්‍යදේව තෙර

උත්චහන්සේ වනාහි එකුත් විසි වසරක් ගතපට්ඨාගතික වත පුරමින් විසූහ. අතරමග සීඝ්‍රමී ආදි කර්මාන්තවල යෙදුන මනුෂ්‍යයෝ එසේ යන්නා වූ තෙරුන් වහන්සේ දක 'මේ තෙරුන් වහන්සේ නැවත නැවත එහා මෙහා යන සේක. කිමෙක මංමුළා වීමෙන් ද? නොහොත් කිසිවක් නැති වීමෙන් දෙහෝයි කථා කෙරෙති. උත්චහන්සේ ඒ කථාව නො ගෙන කර්මසථානයෙහි යෙදුණ සිතින් ම මහණදම් පුරමින් විසි වසරක් ඇතුළත රහත් ඵලයට පැමිණි සේක. රහත් බවට පැමිණි කල්හි උත්චහන්සේට සක්මන් කෙළවර අරක්ගෙන සිටි දෙවතා දුටු

ඇඟිලිවලින් පහන් දල්වා සිටියා; සතරවරම් මහ රජු ද ශක්‍ර දේවෙන්ද්‍ර තෙමේ ද සහම්පති මහාබ්‍රහ්ම තෙමේද උපසාදානයට පැමිණියාහු ය. වහවාසී මහා තිස්සා නම් තෙර කෙනෙක් ඒ ආලෝකය දක දෙවන දවස් තෙරුන් විවාළන - රාත්‍රියෙහි ආයුෂ්මතුන් සමීපයෙහි තිබූ ආලෝකය කිමෙක් දැයි. එවිට තෙරුන් වහන්සේ ආලෝකය නම් පහන් ආලෝකය ද මැණික් ආලෝකය ද වේ යැයි කථාව වික්ෂේප කළ සේක. නැවත ඔබ එය වසන සේකැයි පෙරැත්ත කොට අසන කල්හි එසේ යැයි ප්‍රතිඥා කොට කරුණු දැන්වූ සේක.

මහානාග තෙර

කඵලල්මඩු වැසි මහානාග සථවිරයෝ ද ගතපට්ඨාගතික වන පුරන්තාහු පළමු කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ මහා ප්‍රධානය පුදන්තෙමිසි සත් අවුරුද්දක් සිටීම හා සක්මන ම අධිෂ්ඨාන කර ගත්හ. නැවත සොළොස් අවුරුද්දක් ගතපට්ඨාගතික වන පුරා රහත් වූ සේක. උත්වහන්සේ කර්මසාදනයෙහි යෙදුණ සිතින් ම පය නගිනි; යම් විටෙක කර්මසාදනයෙන් වෙන් ව පය නගන ලද්දේ නම් නැවතී කමටහන් සිහිකරමින් ම පය නගිනි. ගම් සමීපයට පැමිණ ඩබරාවෙන් දිය පෙරා පාත්‍රය සෝද ජලයෙන් මුඛය පුරවා ගනී, ඒ කුමට ද යත් හික්කාව දෙන්නට හෝ වදින්නට පැමිණි මිනිසුන්ට 'දිගා වවු' යයි කියන පමණකිනිදු කර්මසාදන වික්ෂේපයක් නොවේ වයි කියායි ඉදින් යමෙක් නිව් ආදිය විචාරන ලද්දේ නම් ජලය ගිල පිළිතුරු දෙයි. එසේ නැති කල්හි ගමින් නික්මෙන කල්හි ගම් දෙර කාරා දමා යන්නේ ය.

ගලඔතොට පනසක් හික්කුහු

ගලඔතොට විහාරයෙහි වස් එළැඹ සිටි පනසක් හික්කුහු ඇසළ පුණ්‍ය පොහෝ දින කතිකාවතක් කළාහු ය. 'රහත්ඵලයට නො පැමිණ ඔවුනොවුන් කථා නො කරන්නෙමු'යි කියා යි. පිඩු සිහන කාලයෙහි ද පළමු මහානාග තෙරුන් මෙන් හැසුරුණාහු ය. එගම්වැසි මනුෂ්‍යයෝ 'කිමෙක් දෙ හෝ මේ හික්කුහු අප සමග ම කථා නො කෙරෙත් ද ඔවුනොවුනුන් කථා නො කෙරෙත්'දැයි සිතා ඔවුනොවුන් කථා නො කෙරෙත් නම් හටගත් කලහයෙකින් විය යුතු යැ වරෝ යමිහ ඔවුනොවුන් ක්ෂමා කරවමු යැයි සියල්ලෝම විහාරයට ගියාහු ය. එහි ද පනසක් හික්කුහු අතුරෙන් දෙදෙනෙකුන් එක් තැනෙක නුදුටුවාහු ය. ඒ මිනිසුන් අතුරෙහි නුවණැති මනුෂ්‍යයෝ 'පින්වත්ති!

කලහකරුවන් වසන තැනෙක මෙබඳු නො වෙයි; සෑම එ බෝමළු හමදනා ලදහ. මුසුන් සකස් කොට තබන ලදහ. පැන් එළවා තබන ලද්දී මවුහු එයින් ම නැවතුණාහු ය. ඒ හික්කුහු ද තුන්මස ඇතුළත රහත් බවට පැමිණ මහා පවාරණයෙන් විශුද්ධිපවාරණය පැවරූ හ.

මෙසේ කළුවැල්මවූ වැසි මහානාග තෙරුන් මෙන් ද, ගලඹනොට පනසක් හික්කුන් මෙන් ද කර්මසානායෙහි යෙදුන සිතින් ම පිය නගමින් ගම සමීපයට පැමිණ වීථි සලකා රාසොඩුන් ධුනියන් කලහ කරුවන් වණ්ඩ වූ ඇත් අස් ආදීන් නැති වීවියකට බැස ගෙපිළිවෙළින් පිඩු සිභාගෙන යම් පහසු තැනෙක හිඳ කම්සානාය මෙනෙහි කරමින් ම ආහාරයෙහි ප්‍රතික්කුල සංඥාව උපදවා අකබ්බිහඤ්ජන - වණාලෙපන - සුත්තමංස යන උපමාවන් ගේ වශයෙන් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරමින් අඩග අටෙකින් යුත් පිණ්ඩපාතය වළඳන්නේ ද ; එය ක්‍රීඩා පිණිස ද මද වැඩිම පිණිස ද සැරසීම පිණිස ද අඩුතැන් පිරීම පිණිස ද නො වන්නේ ය. වළඳ අවසානයෙහි ද මොහොතක් බත් විඩාව සන්තිඳුවා පෙර සේම කම්සානාය මෙනෙහි කෙරේ ද?, මේ මහණ තෙමේ වනාහි කර්මසානාය ගෙන යන්නේත් ආපසු ගෙන එන්නේත් වේ යැයි කියනු ලැබේ.

ගතපට්ඨාගතික වනෙහි අනුසස්

මෙ ගතපට්ඨාගතික වන පුරුන තැනැත්තේ හේතු සම්පත් ඇත්තේ වී නම්, පළමු වයසෙහි හෝ මධ්‍යම වයසෙහි හෝ මැරෙන කාලයෙහි හෝ රහත් බවට පැමිණෙයි. එසේ නොහැකි වන්නේ පසුව දිව්‍ය සුත්‍රයකු වූ රහත් බවට පැමිණෙයි; එසේත් නොහැකි වන්නේ බුදු කෙනෙකුත් නූපත් කල්හි මිනිස් ලොවූ ඉපිද පසේ බුදුබවට පැමිණෙයි; පසේ බුදුබවට හෝ නොපැමිණියේ නම් අනතුරු බුදු කෙනෙකුත් සම්පයෙහි දුරුවීරිය තෙරුන් මෙන් බිප්පාහික්කු හෝ වෙයි; සැරියුත් තෙරුන් මෙන් මහා ප්‍රාඥ හෝ වෙයි; මුලලත් තෙරුන් මෙන් මහත් සෘද්ධි ඇත්තේ හෝ වෙයි; මහසුප් තෙරුන් මෙන් ධුතවාදී හෝ වෙයි; අනුරුද්ධ තෙරුන් මෙන් දිවැස් ඇත්තේ හෝ වෙයි; උපාලි තෙරුන් මෙන් විනයධර හෝ වෙයි; මත්තානිපුත්ත පුණ්ණ තෙරුන් මෙන් ධර්මකපීක හෝ වෙයි; රේවත තෙරුන් මෙන් ආරණ්‍යයක හෝ වෙයි; අනඳ තෙරුන් මෙන් බහුශ්‍රැත හෝ වෙයි; රහල් තෙරුන් මෙන් ශික්ෂාකාමී හෝ වේ යැයි. යම් මහණෙක් මේ හරණපට්ඨාහරණ වතුෂ්කය අතුරින් පසු ව කී ගතපට්ඨාගතික වන පුරුන්නේ නම් ඔහුට ගෝචරසම්ප්‍රජන්‍යය මුදුන් පැමිණියේත් වන්නේ යි.

නැවත ඉදිරියට යෑම් ආදියෙහි නොමුළා වීම අසමොහ සම්ප්‍රජන්‍ය නම් වේ. ඒ මෙසේ දැන යුතුයි; මේ ශාසනයෙහි යොග්‍ය වචර

මහණ තෙම ඉදිරියට යන්නේ හෝ ආපසු එන්නේ හෝ බාල පාඨප්තයකු මෙන් යැමි ආදියෙහි ආත්මය ඉදිරියට යයි, ආත්මය විසින් යැම නිපදවන ලද, මම යමි, මා විසින් යැම නිපදවන ලදැයි කියා හෝ මුළාවට නො පැමිණ යැමට සිතක් උපන් කල්හි ඒ සිත සමග ම ගමනකාරය හඟවන චිත්තසමුදාන වායෝ ධාතු ව කායවිඤ්ඤාන උපදවමින් පහළ වෙයි; මෙසේ චිත්ත ක්‍රියා වායෝධාතුහු ගේ පැතිරීම් වශයෙන් මේ කාය සංඛ්‍යාත ඇට සැකිල්ල අභිමුඛයට යයි; මෙසේ යන්නා වූ ඒ ඇටසැකිල්ල එක් එක් පියවරක් නැගීමෙහි දී පට්ඨිධාතු-ආපෝධාතු යන දෙදෙන මඳ ව දුටු ලෙස වෙති; තේජෝ ධාතු-වායෝ ධාතු දෙදෙන අධිකව බලවත් වෙති. අතිහරණ යැයි කියන ලද පය ඉදිරියට ගෙන යාමෙහි ද විනිහරණ නම් වූ පය එතා මෙතා කිරීමෙහි ද එසේ මැ යි. වොස්සපන යැයි කියන ලද පය පොළොවට පහත් කිරීමෙහි තේජෝ වායෝ ධාතුහු මඳ ව දුබල වෙති. ඉතිරි ධාතුහු අධික ව බලවත් වෙති; සන්නික්ෂේපණ යැයි කියන ලද පය බිම තැබීමෙහිද සන්නිරුමණණ යැයි කියන ලද පොළොව හා පය එකට ගැටීමෙහි ද එසේ මැ යි. එහි දී පය නැගීමෙහි පැවැති රූපාරූප ධර්මයෝ අතිහරණයට නො පැමිණෙති, එසේ ම විනිහරණාදී ඒ ඒ අවස්ථාවෙහි පැවැති රූපාරූප ධර්මයෝ ඒ ළඟ ළඟ අවස්ථාවට නො පැමිණ පය නැගීම් ආදී ඒ ඒ අවස්ථායෙහි ම පුරුක් පුරුක් සන්ධි සන්ධි කොටස් කොටස් වී රත් වූ කබලෙක දැමූ අබ මෙන් තට තට යන ශබ්දයෙන් බිඳීයෙත්. එහි කවරෙක් අභිමුඛයට යන්නේ ද? කවරකුගේ යැමක් ද? පරමාථී වශයෙන් ඒ ඒ කොටසෙහි ම රූපය සමග ධාතුන්ගේ ම ගමන ද සිටීම ද හිඳීම ද නිඳීම ද වේ යැයි මෙසේ ඒ ඒ ඉරියවුවෙහි නොමුළා වීම අසම්මාන සම්ප්‍රජන්‍යය නම් වේ.

මේ අතිකතමන - පටිත්තමනයෙහි සමපජානකාරීත්වයයි

නැවත ආලෝකන විලෝකන යයි කියන ලද ඉදිරිය හා අවටත් බැලීමෙහි දී ද බැලීම පිණිස සිතක් උපන් කල්හි ඒ සිත උපන් විගස ම නො බලා එහි ප්‍රයෝජනය විමසා බැලීම සාථසම්ප්‍රජන්‍ය නම් වේ. තව ද මේ ආලෝකිත - විලෝකිතයෙහි දී ද පළමු කී ලෙස වෛත්‍ය දඹිනාදීන් ගේ වශයෙන් ම සාථසම්ප්‍රජන්‍යය ද; සත්ප්‍රාය සම්ප්‍රජන්‍යය ද දනුනු යි. සංකීය කර්මසථානය අත් නො හැර ඉදිරිය හා අවට බැලීම ගොවරසම්ප්‍රජන්‍යය නම් වේ.

අභ්‍යන්තරයෙහි අභිමුඛය හා අනුදික් ආදිය බලන්නා වූ ආත්මයෙක් නම් නැත. එහෙත් බලන්නෙමි යි කියා සිතක් උපන් කල්හි

ඒ සිත සමග ම විත්තසමුට්ඨාන වායොධාතුව බලන ආකාරය හභවන කායවිඤ්ජනිය උපදවමින් පහළ වෙයි; මෙසේ විත්තක්‍රියා වායෝධාතුව ගේ පැතිරීම් වශයෙන් ම යට ඇස් පිය පහතට බසී; උඩ ඇස් පිය ඉහළට නඟී; යන්ත්‍රයෙකින් විවෘත කරන්නා වූ කිසිවෙක් නම් නැති, අනතුරු ව වක්‍ෂුර්විඤ්ජනය දඹින කෘත්‍යය සිහිකරමින් උපදී යැයි මෙසේ මනා කොට දැනගැනීම අසමෘතසම්ප්‍රජන්‍යය නම් වේ.

තව ද, මූල පරිඤ්චයෙන් හා ආගන්තුකභාව තාවකාලික භාවයන් ගේ වශයෙන් ද අසම්මෝහසම්ප්‍රජන්‍යය දතයුතු යි. එහි මූල පරිඤ්චයෙන් - 1. හවාධග විත්තය 2. පඤ්චචාරාවර්ජනය, 3. ඒ රූපාලම්භනය ප්‍රත්‍යක්‍ෂයෙන් දක්නා වූ වක්‍ෂුර්විඤ්ජනය, 4. රූපාලම්භනය පිළිගන්නා වූ සම්ප්‍රත්‍යෝෂණ විත්තය, 5. මනා කොට සලකන්නා වූ සන්තීරණ විත්තය, 6. එම අරමුණ නියම කරන්නා වූ ව්‍යවස්ථාපන විත්තය, 7. ජවන විත්තය යැයි මෙසේ පිළිවෙළින් දක්වූ විත්ත විවිධයෙහි 1. හවාධග විත්තය උපප්‍රාප්තිභාවයට අධික කෘත්‍යය සිඬ කරමින් පවතී; 2. ඒ හවාධග විත්තය සිදු ක්‍රියා මනෝධාතුව ආවර්ජන කෘත්‍යය සිද්ධ කරමින් ද; 3. ඒ ක්‍රියා මනෝධාතුව ගේ නිරුද්ධ වීමෙන් වක්‍ෂුර්විඤ්ජනය දඹින කෘත්‍යය ද; 4. වක්‍ෂුර්විඤ්ජනය ගේ නිරුද්ධ වීමෙන් විපාක මනෝධාතුව සම්ප්‍රත්‍යෝෂණය හෙවත් පිළිගැනීම් කෘත්‍යය ද; 5. විපාක මනෝධාතුව ගේ නිරුද්ධ වීමෙන් විපාක මනෝවිඤ්ජනය සන්තීරණය හෙවත් මනා කොට සැලකීම් කෘත්‍යය ද; 6. විපාක මනෝවිඤ්ජන ධාතුව ගේ නිරුද්ධ වීමෙන් ක්‍රියා මනෝවිඤ්ජන ධාතුව ව්‍යවස්ථාපනය හෙවත් නියම කිරීම් කෘත්‍යය ද සිද්ධ කරමින් පවතී; 7. ඒ ක්‍රියා මනෝවිඤ්ජන ධාතුව ගේ නිරුද්ධ වීමෙන් පසු සත් වරක් එකුත්තිස් (29) කාමාවචර ජවනයන් අතුරින් යම් කිසි ජවනයක් දිවෙයි. ඒ භාවාධගාදි විත්තයන් අතුරෙහි ද ප්‍රථම ජවනයෙහි දී මෝ සක්‍රිය මේ පුරුෂ යැයි ඇලීම් - දූෂ්‍ය වීම් - මූළා වීම් වශයෙන් ආලෝකන - විලෝකනයක් නම් නො වෙයි; දෙවෙනි ජවනයෙහි පටන් රාගාදි වශයෙන් ආලෝකන විලෝකනය වේ යැයි මෙසේ මූලපරිඤ්චයෙන් අසම්මෝහ සම්ප්‍රජන්‍යය දතයුතු යි.

නැවත වක්‍ෂුර්වාරයෙහි රූපයක් අරමුණු බවට පැමිණි කල්හි හවාධගවලනයෙන් මත්තෙහි තම තමන් හට අයත් කෘත්‍යය සිඬ කරමින් ආවර්ජනාදිය ඉපැද නිරුද්ධ වූ කල්හි අවසානයෙහි ජවත් සිත උපදී; වක්‍ෂුර්වාරය ආවර්ජනාදි විත්තයට ගෙයක් වැනි වෙයි; ආවර්ජනාදිය වක්‍ෂුර්දාර නමැති ගෙයි ස්වාමියන් වැනි වෙයි; පසුව උපදනා ජවත් සිත එහි ආගන්තුක පුරුෂයකු වැනි වෙයි; අනිකකු

ගේ ගෙදරට කිසිවක් ඉල්ලා ගන්නට පැමිණි ආගන්තුක පුරුෂයා විසින් ගෙහිමියන් කථා නොකරන කල්හි අණකිරීම යම්පේ අයුතු වේ ද; එපරිද්දෙන් වක්ෂුර්වාරයෙහි ගෙහිමියන් වැනි වූ ආවර්ජනාදිය ඉපැද රාගයෙන් නොඇලෙන කල්හි ද්වේෂයෙන් දූෂ්‍ය නොවන කල්හි මෝහයෙන් මුළා නොවන කල්හි ආගන්තුකයක්හු වැනි ජවනයට පැමිණ ඇලීම - දූෂ්‍ය වීම, මුළා වීම අයුතු යයි ආගන්තුකභාව වශයෙන් අසම්මෝහ සම්ප්‍රජන්‍යය දත යුතුයි.

නැවත වක්ෂුර්වාරයෙහි ව්‍යවසථාපන චිත්තය අවසන් කොට ඇති ආවර්ජනාජාදි යම් ඒ සිත් කෙනෙක් උපදිත් ද, ඔවුහු සම්ප්‍රසුක්ත ධර්මයන් සමග ඒ ඒ තැන්හි ම බිඳී නැසීයෙහි එකෙක් අනිකකු නො දකියි. එහෙයින් සෙස්සෝ තාවකාලික වෙත්. එහි එක් ගෙයෙක මිනිසුන් මළ කල්හි ඉතිරි ව සිටි එකෙණෙහි ම මැරෙන සුළු එකකුට නෘත්‍යාගීතාදියෙහි ඇලීම් යම් පේ නො යෙදේ ද එසේ ම එක් වාරයෙක සම්ප්‍රසුක්ත ධර්මයන් සමග ආවර්ජනාදි චිත්තයන් ඒ ඒ තැනම නැසීගිය කල්හි අවශේෂ වූ එකෙණෙහි ම නැසෙන සුළු වූ තාවකාලික වූ ජවනයට ද ඇලීම්, දූෂ්‍ය වීම් මුළා වීම් වශයෙන් අහිරනියක් නම් නො යෙදේ යැයි මෙසේ තාවකාලික භාව වශයෙන් ද අසම්මෝහ සම්ප්‍රජන්‍යය දත යුතු යි.

තවද ස්කන්ධායතන ධාතු ප්‍රත්‍යයන් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කිරීම් වශයෙන් ද මේ අසම්මෝහ සම්ප්‍රජන්‍යය වේ; මෙහි වනාහි ඇස හා රූපය ද රූපස්කන්ධයයි. දෘෂ්‍තය විඤ්ඤාස්කන්ධයයි. ඒ විඤ්ඤා හා සම්ප්‍රසුක්ත වූ වේදනා වේදනාස්කන්ධයයි; එබඳු වූ ම සංඥා සංඥාස්කන්ධයයි, ස්පර්ශාදීහු සංස්කාරස්කන්ධයයි; මෙසේ මේ පඤ්චස්කන්ධයන් ගේ එක් වීම ඇති කල්හි ආලෝකනය හා විලෝකනයත් පැනෙයි. එහි හුදු කවරෙක් ආලෝකනය කෙරේ ද? විලෝකනය කෙරේ ද? කිසිවෙක් නැති, එසේ ම - ඇස වක්ෂුරායතනයයි, රූපය රූපායතන යයි, දෘෂ්‍තය මනායතන යයි වේදනාදිය හා සම්ප්‍රසුක්ත ධර්මයෝ ද ධර්මායතනයයි; මෙසේ මේ සතර ආයතනයන්ගේ එක් වීම ඇති කල්හි ආලෝකන-විලෝකනය පැනෙයි. එහි දු කවරෙක් ආලෝකනය කෙරේ ද? කවරෙක් විලෝකනය කෙරේ ද? කිසිවෙක් නැති. එපරිද්දෙන් ම ඇස වක්ෂුරාය වෙයි, රූපය රූප ධාතු වෙයි, දෘෂ්‍තය වක්ෂුරාය වෙයි, ඒ වක්ෂුරාය හා එක් ව යෙදුණා වූ වේදනාදි ධර්මයෝ ධර්මධාතු වේ. මේ මේ සතර ධාතූන් ගේ එක් වීම ඇති කල්හි ආලෝකනය හා විලෝකනය පැනෙයි. එහි ද හුදු කවරෙක්

ආලෝකනය කෙරේ ද කවරෙක් විලෝකනය කෙරේ ද? එබඳු කිසිවෙක් නැති. එසේ ම ඇප නිශ්‍රය ප්‍රත්‍යය වෙයි. රූපය ආරම්භය ප්‍රත්‍යය වෙයි; ආවර්ජනය අනන්තර - සමන්තර - උපනිශ්‍රයම - නාස්ති - විගත ප්‍රත්‍යයයි. ආලෝකනය උප නිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයයි. වේදනාදිහු සහජාත ප්‍රත්‍යයෝ වෙති. මෙසේ මේ ප්‍රත්‍යයන් ගේ එක් වීම ඇති කල්හි ආලෝකනය හා විලෝකනයන් පැනෙයි. එහි ද හුදු කිසිවෙක් ආලෝකනය කෙරේ ද? කිසිවෙක් විලෝකනය කෙරේ ද? එබඳු කිසිවෙක් නැතැයි මෙසේ සකඛ - ආයතන - ධාතු - ප්‍රත්‍යයන් ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කිරීම් වශයෙන් ද අසම්මෝහ සම්ප්‍රජන්‍යය දත යුතුයි.

මේ ආලෝකන විලෝකනයෙහි සමපජාත කාරිත්‍වයයි.

පච්ඡයන් ගේ හැකිළීම යැයි කියන ලද සම්මිඤ්ජනයෙහි හා දිගු කිරීම යැයි කියන ලද පසාරණයෙහි දී ද සිත් වශයෙන් ම හැකිළීම හා දිගු කිරීමත් නො කොට අත් පා හැකිළීම ආදියෙන් සිදු වන අචානථී සලකා අවිපරිග්‍රහණය සාධක සම්ප්‍රජන්‍යය නම් වේ. එහි අත් පා බොහෝ චේලාවක් හඳුන්වාගෙන ම හෝ දිගු කොට ම හෝ සිටින්නහුට විටින් විට වේදනා උපදියි; සිත අරමුණෙහි එකඟ නො වෙයි; කර්මසථානය දුරු වෙයි; ධ්‍යානාදි විශේෂයක් නො ලබයි; විටෙක අත් පා හඳුන්වන්නහුට විටෙක දිගු කරන්නහුට එසේ වේදනා නූපදී; සිත අරමුණෙහි එකඟ වෙයි; කර්මසථානය වැඩෙයි; ධ්‍යානාදි විශේෂයටත් පැමිණේ යැයි මෙසේ අචානර්ථ සලකන අයුරු දතයුතු යි.

අච්ඡයන් ඇති කල්හි දු සැප නොසැප බව සලකා සත්ප්‍රාය පරිග්‍රහණය සත්ප්‍රාය සම්ප්‍රජන්‍යය නම් වේ. එහි මේ ක්‍රමයයි. මහ සැ මළුවෙහි හිඳ තරුණ හිඤ්ඤා ධර්මය හදරනි; ඔවුන් ගේ පිටුපසින් හිඳ තරුණ හිඤ්ඤා ධර්මය අසති; ඔවුන් අතුරින් එක් තරුණ හිඤ්ඤාවක් සිහි නො එළවා අත දිගු කරන්නේ මෙහෙණක හා කායසංසගීයට පැමිණ ඒ කරුණින් ම හෙතෙම ගිහි විය. අනෙක් හිඤ්ඤාවක් එසේ ම පය දිගු කොට ගින්නෙහි වැටීමෙන් ඇවය දක්වා පය දැවුණේ ය. අනිකෙක් කුඹසකට පය දිගු කොට සජීයකු විසින් දෂට කරන ලද්දේ විය. තවෙකෙක් චිවරකුටියෙහි දණ්ඩක ගැටුණේ මිනී නයකු විසින් දෂට කරන ලද්දේ ය. එහෙයින් මෙබඳු අසත්ප්‍රාය සථානයෙහි අත් පා දිගු නො කොට සත්ප්‍රායස්ථානයෙහි ම දිගු කළ යුතු යි. මේ මෙහි සත්ප්‍රාය සම්ප්‍රජන්‍යයයි.

මහ තෙරුවන් වහ

ගෝචර සම්ප්‍රජන්‍යය වනාහි මහ තෙරුන් ගේ වස්තුවෙන් දක්විය යුතු යි. ඒ මහ තෙරුණුවෝ එක් දිනක් දිවාසථානයෙහි වැඩනුන්නාහු

අනවැසියන් සමග කථා කරමින් වහා අත හකුළුවා නැවත පළමු තුඩු තැන්හි ම තබා සෙමින් හැකුළු ල. එකල්හි අනවැසියෝ 'සවාමිනි, මෙසේ කුමක් හෙයින් කළ සේක් ද' යි ඇසූ හ. ඇවැත්නි! මම යම් දිනෙක පටන් කර්මසථානය මෙනහි කරන්නට ආරම්භ කෙළෙමි ද, එතැන් පටන් මා විසින් කම්සථානය හැර අත නොහකුළුවන ලද්දේ ය; දැන් නොප සමග කථා කරමින් සිට කර්මසථානය සිහි නො කොට අත හකුළුවන ලද්දේ ය. එහෙයින් මෙසේ කෙළෙමි යි කීහ. එකල අනවැසියෝ සාධු සාධු සවාමිනි! හික්කුළුවක් විසින් තම් මෙ බන්දකු වියයුතු යැයි ප්‍රශංසා කළාහු ය. මෙසේ මෙහි ද කර්මසථානය නොහැරීම ගොවර සම්ප්‍රජන්‍යය නම් වේ යයි දත යුතු යි.

අභ්‍යන්තරයෙහි හකුළුවන්නා වූ හෝ දිගු කරන්නා වූ හෝ කිසිවෙක් නම් නැති. එතෙකුදු වත් පළමු කී ලෙස චිත්තක්‍රියා වායෝධාතුහු ගේ පැතිරීමෙන් - නූල ඇද්ද කල්හි දරු යන්ත්‍ර රූපයාගේ අත් පා සෙලවීමක් මෙන් මේ ශරීරයා ගේ අත් පා හැකිළීම හා දිගුකිරීම වේයැයි මෙසේ දනගැනීම මෙහි අසම්මුඛ සම්ප්‍රජන්‍යය නම් වේ යයි දත යුතු යි.

මේ සම්මිඤ්ජන පසාරණයෙහි සමපජාතකාරීත්වයයි.

සධ්‍යාට්පත්තවිවරධාරණය නම්; සහළ සිවුරු හැඳීම් පෙරළීම් වශයෙන් ද පාත්‍රය ආහාර පිළිගැනීමාදි වශයෙන් ද පරිභෝග කිරීමයි. සහළ සිවුරු දැරීමෙහි හැඳගෙන පෙරෙවගෙන හැසිරෙන්නහු ගේ ආමිස ලාභය ද 'සීතස්ස පටිඝාතාය' යනාදීන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදළ ප්‍රයෝජනය ද, අර්ථය නම් වෙයි; ඒ අර්ථයා ගේ වශයෙන් සාථසම්ප්‍රජන්‍යය දත යුතු යි. නැවත උණුසුම් ප්‍රකෘති ඇත්තහුට ද දුච්චයාට ද සියුම් සිවුරු සුව වෙයි; සීතල බහුල වුවහු හට ඝන සිවුරු සුව වෙයි; එයින් වෙනස් වූ කල නොසුව වෙයි; කිසිවකුට දිරු සිවුරු නොසුව වෙයි; අණ්ඩ දුම්මි ආදියෙහි ඔහුට පළිබොධ කර වෙයි; එබඳු ලෝභ කටයුතු සිවුර වනයෙහි එකලාව වසන්නහුට නිවාසාන්තරාය ජීවිතාන්තරාය ද වන හෙයින්. යම් සිවුරක් නිමිත්තකර්මාදි මිථ්‍යා ජීව වශයෙන් උපන්නේ නම් ඒ සිවුර ද නොසුව වෙයි; එබඳු සිවුර සෙවුනා හට අකුශල ධර්මයන් වැඩි කුශල ධර්මයන් පිරිහෙන හෙයින්. මෙයින් වෙනස් වූ චිවරය ම හික්කුළුවට සුව වෙයි; ඒ චිවරයා ගේ වශයෙන් සත්ප්‍රාය සම්ප්‍රජන්‍ය ද, කර්මසථානය අත් නොහැරීම් වශයෙන් ගොවර සම්ප්‍රජන්‍යය ද දත යුතු යි. අභ්‍යන්තරයෙහි සිවුරු පෙරවන්නා වූ කිසි ආත්මයෙක් නම් නැති. පළමු කී ලෙස චිත්ත ක්‍රියා වායෝධාතුහු ගේ

පැතිරීම් වශයෙන් ම සිවුරු පෙරවීම වෙයි. එහි විවරයක් අවේනන යැ, කයත් අවේනන යැ, මා විසින් කය පෙරවන ලද්දේ සිවුර නො දනී; කයත් මම සිවුර විසින් පොරොත්තා ලද්දෙමි නො දනී; ධාතුහු මැ ධාතු සමූහයක් වසති; පට කඩෙකින් පොතලු රූපයක් වැසීම මෙනි. එහෙයින් යහපත් සිවුරක් ලැබ සොම්නසක් හෝ අයහපත් සිවුරක් ලැබ දෙමිනසක් හෝ අයහපත් සිවුරක් ලැබ දෙමිනසක් හෝ නොකට යුතු යි. යම් සේ තුඹස් වෙනස වෘක්ෂාරාමාදියෙහි කිසිවෙක් මල් ගඳ දුම් ආදියෙන් අපකාර හෝ කෙරෙන් ද, එකල ඒ තුඹස් ආදීහු සොම්නසක් හෝ දෙමිනසක් හෝ නො කෙරෙන් ද, එ සේ ම මහණා විසින් යහපත් සිවුරෙහි සොම්නස හෝ අයහපත් සිවුරෙහි දෙමිනස හෝ නො කටයුතු යයි මෙසේ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කිරීම් වශයෙන් මෙහි අසම්මෝහ සම්ප්‍රජන්‍යය දන යුතු යි.

පාත්‍ර පරිභෝගයෙහි ද වහා ම පාත්‍රය නො ගෙන මේ පාත්‍රයෙන් පිඬු පිණිස හැසිර හික්ෂාව ලබන්නෙමි යනාදීන් එයින් ලැබිය යුතු ප්‍රයෝජනයා ගේ වශයෙන් සාථසම්ප්‍රජන්‍යය ද; කාය දුච්ච වුවහුට බර පාත්‍රය නොසුව වෙයි. චීවරයෙහි කී ලෙස ම ලෝභ කටයුතු පාත්‍රය ද නොසුව වෙයි. නිමිත්ත කර්මාදීන් ගේ වශයෙන් ලැබූ පාත්‍රය අකුසල් වැඩීමට ද කුසල් පිරිහීමට ද හේතු වන හෙයින් නොසුව වෙයි. මෙයින් වෙනස් වූ පාත්‍රය සුව වේ යැයි, මෙසේ සත්ත්‍වයා සම්ප්‍රජන්‍යය ද; කර්මසථානය නොහැරීම් වශයෙන් ගෝචර සම්ප්‍රජන්‍යය ද දන යුතුයි. අභ්‍යන්තරයෙහි පාත්‍රය ගන්නාවූ කිසි ආත්මයෙක් නම් නැති එතෙකුදු වුවත් උක්ත ප්‍රකාර වූ චිත්ත ක්‍රියා වායෝධාතුහු ගේ පැතිරීමෙන් පාත්‍රය ගැතීම වෙයි; එහි පාත්‍රය ද සිත් නැත්තෙක, හස්තයෝ ද සිත් නැත්තාහු ය; එහි පාත්‍රය තෙමේ මම හස්තයන් විසින් ගන්නා ලද්දෙමි ද, 'හස්තයෝත්' අප විසින් පාත්‍රය ගන්නා ලද්දේ යැයි ද නො දනිත්. අඩුයෙකින් ගින්නෙන් රත් වූ බඳුනක් ගන්නාක් මෙන් 'ධාතුහු මැ ධාතු රූපක් ගනිත් යැ' යි මෙසේ පැවති ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කිරීම් වශයෙන් මෙහි අසම්මෝහ සම්ප්‍රජන්‍යය දන යුතු යි.

තවද - යම් සේ සිදුණු අත් පා ඇති වණ මුඛවලින් වැගිරෙන ලේ සැරව පණුවන් ඇති අවට ගැවසිගත් නිලමැස්සන් ඇති අම්බලමෙක සිටි අනාථ මිනිසුන් දක කරුණා බහුල මත්‍රණයෝ වණ වසන රෙදිකඩ හා බෙහෙත් කබල් ආදිය දෙන්නාහු නම්, එහි දී කිසිවකුට සියුම් රෙදිකඩ ද කිසිවකුට සන වූ රෙදිකඩ ද කිසිවකුට

මනා සටහන් ඇති බෙහෙත් කබල් ද කිසිවකුට නොමනා සටහන් ඇති බෙහෙත් කබල් ද ලැබිය හැකි යි, එහෙත් ඔවුහු එහි සොම්නසක් හෝ දේශනාසක් හෝ නො කෙරෙති; එකල්හි ඔවුන් හට වණ වැඩීමට ප්‍රමාණ වූ රෙදිකඩින් ද බෙහෙත් ගැනීමට ප්‍රමාණ වූ කබලින් ද සප්‍රයෝජන වන හෙයිනි. එපරිද්දෙන් ම යම් මහණෙක් වණ වසන කඩක් මෙන් සිවුර ද, බෙහෙත් කබලක් මෙන් පාත්‍රය ද, කබලෙහි බෙහෙත් මෙන් පාත්‍රයෙහි හික්කාව ද; සලකන්නේ නම් මේ මහණ තෙමේ සහළ පා සිවුරු දැරීමෙහි අසම්මුඛ සම්ප්‍රජන්‍යයෙන් උත්තම සමපජානකාරී වූයේ යැයි සැලකිය යුතු යි.

මේ සංඛාපිපතන විවරධාරණයෙහි සමපජානකාරීත්වය යි

‘අසීතා’ දියෙහි - ‘නෙව දවාය’ යනාදීන් වදළ ආහාරයෙහි අට වැදෑරුම් ප්‍රයෝජනය ම අරීයයි; ඒ අරීයා ගේ වශයෙන් සාථ සම්ප්‍රජන්‍යය දත යුතු යි. නැවත රුක්ඛ - ප්‍රණීත - කික්ඛ - මධුරාදීන් අතුරින් යම් හෝජනයෙක් යමකුට නොසුව නම්, ඒ හෝජනය ඕනට අසත්ප්‍රාය වෙයි; එසේ ම අකුසල් වැඩීමට හා කුසල් පිරිහීමට ද හේතු වූ නිමිත්ත කර්මාදි වශයෙන් ලත් හෝජනය ද එකාන්තයෙන් ම අසත්ප්‍රාය වෙයි; එයින් වෙනස් වූයේ සත්ප්‍රාය වෙයි; ඒ සත්ප්‍රාය හෝජනයා ගේ වශයෙන් සත්ප්‍රාය සම්ප්‍රජන්‍යය ද, කර්මසථානය නොහැරීම් වශයෙන් ගෝචර සම්ප්‍රජන්‍යය ද දතයුතු යි.

අභ්‍යන්තරයෙහි වලඳින්නා වූ කිසි ආත්මයෙක් නම් නැති, එහෙත් පළමු කී අයුරු චිත්ත ක්‍රියා වායෝධාතුහු ගේ පැතිරීම් වශයෙන් ම පාත්‍රය පිළිගැනීම ද, පාත්‍රයෙහි අත බහාලීම ද, බත් පිඩු කිරීම ද, පිඩු නැගීම ද, මුඛය විවර වීම ද, වෙයි; කිසිවෙක් හතූ ඇට යතුරෙකින් විවෘත නො කෙරෙයි; චිත්ත ක්‍රියා වායෝ ධාතුහු ගේ පැතිරීම් වශයෙන් ම ආලෝපය මුඛයෙහි තැබීම ද, උඩු දත් හා යටි දත්වලින් ද මොහොලෙකින් හා වංගෙඩියකින් මෙන් ආලෝපය පෙළීම ද, අතක් මෙන් දිව හැසිරීම ද වෙයි; මෙසේ ඒ ආලෝපය දිවග තුනී කෙළ ද, දිවමුල බොල් කෙළ ද සමග මිශ්‍රව යට දත් නමැති වනේහි ලා දිව නමැති අතින් පෙළා කෙළ නමැති ජලයෙන් හතා උඩ දත් නමැති මොහොලින් කොටා කෙනෙස්සෙකින් හෝ හැන්දෙකින් හෝ ඇතුළත ප්‍රවේශ කරන කිසිවෙක් නැති. වායෝධාතුව හේතුකොටගෙන ම පිවිසෙයි; එසේ පිවිසි පිවිසි ආලෝපය වායෝධාතුව වශයෙන් ම පිහිටා සිටී, එසේ සිටි ආලෝපය ද කුස තුළ උදුනක් කොට ශිනි දල්වා පිසන්නාවූ කිසිවෙක් නැති, තෙපෝධාතුව විසින් ම එය පැසවනු ලැබෙයි; පැසුණු පැසුණු ආලෝපය දණ්ඩෙකින් බැහැර කරන

කිසිවෙක් නම් නැති, වායොධාතුව ම බැහැර කෙරේ. මෙසේ වායෝධාතූ තොමෝ පෙරවුවට ගෙන යන්නී ද සරසට ගෙන යන්නී ද ධරන්නී ද පෙරළන්නී ද සුණු කරන්නී ද වියළවන්නී ද බැහැර කරන්නී ද වෙයි; පෘථිවි ධාතුව ධරන්නී ද පෙරළන්නී ද සුණු කරන්නී ද වියළවන්නී ද වෙයි; ආපෝ ධාතුව ඇතුළත පිවිසි ආහාරය පැසවන්නී වෙයි; ආකාශ ධාතුව මාභීය වෙයි; විඥන ධාතුව ඒ ඒ තැනහි මනාකොට යොදවමින් පාලනය කරන්නී වේ යැයි මෙසේ පැවැති ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා වශයෙන් මෙහි අසම්මෝහ සම්ප්‍රජන්‍යය දතයුතු යි.

තවද - ගමන - පයෝෂණ - පරිභෝග - නිධාන - නොපැසීම් පැසීම් - ඵල - වැගිරීම් - වැකිම් යන මේ දස වැදෑරුම් පිළිකල් බව ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කිරීම් වශයෙන් ද මෙහි අසම්මෝහ සම්ප්‍රජන්‍යය දතයුතු යි.

මේ සිතාදියෙහි සම්පජානකාරිත්වයයි.

උච්චාරපස්සාවකර්මයෙහි වනාහි-පැමිණි කාලයෙහි මල මුත්‍ර නොකරන්නහු ගේ ශරීරයෙන් ඩහදිය ගලයි. ඇස් බමයි, සිත එකඟ නො වෙයි, අන්‍යවූත් රෝගයේ උපදිත්. පැමිණි කල්හි මල මුත්‍ර කරන්නහුට ඒ කිසිවක් නො වේ. මේ එහි ප්‍රයෝජනයයි; මේ ප්‍රයෝජනයා ගේ වශයෙන් සාථ සම්ප්‍රජන්‍යය දතයුතු යි. නැවත අසානසෙහි මල මුත්‍ර කරන්නහුට ඇවැත් වෙයි, අපකීර්ති උපදී, ජීවිතාන්තරාය හෝ වේ. සුදුසු තැනහි කරන්නහුට ඒ කිසිවක් නො වේ. මේ මෙහි සත්ප්‍රාය බවයි, ඒ සැපයා ගේ වශයෙන් සත්ප්‍රාය සම්ප්‍රජන්‍ය ද කර්මසානනය නොහැරීම් වශයෙන් ම ගෝචර සම්ප්‍රජන්‍යය ද දත යුතු යි.

අභ්‍යන්තරයෙහි මල මු කිසි කරන්නා වූ කිසි ආත්මයෙක් නම් නැතී. එතෙකුදු වුවත් චිත්තක්‍රියා වායෝධාතූහු ගේ පැතිරීමෙන් ම මල මුත්‍ර කිරීම වෙයි; ගඬපොළ පැසුණු කල ඒ ගඬය බිඳීමෙන් නොකැමති සේ ම යම් සේ ලේ සැරව වැගිරේ ද, එපරිද්දෙන් පක්වාසයෙහි හා මුත්‍ර වස්තියෙහි ද රැස්වූ මලත් මුත්‍රත් වාත වේගයෙන් පෙළෙන ලදුව නො කැමැති සේ ම නික්ම යෙත්. එසේ නික්මෙන්නාවූ මල මුත්‍ර තෙමේ ඔහු ගේ ආත්මය අයත් වූයේ නො වෙයි, අනිකකු ගේ ද නො වෙයි, හුදෙක් සිරුරින් වැගුරුණේ ම වේ. කුමක් මෙන් ද යත්? දිය කොතලයෙකින් පරණ දිය බැහැර කරන කල්හි ඒ වතුර යම්සේ ආත්මීය නො වේ ද; අනිකකු ගේත් නො වේ ද; හුදෙක් පිළිදගීම් පමණ වේ ද; එපරිද්දෙනැයි මෙසේ ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කිරීම් වශයෙන් මෙහි අසම්මෝහ සම්ප්‍රජන්‍යය දතයුතු යි.

පළමු රියාපාපට පර්යේෂණී ගවස්තෝ වා ගවස්තානී පජානාති¹ යනාදීන් දීර්ඝ රියාපාපටයෝද, අභික්කන්තෙ පටික්කන්තේ² යනාදි තැන්හි මධ්‍යම රියාපාපටයෝ ද, මෙහි 'ගතෙධිතේ' යනාදීන් කුඩා වූ රියාපාපටයෝ ද, වදරන ලද්දහු වෙති මේ තුන් තැන්හි ම නුවණින් දැන ඒ ඒ ඉරියවු පවත්වන බව දකුණු යි.

ත්‍රිපිටක මහාසිව සට්ටිරයන් වහන්සේ වනාහි මෙසේ කී සේක. 'යමෙක් බොහෝ වේලාවක් ගමන් කොට හෝ සක්මන් කොට හෝ පසුව සිටියේ සක්මන් කරන කාලයෙහි රූපාරූප ධර්මයෝ එහි ම නිරුඩ වුවාහු යැයි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කෙරේ නම්, මේ තෙම ගමනෙහි නුවණින් දැන ඉරියවු පවත්වනසුලු වූයේ වෙයි යමෙක් බොහෝ වේලාවක් සිටගෙන පාඩම් කොට හෝ ප්‍රශ්න විසඳ හෝ කර්මසථානයක් මෙනෙහි කොට හෝ පසු ව හිඳගත්තේ 'සිටි කාලයෙහි පැවැති රූපාරූප ධර්මයෝ එහි ම නිරුඩ වුවාහු යැයි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කෙරේ නම්, හෙතෙම සිටීමෙහි සම්පජානකාරී වෙයි. යමෙක් බොහෝ වේලාවක් හිඳගෙන ම හැදෑරීම් ආදිය කොට පසුව වැද හොත්තේ 'හුන් කාලයෙහි පැවැති රූපාරූප ධර්මයෝ එහි ම නිරුඩ වුවාහු යැයි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්නේ නම් හෙතෙම හිඳීමෙහි සම්පජානකාරී වෙයි. යමෙකුත් වැදහෙව පාඩම් කිරීම් ආදිය කරමින් නින්දට බැස පසුව නින්දෙන් නැගිට 'නිදන කල්හි පැවැති රූපාරූප ධර්මයෝ එහි ම නිරුඩ වුවාහු යැයි සලකන්නේ නම් හෙතෙම නින්දෙහි ද නිදි දුරුකිරී මෙහි ද සම්පජානකාරී වෙයි. එහි ක්‍රියාමය විත්තයන් ගේ නොපැවැත්ම නින්ද නම් වෙයි; පැවැත්ම නිදි දුරු කිරීම නම් වේ.

තවද-යමෙක් කලා කරමින් 'මේ ශබ්දය නම් තොල් ද දත් ද නිසා දිව ද තල්ල ද නිසා විත්තයා ගේ ඊට අනුරූප වූ ප්‍රයෝගය නිසා හටගනී යැයි සිහි ඇති ව නුවණැති ව බෙණේ ද, යළිදු බොහෝ වේලාවක් හැදෑරීම ආදිය කොට පසුව තුෂ්ණිමිභූත වූයේ කලා කරන කාලයෙහි පැවැති රූපාරූප ධර්මයෝ එහි ම නිරුඩ වූ හ' යි සිහිකරන්නේ නම් හෙතෙම බ්‍රහ්මෙහි සම්පජානකාරී වෙයි; යමෙකුත් කලා නො කොට බොහෝ වේලාවක් ධර්මය හෝ කර්මසථානයක් හෝ මෙනෙහි කරමින් පසු ව 'නො බැණ සිටි කාලයෙහි පැවැති රූපාරූප ධර්මයෝ මෙහි ම නිරුඩ වූ හ. උපාදන රූපයන් ගේ පැවැත්ම ඇති කල්හි 'බ්‍රහ්ම නම් වෙයි, නැති කල්හි නොබ්‍රහ්ම නම් වේ' යැයි මෙනෙහි කරන්නේ තුෂ්ණිමි භාවයෙහි සම්පජානකාරී නම් වේ යැයි' ඒ මේ මහාසිව තෙරුන් විසින් කියන ලද අසම්මෝහ ධුරය

මේ සතිපට්ඨාන සූත්‍රයෙහි අදහස් කරන ලදී. එහෙයින් විශේෂයෙන් මෙහි අසමමාන සම්ප්‍රජන්‍යයා ගේ වශයෙන් ම සමපජානාකාරී බව දකුණු යි.

මෙසේ සතර සම්ප්‍රජන්‍යය සැලකීමෙන් තමා ගේ කයෙහි හෝ අනුන් ගේ කයෙහි හෝ කලින් කල තමාගේ ද අනුන් ගේ ද කයෙහි හෝ කය අනුව බලමින් වෙසෙයි එසේ ම රූපස්කන්ධයා ගේ සමුදය ද, වාය ද කලින් කල සමුදය වාය දෙක ම ද බලමින් වෙසෙයි. කය වනාහි ඇත, සත්ත්ව පුද්ගලයාදී කිසිවෙක් තැනූ යි ද මතු මත්තෙහි නුවණ හා සිහියත් වැඩිම පිණිස කය සලකන සිහිය එළඹ සිටියාත් වෙයි ස්කන්ධාදී කිසි ධර්මයක් නිත්‍යාදී වශයෙන් නොගන්නේත් වේ. මෙසේත් මේ ශාසනයෙහි යෝගාවචර මහණ තෙමේ කායානුපසස්සනා භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ වේ.

මෙහි සතර සම්ප්‍රජන්‍යය පරිග්‍රහණය කරන්නා වූ ස්මෘතිය දූඛ සත්‍යය වෙයි, ඒ සිහිය උපදවන පුරිම තෘෂ්ණාව සමුදය සත්‍යය වෙයි, ඒ ස්මෘති තෘෂ්ණා දෙදෙනා ගේ නොපැවැත්ම නිරෝධ සත්‍යය වෙයි, උක්ත ප්‍රකාර වූ ආයාසී මාර්ගය මාර්ග සත්‍යය වේ යැයි මෙසේ චතුස්සත්‍ය වශයෙන් උත්සාහ කොට නිවනට පැමිණෙන්නේ යි. මේ එක් චතුස්සම්ප්‍රජන්‍ය පරිග්‍රහකයකු ගේ වශයෙන් අර්හත්වය තෙක් නිව්‍යාණවාරයයි.

චතුස්සම්ප්‍රජන්‍ය පථය නිමි.

මෙසේ චතුස්සම්ප්‍රජන්‍ය වශයෙන් කායානුපසස්සනාව විභාග කොට තැවත ප්‍රතික්කුල මනසිකාර (- පිළිකුල් බව මෙනෙහි කිරීම්) වශයෙන් විභාග කරන්නට 'සුතවපරං' යනාදිය වදළ සේක.

මේ ශාසනයෙහි යෝගාවචර මහණ තෙම-පාදතලයෙන් උඩ කෙස්මතුයෙන් යට සරසින් සිටි සම කෙළවර කොට ඇති කෙස්ලොම් ආදී නත් වැදැරුම් අසුචි පිරිම ඇති කේශාදී අසුචිතට ද වක්‍රුරොගාදී සියගණන් රෝගයන්ට ද උත්පත්තිස්ථාන වූ හෙයින් 'කාය' නම් වූ මේ බඹයක් පමණ ඇති ශරීරය ම නුවණින් විමසා බලයි. කෙසේ ද? උක්ත ප්‍රකාර වූ මේ ශරීරයෙහි ගලවළයෙහි පටන් තළල හිමි කොට දෙකත් සිඵ්වෙන් උඩ හිස්කබල මතුයෙහි පිහිටි සම පිට අඩුකුන් කෙළක් පමණ කේශයෝ ඇත්තාහු ය, එසේ ම - අකුල් පතුල් හැර සෙසු සියලු කයෙහි පිහිටි නවානුදහසක් පමණ ලෝමයෝ ය,

කුණු මස්ති පිළිපොකු සෙයින් ඇතිලි අග පිහිටි විසි නියපොකු ය' මැටි සකෙක හිඳු වු ලබු ඇට පෙළක් මෙන් දෙතිකටෙහි හටගත් දෙතිස් දත්ඇට ය, දඩුරුවක් වසාලු සම්පැට්ටයක් මෙන් මේ දුම්භාසය වසා සිටිනා සම ය, දඩු බිත්තියෙක් හි දුන් මැටිපිඩු සෙයින් ඇටසැකිලි වසා සිටි නවසියයක් මස්පිඩු ය, සියලු සිරුරෙහි ඇට සම් මස් වැලඳ සිටුනා වු නවසියයක් තහර ය, සෙවිලි නොකළ මැටි නොගැසු ගෙයක් මෙන් ඇඟ ඇතුළත් සිටිනා තුන්සියයක් ඇටසැකිලි ය, ඉදිගිය වේබයක් මෙන් ඇටකුළේ පුරා සිටිනා ඇටමිදුලු ය, ගලවළයෙන් නික්ම එක නටුයේ පලගත් ඉදුණු අඹ දෙකක් මෙන් දෙ තන මැද හදවත වට කොට සිටිනා වකුගඩු යැ පිට පොත්ත හළ යටිහුරු කළ රත්තෙළුම් කැකුළක් මෙන් දෙතන මැද පිහිටි හදවත ය, කොබෝලිළ පතෙක සටහනින් හදවතට දකුණුපස පිහිටි මද රත් පැහැති අක්මාව ය, හෙළ දුහුලක් මෙන් හදවත-වකුගඩු වසා සිටුනා දලබුව ය, කළු වස්සකු ගේ දිවක් මෙන් නිල් පැහැති හදවතට වම්පස පිහිටි බඩදිව ය, ඉතා නොපැසුණු දිඹුල් පලයක් මෙන් නො සම ව කැඩු සන සුවක සටහන් ඇති පසුමස යැ, ලේ මරුවෙක බහාලු හිස් සුන් සුදු; ගැරඩියකු මෙන් එක්විසි තැනෙකින් නැමුණු පුරුෂයන්හට දෙතිස් රියනක් හා සැත්තින් හට අටවිසි රියනක් වු ගලවළයෙහි පටන් අබෝමාගීය දක්වා සිටි අකුනුවැල ය, ඒ අකුනුවැල පාපිස්තා බිස්සක් වෙළු ලනුවක් මෙන් එපිට මෙපිට යා නොදී බැඳ සිටිනා සුදු පැහැති අකුනුබහන ය, පෙරහන්කඩෙක ලා ලිහිල් කොට බඳනා ලද සහලක් මෙන් උදරයෙහි වු නො පැසුණු අහර ය, හුණුකුඹලෙක ලු, පඩුවන් මැටියක් මෙන් පක්වාසය පුරා සිටි පැසුණු අහර ය හදවත හා පසුමසත් අතර අක්මාව ඇසුරු කොට වැටකොලු එලයෙක පිරු සනවු මීතෙලක් සෙයින් සිටි පිත ය, උදරපටලයෙහි පටන් උගුර දක්වා කැලිය පොත්තක බෙලසුලක් මෙන් උගුර පුරා සිටුනා සෙම ය, කණු කටු ආදියෙන් පහළ තැන්හි ද ගඩපොළ ආදියෙහි ද ඉදුණු කොළ පැහැති ලේ පැසුණු සැරව ය, කෙස් ලොම් නිය දත් හැර සෙසු සියලු කය තුළ පැතිර සිටිනා ලාරස වන්ලේ ය, හිරු රස් ආදියෙන් තැටුණු කල්හි තැටුම් වලදෙක වත්කළ දියක් පිටතින් වසින්නාක් මෙන් රොමකුපාදියෙන් නික්මෙන්නා වු තලතෙල් පැහැති සෝදිය ය, කසා රැළු රෙද්දක් දෙතුන් වැනි කළාක් මෙන් සම් මස්-අතරෙහි සිටිනා මේදස් ය, සොම්නස් දෙම්නස් ආදියෙන් ඉපිද ඇස්පුරා සිටිනා පහන් තල තෙල් පැහැති කඳුළු ය, බහින් පෙරු කැඳිත්තක් පිට ඉසි තෙලිත්තක් මෙන් ගිනි අවු ආදියෙන් තැටුණු කල්හි අතුල් පතුල් නාසා ආදි තැනින් පිටත් වන්නා වු පුරුණු තෙල් ය, ආහාර දැකීම් ආදියෙන්

ගං ඉවුරෙක සැරු ලිඳෙකින් මෙන් දෙකපොල්බිතින් එන්නා වූ පෙණ වත් කෙළ ය, හැඩිම් ආදියෙන් හිස් මුල් සිදුරු තැනින් කුණු සෙම් බවට පැමිණ ගල බසින නාසා පිරුණු තල් ලොඳ පැහැති සොඩු ය, එක්සිය අසුවක් සැබෑ තැන පිහිටි කිණිහිරි ගසෙක ලාටු වැනි සඳමිදුළු ය, නමා තිබූ කළයෙක පිරු කරදියක් මෙන් වස්ති පුටව පුරා සිටිනා මුත්ත ය යන මේ දෙකිස් කුණපයෝ මේ ශරීරයෙහි ඇත්තානු ය. යම් සේ ඇස් ඇති පුරුෂයෙක් හැල් ය, වී ය, මුං ය, මැ ය, තල ය සහල් ය, යන නත්වැදැරුම් ධාන්‍ය පිරු දෙපස මුඛ ඇති මල්ලක් ගෙන මේ හැල් ය, මේ වී ය, මේ මුං ය, මේ මැ ය, මේ තල ය, මේ සහල් යැයි විමසන්නේ ද එපරිද්දෙන් ම මේ ශාසනයෙහි යෝගාවචර මහණ තෙම-පාදතලයෙන් උඩ කෙස් මතුයෙන් යට සම් කෙළවර කොට ඇති නත් වැදැරුම් අසුව පිරුණා වූ මේ කය ම සිහි කරයි. කෙසේ ද? මේ ශරීරයෙහි කෙස්-ලොම්-නිය-දත්-සම්-මස්-තහර-ඇට-ඇටමිදුළු-පෙනහැලි-හදවන-අක්මාව-දලබුව-බඩදිව-පපුමස-අකුනුවැල-අකුනුබහත්-නොපැසුණු අහර-පැසුණු අහර-පිත්-සෙම්-සැරව-ලේ-ඩහදිය-මේද තේල කඳුළු වූරුණු තෙල්-කෙළ-සොටු-සඳමිදුළු-මුත්ත-යන මේ දෙකිස් කුණපයෝඇත්තානු යැයි.

කායගතාසති කම්සාන්තය.

මෙසේ සැකෙවින් වදළ මේ කායගතා සති කම්සාන්තය වඩනු කැමති ආදි කාමීකයා විසින් පළමු කොට කලාශාණ්ඩ්‍ර ආවායඝීවරයකු සම්පයෙන් කම්සාන්තය ඉගෙනගත යුතු යි. ඒ ආවායඝීයන් විසින් ද ඕනට සත් පරිද්දෙකින් උද්ග්‍රහ කෞශල්‍යය ද, දස පරිද්දෙකින් මනසිකාර කෞශල්‍යය ද, ඉගැන්විය යුතු යි. එහි - 1 වචනයෙන් ද, 2. සිතින් ද, 3. වණි වශයෙන් ද, 4. සටහන් වශයෙන් ද, 5. දිශා වශයෙන් ද, 6. අවකාශ වශයෙන් ද, 7. පරිච්ඡේද වශයෙන් දැයි සත්පරිද්දෙකින් කම්සාන්තය ඉගැනීමෙහි සමට විය යුතුයි.

මහදේව තෙරුන්ගේ අතැවැසියෝ.

1. යමෙක් ත්‍රිපිටකධාරී වුවද ඔහු විසිනුදු මේ පටික්කුල මනසිකාර සධ්‍යාන කායගතාසතිය මෙනෙහි කරන කල්හි පළමු කොට වචනයෙන් කියා පාඩම් කළ යුතු යි. කිසිවකුට එසේ පාඩම් කරන කල්හි ම කම්සාන්තය ප්‍රකට වෙයි. මලය වැසි මහාදේව තෙරුන් සම්පයෙහි කමටහන් ඉගෙනගත් තෙරවරුන් දෙදෙනාට මෙනි. තෙරුන් වහන්සේ වනාහි ඔවුන් විසින් කමටහන් ඉල්ලන ලද්දහු 'සාරමසක් මෙය ම පාඩම් කරවු යැ'යි චන්ති-සාකාර පාලිය දුන් සේක. ඔවුන්ට ද සහි දෙකක් තුනක් ප්‍රගුණවී ය. එතෙකුදු වුවත්

ආවායඝී අවවාදය දකුණතින් ගන්නා බව හෙයින් සාරමසක් වත්තිංසාකාරය පාඩම් කරන්නාහු මි සෝවාන් පලයට පැමිණියාහු ය. එහෙයින් පළමු කොට කම්පජාතය වචනයෙන් පාඩම් කළ යුතු යි.

එසේ පාඩම් කරන්නහු විසින් ද තව පඤ්චකාදිය වෙන්කොට අනුලෝම පටිලෝම වශයෙන් පාඩම් කළ යුතුයි. ඒ මෙසේ යි; 'කේසා ලෝමා නබා දන්තා තවෝ' යි පිළිවෙළින් කියා නැවත පටිලෝම වශයෙන් 'තවෝ දන්තා නබා ලෝමා කේසා' යි කිය යුතු යි. (තව පඤ්චකයයි.)

අනතුරු ව වක්කපඤ්චකයෙහි - 'මංසං තහාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජං වක්කං' යි අනුලෝමයෙන් ද, නැවත - 'වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි තහාරු මංසං, තවෝ දන්තා නබා ලෝමා කේසා' යි පටිලෝමයෙන් ද කිය යුතුයි; (වක්ක පඤ්චකයයි.)

නැවත පජ්ජාස පඤ්චකයෙහි 'හදයං යකතං කිලෝමකං පිහකං පජ්ජාසං' යි අනුලෝමයෙන් ද, 'පජ්ජාසං පිහකං කිලෝමකං යකතං හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි තහාරු මංසං තවෝ දන්තා නබා ලෝමා කේසා' යි පටිලෝමයෙන් ද කිය යුතු යි. (පජ්ජාස පඤ්චකයයි.)

නැවත මත්ථුලුඛ පඤ්චකයෙහි 'අත්තං අත්තගුණං උදරියං කර්ඨං මත්ථුලුඛං' යි අනුලෝමයෙන් ද, නැවත 'මත්ථුලුඛං, කර්ඨං, උදරියං, අත්තගුණං, අත්තං, පජ්ජාසං පිහකං කිලෝමකං, යකතං, හදයං වක්කං, අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි තහාරු, මංසං තවෝ දන්තා නබා කේසා' යි පටිලෝම වශයෙන් ද කිය යුතු යි. මත්ථුලුඛ පඤ්චකයයි.)

නැවත මේද ඡක්කයෙහි - 'පිත්තං, සෙමනං, පුබ්බෝ, ලෝහිතං, සේදෝ, මේදෝ' යයි අනුලෝමයෙන් ද, නැවත 'මේදෝ, සේදෝ, ලෝහිතං, පුබ්බෝ, සෙමනං, පිත්තං, මත්ථුලුඛං, කර්ඨං, උදරියං අත්තං, අත්තගුණං පජ්ජාසං පිහකං කිලෝමකං යකතං හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි තහාරු මංසං, තවෝ දන්තා නබා ලෝමා කේසා' යයි ප්‍රතිලෝම වශයෙන් ද කිවයුතු යි. (මේද ඡක්ක යි.)

නැවත මුත්ත ඡක්කයෙහි - අසු, වසා, බෙලෝ, සිංඝානිකා, ලසිකා, මුත්තං' යි අනුලෝම වශයෙන් ද, නැවත - 'මුත්තා ලසිකා, සංඝානිකා, බෙලෝ, වසා, අසු, මේදෝ සේදෝ, ලෝහිතං පුබ්බෝ, සෙමනං, පිත්තං, මත්ථුලුඛං, කර්ඨං, උදරියං, අත්තගුණං අත්තං, පජ්ජාසං, පිහකං, කිලෝමකං යකතං, හදයං, වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං, අට්ඨි, තහාරු, මංසං, තවෝ, දන්තා,

තබා. ලෝමා කේසා. යයි ප්‍රතිලෝම වශයෙන් ද කිය යුතු යි. (මුත්ත ඡක්ක යි.)

මෙසේ අනුලෝම - පටිලෝම වශයෙන් සියක්වර දහසක්වර ලක්ෂයක් වර ද වචනයෙන් කියා පාඩම් කළ යුතු යි. කුමක් හෙයින් ද යත්; වචනයෙන් පාඩම් කිරීමෙන් කමසාන පාලිය ප්‍රශුණ වෙයි. සිත ඔබමොබ නො දුවයි, කොටස් ප්‍රකට වෙයි, අතෙහි ඇතිලි මෙන් ද වැටෙක ඉනීමෙන් ද වැටූහෙයි. (මේ වචනයෙන් පාඩම් කිරීමෙහි ප්‍රයෝජනයි.

2. වචනයෙන් මෙන් ම සිතිනුදු හදළ යුතු යි. වචනයෙන් පාඩම් කිරීම සිතින් හැදෑරීමට ද, සිතින් හැදෑරීම අශුභ ලක්ෂණයා ගේ පිළිකුල් ස්වභාවය ප්‍රතිවේධ බවට ද ප්‍රත්‍ය වන හෙයිනි. 3. වණ වශයෙන් යනු - කේශාදින් ගේ පැහැය නියම කටයුතු යි. 4. සටහන් වශයෙන් යනු - ඒ කේශාදින් ගේ ම සටහන මෙබඳු යයි නියම කටයුතු යි. 5. දිශා වශයෙන් යනු - මේ ශරීරයෙහි නාභියෙන් උඩ 'උපරිම දිසා' යයි ද, යට 'හෙයීම දිසා' යයි ද කියනු ලැබේ. ඒ කේශාදි දෙකිස් කොටස අතුරින් මේ නම් කොටස මෙ නම් දිශාවෙහි පිහිටියේ යැයි නියම කටයුතුයි. 6. අවකාස වශයෙන් යනු - මේ කොටස මෙ නම් අවකාසයෙහි පිහිටියේ යැයි නියම කිරීමයි. 7. පරිවෙෂ්ඨ වශයෙන් යනු - සභාග පරිවෙෂ්ඨය විසභාග පරිවෙෂ්ඨය යයි පරිවෙෂ්ඨයෝ දෙදෙනෙකි. එහි කේශාදින් අතුරින් මේ කොටස යට ද උඩ ද සරස ද මෙනම් මෙනම් දෑයෙකින් පිරි සිටිනුයේ යයි මෙසේ 'සභාග පරිවෙෂ්ඨය' දත යුතුය. කේශයෝ රෝමයෝ නො වෙති, රෝමයෝත් කේශයෝ නො වෙත් යයි මෙසේ අමිශ්‍රභාව වශයෙන් 'විසඳභාග පරිවෙෂ්ඨය' දත යුතු යි. මේ සත් ආකාරයෙන් උද්ග්‍රහ කෞශල්‍යය දතයුත්තේ යි.

අනතුරුව දස පරිද්දෙකින් මතසිකාර කෞශල්‍යය ඉගෙන ගත යුතු යි. එනම් - 1. අනුපුඵයෙන් ද, 2. ඉතා ශීඝ්‍ර නො වී මෙන් ද, 3. ඉතා සෙමෙන් නොවීමෙන් ද, 4. විකේෂ ප්‍රතිබාහනයෙන් ද, 5. ප්‍රඥප්ති ඉක්මවීමෙන් ද, 6. අනුපුඵය හැරීමෙන් ද, 7. අර්පණ වශයෙන් ද, 8. අධිවිත්ත, 9. ධිතිභාව, 10. බෝධ්‍යධග කෞශල්‍යය, යන තුන් සූත්‍රාන්ත වශයෙන් දැයි කියා යි.

1. එහි අනුපුඵයෙන් යනු - මේ කම්සානාය පාඩම් කිරීමෙහි පටන් 'කේසා ලෝමා තබා දත්තා' යනාදි වශයෙන් පිළිවෙළින් මෙනෙහි කළ යුතු යි. 'කේසා තබා තවෝ' යනාදින් මෙනෙහි නො කළ යුතු යි. කුමක් හෙයින් යත්; යම්සේ හිණි පෙති දෙතිසක් ඇති හිණිමහකට

නහින පුරුෂයෙක් අතරින් අතර හිණිපෙති හරිමින් නහින්තේ වෙහෙසට පැමිණේ ද, ඔහුගේ නැගීමත් සිදු නො වේ ද; එසේම කම්සථානය අතරින් අතර මෙනෙහි කරන්නේ භාවනා සම්පන්න වශයෙන් ලැබිය යුතු ආස්වාදයට නො පැමිණ විතතපීඩාවට පැමිණෙන හෙයින් හා භාවනාවත් සම්පාදනය නො වන හෙයින්.

2. පිළිවෙළින් මෙනෙහි කරන්නහු විසින් ද ඉතා යුහුසුදු මෙනෙහි නොකළ යුතු යි. තුන්යොදුන් මගට පිළිපත් පුරුෂයෙක් යායුතු නො යායුතු තැන් නො දැන සියක් වරකුත් එහා මෙහා දුවන්නේ මාගීය කෙළවර වුවත් අනිකකු ගෙන් විචාරා ම යායුතු වේ ද එපරිද්දෙන් ම යුහුසුදු ම මෙනෙහි කරන්නහුට කම්සථානය කෙළවර වුවත් අනිත්‍යාදි වශයෙන් ප්‍රකට නො වෙයි, විශේෂයකුත් නො ලබයි. එහෙයින් වහා වහා මෙනෙහි නො කළ යුතු යි.

3. එසේ ම ඉතා සෙමෙන්ද මෙනෙහි නො කළ යුතු යි. තුන් යොදුන් මගට බට පුරුෂයා ඒ ඒ තැන තැවති තැවතී යන්නේ නම් දවස් කීපයෙකින් මග කෙළවර කළ යුතු වෙයි එසේ ම සෙමෙන් මෙනෙහි කරන්නහුට කම්සථානය කෙළවර නො වෙයි, විශේෂාධිගමයට ද ප්‍රත්‍යය නො වේ.

4. කම්සථානය හැර බාහිර නොයෙක් අරමුණෙහි යා නොදී ඊ කගැන්ම වික්ෂේප ප්‍රතිභානය යි. අඩියක් පළලැති ප්‍රපාතමාගීයෙක යන පුරුෂයෙක් නොසැලකීමෙන් වට පිට බල බලා පියවර තබන්නේ නම් ඔහු පියවර වැරදීමෙන් පුරුෂ ප්‍රමාණ සියයක් ගැඹුරුවූ මහා ප්‍රපාතයෙහි වැටිය යුතු වෙයි; එසේ ම බාහිර අරමුණෙහි විසුරුණු සිත් ඇත් කල්හි කම්සථානය පිරිහෙයි; වැනසෙයි. එහෙයින් නොවිසුරුණු සිතින් යුක්ත ව මෙනෙහි කළ යුතු යි.

5. කෙස්-ලොම් යනාදි වූ ප්‍රඥප්තිය හැර දමා ප්‍රතික්කුල සංඥව සිත්හි තැබීම ප්‍රඥප්තිය ඉක්මම් යි. නියං කාලයෙහි ජලය දුලිභ වූ කල්හි වනයෙහි ජලය ඇති තැනක් දක මනුෂ්‍යයෝ එහි යම් කිසි සලකුණක් තබා ඒ සලකුණු අනුසාරයෙන් ගොස් පැන් පානාදිය කෙරෙහි, පසුව නිතර යෑම ඊමෙන් පා සලකුණු පිහිටි කල්හි පළමු තැබූ ලකුණු ප්‍රයෝජන නො වෙයි; කැමැති කැමති කල්හි එහි යා හැකි වේ. එසේ ම සුචිභාගයෙහි 'කේසා ලෝමා' යනාදි වශයෙන් මෙනෙහි කරන්නහුට පසු ව පිළිකුල් බව ප්‍රකට වෙයි, එකල්හි 'කෙස්-ලොම්' යනාදි ප්‍රඥප්තිය හැර පිළිකුල් බැව්හි සිත තැබිය යුතු යි.

6. දෙකිස් කොටස් අතුරින් යම් යම් කොටසක් නො වැටහේ නම් එය හැර දැමීම අනුද්‍රව්‍ය සැමරීමයි. ඒ එසේ මැයි - 'කේසා' යි මෙනෙහි කරන්නා වූ ආදි කම්මිකයා ගේ ඒ මෙනෙහි කිරීම ගොස් 'මුත්තං' යන අවසාන කොටසට හැපී සිටියි, එසේ ම 'මුත්තං' යි මෙනෙහි කරන්නහු ගේ ඒ මෙනෙහි කිරීම ද 'කේසා' යන ආදි කොටසට හැපී සිටියි; එකල්හි කම්මසානය මෙනෙහි කරන්නාවූ ඔහුට කිසි කොටසක් වැටහෙයි, කිසි කොටසක් නො වැටහෙයි; ඔහුට යම් යම් කොටසක් වැටහිණි නම්, ඒ ඒ කොටසෙහි මනසිකාරය නැවැත්විය යුතු යි. යම් විටෙක කොටස් දෙකක් වැටහිණි නම් එයින් වැඩියක් වැටහුණු කොටස නැවත නැවත මෙනෙහි කරමින් අර්පණා ඉපදවිය යුතුයි.

එහි මෝ උපමාවකි; තල්ගස් දෙකිසක් ඇති තල් වනයෙක් වෙයි, එහි සැහවී සිටි වළුරකු අල්ලාගනු කැමති වැද්දෙක් ආදියෙහි පිහිටි තල්ගස කොළයකට ඊතලයෙකින් විද හඬනගයි. වළුරා පිළිවෙළින් ඒ ඒ තල් ගසට පැන කෙළවර තල් ගසට යන්නේ ය; වැද්ද එහි ද ගොස් පළමු සෙයින් ම කළ කල්හි නැවත වළුරා ආදියෙහි වූ තල් ගසට එන්නේ ය; ඒ වළුරා මෙසේ නවැන නැවත වැද්ද විසින් එළවනු ලබන්නේ ශබ්ද කළ කළ තැනින් පැන ගොස් එක් තල් ගසෙක සැහවී එහි මැද පිහිටි තල් ගොබය අල්ලාගෙන, විදින කල්හි ද නො සැලී සිටී. එහි ඖපමා සංසඤ්ජාන යමෙසේ යි: මේ කයෙහි 'කෙස් ලොම්' ආදි දෙකිස් කොටස තල් වනයෙහි තල් ගස් දෙකිස මෙහි සිත වළුරා මෙනි; යෝගාවචර තෙම වැද්ද මෙනි; යොගීනු සිත දෙකිස් කොටසින් යුත් කයෙහි හැසිරීම, වළුරා තල් වනයෙහි විසීම මෙනි; යෝගාවචරයා විසින් 'කේසා' යන විසින් මෙනෙහි කිරීම පටන්ගත් කල්හි පිළිවෙළින් ගොස් අවසාන කොටසෙහි සිත පිහිටීම, වැද්ද ආදියෙහි සිටි තල් ගසේ කොළයට ඊයෙන් විද ශබ්දකළ කල්හි වළුරාගේ ගසින් ගසට පැන අවසාන ගසට යෑම මෙනි; ආපසු ඊමෙහි ද මෙසේ මැයි; නැවත නැවත මෙනෙහි කරන්නහුට යම් කොටසක් වැටහෙන කල්හි නොවැටහෙන කොටස් හැරදමා වැටහෙන කොටස් මෙනෙහි කිරීම, නැවත පලවා හරිනු ලබන වළුරාගේ ශබ්ද කළ තැනින් පැන යෑම මෙනි; අන්තයෙහි කොටස් දෙකක් වැටැහෙන කල්හි වැඩියක් වැටහෙන කොටස නැවත නැවත මෙනෙහි කොට අර්පණා ඉපදවීම, වළුරා පිළිවෙළින් ගොස් එක් තල් ගසෙක සැහවී එහි ගොබය දැඩි ව අල්ලාගෙන විදින කල්හි නො සැලී සිටීම මෙනි. මෙහි ලා දෙකිස් කුල ගමෙක පිඩු පිණිස හැසිරෙන හික්කු ව ගේ උපමාව ද සලකා බැලිය යුතු යි.

7. අර්පණා වශයෙන් යනු - අර්පණාව කොටස් වශයෙන් උපදෙස්, දෙතිස් කොටස් අතුරින් එක් එක් කොටසෙහි ම අර්පණා වන්නේ යැයි අර්ථය සැලකිය යුතු යි.

8. අධිවිත්තාදි ත්‍රිවිධ සුත්‍රාන්තයෝ වියහී - සමාධි දෙක සම ව යෙදීම පිණිස දත යුක්තානු ය. එහි 'අධිවිත්තෙමනුසුන්නෙන හික්ඛවෙ! හික්ඛනා තීනි නිමිත්තානි කාලෙන කාලං මනසිකාතබ්බානි' යනාදීන් වදළ සුත්‍රය අධිවිත්ත සුත්‍රාන්ත යයි.

9. 'එහි හික්ඛවෙ! ධමෙහි සමන්තාගතො හික්ඛු සබ්බෙ අනුත්තරං සීතිභාවං සචරිකාතු' යනාදීන් වදළ සුත්‍රය සීතිභාව සුත්‍රාන්ත යයි.

10. බොධාධානකොසලයය වනාහි 'ඵචමේව බෝ හික්ඛවෙ! යස්මිංසමයේ ලිතං චිත්තං හෝති අකාලෝ, තස්මිං සමයේ පසාඨි සම්බොජ්ඣධගස්ස භාවනාය' යනාදීන් අර්පණාකොශලය කථාවෙහි වදළ පරිදි මැ යි.

මෙසේ පළමු දක්වූ සත්වු වැදෑරුම් උද්ග්‍රහ කොශලයය මනා කොට ඉගෙන මේ දස වැදෑරුම් මනසිකාර කොශලයය ද මනා කොට සලකා භාවනා කරන්නහු විසින් මෙකී දෙවිධියෙන් කමාසථානය මැනවින් ඉගෙනගත යුතු යි. පසු ව විවේක සථානයෙක හිද ප්‍රතික්කල මනසිකාර භාවනාව කටයුතු යි. මෙතෙහි කරන්නහු විසින් ද පළමු කොට කේශයන්හි නිමිත්ත ගත යුතු යි. ඒ මෙ සේ යි. කෙස් ගසක් හෝ දෙකක් ගලවා අල්ලෙහි තබා පළමු කොට වණිය සැලකිය යුතු යි. කෙස් බහා දමූ තැනෙක කෙශයන් බැලීම ද වටී; දිය බඳුන් ආදියෙන් බැලීම ද මැනවි. කළු කෙස් ඇති කල්හි කළු වූවානු යයි ද පැසුණු කල්හි සුදු වූවානු යයි ද මිශ්‍ර ව ඇති කල්හි වැඩි වූවන් ගේ වශයෙන් ද මෙතෙහි කළ යුතු යි. කේශයන්හි මෙන් සියලු තව පක්ඛකයෙහි ම දැකීමෙන් ම නිමිත්ත ගතයුතු යි.

මෙසේ නිමිති ගෙන සියලු කොට්ඨාසයන් වණි වශයෙන් සටහන් වශයෙන් දිශා වශයෙන් අවකාශ වශයෙන් පරිවේෂද වශයෙන් නිශ්චය කොට වණි - සණ්ඨාන - ගන්ධ - ආසය - අවකාශ වශයෙන් පස් ආකාරයෙකින් පිළිකල් බව සැලකිය යුතු යි. ඒ ඒ කොටස්වල පැහැ සටහන් ආදිය ඉතා සැකෙවින් යට දක්වන ලදී. (147 පිට බලනු.)

මෙසේ කේශාදි කොටස් වණිදි වශයෙන් නිශ්චය කොට පිළිවෙළින් ඉතා යුහුසුලු නොවීම ආදි ක්‍රමයෙන් පස් ආකාරයෙකින් පිළිකල් වූවානු යැයි මෙතෙහි කරන්නහුට කේස ය. ලෝම ය යනාදි ප්‍රඥප්තිය ඉක්මවීම, අවසානයෙහි එක නුලෙක අමුණන ලද දෙතිස්

පැහැයෙකින් යුත් මල් මලාවක් බලන්නාවූ පුරුෂයකුට සියලු මල් එක විට ප්‍රකට වන්නාක් මෙන් අත්වී ඉමස්මිං කායේ කේසා' යි මේ කය බලන්නහුට ඒ කෙස් - ලොම් ආදී සියලු ම ධර්මයෝ එකවිට ප්‍රකට වෙත්. මනසිකාර කෞශල්‍යයෙහි 'කේසා' යැයි මෙනෙහි කරන්නා වූ ආදී කාමීථිකයාගේ මනසිකාරය 'මුත්තං' යන අවසාන කොටසෙහි හැපී සිටී යැයි කියන ලද්දේ එහෙයිනි.

සාධකය සන්නාතය හැර බාහිර අරමුණෙක සිත එළවන්නේ නම් ඔහුට සියලු කොටස් ප්‍රකට වූ කල්හි ඇවිදින මිනිස්-නිරිසත් ආදිහු ද සත්වාකාරය හැර කෙස් - ලොම් ආදී කොටස් රාශියක් වශයෙන් ම වැටහෙයි; ඔවුන් වළඳන ආහාර පාන ද දෙතිස් කොටස ඇතුළෙහි බහා ලන්නාක් මෙන් වැටහෙයි; ඊට පසු අනුපූර්ව හැරීම් ආදී වශයෙන් නැවත නැවත පිළිකුල් බව මෙනෙහි කරන්නහුට අර්පණා උපදී. එහි කෙසාදීන් ගේ පැහැ-සටහන් ආදී වශයෙන් වැටහීම උද්ග්‍රහ නිමිත්ත නම්. සියලු ලෙසින් පිළිකුල් බව වැටහීම පටිභාග නිමිත්ත වෙයි. ඒ පටිභාග නිමිත්ත නැවත නැවත වඩන්නහුට අර්පණා උපදියි. මෙසේ මේ කායගතා සති කර්මසථානය වඩන්නා වූ යෝගාවචර තෙම අරති රතිවිගතාදී අනුසස් හා සතර ධ්‍යානයන් ලබන්නේ ද ඡඩහිඤ්චන් ප්‍රතිවේධ කරන්නේ ද වේ.

තවද - මේ කායගතාසති කර්ම සථානය බුද්ධෝපාද කාලයෙක හැර අන් කලෙක නො ලැබෙයි, නිත්‍යකයනට අවිෂ්ඨ වූයේ ද වෙයි; තථාගතයන් වහන්සේ විසිනුදු ඒ ඒ සූත්‍රාන්තයන්හි 'එකධමෝ හික්ඛවේ; භාවිතෝ බහුලීකතෝ මහතෝ සංවේගාය සංවත්තති' යනාදීන් 'මහණෙනි! කායගතාසති සංඛ්‍යාත එක ධර්මයක් වඩන ලද්දේ මහත් වූ සංවේගය පිණිස මහත් වූ අර්ථය පිණිස මහත් වූ යෝගකෂමය පිණිස මහත් වූ සිහි නුවණ පිණිස විදර්ශනා ප්‍රඥාව ලැබීම පිණිස ඉහාත් ම සැප විහරණය පිණිස විදු විමුක්ති ඵල ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස පවත්නේ යයි ද-එසේ ම කායගතාසතිය වඩන තැනැත්තේ නිව්‍යාණාමාත්‍ය වළඳන්නේ ය යනාදිය ද වදාරන ලද්දේ ය. මෙසේ මහත් වූ ආනිශංස ඇති මේ ප්‍රතික්කල් මනසිකාර කායගතාසතිය යන නම් ඇති කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානය වැඩීමට සැදහැනි සියලු ගිහි පැවිද්දන් විසින් උත්සාහ වැඩිය යුතු යි.

මෙසේ තමාගේ කයෙහි හෝ අනිකකු ගේ කයෙහි හෝ කලින් කල තමා ගේ ද අනුන්ගේ ද කයෙහි හෝ කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, එසේ ම කයෙහි ඉපැදීම් සාධාරණ හා නැසීම් සාධාරණ ද අනුව බලමින් වෙසෙයි. කේසාදී කොට්ඨාස සංඛ්‍යාත කය ම ඇතැයි ද

සත්ත්ව පුද්ගලාදියෙක් නැතැයි ද සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි. ලෝකයෙහි රූපාදි කිසි ධර්මයක් නිත්‍යාදි වශයෙන් නො ගනී. මෙසේ ප්‍රතික්කුලමනසිකාර වශයෙන් ද කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ වේ. මෙහි දෙතිස් ආකාරය සලකන සිහිය දුෂ්ඨ සත්‍යය වෙයි, යනාදීන් වතුරායී සත්‍යය යොද නිව්වාණචාරය සැලකිය යුතු යි.

ප්‍රතික්කුල මනසිකාර පටියයි.

ධාතු මනසිකාරය

පටික්කුල මනසිකාර වශයෙන් කායානුපස්සනාව විභාග කොට ධාතු මනසිකාර වශයෙන් දක්වන්නට නැවතත් 'පුනව්පරං' යනාදිය වදළ සේක. මේ ශාසනයෙහි යෝගාවචර මහණ තෙම මේ කය ම සතර ඉරියවු වශයෙන් සිටි පරිදි එහෙයින් ම පිහිටි පරිදි නො ඉක්ම ධාතු වශයෙන් මෙනෙහි කරයි; මේ ශරීරයෙහි පෘථිවි ධාතුව ඇත, ආපේ ධාතුව ඇත, තෙජෝ ධාතුව ඇත. වායෝ ධාතුව ඇතැයි කියා යි. දක්ෂ වූ ගව ඝාතකයෙක් හෝ ඔහුගේ ම බත් වැටුපින් වැඩුණු අතුවැසියෙක් හෝ ගවයකු තසා කොටස් වශයෙන් බෙදා සතර මංසන්ධියෙක්හි තබා සිටින්නේ යම්සේ ද; එසේ ම යෝගාවචර තෙමේ ද මේ ශරීරයෙහි පඨවි ධාතු - අපේ ධාතු - තෙජෝ ධාතු - වායෝ ධාතු ඇතැයි නුවණින් සලකන්නේ වේ.

මෙයින් කුමක් දක්වන ලද ද යත්? ගවයකු පොෂණය කරන්නාවූ ද වධසථානයට ගෙන යන්නා වූ ද එහි බැඳ තබන්නාවූ ද නැසූ මළ සිරුර දක්නා වූ ද; ඒ ගෝඝාතකයාට ගවයෙක යන සංඥාව පවතී. එතෙකුදු වුවත් යම් කලෙක කොටස් වශයෙන් බෙදන ලද්දේ මම ගවයකු විකුණමි, මොවුහු ගවයකු ගෙන යෙති' යි මෙබඳු කල්පනාවක් නූපදී, 'මම මස් විකුණමි, මොවුහු මස් මිලදී ගෙන යෙති' යි ඕනට කල්පනා වේ. එසේ ම යෝගාවරයාට ද බාල පෘථග්ජන කාලයෙහි සත්ත්වයෙක පුද්ගලයෙක යන සංඥාව අතුරුදහන් නො වෙයි, ධාතු වශයෙන් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්නහුට වනාහි සත්ත්ව සංඥාව අතුරුදහන් වෙයි, ධාතු වශයෙන් ම සිත පිහිටයි. මේ උපමාවෙහි යොගී තෙම ගෝඝාතකයා මෙනි, සත්ත්ව සංඥාව ගවසංඥාව මෙනි. සතර ඉරියවු සතර මංසන්ධිය මෙනි, ධාතුවශයෙන් මෙනෙහි කිරීම ගවයා කොටස් වශයෙන් බෙදා සිටීම මෙන් වේ.

සබ්බපදාතු මනසිකාරය

ධාතු මනසිකාරය ධාතු කම්ප්‍යානය වතුධාතු වචනථානය යන මේ කම්ප්‍යානය වනාහි සංකෂ්ප වශයෙන් ය, විස්තර වශයෙන් යැයි දෙපරිද්දෙකින් ආයෝ ය; මේ සතිපට්ඨාන සූත්‍රයෙහි සංකෂ්ප වශයෙන් වදරන ලදී; මහා නිකායදෝපම සූත්‍රානතාදියෙහි විස්තර වශයෙන් වදරන ලද්දේය, මේ සංකෂ්ප ක්‍රමය නියුණු නුවණ ඇති යෝගාවචරයා හට වදරන ලද්දේ ය. එහෙයින් එබඳු යෝගාවචරයා විසින් විවේක ස්ථානයක හිඳ එකඟ වූ සිතින් යුක්තව තමා ගේ සියලු ම රූප කායය මෙනෙහි කොට 'මේ කයෙහි යම් තදබවක් හෝ රළුවක් වේ නම් මෙය පඨවි ධාතු යැ, යම් භාත්පසින් බදින බවක් හෝ ද්‍රව බවක් හෝ වේ නම් මෙය ආපෝධාතු යැ, යම් පැසවන බවක් හෝ උණුසුම් බවක් හෝ වේ නම් මෙය තෙජෝ ධාතු යැ, යම් පුරවන බවක් හෝ පැතිරෙන බවක් හෝ වේ නම් මෙය වායෝධාතු යයි මෙසේ ධාතුන්ගේ ලක්ෂණවශයෙන් හා කෘත්‍ය වශයෙන් ද සංක්ෂේපයෙන් නුවණින් වෙන් කොටගෙන අපි ඉමසමිං කායේ පඨවිධාතු, ඵදධගාවො බරහාවො වා, ආපෝධාතු ද්‍රවහාවෝ ආබන්ධතහාවෝ වා, තෙජෝධාතු උණ්හහාවෝ පරිපාවතහාවෝ වා, වායෝධාතු විතම්භණහාවෝ සමුදිරණහාවෝවා" යයි සියක්වර දහස්වර නැවත නැවත මෙනෙහි කළ යුතු යි. මෙසේ මෙනෙහි කරන කල්හි ලක්ෂණාදීන් අතුරින් යමක් අතිශයින් ප්‍රකට වේ නම් එය ම ගෙන ඒ ප්‍රකට වූවහු සමග නැවත නැවත ධාතු මාත්‍රයක් වශයෙන් නිසානව - නිෂ්චිත වශයෙන් මෙනෙහි කළ යුතු යි. මෙසේ වැයම් කරන්නා වූ ඕනිට ධාතුන් ගේ ස්වභාව ලක්ෂණ ප්‍රකට කරන්නා වූ භාවනා ප්‍රඥාවෙන් පරිගෘහිත වූ උපචාර සමාධිය උපදියි.

විත්ථා ධාතු මනසිකාරය

විස්තර වශයෙන් ආවා වූ ධාතු මනසිකාර කම්ප්‍යානය වඩනු කැමැති නියුණු නුවණ නැති යෝගීහු විසින් දෙසාළිස් ආකාරයෙන් විස්තර වශයෙන් ධාතුන් ඉගෙන සුදුසු සෙනසුනෙක වෙසෙමින් 1. සසම්භාර සංකෂ්පයෙන් ද, 2. සසම්භාර විභාගයෙන් ද, 3. සලක්ෂණ සංකෂ්පයෙන් ද, 4. සලක්ෂණ විභාගයෙන් දැයි සතර ආකාරයෙකින් කර්මස්ථානය වැඩිය යුතු යි.

1. එහි සසම්භාර සංකෂ්පයෙන් භාවනා කරන කල්හි කෙසාදි විසි කොටසෙහි ආබන්ධනාකාරය අපොධාතු යයි ද, සත්තාපනාදි සතර කෘත්‍යය ඇති සතර කොටසෙහි වූ පැසවන තේජස තේජෝ ධාතු යයි ද, උච්චතමානාදි සවිදැරුම් කොටසෙහි විත්ථම්භනාකාරය වායෝධාතු

යයි ද, නිශ්චය කෙරෙයි ; එකල්හි මිහට ධාතුහු ප්‍රකට වෙති; ඒ ධාතුන් නැවත නැවත මෙනෙහි කරන්නහුට පළමු කී ලෙස උපචාර සමාධිය උපදී.

2. යමකුට මෙසේ භාවනා කරන කල්හි කම්පානාය සමෘද්ධි නො වේ නම්, ඔහු විසින් සසම්භාර විභාගයෙන් වැඩිය යුතු යි. කෙසේ ද? ඔහු විසින් පටික්කුලමනසිකාරයෙහි කී පරිද්දෙන් සත් වැදෑරුම් උද්ග්‍රහ කෞශල්‍යය දස වැදෑරුම් මනසිකාර කෞශල්‍යය අනුලෝම පටිලෝම වශයෙන් පාම් කිරීම යනාදි සියල්ල කළ යුතුයි. වෙනස නම් එහි කේශාදිය වණ්ණාදි වශයෙන් මෙනෙහි කොට පටික්කුල වශයෙන් සිත පිහිටුවීම හා මෙහි ධාතු වශයෙන් සිත පිහිටුවීමත් වේ. එහෙයින් වණ්ණ සංස්ථානාදි පස් පස් ආකාරයෙන් කෙස් ලොම් ආදි කොටස් මෙනෙහි කොට අවසානයෙහි 'මේ කේශයෝ හිස්කබල මතු පිට සමෙහි හට ගන්නාහු ය, යම් සේ තුඹසක් මතුයෙහි තණකොළ හටගත් කල්හි තුඹස මා මතුයෙහි තණකොළ හට ගත්තේ යැ කියාත්; තණ කොළ අපි තුඹස මතුයෙහි හටගත්තෙමුයි කියාත් නො දනී ද, එසේ ම හිස් කබල මතුයෙහි වූ සම මා කෙරෙහි කේශයෝ හට නො දනිති; මේ සම - කෙස් යන භූතෝපාදය ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් සැලකීම රහිත වූවාහු ය; මෙසේ කේශයෝ නම් මේ ශරීරයෙහි වෙන ම කොටසෙක, වෙනතා රහිත ය, අව්‍යාකෘත ය, ආත්මශුන්‍යය, එහෙයින් නිස්සත්‍වය එහෙයින් ය පඨවිධාතු වූයේ යයි ලෝමාදී දෙතිස් කොටසෙහි ම මෙසේ ධාතු භාවය මෙනෙහි කළ යුතු යි.

මෙසේ පඨවි-ආපේර ධාතු කොටස්වල ධාතු භාවය මෙනෙහි කොට අනතුරු ව මේ ශරීරයෙහි යම් තේජසෙකින් ජීවර රෝගාදි ආකාරයෙන් ශරීරය නැවේ ද, මේ තේජස සිරුරෙහි වෙන ම කොටසෙක, අවේතන ය, අව්‍යාකෘත ය, ශුන්‍ය ය, නිස්සත්‍ව ය, තේජේර ධාතු වූයේ යයි ද, එසේ ම යම් තේජසෙකින් මේ ශරීරය දිරා ද, ඉන්ද්‍රිය චිකල බවට බල හානියට හා විලිපිලි ආදි භාවයටත් පමුණුවා ද; කිපුණා වූ යම් තේජසෙකින් ශරීරය දවා ද; යම් තේජසෙකින් කැ ආහාරපානාදිය පැසීමට යේ ද, ඔවුන් ගේ ද ධාතුභාවය පළමු සෙයින් ම සැලකිය යුතුයි.

අනතුරු ව මේ ශරීරයෙහි ඔක්කාර - නික්කාදිය පවත්වන, උඛ්‍යම වාතය ද, මල මුත්‍රාදිය බැහැර කරන අධෝගම වාතය ද අතුනුවලින් පිටත හැසිරෙන කුස්සය වාතය ද, අතුනු ඇතුළත හැසිරෙන කොස්සය වාතය ද, ධමනි අනුසාරයෙන් සියලු සිරුරෙහි හැසිරෙන අධගමධානුසාරී වාතය ද, නැහැ සිදුරින් ඇතුළත පිවිසෙන

ආශ්වාසය ද, පිටත නික්මෙන ප්‍රශ්වාසය ද, යන සවැදූරුම් වායෝධාතු අතරින් එක් එක් ධාතුව පිළිබඳව පළමු සෙයින් ම ධාතුභාවය මෙනෙහි කළ යුතුයි. මෙසේ මෙනෙහි කරන්නහුට ධාතුහු ප්‍රකට වෙති; ඔවුන් නැවත නැවත මෙනෙහි කරන්නහුට උපචාර සමාධිය උපදී.

3. මෙසේ භාවනා කරන යමකුට කම්සථානය සමෘධි නොවේ නම් ඔහු විසින් සලක්ෂණ සංක්ෂේපයෙන් භාවනා කටයුතුයි කෙසේ ද? කෙශාදී විසි කොටසෙහි ස්තබ්ධ (- තද) ලක්ෂණය පඨවි ධාතු යයි සැලකිය යුතු යි, එහි ම ආබන්ධන (- භාන්තයින් බඳින) ලක්ෂණය අපෝධාතු යයි ද, පරිපාවන (- පැසවන) ලක්ෂණය තෙජෝ ධාතු යයි ද, විත්පම්භන (- පිරවීම්) ලක්ෂණය වායෝධාතු යයි ද; පිත්තාදී දෙළොස් කොටසෙහි ආබන්ධන ලක්ෂණය ආපෝ ධාතු යයි ද, එහි ම පරිපාවන ලක්ෂණය තෙජෝ ධාතු යයි ද, විත්පම්භන ලක්ෂණය වායෝ ධාතු යයි ද, ස්තබ්ධ ලක්ෂණය පඨවි ධාතු යයි ද, තේජස් සතර කොටසෙහි පරිපාවන ලක්ෂණය තෙජෝධාතු යයි ද, ඒ තේජසින් නො වෙන් වූ විත්පම්භන ලක්ෂණය වායෝ ධාතු යයි ද, එම ලක්ෂණය පඨවි ධාතු යයි ද, ආබන්ධන ලක්ෂණය ආපෝ ධාතු යයි ද; වා කොටස් සයෙහි විත්පම්භන ලක්ෂණය වායෝ ධාතු යයි ද එහි ම ස්තබ්ධලක්ෂණය පඨවි ධාතු යයි ද, ආබන්ධන ලක්ෂණය ආපෝධාතු යයි ද, පරිපාවන ලක්ෂණය තේජෝ ධාතු යයි ද, සැලකිය යුතුයි. එකල මිහට ධාතුහු ප්‍රකට වෙති. එය නැවත නැවත මෙනෙහි කරන්නහුට පළමු කී සෙයින් උපචාර සමාධිය උපදී.

4. එසේත් භාවනා කරන්නා වූ යමකුට කම්සථානය සමෘධි නො වේ නම් ඔහු විසින් සලක්ෂණ විභාග වශයෙන් භාවනා කටයුතු යි. කෙසේ ද? පළමු කී පරිද්දෙන් ම කේශාදිය පරිග්‍රහණය කොට කේශයෙහි ස්තබ්ධ ලක්ෂණය පඨවි ධාතු යයි ද, ආබන්ධන ලක්ෂණය අපෝධාතු යයි ද, පරිපාවන ලක්ෂණය තෙජෝ ධාතු යයි ද, විත්පම්භන ලක්ෂණය වායෝ ධාතු යයිද, වෙන් කොට සැලකිය යුතුයි. සියලු කොට්ඨාසයන්හි ම මෙසේ සලකන්නහුට ධාතුහු ප්‍රකට වෙති. නැවත නැවත මෙනෙහි කරන්නහුට උපචාර සමාධිය උපදී.

වැළිදු-වචනාථී වශයෙන් ද, කලාප වශයෙන් ද, වූණි (- පරමාණු ප්‍රමාණයෙන් සුණු වීම්) වශයෙන් ද, ලක්ෂණාදීන් ගේ වශයෙන් ද, සමුට්ඨාන වශයෙන් ද, නානත්ත - ඒකත්තතා වශයෙන් ද, විනිබ්භෝග - අවිනිබ්භෝග වශයෙන් ද, සභාග විසභාග වශයෙන් ද, ආධ්‍යාත්මික බාහිර විශේෂ වශයෙන් ද, සඨිග්‍රහ වශයෙන් ද, ප්‍රත්‍යය වශයෙන් ද, අසම්නනාභාර වශයෙන් ද, ප්‍රත්‍යය විභාග වශයෙන් දැයි මේ ආකාරයන් ගෙන් ධාතුහු මෙනෙහි කළ යුත්තාහු

ය. මෙසේ මෙනෙහි කරන්නනුට එක් එක් වාරයෙකින් ධාතුනු ප්‍රකට වෙත්. ඒ ධාතූන් නැවත මෙනෙහි කරන්නනුට උපචාර සමාධිය උපදී. එය චතුර්ධාතු-වචණාන යයි ද කියනු ලැබේ. මේ චතුර්ධාතුවචණානයෙහි යෙදුණු මහණ තෙමේ ශුණ්‍යතාවට බැසගනී, සත්ත්වසංඥාව නසයි, එහෙයින් ව්‍යාල මෘග යක්‍ෂ රාක්‍ෂසාදී විශේෂයක් නොදක්නේ හය හෙරව ඉවසන්නේ වෙයි, අරකිරකි ඉවසන්නේ වෙයි, මහත් වූ ප්‍රඥා ඇත්තේ ද වෙයි; නිච්ඡාණය කෙළවර කොට ඇත්තේ හෝ සුගතිපරායණ වූයේ හෝ වන්නේයි.

මෙසේ සතර ධාතූන් සැලකීමෙන් තමා ගේ කයෙහි හෝ අනිකකු ගේ කයෙහි හෝ කලින් කල තමා ගේ ද අනිකකුගේ ද; කයෙහි හෝ කායානුපස්සනාව භාවනාවෙන් යුක්ත ව වසන්නේ ය; කයෙහි උත්පත්ති විනාශ ස්වභාවයන් අනුව බලමින් හෝ වසන්නේ ය; ස්කන්ධලෝකයෙහි රූපාදි කිසි ධර්මයක් ආකමාදි වශයෙන් නොගන්නේ ද වේ. මෙසේත් යෝගාවචර මහණ තෙම කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ වේ.

ධාතු මනසිකාර පථයයි

මෙසේ ධාතු මනසිකාර වශයෙන් කායානුපස්සනාව විභාග කොට තව සිව්වික පථයන් ගෙන විභාග කරන්නට 'සුතවචරං' යනාදිය වදළ සේක සිව්වික යනු සොහොනට නමකි, සොහොනෙහි දමන ලද විවිධාකාර වූ මළ සිරුරු බලා තමා ගේ කය හා නුවණින් සම කොට බලමින් සිහිය පිහිටුවීම මෙහි කායානුපස්සනා භාවනා ක්‍රමය වේ.

1. ඔවුනතුරින් පළමුවන සිව්විකයෙහි-යෝගාවචර මහණ තෙම සොහොනෙහි දමන ලද, මැරී එක්දිනක් ඉක්මුණා වූ හෝ දෙ දිනක් ඉක්මුණා වූ හෝ, තුන් දිනක් ඉක්මුණා වූ හෝ මරණින් මත්තෙහි සුළං පිරු කඹුරුසමක් (- මයින හමක්) මෙන් ක්‍රම ක්‍රමයෙන් හටගත් ඉදිමීම ඇති නොහොත් කුත්සිත වූ පිළිකුල් වූ ඉදිමුණු බව ඇති, සුදු රතු ආදී මිශ්‍ර වණ් ඇති හෙවත් මස් උස්ව ගිය තැන්නි රතුපාට වූ සැරව හටගත් තැන්නි සුදුපාට වූ නිල් සඵලෙකින් පොරවන ලද්දකුමෙන් බොහෝ සෙයින් තීලවණ් වූ නොහොත් කුත්සිත වූ පිළිකුල් වූ මිශ්‍රවණ් ඇති, නව වුණ මුඛයෙන් හෝ බිදුණු තැනින් හෝ වැගිරෙන පුයා ඇති, මළ සිරුරක් දක්නේ වේ ද: හෙතෙම ඒ මළ සිරුර හා තමා ගේ මේ කය ම නුවණින් සමාන කොට බලයි. කෙසේ ද? මා ගේ මේ කය ද මේ මළ සිරුර මෙන් ම ඉදිමීම ආදි ස්වභාව ඇත්තේ ය මෙබඳු ස්වභාවට පැමිණෙන සුළු ය, මේ ඉදිමීම ආදි ස්වභාව නොඉක්මවන ලද්දේ යයි කියා යි.

මෙසේ තමා ගේ කයෙහි හෝ අනිකකු ගේ කයෙහි හෝ කලින් කල තමා ගේද මෙරමා ගේ ද කයෙහි හෝ කය අනුව නැවත නැවත නුවණින් බලමින් එසේ ම කයෙහි ඉපැදීම් නැසීම් ස්වභාවය අනුව බලමින් වෙසෙයි; සිහිය හා නුවණද වැඩිම පිණිස කය ඇතැයිද සත්ත්ව පුද්ගලාදියෙක් නැතැයිද සිහිය උපදනේ වෙයි; තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි වශයෙන් අනිශ්‍රිත වූයේ ද වෙයි; පඤ්චස්කන්ධ සංඛ්‍යාත ලෝකයෙහි රූපාදි කිසි ධර්මයකුත් මා ගේ ආත්ම යැයි කියා හෝ ආත්මය පිළිබඳ යැයි කියා හෝ දැඩි කොට නොගනී. මෙසේ මේ පළමුවන දෙවන ආදී සිව්විකයෙහි වශයෙන් කායානුපස්සනා සංකප්පයාන භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ වේ.

මේ පළමුවන සිව්විකයයි.

(එක් එක් සිව්විකය සඳහා පිළිවෙළින් යොදන ලද ප්‍රතිරූපයන් ද බලා නුවණින් විමසිය යුතුයි.)

2 දෙවන සිව්විකයෙහි-කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදුණු යොගාවචර තෙම පළමුසේ ම සොහොනෙහි දමන ලද්ද වූ කවුඩන් විසින් හෝ, උකුස්සන් විසින් හෝ, ගිජු ලිහිණියන් විසින් හෝ ශූන්‍යයන් විසින් හෝ, සිව්ලුන් විසින් හෝ, උදර ආදී තැන්හි හිඳ උදරමස් තොල්මස් ඇස්ගල ආදිය ගළවගළවා කනු ලබන්නා වූ තන් වැදැරුම් ප්‍රාණි සමූහයා විසින් හෝ කනු ලබන්නාවූ මළ සිරුරක් දක්නේ වේ ද; හෙතෙම ඒ මළ සිරුර තමා ගේ කය හා සමාන කොට බලයි; මා ගේ මේ කය ද මෙසේ ම කවුඩු - උකුසු - ගිජුලිහිණි-බලු සිවල් ආදීන් විසින් ඒ ඒ තන්හි හිඳ මස් ගළව-ගළවා කන ස්වභාව ඇත්තේ ය, මෙසේ ම වන සුලු ය, මේ ස්වභාවය ඉක්මවන ලද්දේ යයි කියා යි. මෙසේ මේ දෙවන සිව්විකයා ගේ වශයෙන් ද කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ යි.

මේ දෙවන සිව්වික යයි.

3. තුන්වන සිව්විකයෙහි - යොගාවචර තෙම සොහොනෙහි දමන ලද කුණු වීමෙන් ඉතිරිව සිටි මස් ලේ සහිත වූ තහර වැලින් බැඳුණා වූ ඇටසැකිලි වූ මළ සිරුරක් යම්සේ දක්නේ ද, හෙතෙම ඒ මළ සිරුර තමා ගේ කය හා නුවණින් සමාන කර බලයි; කෙසේ ද? මා ගේ කය ද මස් ලේ සහිත තහර වැලින් බැඳුණු ඇට සැකිලි ස්වභාව ඇත්තේ ය, මෙසේ කුණු වන සුලුය, මේ ස්වභාව නො ඉක්මවන ලද්දේ යයි කියා යි. මෙසේ මේ තුන්වන සිව්විකයා ගේ වශයෙන් ද කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ යි.

මේ තුන්වන සිව්විකය යි.

4. සතරවන සිව්විකයෙහි - යෝගාවචර තෙම සොහොනෙහි දමන ලද මස් ක්ෂය ව යැමෙන් පසුව ද නො විශ්වාස ලෙසින් වැඩුණු තහර වැලින් බැඳුණා වූ ඇටසැකිලි වූ මළ සිරුරක් යම් සේ දක්නේ ද, හෙතෙම ඒ මළසිරුර තමා ගේ කය ද නුවණින් සමාන කොට බලයි; කෙසේ ද? මා ගේ මේ ශරීරය ද මෙබඳු වූ මස් රහිත ලෙසින් වැඩුණු තහරවැලින් බැඳුණු ඇටසැකිලි සාමාන්‍ය ඇත්තේ ය, මෙසේ කුණු වන සුළු ය; මේ සාමාන්‍ය නො ඉක්මවන ලද්දේ යයි කියා යි. මෙසේත් කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ යි.

මේ සතරවන සිව්විකය යි.

5 පස් වන සිව්විකයෙහි - යෝගාවචර තෙම සොහොනෙහි දමනලද පහව ගිය මස් ලේ ඇති තහරවැලින් බැඳුණා වූ ඇටසැකිලි වූ මළ සිරුරක් යම්සේ දක්නේ ද, හෙතෙම ඒ මළ සිරුර හා තමා ගේ කය නුවණින් සමානකර බලයි. කෙසේ ද? මා ගේ මේ ශරීරය ද මස්ලේ පහව ගිය තහරවැලින් බැඳුණු ඇටසැකිලි සාමාන්‍ය ඇත්තේ ය. මෙසේ ඇටසැකිලි සාමාන්‍යට පැමිණෙන සුළු ය. මේ සාමාන්‍ය නොඉක්මවන ලද්දේ යයි කියා යි. මෙසේත් යෝගාවචර තෙම කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ යි.

මේ පස් වන සිව්විකයයි.

6. සවන සිව්විකයෙහි - යෝගාවචර තෙම සොහොනෙහි දමන ලද මළ සිරුරක් යම් සේ දක්නේ ද - කෙබඳු මළ සිරුරක් ද යත්; පහව ගිය තහර බැඳුම් ඇති දිශානු දිශාවන්හි විසිරගිය ඇට කැබැලි ය, අන් දිශාවෙක විසිරගිය සුසැටක් හෙද ඇති අන් ඇට ය, එසේ ම අන්දිශාවෙක විසිරගිය සුසැටක් පමණ පා ඇට ය, අන් තැනෙක වූ කෙණ්ඩා ඇට ය, අන් තැනක වූ කළවා ඇට ය, අන් තැනෙක වූ පිටකටුව ය, අන් තැනෙක වූ හිස් කබල ය යන මෙබඳු වූ මළ සිරුරෙකි-හෙතෙම එබඳු මළ සිරුර දක එය හා තමා ගේ මේ සිරුර ද නුවණින් සමාන කර බලන්නේ ය, කෙසේ ද? මා ගේ මේ ශරීරය ද මෙසේ ම පහවගිය තහර බැඳුම් ඇති විසුරුණු ඇටසැකිලි සාමාන්‍ය ඇත්තේ ය, මෙසේ වන සුළු ය, මේ සාමාන්‍ය නො ඉක්මවන ලද්දේ යයි කියා යි. මෙසේත් යෝගා වචර තෙම කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ යි.

මේ සවන සිව්විකයයි.

7. සත් වන සිව්විකයෙහි යෝගාවචර තෙම සොහොනෙහි දමන ලද මළ සිරුරක් යම්සේ දක්නේ ද; කෙබඳු සිරුරක් ද යත්? යම් මළ සිරුරෙක ඇට කැබැලි සුදු වූයේ සක්ගෙඩියක් මෙන් පැහැ ඇත්තේ වේ ද, එබඳු සිරුරෙකි. හෙතෙම ඒ මළ සිරුර දක එය හා තමා ගේ මේ කය ද නුවණින් සමාන කොට බලන්නේ ය, කෙසේ ද? මාගේ මේ කය ද සක් ගෙඩියකට බඳු පැහැ ඇති සුදු වූ ඇට සැකිලි ස්වභාව ඇත්තේ ය, මෙබඳු ඇට සැකිලි බවට පැමිණෙන සුදු ය, මේ ස්වභාව නොඉක්මන ලද්දේ යයි කියා යි. (7 වෙනි ප්‍රතිරූපය බලනු.) යෝගාවචර මහණ තෙම මෙ පරිද්දෙන් ද කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ යි.

මේ සත්වන සිව්විකයයි

8. අට වැනි සිව්විකයෙහි යෝගාවචර තෙම සොහොනෙහි දමන ලද මළ සිරුරක් යම් සේ දක්නේ ද; කෙබඳු මළ සිරුරක් ද යත්? යම් සිරුරෙක ඇටකැබැලි තැන් තැන්වල රැස් වූවානු අවු සුළං වැදීමෙන් කුණුව වසක් ඉක්මුණානු වෙන් ද, එබඳු මළ සිරුරෙකි. හෙතෙම ඒ සිරුර හා තමා ගේ කය නුවණින් සමාන කොට බලයි; මාගේ මේ ශරීරය ද වසක් ඉක්ම කුණු වූ තැන් තැන්වල රැස්ව ගිය ඇටසැකිලි ස්වභාව ඇත්තේ ය. මෙසේ කුණු වූ ඇටසැකිලි බවට පැමිණෙන සුදුය, මේ ස්වභාව නො ඉක්මවා සිටියේ යයි කියා යි. (8 වෙනි ප්‍රතිරූපය බලනු.) මෙපරිද්දෙන් ද යෝගාවචර තෙමේ කායානුපස්සනා භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ යි.

මේ අටවැනි සිව්විකයයි.

9. නවවැනි සිව්විකයෙහි - යෝගාවචර තෙම සොහොනෙහි දමන ලද මළ සිරුරක් යම් සේ දක්නේ ද; කෙබඳු මළ සිරුරක් ද යත්, යම් සිරුරෙක ඇට කැබැලි කුණු වූයේ සුණු සුණුව විසුරුණේ වේ ද, එබඳු සිරුරෙකි. හෙතෙම ඒ සිරුර තමා ගේ මේ කය හා නුවණින් සමාන කොට බලන්නේ වෙයි; කෙසේ ද? මා ගේ මේ කය ද මෙසේ ම කුණු වූ සුණුව විසිරී ගිය ඇටසැකිලි ස්වභාව ඇත්තේ ය, මෙසේ වන සුදු ය, මේ ස්වභාව නො ඉක්මවා සිටියේ යයි කියා යි. (9 වෙනි ප්‍රතිරූපය බලනු.)

මෙසේ කුණු ව සුණු සුණු වී විසිරී යන ඇටසැකිලි ඇති බව සැලකීමෙන් තමා ගේ කයෙහි හෝ අනිකකුගේ කයෙහි හෝ කලෙක තමා ගේ ද කලෙක අනිකකු ගේ ද කයෙහි හෝ කය අනුව බලමින් හෙවත් කායානුපසංයනා භාවනාවෙන් යුක්ත ව වාසය කෙරෙයි; කයෙහි පස්විසි ආකාරයෙකින් ඉපදීම් ස්වභාව අනුව බලමින් හෝ එසේ ම නැසීම් ස්වභාව අනුව බලමින් හෝ කලෙක ඉපදීම ස්වභාව ද කලෙක නැසීම් ස්වභාව ද නැවත නැවත බලමින් හෝ වාසය කෙරෙයි; මතුමත්තෙහි නුවණ වැඩීම පිණිස ද සිහිය වැඩීම පිණිස ද කය වනාහි ඇතැයි ද සත්ත්ව පුද්ගලාදියෙක් නැතැයි කියා ද ඔහු ගේ සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි; තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි වශයෙන් අනිශ්ශ්‍රිත වූයේ වෙසෙයි; පඤ්චස්කන්ධ ලෝකයෙහි රූපාදි කිසි ධර්මයක් ආත්ම - ආත්මීය වශයෙන් නො ගනී; මෙපරිද්දෙන් ද යෝගාවචර තෙමේ කය අනුව බලමින් හෙවත් කායානුපසංයනා භාවනාව සිත්හි කෙරෙමින් වාසය කරන්නේ වේ.

මේ නව වැනි සිව්විකයයි.

එහි නව සිව්විකයන් සලකන්නා වූ සිහිය දුෂ්ඨසත්‍ය යැ, ඒ සිහිය උපදවන්නා වූ සුචී තෘෂ්ණාව සමුදය සත්‍ය යැ, ඒ ස්මෘති - තෘෂ්ණා දෙදෙනා ගේ නොපැවැත්ම නිරෝධ සත්‍ය යැ, දුක දුනගන්නා වූ සමුදය දුරුකරන්නා වූ නිවන් අරමුණු කරන්නා වූ ආයාසී මාගීය මාගී සත්‍ය ය නම් වේ යයි මෙසේ වතුසංයන වශයෙන් උත්සාහ කොට නිවනට පැමිණෙන්නේ යි. මේ නව සිව්විකයන් මෙතෙහි කරන්නාවූ හික්කුන් ගේ රහත් බව තෙක් නිව්‍යාණවාරය වේ.

නව සිව්වික පථය යි.

මෙතෙකින් ආනාපාන පථය, ඊය්‍යාපථ පථය, වතුසංයමිප්පත්‍ය පථය, ප්‍රතික්කුලමනස්කාර පථය, ධාතුමනසිකාර පථය, නවසිව්වික පථයයි තුදුස් පුරුකක් ඇති කායානුපසංයනාව නිමවන ලද්දේ වේ. ඒ තුදුස් පථයන් අතුරෙහි ආනාපාන-ප්‍රතික්කුලමනසිකාර දෙක ම අර්ථණා කම්භානායෝ යැ, සිව්විකයන් ආදි නවානුපසංයනා වශයෙන් වදළ හෙයින් සෙසු දෙළොස ම උපචාර කම්භානායෝ මැ යි.

කායානුපසංයනා සහිතපටිකය නිමි.

මෙසේ තුදුස් ආකාරයෙකින් කායානුපසංයනා සහිතපටිකය වදුරා මේ විට නව ආකාරයෙකින් වේදනානුපසංයනාව වදුරු පිණිස 'කප්ඤ්ච හික්කවේ'! යනාදිය වදළ සේක.

මේ ශාසනයෙහි යෝගාවචර මහණ තෙම ඒ ඒ වේදනාවන් අනුව බලමින් වාසය කරන්නේ වෙයි, කෙසේ ද? 1. කායික වූ හෝ චෛතසික වූ හෝ සුව වේදනාවක් විඳින්නේ මම මෙබඳු සුව වේදනාවක් විඳිමි ද නගනි; එසේ ම 2. කායික වූ හෝ චෛතසික වූ හෝ දුක් වේදනාවක් විඳින්නේ දුක් වේදනාවක් විඳිමි කියා ද, 3. කායික වූ හෝ චෛතසික වූ හෝ උපෙක්‍ෂා වේදනාවක් විඳින්නේ උපෙක්‍ෂා වේදනාවක් විඳිමි කියා ද, 4. පඤ්චකාම ගුණාමිෂ නිශ්ශ්‍රිත වූ සවුදුරුමී ගෙහසිත සොම්නස් වේදනාවක් හෝ විඳින්නේ සාම්මසුබ වේදනාවක් විඳිමි කියා ද, 5. නිරාමිෂ වූ හෙවත් තෛෂ්‍යක්‍රමය නිශ්ශ්‍රිත සොම්නස් වේදනාවක් හෝ විඳින්නේ නිරාමිෂසුබ වේදනාවක් විඳිමි කියා ද, 6. එසේ ම පඤ්චකාම ගුණාමිස සහිත වූ දෛමතස් වේදනාවක් හෝ විඳින්නේ සාම්ම දුක්ඛ වේදනාවක් විඳිමි කියා ද, 7. තෛෂ්‍යක්‍රමය නිශ්ශ්‍රිත දුක් වේදනාවක් හෝ විඳින්නේ නිරාමිෂ දුක්ඛ වේදනාවක් විඳිමි කියා ද, 8. එසේ ම පඤ්චකාම ගුණාමිෂ සහිත වූ උපෙක්‍ෂා වේදනාවක් හෝ විඳින්නේ සාම්ම උපෙක්‍ෂා වේදනාවක් විඳිමි කියා ද, 9. තෛෂ්‍යක්‍රමය නිශ්ශ්‍රිත උපෙක්‍ෂා වේදනාවක් හෝ විඳින්නේ නිරාමිෂ උපෙක්‍ෂා වේදනාවක් විඳිමි කියා ද සත්ත්වදාෂ්ටිය හරිමින් දැනගන්නේ යි.

උඩුකුරුව හෝනා ළදරුවෝ පවා කිරිබොන අවස්ථාදියෙහි සුව විඳින්නාහු අපි සුවයක් විඳිමු යයි දැනගනිනි; එහෙත් මෙහි දක්වූ යෝගාවචරයා ගේ දැනගැනීම ළදරුවකු ගේ හෝ එබන්දකු ගේ දැනීමට සමාන නො වෙයි, ඒ ළදරු ආදීන් ගේ දැනගැනීම සත්ත්වදාෂ්ටිය නො හරී, සත්ත්වයෙක යන සංඥාව නුගුළුව යි; කම්සථානය හෝ සතිපට්ඨාන භාවනාව හෝ නො වේ. මේ යෝගාවචරයාගේ දැනීම වනාහි සත්ත්වදාෂ්ටිය දුරු කෙරෙයි, සත්ත්වසංඥාව ගළවාපියයි; කම්සථානය ද සතිපට්ඨාන භාවනාව ද වේ. ඒ එසේ මැ යි මේ වේදනාව කවරෙක් විඳී ද? කවරකු ගේ විඳීමෙක් ද? කුමන කරුණෙකින් වූ වේදනාවක් ද යි මෙසේ නුවණින් දැන විඳීම සඳහා මේ වදරන ලද්දේ වේ. එහි කවරෙක් විඳී ද? යනු-සත්ත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් හෝ නො විඳී; කවරකුගේ විඳීමෙක් ද? යනු-සත්ත්වයකු ගේ හෝ පුද්ගලයකු ගේ හෝ විඳීමෙක් නො වේ, කවර කරුණෙකින් වූ වේදනාවෙක් ද? යනු-සුබාදි වස්තුවක් අරමුණු කොට වේදනාව වන්නී ය. මේ යෝගාවචර තෙමේ කුමක් හෙයින් මෙසේ දැනගනී ද යත්; ඒ ඒ වස්තුව අරමුණු කොට වේදනා නොමෝ ම විඳී, ඒ වේදනාව ගේ පැවැත්ම ගෙන 'මම විඳිමි' යි ව්‍යවහාර මාත්‍රයෙක්

වේ යයි මෙසේ වස්තුව අරමුණු කොට 'වේදනා නොමෝ ම විදිය' යි සලකන්නා වූ යෝගාවචර තෙම සුඛ ආදී වේදනාව විදිමයි නුවණින් දනගනී ය'යි දත යුතුයි. සිතුල් පවුචෙහි විසූ එක්තරා තෙර කෙනෙක් මෙහි නිදහීන යි.

සිතුල් පවු වැසි තෙරණුවෝ

මේ තෙරනූ වනාහි රෝගයෙකින් පෙළෙන කල්හි බලවත් වේදනාවෙන් තතනමින් ඔබමොබ පෙරළෙති. එක් තරුණ හික්කුවක් උන් වහන්සේට මෙසේ කීය; ස්වාමීනි, ඔබ ගේ කවර තැනක් රුජා කෙරේ ද යි, ඇවුත්ති වෙත ම රුජා කරන තැනෙක් නැත, කාය සංඛ්‍යාත වස්තුව අරමුණු කොට වේදනා නොමෝ විදී; ස්වාමීනි, මෙසේ දන්නා කල ඉවසන්නට වටී නු? ඇවුත්ති, ඉවසමි; ඉවසීම උතුම් වේ යයි තෙරුන් වහන්සේ ඉවසූ සේක. ඇතුළත හටගත් වාතයෙන් ළය දක්වා පැළිණි; ඇඳෙහි අකුනු රැස්ව ගියේ ය. තෙරුන් වහන්සේ ඇවුත්ති, මෙතෙක් ඉවසීම වටී ද? යි ඒ හික්කුවට දක්වූහ. හෙතෙම තුෂණිමිභූත විය. තෙරුන් වහන්සේ වියඝිසමත්තවය යොදා සිටිපිළිසිඹියා සමග රහත් බවට පැමිණ සමසීඨව පිරිනිවන් පෑ සේක.

විවිධ කම්සාන්තය

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ මෙහි වේදනා වශයෙන් අරුප කම්සාන්තය වදළ සේක. ඒ එසේ මැයි-කම්සාන්තය දෙවැදෑරුම් වෙයි රූප කම්සාන්තය අරුප කම්සාන්තය යයි කියා යි. රූපපරිග්‍රහ අරුපපරිග්‍රහ යනු ද මේ දෙවැදෑරුම් කම්සාන්තයට නම් වේ. එයින් රූපකම්සාන්තය දක්වන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සංක්ෂේප වශයෙන් හෝ විස්තර වශයෙන් හෝ චතුර්ධාතූ වචනපාතය වදරන සේක. එය කායානුපස්සනාවෙහි ධාතු මනසිකාර වර්ණාවෙහි විස්තර කරන ලද්දේය.

අරුප කම්සාන්තය

අරුප කම්සාන්තය දක්වන සේක් බොහෝ සෙයින් වේදනා වශයෙන් වදරන සේක. ඒ අරුප කම්සාන්තයෙහි පිහිටීම ත්‍රිවිධ වෙයි; ස්පර්ශ වශයෙනි, වේදනා වශයෙනි, චිත්ත වශයෙනැයි කියා යි. ඒ කෙසේ ද යත්; ඇතැම් යෝගාවචරයකුට සංක්ෂේපයෙන් හෝ විස්තරයෙන් හෝ රූප කම්සාන්තය ප්‍රශ්න වූ කල්හි රූපාලම්බනයෙහි චිත්ත චෛතසිකයන් ගේ පළමුවන බැසගැනීම වෙයි. එකල ඒ අරමුණ ස්පර්ශ කරමින් උපදනාවූ ස්පර්ශය ප්‍රකට වෙයි; කිසිවකුට ඒ අරමුණ විදිමින් උපදනාවූ වේදනා නොමෝ ප්‍රකට වෙයි; ඇතැම් කෙනෙකුන්ට

ඒ අරමුණ පරිග්‍රහණය කොට දැනගනිමින් උපදනාවූ විඥනය ප්‍රකට වේ. ඔවුන් නිදෙනා අතුරෙහි යමකුට ස්පර්ශය ප්‍රකට වේ ද, හෙතෙම 'හුදු ස්පර්ශය ම නුපදී, ස්පර්ශය සමග ඒ අරමුණ ම විඳිමින් වේදනාව ද, හැඳින ගනිමින් සංඥාව ද, සිතමින් චේතනාව ද, දැනගනිමින් මනසිකාරය ද උපදී යයි ස්පර්ශය පස්වෙනි කොට ඇති ධර්මයන් ම සලකන්නේ ය; වේදනාව ප්‍රකට වූ තැනැත්තේ ද 'හුදෙක් වේදනාව ම නුපදී, ඒ වේදනාව සමග අරමුණ ස්පර්ශී කරමින් ස්පර්ශය ද, හැඳින ගනිමින් සංඥාව ද; සිතමින් චේතනාව ද, දැනගනිමින් විඥනය ද උපදී' යයි ස්පර්ශී පඤ්චමක ධර්මයන් ම පරිග්‍රහනය කෙරෙයි; යමකුට විඥනය ප්‍රකට වේ ද, හෙතෙමින් 'හුදු විඥනය ම නො ව විඥනය සමග ඒ අරමුණ ම ස්පර්ශීකරමින් ස්පර්ශය ද අරමුණු රසය විඳිමින් වේදනාව ද, හැඳින ගනිමින් සංඥාව ද, සිතමින් චේතනාව ද උපදී' යයි ස්පර්ශී පඤ්චමක ධර්මයන් ම පරිග්‍රහනය කෙරෙයි අනතුරුව හෙතෙම මේ ස්පර්ශී පඤ්චමක ධර්මයෝ කුමක් ඇසුරු කළාහු ද යි විමසන්නේ හඳවන ඇසුරු කළාහු යැයි දැනගනී. හෘදය වස්තුව නම් කරජකය යැ, ඒ කරජකය අපී හෙයින් සතර මහා භූතයන් හා උපාදය රූපයෝ ද වෙති; මෙසේ මෙහි වස්තුව රූපය යැ, එසෑපඤ්චමක ධර්මයෝ නාම යැයි නාම රූප මාත්‍රයක් ම දකී. තව ද මෙහි රූපය රූප ස්කන්ධ යැ, නාමය සතර අරුපි ස්කන්ධයෝ යැයි පඤ්චස්කන්ධය පමණක් වෙයි; හෙතෙම මේ පඤ්චස්කන්ධයෝ කුමක් හේතු කොට ගෙන හටගන්නාහු ද? විමසන්නේ අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යය දකී. ඉක්බිති මේ නාමරූපය ප්‍රත්‍යය හා ප්‍රත්‍යුත්පන්න ධර්මය ද වෙයි, සත්ත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් හෝ නැති, ශුඛ වූ සංකාර රාශියක් ම යයි ප්‍රත්‍යය සහිත නාමරූපයා ගේ වශයෙන් ත්‍රිලක්ෂණයට නගා විදර්ශනා පිළිවෙළින් අනිත්‍යය දුඃඛය අනාත්ම යයි සිහි කරමින් හැසිරෙන්නේ අද අද ප්‍රතිවේධය වේ යයි කැමති වෙමින් සෘතු පහසුව ආදී යම් කිසි පහසුවක් ලබා විදර්ශනාව මස්තක ප්‍රාප්ත කොට එලය තෙක් කම්පානය කියන ලද්දේ වේ.

මෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අරූප කම්පානය වදරන සේක් වේදනා වශයෙන් වදළ සේක. ස්පර්ශී වශයෙන් හෝ විඥාන වශයෙන් වදළ කල්හි ප්‍රකට නොවන හෙයින්, වේදනා වශයෙන් වදළ කල්හි ප්‍රකට වෙයි. සුව දුක් වේදනාවක් උපදී නම්, එකල සියලු ශරීරය අලලමින් මඩිමින් පැතිරෙමින් වගුරුවමින් සියක්වර සේද ගිතෙලක් කවන කලක් මෙන් සියක්වර පැසුණු තෙලක් ගල්වන කලක් මෙන් දිය කළ දහසෙකින් පරිදහය නිවන කලක් මෙන්, අහෝ! සුව යැ

අහෝ! සුව යැයි වචන කියවමින් ම උපදී; දුක් වේදනාව උපදින කල්හි ද සියලු සිරුර අලලමින් මඩිමින් පැතිරෙමින් වගුරුවමින් රක් කළ සිවුලක් ප්‍රවේශ කරන කලක් මෙන් කකියන ලෝදිය ඉසින කලක් මෙන් වියළි කැලෑවෙක්හි ගිනි හුලක් දමන කලක් මෙන් අහෝ! දුක යැ අහෝ! දුක යැයි විලාප කියවමින් ම උපදී; මෙසේ සුව දුක් දෙදෙනා ගේ ඉපදීම ප්‍රකාශ වේ. එතෙකුද වත් උපේක්ෂා වේදනාව දුක සේ දක්විය යුතුයයි අප්‍රකාශ යැ; ඕ තොමෝ සුව දුක දෙක පහවූ කල්හි සුව දුක් දෙකට මධ්‍යස්ථාකරයෙන් උපදින්නී උපේක්ෂා වේදනාව යයි නය වශයෙන් ගන්නනුට ප්‍රකට වේ.

මීගපද වලඤ්ජ න්‍යාය

ගල්තලයක් මත්තට නැගී පලාගිය මුවා ගේ පිය අනුව යන්නා වූ මුව වැදි තෙම ඒ ගල්තලයෙන් එපිට ද මෙපිට ද මුවා ගේ පියවර දක මැද නොදක්නේ නමුදු මෙතැනින් ගලට නැංගේ ය. මෙතැනින් බැස්සේ ය, මැද ගල් පිට මේ පෙදෙසින් ගියේ වනැයි නය වශයෙන් දැනගන්නේ ය. එපරිද්දෙන් ම ගලට නැගී තැන්හි මුවාගේ පිය මෙන් සුඛ වේදනාවගේ උත්පත්තිය ද බට තැන්හි පිය මෙන් දුක් වේදනාව ගේ උත්පත්තිය ද ප්‍රකට වෙයි මෙතැනින් නැගී මෙතැනින් බැස මැද මෙසේ ගියේ වනැයි නය ගැනීමෙන් සැප දුක් දෙක පහව යාමෙහි ඊට ප්‍රතිපක්ෂ වශයෙන් මධ්‍යස්ථාකාර ව උපදනා උපෙක්ෂාව යයි සලකන්නනුට ඒ උපෙක්ෂා වේදනාව ප්‍රකට වන්නී ය. මෙසේ හඟවකුන් වහන්සේ පළමු කොට රූප කම්මයානය වදරා පසුව අරූප කම්මයානය වේදනා වශයෙන් විනිවර්තනය කොට දක්වූ සේක.

තවද වේදනාවන් නුවණින් දැනගැනීමෙහි අනිකුදු ක්‍රමයක් වේ. එනම්: සුඛ වේදනාව උපන් කෙණෙහි දුක් වේදනාවක් නැති හෙයින් 'සුඛ වේදනාවක් විඳිමි' යි දනගනී. පළමු උපන් විරූ යම් දුක් වේදනාවක් වී නම් එය දැන් නැති හෙයින් ද, දැන් පවත්නා මේ සුවයක් මෙයින් පළමු නො වූ හෙයින් ද වේදනාව නම් අනිත්‍ය යැ, අසථිත යැ, නැසෙන සුළු යැයි නුවණින් දැනගන්නේ වේ.

මෙසේ ඒ යෝගාවචර තෙම සුඛ වේදනාදිය පිරිසිදු ගැනීමෙන් තමා ගේ වේදනාවන්හි හෝ අනිකෙකු ගේ වේදනාවන්හි හෝ කලෙක තමා ගේ ද කලෙක අනිකකු ගේ ද වේදනාවන්හි හෝ වේදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි; වේදනාවන්හි අවිද්‍යාත් ගේ වශයෙන් පස් ආකාරයෙකින් ඉපදීම ද, එසේම විනාශය ද කලින් කල ඉපදීමි-නැසීමි දෙක ම හෝ නැවත නැවත නුවණින් බලමින් වෙසෙයි; ඕනට සිහිය හා නුවණින්

වැඩීම පිණිස වේදනාව වනාහි ඇතැයි ද එය විඳින්නාවූ සත්ත්වපුද්ගලාදියෙක් නැතැයිද සිතිය එළඹ සිටියා වෙයි; තෘෂ්ණාදෂටින් අනාශ්‍රිතව ද වෙසෙයි; ලෝකයෙහි රූපවේදනාදී කිසි ධර්මයක් ආත්මාදී වශයෙන් දැඩි කොට නොගන්නේ වෙයි; මෙසේ මේ යෝගාවචර තෙම වේදනාව අනුව බලමින් හෙවත් වේදනානුපස්සනා සතිපට්ඨානසෙති යෙදී වාසය කරන්නේ වේ.

වේදනානු පස්සනාව නිමි.

මෙසේ නව ආකාරයෙකින් වේදනානුපස්සනා සතිපට්ඨානස වදරා දැන් සොළොස් ආකාරයෙකින් විත්තානුපස්සනාව වදරනු පිණිස 'කපඤ්ච හික්කවේ' යනාදිය වදළ සේක. මේ ශාසනයෙහි යෝගාවචර මහණ තෙම සරාගාදී සොළොස් වැදෑරුම් විත්තයෙහි සිත අනුව බලමින් කෙසේ වාසය කෙරේද යත්; හෙතෙම 1. අට වැදෑරුම් ලෝභ සහගත සිත එනම් 1. මානසික සුඛ වේදනාව හා එක්ව ඉපිද නැසී යන නිත්‍යාදී වශයෙන් ගන්නා විපරිත දෘෂ්ටියෙන් යුක්ත වූ තමා විසින් හෝ මෙරමා විසින් හෝ කරන ලද සුචී ප්‍රයෝග රහිත හෙයින් අසංස්කාරික වූ සිත ය, 2. එබඳු වූ ම සුචීප්‍රයෝග සහිත වීමෙන් වෙනස් වූ සසංස්කාරික සිත ය, 3. 4. විපරිත දෘෂ්ටි රහිත වීමෙන් වෙනස් වූ අසංස්කාරික-සසංස්කාරික චිත්තයුගල ය 5. 6. උපේක්ෂා වේදනාව හා එක්ව ඉපිද නැසී යන විපරිතාහිති වේසසභාව වූ මිථ්‍යාදෘෂ්ටියෙන් යුත් අසංස්කාරික-සංස්කාරික චිත්තයුගල ය, 7. 8. එබඳු වූ ම මිථ්‍යාදෘෂ්ටි රහිත වූ අසංස්කාරික-සසංස්කාරික චිත්තයුගල ය යන සරාග චිත්තය හෙවත් අටවැදෑරුම් ලෝභ සහගත චිත්තය සරාගචිත්ත යැයි දනගනී; 2. එසේ ම චිත්තරාග චිත්ත හෙවත් පහ වූ රාගය ඇති ලෝකික කුශල-අව්‍යාකෘත චිත්තය චිත්තරාගචිත්ත යැයි දනගනී; මේ විත්තානුපස්සනා සතිපට්ඨානස වනාහි ධර්ම සමමඪී නයෙකි, ධර්මසමෝධානයෙක් හෙවත් සියලු ධර්මයන් එක්රැස් කොට දැක්වීමක් නො වේ; එහෙයින් මෙහි එක් පදයෙක්හි දු ලෝකෝත්තර චිත්තය නො ලැබේ.

3. මානසික දුක්ඛවේදනාව හා එක්ව ඉපිද නැසී යන අරමුණෙහි ගැටෙමින් උපදනා වූ අසංස්කාරික-සසංස්කාරික වශයෙන් දෙවැදෑරුම් වූ දෙමිතස් සහගත සදෝසචිත්ත යයි කියා ද 4. පහවූ දෙමිතස් ඇති ලෝකික කුසලව්‍යාකෘතචිත්තය චිත්තදෝස චිත්ත යැයි කියා ද දනගනී. 5. උපේක්ෂාසහගත වූ බුධාදී අට තැන්හි උපදනා සැකය ලක්ෂණ කොට ඇති විචිකිච්ඡාවෙන් හා, අරමුණෙහි නොසන්සුන් බව යැයි කියන ලද උච්චයෙන් ද යුක්ත වූ දෙ සිත සමෝභචිත්ත යැයි ද, 6.

පහවූ මෝහය ඇති ලෝකිකකුශලාච්ඡාකෘත චිත්තය විතමොහවිතත යැයි ද දනගනී. 7. චිතමිඨයට බැසගැනීමෙන් හැකුළුණා වූ සිත සංඛිතත චිත්ත යයි ද, 8. උඨවටසහගත හෙයින් විසුරුණා වූ සිත විකඛිතත චිත්ත යයි ද දනගනී. 9. රූපාවචර වූ අරූපාවචර වූ සිත මහදගත චිත්ත යැයි ද, 10. කාමාවචර සිත අමහදගත චිත්ත යැයි ද 12. රූපාවචර වූ ද අරූපාවචර වූ ද සිත අනුතතර යැයි ද, එහි රූපාවචර සිත සඋතතර චිත්ත යැයි ද, අරූපාවචර සිත අනුතතර චිත්ත යයි ද දනගනී. 13. අසීණාසමාධියෙන් හෝ උපචාර සමාධියෙන් එකඟ වූ සිත සමාහිත චිත්ත යැයි ද, 14. උභය සමාධි රහිත වූ සිත අසමාහිත චිත්ත යැයි දනගනී. 15. තදඛගවිමුක්තියෙන් හා විෂ්කම්භණ විමුක්තියෙන් කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිදුණා වූ සිත විමුක්ත චිත්ත යැයි ද, 16. උභයවිමුක්තියෙන් වෙන් වූ සිත අවිමුක්ත චිත්ත යැයි ද දනගනී. සමුච්ඡද්ධි සෙසු විමුක්ති තුන ද මේ චිත්තානුපස්සනාවෙහි නො යෙදෙත්.

මෙසේ සරාගාදි චිත්තයන් පිරිසිඳ දනගැනීමෙන් යම් යම් ඇසිල්ලෙක යම් යම් සිතක් පවතී නම් ඒ ඒ සිත තුවණින් සලකමින් තමා ගේ සිතෙහි හෝ අනෙකකු ගේ සිතෙහි හෝ කලින් කල තමා ගේද අනිකකු ගේ ද සිතෙහි හෝ සිත අනුව බලමින් චිත්තානුපස්සනා සතිපට්ඨානයෙන් යුක්ත ව වෙසෙයි; එසේ ම අවිදුද්ධි පස් පස් ආකාරයෙකින් චිත්තයා ගේ ඉපදීම ද නැසීම ද බලමින් වෙසෙයි; මෙසේ හෙතෙම චිත්තානුපස්සනා සතිපට්ඨානයෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ වේ.

මෙහි ඒ ඒ චිත්තයන් සලකන්නා වූ ස්මෘතිය දුක්ඛසත්‍යය යි ඒ සිහිය උපදවන සුචිතෘෂ්ණාව සමුදය සත්‍ය යි, සමෘති-තෘෂ්ණා දෙදෙනාගේ නො පැවැත්ම නිරෝධසත්‍ය ය යි, දුක් දනගන්නාවූ සමුදය දුරුකරන්නා වූ නිරෝධය අරමුණු කොට ඇති ආර්ය මාර්ගය මාර්ග සත්‍ය ය යි. මෙසේ වතුස්සත්‍ය වශයෙන් වැයුම් කොට නිවනට පැමිණෙන්නේ වේ. මේ චිත්තපරිශ්‍රාහක හික්කුහුගේ රහත්මාර්ගීය තෙක් නිව්වාණවාරය යි.

චිත්තානුපස්සනා සතිපට්ඨානය නිමි.

මෙසේ සොළොස් ආකාරයෙකින් චිත්තානුපස්සනාව වදුරා දන් පස් ආකාරයෙකින් ධම්මානුපස්සනාව විභාග කරන්නට 'කථඤ්ච හික්කවේ!' යනාදිය වදළ සේක. වැළිදු - භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින්

කායානුපසංයනාවෙහි ශුඛරූප පරිග්‍රහය ද වේදනානුපසංයනා-
චිත්තනානුපසංයනා දෙකෙහි ශුඛ අරූපපරිග්‍රහය ද වදරන ලදී;
අනතුරුව රූපාරූප මිශ්‍රක පරිග්‍රහය වදරනු පිණිස ධම්මානුපසංයනාව
දෙශනා කළ සේක. නොහොත්-කායානුපසංයනාවෙහි රූපස්කන්ධයා
ගේ ද වේදනානුපසංයනාවෙහි වේදනාස්කන්ධයා ගේ ද, චිත්තනානු-
පසංයනාවෙහි විඤ්ඤාස්කන්ධයා ගේ ද, පරිග්‍රහය වදරා සංඥාස්කන්ධ
සංස්කාරස්කන්ධයන් ගේ පරිග්‍රහය වදරනු පිණිසද මේ ධම්මානුපසංයනාව
දක්වූ සේක.

කාමච්ඡදනීවරණය

ශාසනික යෝගාවචර තෙම පඤ්චනීවරණ ධර්මයන්හි ඒ ඒ
නීවරණ ධර්මයන් අනුව බලමින් වාසය කෙරෙයි. ඒ කෙසේ ද යත්:
හෙතෙම අධ්‍යාත්මයෙහි හෙවත් තමා ගේ සිත තුළ නිතර පැවතීමි
වශයෙන් විද්‍යමාන වූ කාමච්ඡද නීවරණය වනාහි මාගේ සිත තුළ
කාමච්ඡද නීවරණය ඇතැයි දනගනී සිතෙහි නො හැසිරීම් වශයෙන්
අවිද්‍යමාන වූ කාමච්ඡද නීවරණය හෝ මාගේ සිත තුළ කාමච්ඡද
නීවරණය ඇතැයි දනගනී; සිතෙහි නො හැසිරීම් වශයෙන් අවිද්‍යමාන
වූ කාමච්ඡද නීවරණය හෝ මාගේ සිත තුළ කාමච්ඡද නීවරණය
නැතැයි දනගනී යම් කරුණෙකින් නුපත් කාමච්ඡදය උපදී නම් එය
ද, යම් කරුණෙකින් උපත් කාමච්ඡදය ප්‍රතීණ වේ නම් එය ද, යම්
කරුණෙකින් ප්‍රතීණ වූ කාමච්ඡදය නැවත නුපදී නම් එය ද
දනගන්නේ වේ.

එහි-ශුභ නිමිත්තෙහි අයෝනිසෝමනසිකාරය හේතු කොටගෙන
කාමච්ඡදයා ගේ ඉපදීම වෙයි; ශුභයත් ශුභාරම්මණයත් ශුභනිමිත්ත
නම් වෙයි; අයෝනිසෝමනසිකාරය නම් අනුපායමනසිකාරයයි,
කුසල් දහම් පැවැත්වීමට හේතු නො වූ මෙනෙහි කිරීම යැ;
අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යැ, දුකෙහි සුව යැ, අනාත්මයෙහි ආත්ම යැ,
අශුභයෙහි ශුභ යැයි මෙනෙහි කිරීම යි; ඒ සුභාරම්මණය බහුල
වශයෙන් නුනුවණින් මෙනෙහි කරන්නහුට කාමච්ඡදය උපදනේ යි.

නැවත අශුභ නිමිත්තෙහි යෝනිසෝමනසිකාරය හෙවත්
නුවණින් මෙනෙහි කිරීම හෙතු කොට ගෙන කාමච්ඡදය ප්‍රතීණ වෙයි;
අශුභයත් අශුභාරම්මණයත් අශුභනිමිත්ත යැ යි කියනු ලැබේ.
යෝනිසෝමනසිකාරය නම් උපායමනසිකාරයැ යි කුසල් දහම්
පැවැත්මට හේතු වූ මෙනෙහි කිරීම යි. අනිත්‍යයෙහි අනිත්‍ය යැ දුකෙහි
දුක යැ, අනාත්මයෙහි අනාත්මයැ, අශුභයෙහි අශුභ යැයි මෙනෙහි
කිරීම යි; ඒ අශුභාරම්මණයෙහි යෝනිසෝමනසිකාරය බහුල
වශයෙන් පවත්වන්නහුට කාමච්ඡදය ප්‍රතීණ වේ.

තවද-ධර්මයේ සඳෙනෙක් කාමව්‍යන්යයා ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පවත්නාහ. එනම්: 1. අශුභාරමමනය ඉගැනීම ය, 2. අශුභභාවනාවෙහි යෙදීම ය, 3. ඡඩිත්වියන්හි වැසු දෙර ඇති බව ය, 4. හෝජනයෙහි පමණ දත්තා බව ය, 5. අසුභකම්මික නිසා තෙරුන් වැනි කලාණ මිත්‍රයන් ඇති බව ය, 6. සත්ප්‍රාය කථාව ය යන මොහුයි. මේ ධර්මයන් සඳෙන හෙතු කොට ගෙන රහත් මහින් ප්‍රතිණවු කාමව්‍යන්යවරණය මත්තෙහි නුපදනේ යැයි දනගන්නේ යි. ව්‍යාපාද නිවරණය: නැවත ඒ යෝගාවචර තෙම තමා ගේ සිත තුළ නැවත නැවත හැසිරීම් වශයෙන් විදමාන වූ ව්‍යාපාදය මා ගේ සිත තුළ ව්‍යාපාද නිවරණය ඇතුළු කියා ද අසුමදවාර වශයෙන් ප්‍රතිණ වූ බැවින් අවිදමාන වූ ව්‍යාපාදය හෝ මා ගේ සිත තුළ ව්‍යාපාද නිවරණය නැතැයි කියා ද දනගනී. යම්සේ නුපත් ව්‍යාපාදයා ගේ ඉපැදීමෙන් වේ නම් එය ද, යම් කරුණෙකින් උපත් ව්‍යාපාදය ප්‍රතිණ වේ නම් එය ද, ප්‍රතිණ වූ ව්‍යාපාදය යම් කරුණෙකින් නැවත නුපදී නම් එය ද දන, ගන්නේ යි.

එහි-අරමුණෙහි ගැටෙමින් උපදනා වූ ප්‍රතිසය හා ප්‍රතිසාරමණ යැ යි කියන ලද පටිසතිමිත්ත නුනුවණින් මෙනෙහි කිරීම හේතු කොට ගෙන ව්‍යාපාදයා ගේ ඉපැදීම වෙයි; ඒ ව්‍යාපාදය ඉපැදීමට කරුණු වූ අරමුණෙහි බහුල වශයෙන් අයෝනිසෝමනසිකාරය හෙවත් නුනුවණින් මෙනෙහි කිරීම පවත්වන්නහුට ව්‍යාපාදය උපදනේ ය, මෙතො වේතෝවිමුක්තික නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙන් ඒ ව්‍යාපාදයා ගේ ප්‍රභාණය වේ.

තවද - ධර්මයේ සඳෙනෙක් ව්‍යාපාදයා ගේ නැසීම පිණිස පවත්නාහ. එනම්: 1. ඕදිසෝචරණ-අනෝදිසෝචරණ-දිසාචරණ යන් ගේ වශයෙන් ම ත්‍රේතිමිත්ත ඉගැනීම ය, 2. ඕදිසෝචරණාදීන් ගේ වශයෙන් ම නැවත නැවත මෙහි භාවනාවෙහි යෙදී වාසය කිරීම ය, 3. කම්ය සාධකය කොට ඇති බව මෙනෙහි කිරීම ය, එනම්: තෙපි ඔහුට කිපිනාහු කුමක් කරන්නාහු ද? කිම මොහු ගේ ශීලාදි ගුණයන් නසන්නට පොහොසත් වන්නාහු ද? තෙපි තමා ගේ කම්යයන් ඉපිද තමා ගේ කම්යෙන් ම පරලොව නොයන්නාහු ද? මෙරමා හට කිපීම නම් ගිහිඅඟුරු රත් වූ ලොහො ගුළි ආදිය ගෙන අතිකකුට ගසනු කැමතිබව මෙන් වෙයි; මේ තෙමේත් තට කිපියේ කුමක් කරන්නේ ද? කිම තා ගේ ශීලාදි ගුණයන් නසන්නට හැකි වන්නේ ද? මේ තෙමේ තමා ගේ කම්යයන් ඉපිද තමා ගේ කම්යෙන් ම පරලොව යන්නේ ය, නොපිළිගත් පඩුරක් මෙන් ද උඩුසුළඟට දමූ ධූලි මෙන් ද, මේ ක්‍රෝධය මොහු ගේ මුදුනෙහි ම වැටෙන්නේ යැයි මෙසේ තමා ගේ ද මෙරමා

ගේ ද කමිය සාධකය කොට ඇතිබව නුවණින් මෙනෙහි කරන්නනුට ව්‍යාපාදය ප්‍රතිණ වෙයි. 4. එසේ ම කමියාධිකාරය ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කොට බහුල වශයෙන් නුවණින් විමසීමෙහි යෙදුණු උදාහරණ ද, 5. අසාධාරණ තෙරුන් වැනි මෙව්‍යවහාරවෙහි ඇතුළු කලාංගමිත්‍රයන් සෙවනය කරන්නනුට ද, 6. හිඳිම් සිටිම් ආදියෙහි මෙව්‍ය නිශ්‍රිත කථා පවත්වන්නනුට ද ව්‍යාපාදය ප්‍රතිණ වේ. මේ කරුණු සය හෙතු කොටගෙන අනාගාමි මාඨියෙන් ප්‍රතිණ වූ ව්‍යාපාදනීවරණය මත්තෙහි නුපදනේ යයි දැනගන්නේ යි.

චිත්තමිධ නිවරණය

ඒ යෝගාවචර තෙම නිතර තමා ගේ සිත තුළ හැසිරීම් වශයෙන් විදමාන වූ චිත්තමිධ නිවරණය මා ගේ සිත්හි චිත්තමිධය ඇතැයි කියා ද, අවිදමාන වූ චිත්තමිධය මා ගේ සිත තුළ චිත්තමිධය තැනැයි කියා ද දැනගනී. යම් කරුණෙකින් නුපත් චිත්තමිධයා ගේ ඉපැදීම වේ නම් එය ද උපත් චිත්තමිධයා ගේ ප්‍රභාණය වේ නම් එය ද, ප්‍රතිණ වූ චිත්තමිධයා යම් කරුණෙකින් තැවත නුපදී නම් එය ද දැනගන්නේ යි.

එහි අධිකූසල ධර්මයෙහි නොඇල්ම යැයි කියන ලද අරතිය; කායයා ගේ අලසබව යයි කියන ලද තන්‍යය, ශරීරයා ගේ තැවත තවැන කම්පා වීම යයි කියන ලද වීජමහිතාව ය, හත්ත සමමද නම් වූ බන්ධන ය, උච්චිත්තසංඛ්‍යාත සිතෙහි හැකුළුණු ආකාරය, යනාදියෙහි බොහෝ සෙයින් නුනුවණින් මෙනෙහි කරන්නනුට චිත්තමිධය උපදී. ප්‍රථමාරම්භ වීයසිසංඛ්‍යාත 'ආරම්භ ධාතු' ය, කුසිතභාවයෙන් නික්මෙන හෙයින් ඊට වඩා බලවත් වූ 'නික්කමධාතු' ය, මතුමත්තෙහි විශේෂයට පැමිණෙන හෙයින් ඊට ද වඩා බලවත් වූ 'පරක්කමධාතු' ය, යන ත්‍රිවිධ වූ වීයසියෙහි බහුල වශයෙන් නුවණින් මෙනෙහි කිරීම පවත්වන්නනුට චිත්තමිධය ප්‍රතිණ වේ.

තවද-ධර්මයෝ සදෙනෙක් චිත්තමිධයා ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පවත්නාහු ය. එනම්: 1. මෙනෙක් වැලඳු කල්හි චිත්තමිධයට හෙතු නො වේ යයි හෝජනයෙහි පමණ දන්නනුට චිත්තමිධය නුපදී, ඒ එසේ මැයි - බොහෝ කොට කා තැඟි සිටිය නො හී අත දෙවයි කියන 'ආහරහස්ථක' ය, වළඳ තැඟිසිටිය නො හී එහි ම පෙරළෙන 'තනුවට්ටක' ය, වැළඳීමෙන් තද ව ගිය කුස ඇති බැවින් වසුනු හැදගත නොහෙන 'අලංසාථක' ය, කවුඩන් විසින් ගත හැකි සේ මුඛදොර දක්වා බුද්ධි 'කාකමාසක' ය, වළඳ නො දැරිය හැකි ව එහි ම වමනය කරන 'භුත්තවම්භක' ය යන මොවුන් මෙන් අධික ව වළඳ

රාත්‍රියාන-දිවායානාදියෙහි හිඳ මහණදම් කරන්නහුට උනම්ඳය මහ ඇතකු මෙන් මඩ්මින් පැමිණෙයි; එහෙත් සතරපස් පිඩකට අවකාස තබා පැන් බී යැපෙන සුලු වූවහුට ඒ උනම්ඳය නූපදී.

2. ඉරියවු පරිවර්තනය, එනම්: යම් ඉරියවුවෙකින් සිටියහුට උනම්ඳය බැසගනී නම් අන්‍ය ඉරියවුවකට පැමිණෙන්නට ද, 3. රාත්‍රියට සඳඵලිය පහත්ඵලිය පත්දම් ඵලිය හා දවාල් ඉර ඵලිය යන මොවුන් ගේ වශයෙන් ආලෝක සඤ්ච මෙනෙහි කරන්නහුට ද 4. ඵලිමහත් තැන වාසය කරන්නහුට ද 5. ප්‍රභිණ කළ උනම්ඳය ඇති මහකසුප් තෙරුන් වැනි කලායාමිත්‍රයන් සෙවනය කරන්නහුට ද 6. හිඳීම් සිටීම් ආදියෙහි ධූතාධගනිශ්‍රිත සැප කථාවෙන් සිටින්නහුට ද, උනම්ඳය ප්‍රභිණ වේ. මෙසේ ප්‍රභිණවූ උනම්ඳය රහත්මහින් මත්තෙහි නූපදනේ වන්නේ යි.

උඩවකුක්කු චට්ඨකරණය

නැවත ඒ යෝගාවචර තෙම අධ්‍යාත්මයෙහි නිතර පැවැත්මෙන් විදමාන වූ උඩවකුක්කු චට්ඨකරණය වනාහි මාගේ සිත තුළ උඩවකුක්කුච්චය ඇතැයි කියා ද, අවිදමානවූ උඩවකුක්කුච්චය මාගේ සිත තුළ උඩවකුක්කුච්චය නැතැයි කියා ද දැනගනී. එසේ ම යම් කරුණෙකින් නූපත් උඩවකුක්කුච්චය නූපදී නම් එය ද, උපත් උඩවකුක්කුච්චයන් ප්‍රභිණ වේ නම් එය ද, ප්‍රභිණ වූවහු ගේ නැවත නො ඉපැදීමකුත් වේ නම් ඒ කාරණය ද දැනගන්නේ යි.

එහි චිත්තයා ගේ නො සන්නන් ආකාර යයි කියන ලද අවුපසමයෙහි බහුල වශයෙන් අයෝනිසෝමනසිකාරය පවත්වන්නහුට නූපත් උඩවකුක්කුච්චය උපදී. නැවත සමාධිසධ්‍යාන වූ චිත්තයා ගේ සන්සිඳීමෙහි නුවණින් මෙනෙහි කිරීම හේතු කොට ගෙන උපත් උඩවකුක්කුච්චයා ගේ ප්‍රභාණය වේ, තවද-කරුණු සයක් උඩවකුක්කුච්චයා ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පවත්නේ ය. එනම්: 1. එක්සභියක් හෝ දෙකක් තුනක් සතරක් හෝ සති පස ම හෝ පෙළ වශයෙන් අවුවා වශයෙන් ඉගෙන බහුශ්‍රුත වීමෙන් උඩවකුක්කුච්චය ප්‍රභිණ වෙයි, 2. කැප නො කැප දෙය පිළිවිසීම බහුල කොට ඇති බැවින් ද, 3. චිත්තය ප්‍රඥප්තියෙහි හෙතු කොටගෙන ද, 4. වැඩිහිටි

මහලු තෙරුන් කරා එළැඹීමෙන් ද; උපාලි තෙරුන් වැනි විනයධර කලාශාණ මිත්‍රයන් සෙවනය කිරීමෙන් ද 6. කැප නො කැප දෙය පිළිබඳව කරන සත්ප්‍රාය කථාවෙන් ද උඩවටකුක්කුවනිවරණය ප්‍රතීණ වේ. මේධම්යන් සඳෙනා හෙතු කොට ගෙන ප්‍රතීණ වූ උඩවටකුක්කුවන නිවරණයෙහි උඩවටය රහත් මගින් ද කුක්කුවටය අනගුමි මගින් ද මත්තෙහි නුපදනේ වේ.

විවිකිව්‍යා නිවරණය

තැවත-හෙතෙම අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ විවිකිව්‍යානිවරණය මා ගේ සිත තුළ විවිකිව්‍යාව ඇතැයි කියා ද, අවිද්‍යාමාන වූ විවිකිව්‍යාවත් මා ගේ සිත තුළ විවිකිව්‍යාව තැනැ යි කියා ද, දනගනී. එසේ ම යම් කරුණෙකින් නුපත් විවිකිව්‍යාව උපදී නම් හෙ ද, උපත් විවිකිව්‍යාවත් ප්‍රතීණ වේ නම් එය ද, ප්‍රතීණ වුවහු ගේ තැවත නොඉපැදීමකුත් වේ නම් ඒ කාරණය ද දනගන්නේ යි.

එහි-බුධාදී අට තැන්හි තැවත තැවත සැක කිරීමට කරුණු වූ විවිකිව්‍යාවෙහි ම නුනුවණින් මෙනෙහි කිරීම හෙතු කොටගෙන නුපත් විවිකිව්‍යාව උපදනේ ය. කුශලාකුසල ධර්මාදියෙහි නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙන් උපත් විවිකිව්‍යාව ගේ ප්‍රභාණය වේ. යළිදු-ධර්මයෝ සඳෙනෙක් විවිකිව්‍යාව ප්‍රතීණ වීම් පිණිස පවත්නාහු ය. එනම්: 1. එක් සහියක් ආදි වශයෙන් පෙළහෙයින් ද අටුවා හෙයින් ද ඉගැනීමෙන් වූ බහුග්‍රැත භාවයෙන් ද, 2. රත්නත්‍රය අරබයා පිළිවිසීම බහුල කොට ඇති බැවින් ද, 3. විනයෙහි ප්‍රගුණ භාවයෙන් ද 4. රත්නත්‍රයෙහි මකප්පනිය ශ්‍රධා සඬබ්‍යාන අධිමෝක්ෂය බහුල කොට ඇති බැවින් ද; 5. ශ්‍රධා විමුක්තවූ චක්කලී තෙරුන් වැනි කලාශාණ මිත්‍රයන් සෙවනයෙන් ද, 6. හිදීම් සිටීම් ආදියෙහි රත්නත්‍රයා ගේ ගුණ ය පිළිබඳ සැප කථාවෙන් ද විවිකිව්‍යාව ප්‍රතීණ වේ. මේ ධර්මයන් සඳෙන හෙතු කොට ගෙන ප්‍රතීණ වූ විවිකිව්‍යාව සෝවාත් මගින් මත්තෙහි නුපදනේ වේ යයි දනගනී.

මෙසේ පඤ්ච නිවරණ ධර්මයන් සැලකීමෙන් තමාගේ නිවරන ධර්මයන්හි හෝ අනිකකු ගේ නිවරණ ධර්මයන්හි හෝ කලෙක තමා ගේ ද කලෙක මෙරමාගේ ද නිවරණ ධර්මයන්හි හෝ ධර්මයන් තැවත තැවත බලමින් වෙසෙයි. පළමු කී සෙයින් ශුභනිමිත්ත අශුභ නිමිත්තාදියෙහි අයෝනිසෝමනසිකාර-යෝනිසෝමනසිකාරයන් ගේ වශයෙන් ඉපැදීම් නැසීම් දෙක අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි. මෙපරිද්දෙන් හෙතෙම නිවරණ ධර්මයන් මෙනෙහි කිරීමෙන් ධම්මානුපස්සානා සතිපට්ඨානයෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ යි. මෙහි

නිවරණයන් පිරිසිදු දැනගන්නා සිහිය දුටු සත්‍යය වෙයි. ඒ සිහිය උපදවන පුළුල් තෘෂ්ණාව සමුදය සත්‍යය වෙයි. ඒ ස්මෘති-තෘෂ්ණා දෙදෙනා ගේ නිරෝධය නිරෝධ සත්‍ය වෙයි, දුක දැනගනිමින් සමුදය දුරු කරමින් නිරෝධය අරමුණු කරමින් උපදනා වූ ආයතීයමාගීය මාගී සත්‍යය වේ. මේ නිවරණ ධර්මයන් පරිග්‍රහණය කරන්නා වූ හික්මුණුගේ රහත්මග තෙක් නිව්‍යාණවාරය වන්නේ යි.

නිවරණ පටිය තිමි.

නැවත ශාසනික යෝගාවචර තෙම පඤ්චාසාදනස්කන්ධ ධර්මයන්හි ඒ ඒ ධර්මයන් අනුව බලමින් වාසය කෙරෙයි. කෙසේ ද යත්? හෙතෙම ශිතාදියෙන් පීඩා වීම ලක්ෂණ කොට ඇති පට්ඨ-ආදි සතර මහාභූත රූපය වකඩු-සෝතාදි සුවිසි උපාදය රූපයයි. මෙසේ අටවිසි වැදෑරුම් වූයේ රූපස්කන්ධ යැ, මෙතෙක් ම රූප යැ, මෙයින් මත්තෙහි රූපයක් නැතැයි සිහිවන වශයෙන් රූපය දැනගනී; මෙසේ අවිද්‍යා සමුදයාදීන් ගේ වශයෙන් පස් ආකාරයෙකින් රූපයා ගේ ඉපැදීම වේ යයි ද; අවිද්‍යානිරෝධාදීන් ගේ වශයෙන් පස් ආකාරයකින් රූපයාගේ නිරෝධය වේ යයි ද දැනගනී.

විදීම ලක්ෂණ කොට ඇති සුව දුක් සොම්නස් දෛනිකස් උපේක්ෂා යැයි සිහිවන වශයෙන් පස්වැදෑරුම් වූවා වේදනාස්කන්ධ යැ; මෙතෙක් වේදනාව යැ, මෙයින් මත්තෙහි වේදනාවක් නැතැයි ද; අවිද්‍යාසංඛාරාදි පස් ආකාරයෙකින් වේදනාව ගේ ඉපැදීම වේ යයි ද; අවිද්‍යානිරෝධාදි වශයෙන් පස් ආකාරයෙකින් වේදනාව ගේ නිරෝධය වේ යැයි ද දැනගනී.

නැදිනීම ලක්ෂණ කොට ඇති සියලු එකුනානු චිත්තයෙහි යෙදීමෙන් කුශලාකුශල අව්‍යාකෘත වශයෙන් ත්‍රිවිධ වූවා සංඥාස්කන්ධ යැ මෙතෙක් ම සංඥාව යැ, මෙයින් මත්තෙහි සංඥාවක් නැතැයි ද ; අවිද්‍යා සමුදයාදියෙන් සංඥාව ගේ ඉපැදීම වේ යයි ද; අවිද්‍යානිරෝධාදියෙන් සංඥා නිරෝධය වේ යයි ද දැනගනී.

කුශලාදී සංස්කාරයන් ගේ රැස් කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇති කුශලාකුශල අව්‍යාකෘත වශයෙන් ම ත්‍රිවිධ වූ එසස වේදනාදීන් ගේ වශයෙන් සමපතස් ගේද ඇත්තේ සංස්කාරස්කන්ධ යැ මෙතෙක් ම සංස්කාර යැ, මෙයින් මත්තෙහි සංස්කාරයක් නැතැ යි කියා ද; අවිද්‍යාසමුදයාදි පස්ආකාරයෙකින් සංස්කාරයන්ගේ ඉපැදීම වේ යයි ද; අවිද්‍යානිරෝධාදියෙන් සංස්කාරයන්ගේ නිරෝධය වේ යයි ද දැනගනී.

දනගැනීම ලක්ෂණ කොට ඇති කාමාවචරාදි භූමි වශයෙන් වතුර්විධ වූ එකුත් අනූ විත්තය විඥනස්කන්ධ යැ. මෙතෙක් ම විඥන යැ, මෙයින් මත්තෙහි විඥනයෙක් නැතැයි කියා ද; අවිද්‍යා සමුහයාදි වශයෙන් පස් ආකාරයෙකින් විඥනයා ගේ ඉපැදීම වේ යයි ද; ඒ අවිද්‍යාදීන් ගේ නිරෝධයෙන් විඥනයා ගේ නිරෝධය වේ යැයි ද දනගන්නේ යි.

මෙසේ පඤ්චස්කන්ධ පරිග්‍රහණයෙන් තමා ගේ ස්කන්ධ ධර්මයන්හි හෝ අන්‍යයා ගේ ස්කන්ධ ධර්මයන්හි හෝ කලින් කල තමා ගේ ද අන්‍යා ගේ ද ස්කන්ධ ධර්මයන්හි හෝ ධම්මානුපස්සනා භාවනාවෙන් යුක්ත ව වෙසෙයි; එක් එක් ස්කන්ධ ධර්මයන් පස් පස් ආකාරයෙකින් ඉපැදීම හා නැසීම ද වන හෙයින් පස්විසි ආකාරයෙකින් ඉපැදීම් ස්වභාවය ද, එසේ ම පස්විසි ආකාරයෙකින් නැසීම් ස්වභාවය ද නැවත නැවත බලමින් වෙසෙයි; ස්කන්ධ ධර්මයෝ ඇත්තානු යැ යි ද සත්ත්ව සුද්ගලාදියෙක් නැතැයි ද මිහට සිහිය එළැඹ සිටියා වෙයි; තෘෂ්ණාදීන් අනිශ්‍රිත ව ද වෙසෙයි; රූපාදි කිසි ධර්මයක් ආත්මාදි වශයෙන් ද නො ගනී; මෙසේ ඒ යෝගාවචර තෙම පඤ්චෝපාදනස්කන්ධ ධර්මයන්හි ධම්මානුදර්ශී වූ හෙවත් ධම්මානුපස්සනා සතිපට්ඨානයෙන් යුක්ත ව වාසයකරන්නේ වේ. මෙහි ද ස්කන්ධයන් පිරිසිදු දනගන්නා වූ සිහිය දුෂ්ඨත්‍වය යැයි මෙපරිද්දෙන් වතුසාන්‍යය යෝජනා කොට ස්කන්ධපරිග්‍රහක හික්මුණු ගේ රහත් මග තෙක් නිව්‍යාණද්වාරය දනගනු යි.

ස්කන්ධ පථය නිමි.

නැවත යෝගාවචර මහණ තෙම සවුදරුම් ආධ්‍යාත්මික-බාහිරායතන ධර්මයන්හි ඒ ඒ ධර්මයන් නැවත නැවත බලමින් වාසය කෙරේ යි; කෙසේ ද? හෙතෙම වක්‍රූප්‍රසාදය හා බාහිර වූ වතුසමුද්ධානික රූපයන් ද; ශ්‍රෝතප්‍රසාදය හා බාහිර වූ ශබ්ද-ලම්බනයන් ද ස්‍රාණ ප්‍රසාදය හා වතුසමුද්ධානික ගන්ධායතනය ද, ජිහ්වාප්‍රසාදය හා වතුසමුද්ධානික රසායතනය ද, කායප්‍රසාදය හා වතුසමුද්ධානික ස්ප්‍රෂට්ව්‍යායතනය ද, මනායතනය හා මනෝ විඥෙය වූ රූපා රූප ධර්මයන් ද, යන ආධ්‍යාත්මික - බාහිර ෂ්‍රීඩායතනයන් අවිපරිත වූ හෙවත් නොවෙනස් වූ තමා ගේ ස්වභාවලක්ෂණ වශයෙන් දනගනී.

එසේම - ඒ ඇස හා රූපය ද, කන හා ශබ්දය ද, නාසය හා ගන්ධය ද, දිව හා රසය ද, කය හා ස්ප්‍රෂට්ව්‍යය ද, සිත හා රූපා රූප ධර්මයන් ද යන මොවුන් නිසා උපදනා වූ කාමරාග - ප්‍රතිස

- මානා - දෘෂ්ටි - විවිකිත්සා - ශිලවුනපරාමශී - හවරාග - ඊෂ්ඨා
- මාත්සයා අවිද්‍යා යන දස වැදෑරුම් සංයෝජන කෙනෙක් වෙත් ද
ඒ දශ සංයෝජනයන් අවිපරිත වූ සාධකය සාහාචලකෂණ වශයෙන්
දැනගනී.

මේ දශ සංයෝජනය කෙසේ උපදී ද යත්: පිළිවෙළින් කියනු
ලැබේ: පළමු කොට වක්ෂුර්ද්වාරයෙහි හමු බවට පැමිණියා වූ ඉෂ්ට
වූ රූපාලම්බනය කාමාසාද වශයෙන් ආසාදය කරන්නහුට සතුටු
වන්නහුට කාමරාග සංයෝජනය උපදී, එසේ ම අනිෂ්ටාලම්බනයෙහි
කිපෙන්නහුට පටිස සංයෝජන ද, මා තබා අත් කවරෙක් තෙල අරමුණ
නුවණින් සලකන්නට සමථ වේ දයි සිතන්නහුට මාන සංයෝජනය
ද, මෙසේ මේ රූපාරම්බණය නිත්‍යය සථිර යැයි ගන්නහුට දිට්ඨි
සංයෝජනය ද, මෙපරිද්දෙන් මේ රූපාලම්බණය සත්ත්වයෙක් දෝ
සත්ත්වයා ගේ දෝ යි සැක උපදවන්නහුට විවිකිත්සා සංයෝජනය ද;
සම්පත්තිභාවයෙහි අපට එකාන්තයෙන් මේ රූපාරම්බණය සුලභ
වූයේ වනැයි හවස ප්‍රාථිනා කරන්නහුට හවරාග සංයෝජනය ද,
මතුමත්තෙහිත් මෙබඳු රූපාරම්බණයක් ශිලවුන සමාදන් වූ ලබන්නට
හැක්කැයි ශිලවුන සමාදන්වන්නහුට සිලබ්ධතපරාමාස සංයෝජනය ද,
මේ රූපාරම්බණය අත්‍යයෝ නො ලබන්නාහු නම් ඉතා යෙහෙකැයි
ඊෂ්ඨා කරන්නහුට ජ්‍යා සංයෝජනය ද, තමා ලත් රූපාරම්බණය
අනිකකුට ලැබීම මසුරු කරන්නහුට මට්ඨරිය සංයෝජනය ද, මේ
සියල් සමහ යෙදුණා වූ අවිද්‍යාව ගේ වශයෙන් අවිජ්ජා සංයෝජනය
ද උපදී.

යම් කරුණෙකින් අසමුද්වාර වශයෙන් නූපත් ඒ දසවැදෑරුම් වූ
ම සංයෝජනයා ගේ ඉපදීම වේ ද, ඒ කරුණක් දැනගනී; ප්‍රතිණ
නොකළ හෙයින් සමුද්වාර වශයෙන් හෝ උපන්නා වූ දශ
සංයෝජනයා ගේ යම් කරුණකින් ප්‍රතිණ වේ නම් ඒ කරුණක්
දැනගනී; තදඛන - විෂකම්භ ප්‍රභාණයන් ගේ වශයෙන් ප්‍රතිණ වූ ඒ
දශසංයෝජනය යම් කරුණකින් මත්තෙහි නූපදනේ වේ ද හෙද
දැනගනී. කවර කරුණකින් ඒ දශසංයෝජනයාගේ මත්තෙහි නො
ඉපදීම වේ ද යත් : එහි - දිට්ඨි - විවිකිත්සා - සිලබ්ධතපරා -
මාස - ඉසා - මට්ඨරිය යන සංයෝජන පස සෝවාන් මගින්
මත්තෙහි නූපදනාහු වෙති, ඖදරික වූ කාමරාග - පටිස යන
සංයෝජනයෝ දෙදෙන සකෘදගාමී මාගීයෙන් මත්තෙහි ද; බල බිඳුණා
වූ ඔවුහුම අනාගාමී මාගීයෙන් මත්තෙහි ද නූපදනාහු වෙති, රූපරාග
- අරූපරාග - අවිජ්ජා යන සංයෝජනයෝ තිදෙන රහත් මගින්
මත්තෙහි නූපදනාහු වෙත්.

මෙපරිද්දෙන් ඒ යෝගාවචර තෙම ආධ්‍යාත්මිකායතනයන් සැලකීමෙන් තමා ගේ ආයතන ධර්මයන්හි හෝ බාහිරායතනයන් සැලකීමෙන් අන්‍යයා ගේ ආයතන ධර්මයන්හි හෝ කලෙක තමා ගේ ද කලෙක අනිකකු ගේ ද ආයතන ධර්මයන්හි හෝ ඒ ඒ ආයතන ධර්මයන් නැවත නැවත බලමින් වෙසෙයි; වක්‍රුරාදි ආයතනයන් ගේ ඉපැදීමේ නැසීමේ ස්වභාවය අනුව බලමින් හෝ වෙසෙයි; ආයතන ධර්මයෝ ඇත්තානු යැයි ද සත්ත්වපුද්ගලාදියෙක් නැතැ යි ද ඔහුගේ සිහිය එළඹ සිටියා වෙයි; තෘෂ්ණා-දෘෂ්ටිත් අනාශ්‍රිත වූයේ ද ස්කන්ධලෝකයෙහි කිසි ධර්මයක් ආත්මාදී වශයෙන් නො ගන්නේ ද වේ. මෙසේ හෙතෙම ආයතන ධර්මයන්හි ධම්මානුපස්සනා සතිපට්ඨානයෙන් යුක්ත ව වාසය කරන්නේ වේ. මෙහි ආයතනයන් පිරිසිදු දැනගන්නා වූ සිහිය දුඃඛසත්‍යය වේ යයි පළමු කී සෙයින් වතුසසත්‍යය යෝජනා කටයුතුයි. මේ ආයතන පරිග්‍රාහක හික්‍රූණුගේ රහත්මග තෙක් නිර්මාණවාරයයි.

ආයතනපථය නිමි.

මෙසේ සවැදරුම් ආධ්‍යාත්මික - බාහිරායතනයන් ගේ වශයෙන් ධම්මානුපස්සනාව විභාග කොට අනතුරු ව බෝධ්‍යංගයන් ගේ වශයෙන් දක්වන සේක් 'සුතවපරං' යනාදිය වදළ සේක. එහි - ආරබ්ධ විදුෂිකයා පටන් යෝගාවචර තෙමේ මනා කොට අවබෝධ කෙරේ නු යි 'සමබෝධි' නම් වේ; නොහොත් ඒ යෝගාවචර තෙම යම් ධර්මසාමග්‍රියක් හේතු කොට ගෙන සත්‍යාවබෝධය කෙරේ ද ස්මෘති ආදී ඒ ධර්මසමූහය ම 'සමබෝධි' නම් වේ; ඒ විවිධ සමබෝධිහු ගේ අභිගනුයි 'සමබෝඤ්ඤාධර්ම' යයි කියනු ලැබේ. නැවත මේ ශාසනික යෝගාවචර තෙම වතුසසත්‍යාවබෝධය කරන සත්ත්වයා ගේ අභිග වූ සප්තබෝධ්‍යධර්මයන්හි ඒ ඒ බෝධ්‍යධර්ම ධර්මයන් නැවත නැවත නුවණින් බලමින් ධම්මානුපස්සනා සතිපට්ඨානයෙහි යෙදී වාසය කෙරෙයි. කෙසේද යත්;

ස්මෘති සමබෝධ්‍යධර්මය.

ඒ යෝගාවචර මහණ තෙම තමා ගේ සිත තුළ ප්‍රතිලාභ වශයෙන් විදමාන වූ ස්මෘති සමබෝධ්‍යධර්මය මාගේ සිත තුළ ස්මෘති සමබෝධ්‍යධර්මය ඇතැයි දැනගනී; නො ලැබීමේ වශයෙන් අවිද්‍යමාන වූ ස්මෘති සමබෝධ්‍යධර්මය හෝ මා ගේ සිත තුළ ස්මෘති සමබෝධ්‍යධර්මය නැතැයි දැනගනී; යම් කරුණෙකින් තුළත් සතිසම්බෝඤ්ඤාධර්මය උපදී නම් ඒ කරුණ ද දැනගනී; උපත් සතිසම්බෝඤ්ඤාධර්මය යම් කරුණෙකින් භාවනාවෙන් සම්පූර්ණ වීමට පැමිණේ නම් ඒ කාරණය ද දැනගනී.

ඒ ස්මෘතිසමූහෝධායකයට කරුණු වූ ධර්මයන් නුවණින් මෙනෙහි කරන්නනුට ස්මෘතිසමූහෝධායකය උපදී; ඊට කරුණු වූ ධර්ම නම් ස්මෘතිය මැයි, ඒ ස්මෘතියෙහි යෝනිසෝමනසිකාරය බහුල වශයෙන් පවත්වන්නනුට සහිතසමූහෝධායකය උපදනේ ය. තවද ධර්මයෝ සතර දෙනෙක් සහිතසමූහෝධායකයා ගේ ඉපැදීමට කරුණු වෙති; එනම් 1. පළමු කායානුපස්සනාවෙහි කී පරිදි ඉදිරියට යෑම් ආදී සත්තැන්හි සාථිකාදී සසර සම්ප්‍රජන්‍යයෙන් යුක්ත වීමෙන් ද, 2. බත් සහවා තැබූ කවුඩුවකු මෙන් මුළා සිහි ඇති පුද්ගලයන් දුරු කිරීමෙන් ද, 3. තිස්සාදත්ත තෙරුන් වැනි එළැඹී සිටි සිහි ඇති පුද්ගලයන් සෙවනය කිරීමෙන් ද, 4. හිදිම් සිටිම් ආදියෙහි සිහි ඉපැදවීම් පිණිස නැමුණු සිත් ඇති බැවින් ද, යන මේ කරුණු සතර යි. මෙසේ ස්මෘති සමූහෝධායකය රහත් මගින් වැඩීමෙන් සම්පූර්ණ වීමට පැමිණේ යැයි ද දනගනී.

ධර්මවිවය සමූහෝධායකය.

වතුසාන්‍යයන් විමසන ධර්මවිවය සමූහෝධායකය තමා කෙරෙහි විද්‍යාමාන වූයේ එය මා ගේ සිත තුළ ඇතැයි කියා ද, අවිද්‍යාමාන වූයේ නැතැයි කියා ද දනගනී; යම් කරුණෙකින් තුළුපත් ධර්මවිවය සමූහෝධායකය උපදී නම් එය ද, උපන්නනු ගේ වැඩීමෙන් සම්පූර්ණවීමකුත් වේ නම් එය ද දනගනී (මත්තෙහි බෝධායකයන් ගේ ප්‍රජන්‍යය මෙපරිද්දෙන්ම සැලකිය යුතු යි.)

කුශලාකුශල ධර්මයන්හි යෝනිසෝමනසිකාරය බහුල වශයෙන් පවත්වන්නනුට ධර්මවිවය සමූහෝධායකය උපදී. තවද-ධර්මයෝ සත් දෙනෙක් ධර්මවිවය සමූහෝධායකයා ගේ ඉපැදීම පිණිස පවත්නාහු ය. එනම් 1. ස්කන්ධ - ධාතු - ආයතන - ඉන්ද්‍රිය - බල - බෝධායක - මාභීත - ධුතායන - ශමථ - විදර්ශනා යන මොවුන් පිළිබඳ ව බහුල වශයෙන් පිළිවිසීම යැයි කියන ලද පරිපූර්ණතා ව යි.

වස්තුවිසද ක්‍රියා

2. වස්තුවිසදක්‍රියා නම් වූ ආධ්‍යාත්මික - බාහ්‍යවස්තූන් පිරිසිදු කරන බව ය; ඒ එසේ මැයි - යම් විටෙක කෙස් - නිය - ලොම් ඉතා දික් වෙයි ද, ශරීරය හෝ උත්සන්න වූ වාතාදි දෝෂ ඇත්තේ ද ධන මල වැකුණේත් වේ ද, එකල්හි ආධ්‍යාත්මික වස්තුව අපිරිසිදු වෙයි; යම් විටෙක සිවුරු දිරුයේ කිලිටි ව දුහඳ වේ ද, සේනාසනය හෝ කසළ වූයේ ද එකල බාහිර වස්තුව අපිරිසිදු වූයේ වෙයි; එහෙයින් - කේශාදිය සිදීමෙන් ද, උර්ධ්වවිරේචන අධෝවිරේචනාදියෙන් ශරීරය සැහැල්ලු කිරීමෙන් ද, ඇඟ ඉලීමෙන් හා නැමෙන් ද,

ආධ්‍යාත්මික වස්තුව පිරිසිදු කළ යුතුයි. මැසීම සේදීම රැඳීම ආදියෙන් බාහ්‍යවස්තුව නිමිල කළ යුතුයි. ඒ එසේ මැයි - අපිරිසිදු ආධ්‍යාත්මික - බාහිරවස්තු ඇතිවිට චිත්තවේතසිකයන් උපන් කල්හි ඥානයත් අපිරිසිදු වෙයි; අපිරිසිදු පහන්වැටී - තෙල් නිසා උපන් පහන් සිඵවෙහි එළිය මෙනි; නැවත පිරිසිදු වූ උභය වස්තුව ඇති විට චිත්තවේතසිකයන් උපන් කල්හි ඥානයත් නිර්මල වෙයි; පිරිසිදු පහන්වැටී - තෙල් නිසා උපන් පහන් සිඵවෙහි ආලෝකය මෙනි.

ඉන්ද්‍රිය සමත්තය

3. ශ්‍රද්ධාදී ඉඳුරන් සම කිරීම යැයි කියන ලද ඉන්ද්‍රියසමත්ත-පටිපාදතාව යැ: ඒ මෙසේයි - මේ යෝගාවචරයා හට ශ්‍රද්ධෙන්ද්‍රිය බලවත් වූව හොත් අනිත් ඉන්ද්‍රියයෝ හීන වෙති. ඒ වියහීමද ඉන්ද්‍රියයෝ තම තමන් ගේ කටයුතු කිරීමෙහි අපොහොසත් වෙති. එහෙයින් යම් යම් ඉන්ද්‍රියයක් අධික වූව හොත් හීන වූ ඉන්ද්‍රියයන් වැඩිමෙන් සමාන බවට පමුණුවා ගත යුතු යි. විශේෂයෙන් මෙහි ශ්‍රද්ධා ප්‍රඥාවන් මගින් ද සමත්තය කැමති වෙත්. ඒ එසේ මැයි බලවත් ශ්‍රද්ධා ඇති මඳ නුවණැත්තේ නො දන පහදී, නො පැහැදියෙහි නො පැහැදිය යුත්තෙහි පහදී; බලවත් ප්‍රඥාව ඇති මඳ වූ ශ්‍රද්ධාව ඇත්තේ කෙරාටික වෙයි, බෙහෙදින් උපන් රෝගයක් මෙන් පිළියම් නො කළ හැකි වෙයි, සිත පමණෙකින් ම කුශල් වේ යයි අනිධාවනය කොට දනාදී කුසල් නොකරන්නේ නිරයෙහි උපදී, ශ්‍රද්ධා - ප්‍රඥ දෙක සමාන වූ කල්හි වස්තුවෙහි ම පහදී. ඖච්ඡාස පක්ෂයෙහි වූ වියහීම අධික වූ කල්හි සමාධිය මැඩ පවත්වයි, කෞමිද්‍යපක්ෂයෙහි වූ සමාධිය අධික වූ කල්හි වියහීමය මැඩපවත්වයි, එහෙයින් අභිභාවට නො පැමිණෙයි; වියහීම සමාධි දෙදෙනා ගේ අන්‍යෝන්‍යයෝගය ඇති කල්හි උඩඟුබැවින් හා කුසිත බැවින් නො පවතී, මෙසේ හෙයින් ශ්‍රද්ධා - ප්‍රඥ දෙක හා සමාධි වියහීම දෙක ද සමාන වූ කෘත්‍යය ඇති කළ යුතු යි. සමාධි, ප්‍රඥ දෙක අතුරින් වනාහි ශමපකම්ප්‍යානිකයාට සමාධිය ද, විදහිනා කම්ප්‍යානිකයාට ප්‍රඥාව ද බලවත් විය යුතු යි. එතෙකුළු වුවත් සියලු තැන්හි ම බලවත් වූ ස්මෘතිය වටනේ ය; ඕ සිහිය උඩගු බැවින් හා කුසිත බැවින් සිත රක්තා හෙයින්. මෙසේ ඕ ස්මෘතිය සියලු ව්‍යාඤ්ඤායෙකින් ලුණු හා තෙල් මෙන් ද, සියලු රාජකායසීයන්හි සථිකාර්මිකාමාත්‍යයා මෙන් ද; හැම තැන්හි ම කැමැති විය යුත්තී ය. යම් හෙයකින් සුත සිහිය පිහිට කොට ඇත්තී ද සිහිය ආරක්ෂාව වැටහීම කොට ඇත්තී ද, සිහියෙන් වෙන් ව චිත්තයා ගේ ප්‍රග්‍රහ, නිග්‍රහ දෙක නොවේ ද, එහෙයින්.

4. එසේ ම සාකච්ඡාදී ධර්ම හේදයෙහි බැසගත් නුවණ නැති දුෂ්ප්‍රාඥපුද්ගලයන් දුරකිරීම ය, 5. උදව්‍යය ඥානයෙන් යුත් ප්‍රඥවත් පුද්ගලයන් සෙවනය කිරීම ය" 6. ගම්ගිරිඤ්ඤාචරිය පටටෙකඛනා යයි කියන ලද ගැඹුරු නුවණැත්තන් විසින් අවබෝධ කටයුතු සාකච්ඡාදී වූ හෝ ශුන්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත සුත්‍රාන්තයන් මෙනෙහි කිරීම ය, 7. හිඳිම් සිව්විම් ආදියෙහි ධර්මවිය සමෝධායකය ඉපදවීම පිණිස නැමුණු අවනත වූ නැඹුරු වූ සිත් ඇති බව යැ යි කියන ලද තදබ්බුත්තතාව ය, යන ධර්මයෝ සත් දෙන ධර්මවිය සමෝධායකය රහත් මගින් වැඩිමෙන් පිරීමට පැමිණේ යැ යි දනගනී.

වියඝී සමෝධායකය.

ආරම්භධාතු - නික්කමධාතු - පරක්කමධාතු යන ත්‍රිවිධ වියඝී හේදයෙහි යෝනියෝමනසිකාරය බහුල කොට ඇති බව වියඝී සමෝධායකයා ගේ ඉපදීමට හේතු වෙයි; තව ද-ධර්මයෝ එකොළොස් දෙනෙක් වියඝීසමෝධායකයා ගේ ඉපදීම පිණිස පවතිත්. එනම් 1. නරකය ආදී සතර අපායෙහි ඒ ඒ දුක් සලකා එහි උපන් කල වියඝී සමෝධායකයා නො වැඩිය හැකි, දෑත් මේ ඊට කල්හි වේ යයි අපාය ගය සිහිකරන බව ය, 2. වියඝීයා ගේ අනුසස් දක්නා බව ය, 3. තා විසින් බුදු - පසේබුදු - මහසවුචන් ගිය මග යායුතු යැ, හේද කුසිත වූවහු විසින් යා නො හැක්කැයි යායුතු මහ ප්‍රත්‍යාවේෂාකිරීම ය, 4. තට පිණ්ඩපාතයෙන් උපසථාන කරන මනුෂ්‍යයෝ තා ගේ නැයෝ නො වෙති, දසාදීහු ද නො වෙති, තා නිසා ජීවත්වන්නාමෝ යයි ද නො දෙති. වැලි මහත් එලබව සලකා ම දෙති. සඵඤ්ඤාත් විසිනුදු ප්‍රත්‍යය වළඳ මහණදම් කොට සසර දුකින් මිදීම පිණිස තට ප්‍රත්‍යය අනුදත්තා ලද, දත් තෙපි කුසිත වැ පිණ්ඩපාතයට බුහුමන් නො කරව, පටන් ගත්, වියඝී ඇත්තහුගේ පිණ්ඩපාතයට පිදීම වේ යැයි පිණ්ඩපාතාපවායනය සිහිකිරීම ය, යනුයි. මෙය මහමිත්ත තෙරුන්ගේ පථිය මෙනි.

ඒ මිත්ත තෙරුන් වහන්සේ 'කසසක්' නම් ලෙනෙහි වාසය කරන සේක. එක් මහා උපාසිකාවක් ඒ තෙරුන් සුභකු මෙන් පොෂණය කරයි; දිනක් උපාසිකා කොමෝ වනයට යන්නී දුටුණියනට මෙසේ කීව; 'දරුව' අසවල් අසවල් තැන පරණ සහල් කිරි - ගිතෙල් - පැණි ආදිය ඇත. එය නුඹගේ සොහොවුරු මිත්ත තෙරුන් වැඩිකල්හි දත් දෙව; නුඹත් වලඳව මම ඊයේ පැසු හීල්බත් කැඳ සමග වැළඳීමි' යි. මැණියනි! නුඹ දවල් කුමක් වළඳන්නෙහි ද? පලාකොළ බහා සුන්සහලින් ඇඹුල් කැඳක් පිස තබව යි' මි කීවාය. තෙරුන්වහන්සේ

දිවකනින් ඒ ශබ්දය අසා - 'උපාසික තොමෝ කැඳ සමග හිල්බත් වැළඳු ල. දහවල් සුන්සහලින් පැසු ඇඹුල් කැ වළඳන්නි ය.' එහෙත් තා පිණිස පරණ සහල් ආදිය නියම කරයි. ඔ තොමෝ තා ගෙන් කෙත්වත් ආදියක් නොකැමති වෙයි. ත්‍රිවිධ සමපත් කැමතිව දන්දෙන්නී ය; තෙපි උපාසිකාවට ත්‍රිවිධ සමපත් දෙන්නට හැකි වන්නෙහි නම් රාගාදි කෙලෙස් සහිත ව; මේ පිණිසාපාතය නො වැළැඳිය යුතු යැයි, පිණිසාපාතය පිනිස යැම නවතා ලෙන්ට වැදී වියඹාධිෂ්ඨාන කොට හුන්න. මෙසේ උත්වහන්සේ පෙරබන්හි ම විදසුන් වඩා රහත් බවට පැමිණියහ. පිපෙන පියුමක් මෙන් සතුටු මුහුණින් යුක්ත ව මා විසින් සසර දුක් ඉක්මවන ලද යි සිතා පහළ කරමින් නික්මුණාහ. ලෙන්දෙර රුකෙහි අධිපති දෙවතා තොමෝ ද තෙරුනට ප්‍රශංසා කොට නමස්කාර කළා. උපාසිකාව ගේ දුවණියෝ ද තෙරුන් එන මග බලා සිට වැඩි කල්හි ගිනෙල් සතුරු ආදියෙන් කළ කිරිබත් පාත්‍රය පුරවා පිළිගැන් වූ ය. තෙරුන් වහන්සේත් 'සුව වේවා' යි අනුමෙවෙති කොට නික්ම ගියහ. ඔ දරී ද තෙරුන්ගේ එදින විශෙෂයෙන් බබළන ඡවිවණිය මුඛ ශෝභාදිය දක සවස්හි ගෙට ආ උපාසිකාවට දන්වූ; ඔ තොමෝත් අද මාගේ පුත්‍රයා ගේ පැවිදි කිසි මුදුන් පැමිණියේ වනැයි සිතා ඒ බව දුවණියට ද දන්වූ ය.

5. සප්තායඨිධනයෝ ශාඤ්ඤාත් වහන්සේ ගේ මහත් වූ දයාද ය යැ. එය කුසිත වූවහු විසින් නො ලැබිය හැක. වරදවා හැසිරෙන පුත්‍රයා විසින් මවුපියන්ගේ දයාදය මෙනි; එහෙයින් ආයඨි ධන දයාදය පිණිස වියඹී වැඩුව මැනවැ යි දයාද මහත්වය සැලකීම ය, 6. තාගේ ශාඤ්ඤාත් වහන්සේ ශීලාදී ගුණයෙන් මහත් වූ සේක. මවකුස පිළිපිදීම් ආදියෙහි දශසහශ්‍රිලෝකධාතුව කමපා විය, උත්වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වැ සිට කුසිත වන්නට නොසුදුසු යයි ශාඤ්ඤාමහත්වය සැලකීම ය. 7. ශක්‍ය වංශයෙහි උපන් සථිඥයන් ගේ පුත්‍රයෙමිසි ජාතිමහත්තවය ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කිරීම ය, 8. සැරියුත් මුගලන් දෙදෙනා වහන්සේ හා අසු මහ සවුචෝ ද වියඹියෙන් ලෝකොත්තරධර්මය ප්‍රතිවේධ කළාහු ය, තා විසින්ද ඒ සබ්බසම්පරුන් ගිය මග යා යුතු යයි සබ්බමචාර මහත්තවය සැලකීම ය, 8. කුස පුරවා නිදන පිඹුරකු වැනි කායික-වෛතසික වියඹී රහිත කුසිත පුද්ගලයන් දුරුකරන බව ය, 10. ආරබ්ධ වියඹී ඇති පුද්ගලයන් සෙවුනා බව ය, 11. හිදිම් සිටිම් ආදියෙහි වියඹිය ඉපැදීම පිණිස නිමිත ප්‍රවණාහිමුඛ කළ සිත් ඇති තදධිමුත්තාව ය, යන එකොළොස් ධර්මයන් ගෙන් වියඹිසම්බෝධාසඤ්ඤා උපදී. එය රහත් මගින් වැඩිමෙන් පිරිමට පැමිණේ යයි ද දනගනී.

9. සමාධිගත සිත් ඇති පුද්ගලයන් සෙවන ය කරන බව ය, 10. ධ්‍යාන විමෝක්‍ෂයෙන් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන බව ය. 11. තදධිමුක්තභාවයය; යන මොහු වෙති. මෙසේ උපන් සමාධි සම්බෝධාධාය රහත්මගින් වැඩිමෙන් පිරිමට පැමිණේ යැයි දැනගනී.

උපේක්‍ෂා සම්බෝධාධාය

උපේක්‍ෂාව ම යෝනියෝමනසිකාරයෙන් මෙනෙහි කරන්න හුට උපේක්‍ෂා සම්බෝධාධාය උපදනේ ය. තවද - ධර්මයෝ පස් දෙනෙක් මේ උපේක්‍ෂා සම්බෝධාධායා ගේ ඉපැදීම පිණිස පවත්නාහු ය. එනම් 1. සත්ත්වමධාසථාව ය 2. සංස්කාරමධාසථාවය, 3. සත්ත්වකේලායතසංස්කාර කේලායත (: මමත්වය කරන) පුද්ගලයන් දුරු කරන බව ය, 4. සත්ත්වසංස්කාර මධාසථ පුද්ගල සෙවනය කරනබව ය, 5. තත්ධිමුක්තභාව ය, යන මොහු යි. ඒ පඤ්චධර්මයන් අතුරෙහි දෙ පරිද්දෙකින් සත්ත්වයන් කෙරෙහි මධාසථ බව උපදවයි; තමා ගේ හා අන්‍යයා ගේ ද කම්ම සාධකය කොට ඇතිබව මෙනෙහි කිරීමෙන් ද, පරමාර්ථ වශයෙන් සත්ත්වයෙක් නැති, කවරකුට මමත්වය කෙරෙහි දැයි නිසාසභාවය මෙනෙහි කිරීමෙන් ද යන දෙ පරිද්දෙනි; සංස්කාර මධාසථභාවය ද දෙපරිද්දෙකින් උපදවයි මේ චීවරය පිළිවෙළින් පැහැය වෙනස් ව දිරිමට පැමිණ පාපිස්නා කඩක් වැ සැරයටියෙන් ඉවත දැමිය යුතු වන්නේ ය, ඒ චීවරයට සාමාන්‍යයක් වේ නම්, එසේ විනාශ වන්නට නොදෙන්නේ යැයි අසාමිකභාවය මෙනෙහි කිරීමෙන් ද, එය කල් නොපවත්නේ යැයි තාවකාලික බව මෙනෙහි කිරීමෙන් දැ යන දෙ පරිද්දෙනි; (පාත්‍ර ආදියෙහි මෙසෙයින් සැලකිය යුතු යි.)

එසේ ම යමෙක් ගිහි වූයේ තමා ගේ දු පුත් ආදීන් හෝ පැවිදි වූ අතැවැසි ආදීන් කෙරෙහි හෝ මමත්වය කෙරේ ද, සියතින් ම ඔවුන් ගේ හිසකේ කැපීම සිවුරු මැසීම ආදිය කෙරේ ද, මොහොතකුත් නොදක්නෙ අසුවල් සාමණේරයා කෙරෙහි යැ අසුවල් හික්කු ව කොහි යැ; යි හ්‍රාන්ත වූ මුවකු මෙන් ඔබ්බොබ බලා ද, අනිකකු විසින් හිසකේ කැපීම ආදිය සඳහා අසුවලා මොහොතකට එව්ව මැනවයි කියන ලද්දේ, අපි දු ඔහු ලවා අපේ කටයුත්තකුත් නො කරවමු, තෙපි ඔවුන් ගෙන වෙහෙසවන්නහු යැයි නො දෙන්නේ ද, මේ තෙම සත්ත්වකේලායත පුද්ගලයා නම් වෙයි; යමෙක් වනාහි සිවුරු පාත්‍ර තලිතැටි - ආදිය මමත්වය කෙරේ ද; අනිකකු ගේ අතින් අල්ලන්නට පවා නො දේ ද, තාවකාලික ව ඉල්ලන ලද්දේ අපිත් මෙය මමත්වය කරමින් පරිභෝග නො කරමු. කිම? තොපට දෙන්නෙමු දැ? යි කියා ද, මේ

තෙම සංස්කාරකේලායන පුද්ගලයා නම් වේ. මෙබඳු පුද්ගලයන් දුරු කරන්නාවූ උපේක්ෂා සමෝඛ්‍යාධර්මය උපදෙන්නේ යැයි කියන ලදී. ඒ පළමු දැක් වූ පඤ්ච ධර්මයන් හෙතු කොටගෙන උපන්නා වූ උපේක්ෂා සමෝඛ්‍යාධර්මය රහත් මගින් වැඩිමෙන් සම්පූර්ණ වීමට පැමිණේ යැයි දැනගන්නේ යි.

මෙසේ ඒ යෝගාවචර තෙම තමා ගේ හෝ අනිකකු ගේ හෝ කලින් කල තමා ගේ ද අන්‍යයා ගේ ද බෝධාධර්මයන් ක්‍රමයෙන් පිරිසිදු දැන බෝධාධර්මයන් අනුව බලමින් වාසය කරන්නේ ය; එසේ ම බෝධාධර්මයන් ගේ ඉපදීමේ නිරුද්ධ වීම් වශයෙන් උදයවාසය බලමින් හෝ වාසය කරන්නේ ය; මෙහි බෝධාධර්මයන් පිරිසිදු දැනගන්නා වූ සිහිය දුඃඛසත්‍යය යි, යනාදීන් චතුස්සත්‍යය යොදා ගත යුතු යි. මෙසේ බෝධාධර්ම පරිග්‍රාහක හික්කුණු ගේ රහත් මග තෙක් නිව්‍යාණ වාරය සැලකිය යුතුය.

බෝධාධර්ම පථය යි.

මෙ සේ බෝධාධර්ම වශයෙන් ධම්මානුප්‍රසංසනා සතිපට්ඨානය විභාග කොට දැන් චතුස්සත්‍යය වශයෙන් විභාග කරනු පිණිස 'පුත්තවපරං' යනාදිය වදළ සේක. නැවත යෝගාවචර මහණ තෙම චතුරායඝී සත්‍ය ධර්මයන්හි ආයඝීසත්‍ය ධර්මයන් අනුව බලමින් ධම්මානුප්‍රසංසනා සතිපට්ඨානයෙහි යෙදී වාසය කරන්නේ ය. කෙසේ ද යත්; තෘෂ්ණාව හැර ත්‍රෛභූමක ධර්මයන් මේ දුක යැයි තත් වූ පරිද්දෙන් දැනගනී; නැවත ඒ දුඃඛයා ගේ මව වූ, උපදවන්නී වූ සුචීතෘෂ්ණාව මේ දුකකසමුදය යිද, ඒ දුඃඛ - දුඃඛසමුදය දෙදෙනා ගේ නොපැවැත්ම වූ නිව්‍යාණ ය මේ දුඃඛනිරෝධය යි ද, දුක දැනගන්නා වූ සමුදය දුරු කරන්නා වූ නිරෝධය පසක් කරන්නා වූ ආයඝීමාගීය මේ දුඃඛනිරෝධාමිති ප්‍රතිපදාව යැයි ද ඒ වූ පරිද්දෙන් දැනගන්නේ යි.

දුඃඛ සත්‍යය

එහි දුඃඛායඝීසත්‍යය කවරේ ද? ජාතිය හෙවත් ඉපදීම ද, ජරාව ද, ව්‍යාධිය ද, මරණය ද, ශෝක ය; වැලපීම ය, දුක ය, දෙමිතස ය, දැඩි වෙහෙස ය, යන මොහු ද, අප්‍රිය වස්තූන් හා එක් වීම ද, ප්‍රිය වස්තූන් ගෙන් වෙන් වීම ද, කැමති යමක් නො ලැබීම ද, කොටින් ම රූපාදී උපාදානස්කන්ධ පස ද දුක් වන්නේ ය. එහි ජාතිය නම් ඒ ඒ සත්ත්වයන් ගේ ඒ ඒ සත්ත්ව කොට්ඨාශයෙහි යම් ඉපදීමෙක් - සම්පූර්ණ අවයවයන් හටගැනීමෙක් - මවුකුසට බැස ගැනීමෙක් ප්‍රකටව - පහළවීමෙක් - ස්කන්ධයන් ගේ පහළවීමෙක්-ආයතනයන් ගේ ලැබීමෙක් වේ ද, එය ජාති නමු. ජරා නම් ඒ ඒ සත්ත්වයන් ගේ

ඒ ඒ කොටසෙහි යම් දිරිමෙක් දිරන බවෙක් - දත් වැටීමෙක් - කෙස් පැසීමෙක් - ඇඟ රළු වැටීමෙක් ආශ්‍රිත පිරිහීමෙක් - ඉඳුරන් ගේ මේරීමෙක් වේ ද, ඒ වනාහි ජරා නම්. මරණ නම් ඒ ඒ සත්ත්වයන් ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙන් යම් වූන වීමෙක් - වූනවන බවෙක් - ස්කන්ධයන් ගේ වෙන්වීමෙක් - අතුරු දහන් වීමෙක් - මරණයෙක් - කලුරිය කිරීමෙක් - ස්කන්ධයන් ගේ බිඳීමෙක් කලෙබරයා ගේ බහාලීමෙක් වේ ද මෙය මරණ යයි කියනු ලැබේ. ශෝක නම් ඥාතිව්‍යසනාදි එක්තරා ව්‍යසනයකින් යුක්ත වූවනු ගේ ද එක්තරා දුකක් විඳින්නනු ගේ ද යම් ශෝක කිරීමෙක් ශෝක කරන ආකාරයෙක් - ශෝක කරන බවෙක් - ඇතුළත ශෝකයක් - භාත්පසින් ශෝක කිරීමෙක් වේ ද, මේ තෙමේ ශෝක යයි කියනු ලැබේ.

පරිදේව නම් යම් කිසි ව්‍යසනයෙකින් යුක්ත වූවනු ගේ ද යම් කිසි දුඃඛ ස්වභාවයක් ඇත්තනු ගේ ද යම් නම් කියා හැඳීමෙක් ගුණ කියා හැඳීමෙක් - හඬන ආකාරයෙක් - හඬන බවෙක් වේ ද, මෙය පරිදේව යැයි කියනු ලැබේ.

දුඃඛ නම් කයෙහි හටගත් යම් දුකෙක් - නොසුවයක් වේ ද කායස්පර්ශයෙන් හටගත් යම් දුකෙක් - අමධුර වූ කර්කශ වූ වේදනාවක් වේ ද, මෙය දුක යැයි කියනු ලැබේ.

දෙමිතස නම්; යම් සිතෙහි හටගත් දුකෙක් - සිතෙහි හටගත් නොසුවයෙක් වේ ද, චිත්තස්පර්ශයෙන් උපන් දුකෙක් නොසුවයෙක් රථ වේදනාවක් වේ ද, මෙය දෙමිතස යැයි කියනු ලැබේ.

උපායාසය නම්; එක්තරා ව්‍යසනයෙකින් දුඃඛ ස්වභාවයෙකින් යුක්ත වූවනුගේ යම් බවෙක් වේ ද, මෙය උපායාස යැයි කියනු ලැබේ.

කැමති වූ යමක් නොලැබීම නම් ජාති - ජරා - මරණාදිය ස්වභාව කොට ඇති සත්ත්වයනට මෙබඳු ආශාවක් උපදී, 'අපි ජාති ජරාදිය ස්වභාව කොට ඇත්තමෝ නොවන්නෙමු' නම්; අප කරා ජාති - ජරාදිය නො එන්නේ නම් ඉතා යෙහෙකැ යි කියා යි; එහෙත් මෙය කැමැති වූ පමණෙකින් නො ලැබිය හැකි වෙයි, මෙය වනාහි කැමති යමක් නො ලැබීම දුක් වේ යයි කියන ලද දුක් කොටස වන්නේ ය.

රූප - වේදනා - සංකෘත - සංකල්ප - විකල්ප යන උපාදන සත්ත්වයෝ පස්දෙන ම සංකෘතයෙන් දුක් වූ වානු යැයි කියනු ලැබෙත්. මේ දක්වන ලද්දේ දුඃඛායභිසත්‍ය වේ යැයි.

දුඃඛ සත්‍ය නිර්දේශය යි.

සමුදය සත්‍යය

දුඃඛ සමුදයායී සත්‍යය නම් කවරේ ද යත්: නැවත නැවත සසර ඉපදීම ඇති කරන්නා වූ ඒ ඒ තැන්හි ඇලෙන තැනි සංඛ්‍යාත රාගය සමඟ පවත්නා වූ ඒ ඒ ආත්මභාවයෙහි හෝ රූපාදි අරමුණෙහි ඇලෙන්නා වූ පඤ්චකාමගුණික රාග යැයි කියන ලද කාම තෘෂ්ණාව ය, ශාඛනදෘෂ්ටිය සමඟ පවත්නා වූ රූපාරූප ධ්‍යාන නිකාන්ති යැයි කියන ලද භව තෘෂ්ණාව ය, උච්ඡේද දෘෂ්ටිය සමඟ පවත්නා වූ විභව තෘෂ්ණාව ය, යන එක්සිය අටක් ප්‍රභේද ඇති යම් ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවක් වේ ද, ඒ වනාහි දුඃඛ - සමුදයායී සත්‍යය නම් වේ.

ඒ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව වනාහි ලෝකයෙහි ප්‍රිය වූ මධුර වූ සාධාරණ ඇති යමක් වේ නම් එහි උපදන්නේ ය; එහි පිහිටා සිටින්නේ ය; ලෝකයෙහි ප්‍රිය-මධුර වූවානු නම්; ඇස - කන නාසය - දිව කය - සිත යන ආධ්‍යාත්මික ආයතන සය ද, රූප - ශබ්ද ගන්ධ රස - ස්ප්‍රභවය - ධර්ම යන බාහිරායතන සය ද, වක්‍ර වක්‍ර විකෘෂ්ණාදි විශේෂ සය ද, වක්‍ර සම්ප්‍රසාදි ස්ප්‍රශ්‍ය සය ද, ඇසෙහි රූපය ස්ප්‍රශ්‍යයෙන් හටගත් වේදනාව ආදි වේදනා සය ද, රූප සංඥා - ශබ්ද සංඥා දි සවිද්‍යාරූපී සංඥාව ද, රූපය අරමුණු කොට උපත් වේනනාව ආදි කොට ඇති වේනනා ඡටිකය ද, රූපතෘෂ්ණාදි තෘෂ්ණා ඡටිකය ද රූපාලම්බන විතර්කය ආදි විතර්කී සය ද, රූපවිචාරය ආදි විචාර සය ද, යන මොවුනු ලෝකයෙහි ප්‍රිය වූ මධුර වූ සාධාරණ ඇත්තානු ය, ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව මේ ධර්මයන් විෂය කොට උපදින්නී ද පිහිටා සිටින්නී ද වන්නී ය, මෝ තොමෝ යට දැක් වූ සියලු සසර දුක් උපදවන හෙයින් දුඃඛ සමුදය නම් වන්නී ය.

සමුදයායීසත්‍ය නිර්දේශ යයි

නිරෝධ සත්‍යය

දුඃඛ නිරෝධායී සත්‍යය නම් කවරේ ද යත්: යට දැක් වූ කාම තෘෂ්ණාදි ත්‍රිවිධතෘෂ්ණාව ගේ ම යම් නිරවශේෂයෙන් ප්‍රභාණයක් වේ ද, හැරීමක් - දුර්ලබයක් - මිදීමක් - නොඇලීමක් වේ ද, එය දුඃඛනිරෝධායී සත්‍යය නම් වේ. මේ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාව ද ඒ සමුදය සත්‍යයෙහි දැක් වූ වක්‍රාසන්නාදි තැන්හි ම ප්‍රතිණ වන්නී ය, නිරුධ වන්නී ය, මෙසේ මේ තෘෂ්ණාව ගේ ප්‍රභාණය දුඃඛ නිරෝධායී සත්‍යය නම් වේ.

නිරෝධසත්‍ය නිර්දේශය යි

මාගී සත්‍යය

දුඃඛ නිරෝධගාමිනි ප්‍රතිපදයා සත්‍යය නම් කවරේදයත්. සමාන්දාෂ්ටි ය, සමාන්සංකල්ප ය, සමාන්වචන ය, සමාන් කමාන්ත ය, සමාන්ආජීව ය, සමාන් ව්‍යායාම ය, සමාන් සමානි ය, සමාන්සමාධි ය, යන ආයාසී අෂටාඛිනික මාගීය මැයි. එහි සමා දිවයි නම්: දුක් ය, දුක් ඉපදීම ය, දුක් නැසීම ය, දුක් නැසීමේ මාගීය, යන සිව්සස්ති යම් දැනීමක් වේ ද, මෝ නොමෝ සමාන් දාෂ්ටි නමු.

සමාසංකප්ප නම්: නෛෂ්ක්‍රමාසඛිකල්ප ය, අව්‍යාපාද සඛිකල්ප ය, අවිහිංසා සංකල්ප ය, යන මේ තෙමේ සමාන් සඛිකල්ප නම් වේ.

සමාචාරා නම්: බොරු කීම ය, කේලාමිකීම ය, පරුෂ වචන ය, නිෂඵල වචන ය යන මෙයින් වැළැකීම සම්මා චාරා නමු.

සමාකමන්ත නම්: පරපණ නැසීම ය, සොරකම් කිරීම ය, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීම ය, යන මෙයින් වෙන් වීම සමාන් කමාන්ත නම්.

සමා ආජීව නම්: ශාසනයෙහි ආයාසී ශ්‍රාවක තෙම මිත්‍යා ආජීවය හැර සමාග් ආජීවයෙන් ජීවිකාව කෙරෙයි. මෙය සමාගාජීව නම් වේ.

සමාචාරායාම නම්: ශාසනික යෝගාවචර මහණ තෙම නූපත් ලාමක අකුශලයන් ගේ නොඉපැදීම පිණිස ද උපත් අකුශලයන් ගේ දුර්ලිම පිණිස ද, නූපත් කුශලයන් ගේ නොනැසීම බහුල වීම මහත් වීම වැඩිම පිරිම පිණිස ද, ජන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි. වියාරම්භ කෙරෙයි, සිත දැඩි කොට ගනී. ප්‍රධන්වියා කෙරෙයි; මේ තෙමේ සමාග් ව්‍යායාම නම් වේ.

සමා සති නම්: ශාසනික යෝගාවචර මහණ තෙම කය අනුව බලමින් වේදනා අනුව බලමින් සිත අනුව බලමින් ධර්මයන් අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වියාසී ඇතිව නුවණැති ව සිහි ඇති ව කායාදී සධ්‍යාත ලෝකයෙහි ලෝභය හා දෛනිකය දුරු කොට වෙසෙයි, මෙය සමාන්ස්මානි නමු.

සමා සමාධි නම්: ශාසනික යෝගාවචර මහණ තෙම පඤ්ච නිවරණයන් ගෙන් වෙන්ව විතක්ක - විචාර සහිත විචේකයෙන් උපත් ප්‍රීතිය හා සුවය ඇති පළමු වන දැනුනට ද, විතර්ක - විචාරයන් ගේ සන්සිදීමෙන් අධ්‍යාත්මයෙහි පැහැදීම ඇති සිතෙහි එකඟ බව ඇති විතර්ක - විචාර රහිත වූ සමාධියෙන් උපත් ප්‍රීතිය හා සුවය ඇති දෙවන දැනුනටද, ප්‍රීතිය ගේ ද නොඇල්මෙන් උපේක්ෂාවෙන් යුක්ත ව සිහිනුවණින් යුක්ත ව කායික සුවය ද විඳිමින් ආයාසයන් වණිනා

කළ තුන්වන දැනුනට ද, සුව දුක් දෙදෙනා ගේ දුර්ලබ්‍යමෙන් පළමු මැ සොමිනස් දෙමිනසුන් ගේ අතුරුදහන් වී මෙන් දුක් නොවූ සුව නොවූ උපේක්ෂාව හා ස්මෘතිපාරිශුද්ධිය ඇති සතරවන දැනුනට ද, එළැඹ වාසය කෙරෙයි; මෙය සමාස්ත සමාධි නම් වේ. මේ දක්වන ලද ආයතී අනුමානිකමාගීය දුක්ඛ - නිරෝධගාමිනි ප්‍රතිපදයා සත්‍යය යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ ඒ යෝගාවචර තෙම තමා ගේ චතුස්සත්‍ය ධර්මයන් හෝ පිරිසිදු දැන අතිකකු ගේ හෝ කලෙක තමා ගේ හෝ කලෙක අනෙකකු ගේ හෝ චතුස්සත්‍යයන් පිරිසිදු දැන ධර්මානුප්‍රාප්‍රාප්තාවෙහි යෙදී වාසය කෙරෙයි; චතුස්සත්‍යයන් ගේ අවිපරිත ස්වභාවයෙන් ඉපැදීම - නැසීම් දෙක හෝ බලමින් වෙසෙයි; මතු මත්තෙහි සිහි නුවණ වැඩීම පිණිස ධර්මයෝ ඇත්තානු යැයි ද ඔහු ගේ සිහිය එළැඹ සිටියා වෙයි; ලෝකයෙහි රූපාදී කිසිවක් ආත්මාදී වශයෙන් නොද ගනී; මෙසේ හෙතෙම චතුරායතීසත්‍ය ධර්මයන් අනුව බලමින් යෙදී ධර්මානුප්‍රාප්තා සතිපට්ඨානයෙහි වාසය කරන්නේ යි.

මෙහි සිව්සස් පිරිසිදු දැනගන්නාවූ සිහිය දුඛ සත්‍යය වෙයි. ඒ සිහිය උපදවන සුචී තෘෂ්ණාව සමුදයයි, ඒ සමෘති - තෘෂ්ණා දෙදෙනා ගේ නො පැවැත්ම නිරෝධය යි, දුක්ඛ දැනගන්නා වූ සමුදය දුරු කරන්නා වූ නිවන් අරමුණු කරන්නා වූ ආයතී මාගී සත්‍යය වේ. මේ වනාහි සත්‍යපරිග්‍රාහක හික්මුණුගේ නිව්‍යාණය අරමුණු කොට සංසාර වෘත්තයෙන් නික්ම යන ද්වාරය වේ යැයි දත යුතු යි.

චතුස්සත්‍ය පටිය නිමි.

මෙතෙකින් ආනාපානසති ය, සතර ඊයතීපට ය, සතර සම්ප්‍රජන්‍ය ය, චතරිංසාකාර ය, ධාතුවචන්ථාන ය, තවස්චිට්ඨිකයෝ ය, වේදනානුප්‍රාප්තාව ය, විතනානුප්‍රාප්තාව ය, නිවරණ පරිග්‍රහ ය, ස්කන්ධ පරිග්‍රහ ය, ආයතන පරිග්‍රහ ය, බෝධාධාන - පරිග්‍රහ ය, චතුස්සත්‍ය පරිග්‍රහ ය යි. එක්විසි කම්ප්‍රාප්ත කෙනෙක් වදරන ලද්දහු මැ යි.

යම් කිසි මහණෙක් හෝ මෙහෙණෙක් හෝ උපාසකයෙක් හෝ උපාසිකාවක් හෝ මේ සතර සතිපට්ඨානයෙන් මූල පටන් කියන ලද භාවනා ක්‍රමය නොඉක්මවා සත් අවුරුද්දක් භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට ඉහතමයෙහි රහත් ඵලය හෝ උපාදානස්කන්ධයන් ගේ ශේෂය ඇති කල්හි අනාගාමිඵලය හෝ යන දෙඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයක් කැමැතිවිය යුත්තේ ය.

සත් අවුරුද්දක් තිබියේවා; සය අවුරුද්දක් භාවනා කරන්නේ නම්; ඕනට ඉහාත්මයෙහි රහත් ඵලය හෝ උපාදානස්කන්ධයන් ගේ ශේෂය ඇති කල්හි අනාගාමී ඵලය හෝ යැ යන දෙ ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයක් ඇති වියැ යුත්තේ යැ.

සය අවුරුද්දක් තිබියේ වා පස් අවුරුද්දක් භාවනා කරන්නේ නම්; ඕනට ඉහාත්ම භාවයෙහි රහත් ඵලය හෝ උපාදානස්කන්ධයන් ගේ ශේෂ ඇති කල්හි අනාගාමී ඵලය හෝ යැ යන දෙ ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයක් ඇති වියැ යුත්තේ ය.

පස් අවුරුද්දක් තිබියේ වා සතර අවුරුද්දක් භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට ඉහාත්ම භාවයෙහි රහත් ඵලය හෝ උපාදානස්කන්ධයන් ගේ ශේෂය ඇති කල්හි අනාගාමී ඵලය හෝ යන දෙ ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයන් ඇති වියැ යුත්තේ යැ.

සතර අවුරුද්දක් තිබියේ වා තුන් අවුරුද්දක් භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට ඉහාත්ම භාවයෙහි රහත් ඵලය හෝ උපාදානස්කන්ධයන්ගේ ශේෂය යන දෙ ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයක් ඇති වියැ යුත්තේ යැ.

තුන් අවුරුද්දක් තිබියේ වා අවුරුද්දක් භාවනා කරන්නේ නම්; ඕනට ඉහාත්ම භාවයෙහි රහත් ඵලය හෝ උපාදානස්කන්ධයන් ගේ ශේෂය ඇත් කල්හි අනාගාමී ඵලය හෝ යන දෙ ඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයක් ඇති වියැ යුත්තේ ය.

දූඅවුරුද්දක් තිබියේ වා එක් අවුරුද්දක් භාවනා කරන්නේ නම් ඕනට ඉහාත්ම භාවයෙහි රහත් ඵලය හෝ යන දෙඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයක් ඇතිවිය යුත්තේ යැ.

එක් අවුරුද්දක් තිබියේ වා එකොළොස් මසක් භාවනා කරන්නේ නම්; එකොළොස් මසක් තිබියේ වා, දස මසක් භාවනා කරන්නේ නම් දස මසක් තිබියේ වා, නව මසක් භාවනා කරන්නේ නම්; නව මසක් තිබියේ වා, අට මසක් භාවනා කරන්නේ නම්; අට මසක් තිබියේ වා, සත් මසක් භාවනා කරන්නේ නම්; සත් මසක් තිබියේ වා, සමසක් භාවනා කරන්නේ නම්; සමසක් තිබියේ වා, පස් මසක් භාවනා කරන්නේ නම්; පස් මසක් තිබියේ වා, සිවු මසක් භාවනා කරන්නේ නම්; සිව් මසක් තිබියේ වා තුන් මසක් භාවනා කරන්නේ නම්; තුන්

මසක් තිබියේ වා; දෙ මසක් භාවනා කරන්නේ නම් දෙ මසක් තිබියේ වා; එක මසක් භාවනා කරන්නේ නම්; එක මසක් තිබියේ වා; අඩ මසක් භාවනා කරන්නේ නම්; එසේ අඩ මසක් තිබියේ වා; සත් දවසක් භාවනා කරන්නේ නම්; හෝ ඕනෑම ඉහතම භාවයෙහි රහත් ඵලය හෝ උපාදාස්කන්ධයන් ගේ ශේෂය ඇති කල්හි අනාගාමී ඵලය හෝ යන දෙඵලයන් අතුරින් එක්තරා ඵලයක් ඇති විය යුත්තේ යැ.

සතිපට්ඨාන සූත්‍ර වර්ණාව නිමි.